

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

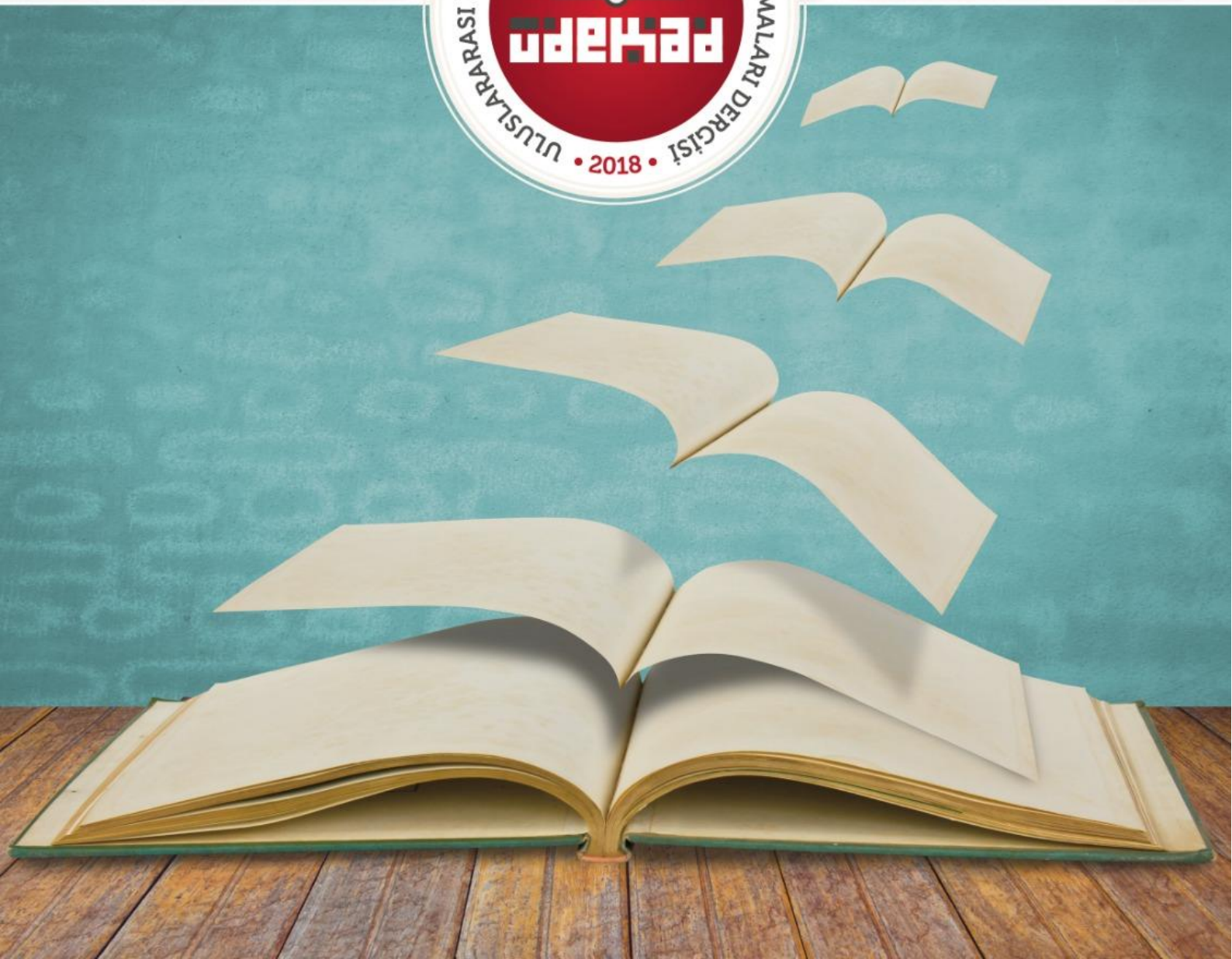
INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ
И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Aralık / December / Декабрь 2021 Yıl / Year / Год 4 Sayı / Issue / Выпуск 2

E-ISSN: 2667-4262

udekadjournal@gmail.com

Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD), yılda iki kere yayınlanan uluslararası hakemli ve elektronik bir dergidir. UDEKAD dil, edebiyat ve kültür alanında çalışmaların yayımlandığı bir dergidir. Bu kapsamda özgün bilimsel makaleler, çeviriler, çeviri-yazılar, kitap tanıtma çalışmaları yayımlanır. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayımlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirileri de yayımlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir. UDEKAD’da yayımlanan tüm yazıların, dil, bilim ve hukukî açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları UDEKAD’a aittir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir.

UDEKAD’ın tarandığı dizinler / UDEKAD is indexing by: TÜBİTAK Ulakbim TR Dizin, Index Copernicus, MLA (Modern Language Association) International Bibliography, Brill Linguistic Bibliography, DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences) ISI Database (International Scientific Indexing), RSCI (Russian Science Citation Index), CyberLeninka, MIAR (Information Matrix for the Analysis of Journals), Root Indexing, Research Bible (Academic Resource Index), Scilit, Asos Index, I2OR (International Institute Of Organized Reserarch), IdealOnline, İSAM, DRJI (Directory of Research Journals Indexing), Google Scholar, ESJI (Eurasian Scientific Journal Index), BASE (Bielefeld Academic Search Engine), WorldCat (OCLC), OpenAIRE, EuroPub Database.

Yazışma Adresi / Correspondence Address

Dr. Reşat ŞAKAR

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Esenboğa Kampüsü

06760 Çubuk/ANKARA

İletişim / Contact

Dr. Reşat ŞAKAR 03129061425

E-posta: udekadjournal@gmail.com

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/udekad>

UDEKAD

Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 2, 2021

Editörden

Değerli Bilim İnsanları,

Yayın hayatında yedinci sayısını yayımlayarak dördüncü yılını geride bırakan UDEKAD (*Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*) ailesi olarak nitelikli çalışmaları bilim dünyasıyla buluşturmanın mutluluğu içerisindeyiz. Dergimizin en önemli amacı uluslararası standartlarda, bütün dilleri, edebiyatları içine alan ve daha geniş bir çerçevede kültürü de kapsayan bilimin diğer alanlarını okuyucularımızla buluşturarak bilim dünyasına hizmet etmektir. Dergimizin ilk sayısından itibaren olduğu gibi, tarafımıza gelen çalışmalara titiz ve nesnel bir şekilde yaklaşarak, alanında uzman hakemlerin incelemesi sonucunda 14 makale ve bir kitap tanıtım yazısını okurlarımızın istifadesine sunmaktayız. Hiçbir kurum ve kuruluştan destek almadan tamamen bilimin öncelenmesi düsturuyla akademiye yeni bir soluk getirme arzusu yayıncılığımızın en temel prensiplerinden olmaya devam etmektedir. 2021 yılını da bir önceki yılda olduğu gibi salgın koşulları altında geçirdik. Ancak salgın sürecine rağmen yazıların değerlendirilmesinde özverili bir şekilde katkı sunan kıymetli hakemlerimize özellikle şükranlarımı sunmak istiyorum. Bu vesileyle dergimizin 7. sayısının çıkarılma aşamasında önemli desteklerini gördüğümüz dergi yayın kuruluna, editoryal süreci azami dikkatle takip eden editör ekibine, yazarlarımıza ve DergiPark'a, kısacası gayret gösteren, katkı sunan herkese teşekkür eder saygılar sunarım.

Editör

Dr. Reşat ŞAKAR

DERGİ YÖNETİMİ

Baş Editor / Editor-in-Chief

Dr. Reşat ŞAKAR

Editör Yardımcıları/Assistant Editors

Dr. Kamil KARASU

Dr. Mahmut TUTAM

Mizanpajcı/Designer

Dr. Mahmut TUTAM

Yayın Kurulu

Dr. Muhammet HEKİMOĞLU (President of Atatürk Culture, Language and History Higher Institution, Turkey)

Dr. Larisa Viktorovna RATSİBURSKAYA (National Research Lobachevsky State University of Nizhni Novgorod, Russia)

Dr. İsmail ÇAKIR (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)

Dr. Saeedeh DASTAMOOZ (Alzahra University, Iran)

Dr. Münire Kevser BAŞ (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)

Dr. Jui-Cheng CHANG (National Chengchi University, Taiwan)

Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)

Dr. Kübra ÇAĞLIYAN ŞAKAR (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)

ULUSLARARASI

Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 2, 2021

DANIŐMA KURULU (ADVISORY BOARD)

- Dr. Derya ÖRS (Ambassador of the Republic of Turkey in Tehran)
- Dr. Musa Kazım ARICAN (Rector of Social Sciences University of Ankara, Turkey)
- Dr. Muhammet HEKİMOĞLU (President of Atatürk Culture, Language and History Higher Institution, Turkey)
- Dr. Larisa Viktorovna RATSİBURSKAYA (National Research Lobachevsky State University of Nizhni Novgorod, Russia)
- Dr. Fedor İvanoviç PANKOV (Moscow State University, Russia)
- Dr. Türkan OLCAY (İstanbul University, Turkey)
- Dr. Olga Viktorovna DEDOVA (Moscow State University, Russia)
- Dr. Funda TOPRAK (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)
- Dr. Emine İNANIR (Istanbul University, Turkey)
- Dr. Gönül UZELLİ (Istanbul University, Turkey)
- Dr. Irina Sergeyevna YUHNOVA (National Research Lobachevsky State University of Nizhni Novgorod, Russia)
- Dr. İsmail ÇAKIR (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)
- Dr. Oxana BLASHKİV (Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Poland)
- Dr. Olga Nikolayevna GRİGORYEVA (Moscow State University, Russia)
- Dr. Muhammet Enes KALA (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)
- Dr. Bahar GÜNEŞ (Erzurum Atatürk University, Turkey)
- Dr. Olga Klimkina (Taras Shevchenko National University of Kiev, Ukraine)
- Dr. Osman DÜZGÜN (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)
- Dr. Münire Kevser BAŞ (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)
- Dr. Mustafa ALTUN (Sakarya University, Turkey)
- Dr. Chang Jue-CHENG (National Chengchi University, Taiwan)
- Dr. Saedeht DASTAMOOZ (Alzahra University, Iran)
- Dr. Abdullah HACİBEKİROĞLU (Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey)
- Dr. Muhammet TAŐKESENLİGİL (Erzurum Atatürk University, Turkey)

BU SAYININ HAKEMLERİ (REFEREES OF THIS ISSUE)*

Dr. Ahmet KAYINTU (Bingöl Üniversitesi)
Dr. Arzu Şeyda GÜVEN (Kafkas Üniversitesi)
Dr. Arzu YETİM (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Dr. Ayfer AYTAÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Bahadır GÜNEŞ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Dr. Berna KÖSEOĞLU (Kocaeli Üniversitesi)
Dr. Beyhan KANTER (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Dr. Cengiz KARAGÖZ (Namık Kemal Üniversitesi)
Dr. Duygu ÖZAKIN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)
Dr. Emek ÜŞENMEZ (İstanbul Üniversitesi)
Dr. Engin BÖLÜKMEŞE (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Dr. Fatih DEĞİRMENCİ (Atatürk Üniversitesi)
Dr. Fırat KARADAŞ (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)
Dr. Gökçen KAPUSUZUĞLU (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)
Dr. Hadi BAK (Atatürk Üniversitesi)
Dr. Halit ALKAN (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Dr. Hivren DEMİR ATAY (Mersin Üniversitesi)

Dr. Hüseyin Ekrem ULUS (Ege Üniversitesi)
Dr. Kadriye Çiğdem YILMAZ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Dr. Kübra ÇAĞLIYAN ŞAKAR (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Dr. Mehmet Taner TÜRK (Selçuk Üniversitesi)
Dr. Mete Bülent DEGER (Mersin Üniversitesi)
Dr. Metin IŞIK (Sakarya Üniversitesi)
Dr. Mustafa ŞAHİNER (Akdeniz Üniversitesi)
Dr. Mustafa Yasin BAŞÇETİN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Dr. Neriman AÇIKALIN (Mersin Üniversitesi)
Dr. Nuray PAMUK ÖZTÜRK (Selçuk Üniversitesi)
Dr. Olena KOZAN (Gazi Üniversitesi)
Dr. Seda PEKŞEN (Ankara Üniversitesi)
Dr. Sercan ÖZTEKİN (Kocaeli Üniversitesi)
Dr. Sergün KURTOĞLU (İstanbul Üniversitesi)
Dr. Sinan UYGUR (Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi)
Dr. Yusuf Ziyaettin TURAN (Uşak Üniversitesi)
Dr. Zümre Gizem YILMAZ KARAHAN (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

* Bu sayıda yer alan hakemler alfabetik olarak sıralanmıştır.

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

I - Araştırma Makaleleri / Research Articles

Ömer Faruk KOÇAK & Mustafa TEMEL

TEMAS HİPOTEZİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜREL TUTUMLARINI ANLAMLANDIRMAK

DISCOVERING THE CULTURAL ATTITUDES OF INTERNATIONAL STUDENTS WITHIN THE CONTEXT OF CONTACT HYPOTHESIS

(181-197)

Azime PEKŞEN YAKAR

ANNE FINCH AND LADY MARY MONTAGU AS "THIEVES OF LANGUAGE"

"DİL HIRSIZLARI": ANNE FINCH VE LADY MARY MONTAGU

(198-208)

Yusuf Ziyaettin TURAN

AN INTERTEXTUAL APPROACH TO COETZEE'S FOE AND KULİN'S HANDAN

COETZEE'NİN *FOE* VE KULİN'İN *HANDAN* ROMANLARINA METİNLERARASI BİR YAKLAŞIM

(209-219)

Çile MADEN KALKAN

ÇİN DİLİ VE YAZILI ÇEVİRİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

AN OVERVIEW OF CHINESE LANGUAGE AND WRITTEN TRANSLATION HISTORY

(220-233)

Muhammed Sami ÜNAL

LÂMİ'Î ÇELEBİ'NİN SALÂMÂN VE ABSÂL MESNEVİSİNİN TASAVVUFİ BİR DEĞERLENDİRMESİ

A MYSTICAL EVALUATION OF LÂMİ'Î ÇELEBİ'S *SALÂMÂN* VE *ABSÂL* MASNAVİ

(234-247)

Cenk TAN

QUIXOTIC IDEALISM AND MORAL DECAY IN MARY SHELLEY'S FRANKENSTEIN

MARY SHELLEY'NİN *FRANKENSTEIN* ROMANINDA DONKİŞOTVARİ İDEALİZM VE AHLAKİ ÇÜRÜME

(248-256)

UZLEKAD

Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 2, 2021

Seda KUŞÇU ÖZBUDAK

HOUSE M.D. AND SHERLOCK HOLMES: ALLUSIVE INTERTEXTUAL ELEMENTS

HOUSE M.D. VE SHERLOCK HOLMES: ANIŞTIRMALI METİNLERARASI ÖGELER

(257-265)

Fırat YILDIZ

VS NAIPAUL'S THE MIMIC MEN; DEGENERATION OF VALUES

V. S. NAIPAUL'UN *TAKLİTÇİLER*'İNDE DEĞER YOZLAŞMASI

(266-273)

Leyla Çiğdem DALKILIÇ

DİL-KÜLTÜR ETKİLEŞİM ÖRNEĞİ OLARAK RUSÇADA SAATLERİN İFADESİ

EXPRESSION OF TIME IN RUSSIAN AS AN EXAMPLE OF LANGUAGE-CULTURE
INTERACTION

(274-285)

İnan GÜMÜŞ

*KLASİK OSMANLI TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT YAZARI BİLİNMEYEN AHLAK
RİSALESİ (GİRİŞ-İNCELEME-METİN)*

AHLAK RİSALESİ WHOSE AUTHOR IS UNKNOWN FROM CLASSICAL OTTOMAN TURKISH
(INTRODUCTION-ANALAYSIS-TEXT)

(286-301)

Duygu DİNÇER & Zeynep TEK

*SÂMİHA AYVERDİ'NİN GÜLLÜ ADLI HİKÂYESİNDE YÜCELTİLMİŞ ERKEKLİK,
KADINLIĞIN FARKLI GÖRÜNÜMLERİ VE CİNSİYETLENDİRİLMİŞ AŞK
TARZLARI*

GLORIFIED MASCULINITY, DIFFERENT FACETS OF FEMININITY, AND GENDERED LOVE
STYLES IN SÂMİHA AYVERDİ'S SHORT STORY *GÜLLÜ*

(302-319)

Yasemin GÜRSOY

ПЕРВЫЕ УТОПИЧЕСКИЕ СНЫ В ТУРЕЦКОЙ И РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРАХ

THE FIRST UTOPIAN DREAMS IN TURKISH AND RUSSIAN LITERATURE

(320-333)

YIDEKAD

Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 2, 2021

Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ & Abdulhalim DOĞAN
ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE ÇOKDİLLİLİK BAĞLAMINDA MİDYAT
MULTICULTURALISM AND MULTILINGUALISM IN MIDYAT
(334-355)

Şule OKUROĞLU ÖZÜN
TRAUMA OF WAR IN REBECCA WEST'S THE RETURN OF THE SOLDIER
REBECCA WEST'İN ASKERİN DÖNÜŞÜ ROMANINDA SAVAŞ TRAVMASI
(356-365)

II – Kitap İncelemesi Makaleleri / Book Review

Veysel LİDAR
RİTA FELSKİ'NİN MODERNİTENİN CİNSİYETİ ADLI ESERİNİN ANALİZİ
ANALYZING OF THE GENDER OF MODERNITY BY RITA FELSKI
(366-371)

YAZAR REHBERİ

1. Yayın İlkeleri

- a. UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) uluslararası hakemli bir dergi olup, özel sayılar dışında yılda 2 sayı yayınlanır.
- b. UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi, dil, edebiyat ve kültür araştırmaları üzerine yazı yayınlayan bir dergidir.
- c. Çalışmalarda özgünlük ve alana katkı sağlama ölçütleri aranır.
- d. Dergimize makale gönderen/gönderecek üyelerin, kullanıcı kimlik bilgilerine **Orcid Numarası'nı** da eklemeleri gerekmektedir.
- e. UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi'ne gönderilen makaleler, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olmalıdır.
- f. UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi'ne yayınlanması için makale göndermek isteyenlerin, çalışmalarını <https://dergipark.org.tr/en/pub/udekad> adresinde yer alan Makale Takip Sistemi'ne üye olarak, buradan göndermeleri gerekir.
- g. Editör Kurulu'nun özel kararı dışında, özetleri 130 kelimedenden az, 200 kelimedenden fazla; ana metni 2200 kelimedenden az, 5000 kelimedenden fazla olan makaleler değerlendirmeye alınmaz.
- h. Makalelerle birlikte <http://www.ithenticate.com/> sitesinden alınacak benzerlik raporu (hiçbir filtreleme yapılmamalı) da ek dosya olarak yüklenmeli ya da dergimizin mail adresine gönderilmelidir. (Y. Lisans/Doktora öğrencileri danışmanları aracılığıyla veya herhangi bir öğretim üyesinin hesabı ile benzerlik raporu alabilirler. Bağlı bulunulan üniversitenin iThenticate aboneliği varsa söz konusu siteden ücretsiz olarak benzerlik raporu alınabilir).
- i. Herhangi bir yazının UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi'nin elektronik sistemine eklenmesi, yazının yayınlanması için başvuru olarak kabul edilir ve yazının değerlendirilme süreci başlar. Yazılar için telif ücreti ödenmez.
- j. UDEKAD elektronik bir dergidir. Bu yüzden başvurunun yapılmasından yazının yayınlanması aşamasına kadar uzanan süreçteki tüm işlemler elektronik ortamda gerçekleşir.

- k. Yayınlanması için UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi'ne gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.
- l. UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi'ne gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.
- m. UDEKAD (Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi) Dergisi'nin yayın dili Türkçedir. Ancak İngilizce, Rusça, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça vb. dillerden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.
- n. Makale takip sistemine yüklenecek olan makalenin başında **en fazla 200 kelimeden** oluşan **Türkçe ve İngilizce özet**, 3-5 kelimelik anahtar kelime / keywords; **Türkçe ve İngilizce başlığa** yer verilmelidir. Türkçe ve İngilizce öz çalışmanın amacını, kapsamını ve sonuçlarını yansıtmalı, okuyucunun makalenin içeriğini kısa zamanda belirlemesine imkân vermelidir. Yabancı dilde yazılan makalelerde – Türkçe ve İngilizceye ek olarak – makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler yer almalıdır. Yabancı dildeki özetlerde dil yanlışları olmamasına özen gösterilmelidir. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemelidir. Özet, 10 punto olarak yazılmalıdır. Öz ve Anahtar Kelimeler uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Bu noktada örnek olarak “TR Dizin Anahtar Terimler Listesi, Medical Subject Headings, CAB Theasarus, JISCT, ERIC v.b.” gibi kaynaklar kullanılabilir.
- o. İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir **başlık** olmalı, büyük harflerle 12 punto **koyu** yazı karakteriyle ortadan hizalanarak ve **paragraf başı** ve **girinti** olmadan yazılmalıdır. Başlığın mümkün olduğunca kısa olmasına özen gösterilmelidir.
- p. Makale içerisindeki başlıklar koyu, her bir kelimesinin sadece ilk harfi büyük, sola dayalı olmalı, başka hiçbir biçimlendirmeye yer verilmemelidir.
- q. Ana metin, IBM uyumlu bilgisayar ve Microsoft Word yazılım programı kullanılarak **30** sayfayı geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
- r. Bir makalede sıra ile öz, ana metnin bölümleri, İngilizce genişletilmiş özet (Summary), kaynakça ve (varsa) ekler bulunmalıdır. “Giriş” ve “Sonuç” bölümleri mutlaka bulunmalıdır. “Sonuç”, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı; ana çizgileriyle

ve öz olarak verilmelidir. Makalenin hazırlanmasında geçerli bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir. Metinde sözü edilmeyen hususlara “Sonuç”ta yer verilmemelidir. Belli bir düzen sağlamak amacıyla ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir.

- s. Makale **yayıma kabul edildikten sonra**, çalışmanın sonuç bölümünden sonra makalenin yaklaşık **%5-15’i (500-750 kelimedenden oluşan)** kadar İngilizce genişletilmiş özet (extended abstract) bulunmalıdır. Genişletilmiş özet, “öz”de olduğu gibi araştırma ile ilgili amaç, problem, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerini içermelidir. Makalenizin yurt dışında atıf alabilmesi için bu önemlidir. Araştırma metninde yer almayan herhangi bir bulgu veya sonuç bulundurmamalıdır. Genişletilmiş özetinde metin içindeki bilgilere göndermede (Örn. Sayfa 2’de belirtildiği gibi; giriş kısmında da dile getirdiğimiz gibi vs.) bulunulmamalıdır. İngilizce yazılan makalelerde Summary bulunmasına gerek yoktur.
- t. Bir araştırma kurumu/kuruluşu tarafından desteklenen çalışmalarda (BAP, TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı vb.), söz konusu kurumun/kuruluşun ve projenin adı, varsa, tarihi ve sayısı dipnotla belirtilmelidir.
- u. Kongre ve sempozyum bildirimlerinde toplantının adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir.
- v. **Kitap tanıtımı** ve **çevirilerde** “başlık, anahtar kelimeler ve öz”ün İngilizcesi mutlaka bulunmalıdır. Kitap tanıtımlarında yazının başında, tanıtılacak kitabın kapak resmi ve künyesi (basım tarihi, kaçınıcı baskı olduğu, basım yeri bilgileri) bulunmalıdır. Çevirilerde çeviri yapılan kitabın/yayımın künyesi dipnotla belirtilmelidir.
- w. Atıf ve kaynakça yazımında dergimizin kurallarına göre hazırlanmayan makaleler düzeltilmedikçe **kabul edilmeyecektir**.

2. Yazım Kuralları

- a. Yazılar, Microsoft Word programında yazılmalı ve sayfa yapıları aşağıdaki gibi düzenlenmelidir: Kaynak göstermede kullanılan format, APA (American Psychological Association) Style 6th Edition’dır. Gerek alıntılmalarda gerekse de kaynakça kısmında yazarlar, Amerikan Psikoloji Derneği’nin yayımladığı Amerikan Psikoloji Derneği Yayım Kılavuzu’nda belirtilen yazım kurallarını ve formatını takip etmelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>. APA 6’nın Türkçe tercümesi için lütfen tıklayınız.

Kâğıt Boyutu	A4 Dikey
Üst Kenar Boşluk	2,5 cm
Alt Kenar Boşluk	2,5 cm
Sol Kenar Boşluk	2,5 cm
Sağ Kenar Boşluk	2,5 cm
Yazı Tipi	Times News Roman
Yazı Tipi Stili	Normal
Yazı Boyutu (normal metin)	12
Yazı Boyutu (dipnot metni)	10
Tablo-grafik	10
Paragraf Girintisi (İlk Satır)	1 cm
Paragraf Aralığı	Önce 6 nk, sonra 0 nk (Tablo ve grafiklerde önce ve sonra 0 nk)
Satır Aralığı	(1,15)
Kaynakça	Asılı ve girinti 0,63 cm, Hizalama: Her iki yana yasla, Aralık önce 6 nk, sonra 0 nk, satır aralığı 1,15 cm.

- b.** Özel bir yazı tipi (font) kullanılmış yazılarda, kullanılan yazı tipi de, yazıyla birlikte gönderilmelidir.
- c.** Satır sonunda heceleme yapılmamalıdır. Paragraf başlarında “TAB” tuşu yerine “ENTER” veya “RETURN” tuşu kullanılmalıdır. Noktalama işaretleri kendilerinden önceki kelimelere bitişik yazılmalıdır. Söz konusu işaretlerden sonra bir harflik boşluk bırakılmalıdır.
- d.** Yazılarda sayfa numarası, üst bilgi ve alt bilgi gibi ayrıntılara yer verilmemelidir. Dipnotlar, sadece yapılması zorunlu açıklamalar için kullanılır ve “DİPNOT” komutuyla otomatik olarak verilir. Buradaki atıflar da parantez içinde yazarın soyadı,

eserin yayım yılı ve sayfa numarası gelecek şekilde düzenlenmelidir. **Örnek:** (Kaya 2000: 15). Dipnotta kullanılan eser kaynakçaya mutlaka konulmalıdır.

- e. **Alıntılar:** Makalede birebir yapılan alıntılar tırnak içinde verilmeli ve alıntının sonunda kaynağı parantez içinde APA kurallarına göre belirtilmelidir. **Beş** satırdan az alıntılar cümle arasında italik olarak, **beş** satırdan uzun alıntılar ise sayfanın solundan 1 cm içeride ve satır başı girintisi 0,5 cm olacak şekilde blok hâlinde **italik** olarak verilmelidir. Birebir olmayan alıntılarının sonunda sadece parantez içerisinde kaynak gösterilmelidir.
- f. **Resimler** parlak, sert (yüksek kontrastlı) olmalıdır. Ayrıca şekiller için verilen kurallara uyulmalıdır. **Şekil, tablo ve fotoğraflar** yazım alanı dışına taşmamalı, gerekiyorsa her biri ayrı bir sayfada yer almalıdır. Şekil ve tablolar numaralandırılmalı ve içeriğine göre adlandırılmalıdır. Numara ve başlıklar, şekillerin altına, tabloların üstüne gelecek biçimde kelimelerin yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılmalıdır. Tablolar, “WORD” programındaki tablo komutuyla yapılmalıdır. Zorunlu durumlarda ise “EXCEL” tabloları kullanılabilir. Gerektiğinde açıklayıcı dipnotlar veya kısaltmalar, şekil ve tabloların hemen altında verilmelidir. Şekil, tablo ve resimler **on sayfayı** aşmamalıdır.
- g. Kısaltma kullanılacaksa Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu’nda belirtilen kısaltmalar esas alınmalıdır.
- h. Makalede atıf sistemi olarak APA kullanılmalıdır. Makalenin sonunda mutlaka kaynakça bulunmak zorundadır.

Kaynak Gösterme

Metin içi göndermelerde (atıflarda) ve kaynakçada **APA sistemi** esas alınmıştır.

1. Metin içi Kaynak Gösterme (Atıf)

Makalede yapılacak atıflar, ilgili yerden hemen sonra, parantez içinde yazarın soyadı, eserin yayım yılı ve sayfa numarası sırasıyla verilmelidir. Cümle sonunda verilen atıflarda nokta, atıf parantezinden sonra konulmalıdır.

Tek Yazar, Tek Çalışma

* İlgili yerden hemen sonra parantez içinde yazarın soyadı, eserin/çalışmanın yayım yılı ve sayfa numarası verilmelidir.

Örnek: (Karahan 1996: 37)

* Yazarın adı ilgili cümle içinde geçiyorsa parantez içinde tarih ve sayfanın belirtilmesi yeterlidir.

Örnek: Karahan'a (1996: 37) göre...

* Metin içinde, cümlede yazar ve yayım yılı belirtiliyor ise ayrıca parantez içinde yazar ve tarih verilmez.

* Kaynağın tamamına yapılan atıflarda parantez içinde yazar soyadı ve yayım yılı yazılır.

Örnek: (Karahana 1996)

* Atıfta bulunulan kaynak ciltlerden oluşuyorsa cilt numarası, sayfa numarasından önce ve Romen rakamlarıyla yazılır.

Örnek: (Dal 1955: II/30)

* Bir kaynakta birbirini izleyen sayfalara atıfta bulunuluyorsa sayfa numaraları arasına kısa çizgi (-), farklı sayfalara atıf söz konusu ise virgül (,) konur.

Örnek: (Karahana 1996: 37-45), (Karahana 1996: 103, 106, 124)

İki Yazarlı Çalışma

* İki yazar varsa her ikisinin de soyadı yazılır ve araya kısa çizgi (-) konur.

Örnek: (Kubryakova-Klobukov 1998: 15)

İkiden Fazla Yazarlı Çalışma

* İkiden fazla yazarlı çalışmalarda ilk iki yazarın soyadı araya kısa çizgi (-) konarak yazılır, ikinci yazarın soyadından sonra "vd." kısaltması eklenir.

Örnek: (Şvedova-Uluhanov vd. 1980: 157)

Bir Yazarın Aynı Yıl Yaptığı Çalışmalar

* Bir yazarın aynı yıl yaptığı çalışmalar, yıldan sonra a, b, c... harfleri eklenmek suretiyle ayırt edilir.

Örnek: (Klobukov 2016a: 25), (Klobukov 2016b: 78)

Soyadları Aynı Yazarların Çalışmaları

* Soyadları aynı olan iki yazarın aynı yılda veya farklı yıllarda yaptığı çalışmalar yazarların soyadları yazıldıktan sonra adlarının ilk harflerinin kısaltılması yoluyla belirtilir.

Örnek: (Çelik, A. 2007: 46), (Çelik, H. 2003: 27)

Birden Fazla Çalışma

* Birden fazla çalışma kaynak gösterilecekse çalışmalar aynı parantez içinde, yayım yılı en eski tarihli olandan yeni olana doğru, birbirinden noktalı virgülle ayrılarak sıralanır.

Örnek: (Korkmaz 1982: 120; Karahan 1996: 15)

Alıntılaman ya da Aktaran Kaynak

* Çalışmalarda birincil kaynaklara ulaşmak esastır, ama bazı güçlükler nedeniyle ulaşılamamışsa, göndermede alıntılanan ya da aktarılan kaynak belirtilir.

Örnek: (İnalcık 1955: 74'ten aktaran; Çelik 2007: 25)

Tüzel Kişi Yazarlı Kitaplar

Örnek: (TDK 2012: 35), (TTK 2006: 30)

Yazar veya Kurum Adı Belirtilmeyen Kitaplar

* Yazar veya kurum adı belirtilmemişse doğrudan kaynağın adı veya kısaltması (italik) yazılır. Kısaltma yapılmışsa “Kaynakça”da mutlaka açılımıyla birlikte verilmelidir.

Örnek: (*Büyük Kültür Ansiklopedisi: I/59*) veya (BKA: I/59)

Elektronik Kaynaklar

* Yayım yılı biliniyorsa: (Bucak 2000: 7)

* Yayım yılı bilinmiyorsa belgeye erişim yılı yazılır: (Demir 2018: 14)

Yayım Yılı Bulunmayan Basılı Kaynaklar

* Bir basılı kaynakta yayım tarihi kaydı yoksa yerine köşeli parantez içinde “t.y.” kısaltması kullanılır.

Örnek: (Demir [t.y.]: 14)

Yasa ve Yönetmelikler

* Yasa veya yönetmeliğin adı ve kabul edildiği yıl parantez içinde verilir. Kısaltma da yapılabilir.

Örnek: (Milli Eğitim Kanunu 1991) veya (MEK 1991).

2. Kaynakça

Makalede kullanılan bütün kaynaklar “Kaynakça”ya alınmalı, makalenin konusu ile ilgili olsa dahi, yazıda değinilmeyen belge ve eserler kaynakçaya dâhil edilmemelidir. Kaynaklar ana metnin sonunda yazar soyadlarına göre (Soyadı Kanunundan öncekiler için yazar adı esas alınır.) alfabetik olarak verilmelidir. Eser adları italik yazılmalıdır. Kaynaklar, mutlaka Latin alfabesi ile yazılmış olmalıdır.

2.1. Kitaplar ve Kitap Niteliğindeki Kaynaklar

Tek Yazarlı Kitaplar

Yazarın Soyadı, Adı (Basım Yılı). *Kitabın Adı (İtalik)*. Basıldığı Şehir: Yayınevi.

Örnek: Karahan, Leyla (1996). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İki Yazarlı Kitaplar

İki yazarlı eserlerde her iki yazar da verilir ve araya kısa çizgi (-) konur.

Örnek: Taner, Refika-Bezirci, Asım (1981). *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler*. İstanbul: Gözlem Yayınları.

* İngilizce yazılan makalelerde kısa çizgi (-) yerine *and* bağlacı veya & işareti kullanılır.

İkiden Fazla Yazarlı Kitaplar

İkiden fazla yazarlı eserlerde yalnızca ilk iki yazar belirtilir, diğerleri için “vd.” kısaltması kullanılır.

Örnek: Şvedova, Natalya-Uluhanov, İgor vd. (1980). *Russkaya grammatika*. Moskova: Nauka.

Bir Yazarın Aynı Yıl Yayımlanmış Kitapları

Bir yazarın aynı yıl yayımlanan eserlerini ayırt etmek için harfler kullanılır.

Örnek: Bondarko, Aleksandr (1976a). *Slav ve Balkan Dil Bilimi*. Moskova: Nauka.

Bondarko, Aleksandr (1976b). *Morfolojik Kategoriler Teorisi*. Leningrad: Nauka.

Bir Yazara Ait Birden Fazla Kitap

Aynı yazara ait birden çok eser yayım yılına göre kronolojik olarak sıralanır.

Tüzel Kişi (Kurum) Yazarlı Kitaplar

Tüzel Kişi (Yayım Yılı). *Kitap Adı*. Basıldığı Şehir: Yayınevi.

Örnek: Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay.

Yazar veya Kurum Adı Belirtilmeyen Kitaplar

Örnek: *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (8 Cilt)* (1977). İstanbul: Dergâh Yay.

Çeviri Kitap

Çeviri bir kitap söz konusuysa çevirenin/çevirenlerin adı eser adından sonra “çev.” kısaltmasıyla belirtilir.

Örnek: Fischer, Steven Roger (1999). *Dilin Tarihi*. çev. Muhtesim Güvenç. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kitap İçinde Bölüm

Yazarın Soyadı, Adı (Basım Yılı). “Bölüm Adı”. *Kitap Adı (İtalik)*. ed. Adı Soyadı. Basıldığı Şehir: Yayınevi. Sayfa Aralığı.

Örnek: Klobukov, Evgeniy (2009). “Morfoloji”. *Çağdaş Rus Dili*. ed. Pavel Lekant. Moskova: Nauka. 402-585.

2.2. Süreli Yayınlar

Dergi Makaleleri

Yazarın Soyadı, Adı (Yıl). “Makalenin Başlığı”. *Derginin Adı* (Varsa) Cilt No (Sayısı): Sayfa Aralığı.

Örnek: Ergün, Mustafa (2009). “Rus Eğitiminde Batılılaşma Çabaları Ve Reformlar”. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2 (1): 31-56.

Gazeteler

Yazarın Soyadı, Adı (Yıl. Ay. Gün). “Yazının Başlığı”. *Gazetenin Adı*. (varsa) Sayfa numarası.

Örnek: Köse, Pınar (2017.11.16). “İdam sehpasından edebiyatın zirvesine: Dostoyevski”. *Yeni Şafak*.

Mülakat ve Röportajlar

Mülakat ve röportajlarda yazar adı olarak bunları yapan kişiler verilir.

Örnek: Yağmur, Özge (2019.01.21). “Tek kişilik oyunda 11 karaktere hayat vermek: Güle Güle Diva ile Selen Uçer Kampüs’te”. *Hürriyet*.

2.3. Tezler

Yazarın Soyadı, Adı (Tarih). *Tez Başlığı*. Tez Tipi. Üniversitenin Bulunduğu Şehir: Üniversite Adı.

Örnek: Uğurlu, Mesut (2018). *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Aruzlu Şiirler Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2.4. Bildiriler

Yayımlanmış Bildiriler

Yazar Soyadı, Adı (Tarih). “Bildiri Adı”. *Kitabın Adı* (Varsa editör/hazırlayan). Etkinliğin Tarihi. Yayın yeri: Yayınevi. Sayfa Aralığı.

Örnek: Güllüdağ, Nesrin (2009). Artvin ağzındaki Gürcüce kelimeler. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*. 25-30 Mart 2008. Ankara: Türk Dil Kurumu yay. 237-249.

Yayımlanmamış Bildiriler

Yazarın Soyadı, Adı (Tarih). “Bildiri Adı”. *Etkinliğin Adı*. Etkinliğin Yapıldığı Şehir.

Örnek: Santhanam, E.-Martin, K. vd. (2001). “Bottom-up steps towards closing the loop in feedback on teaching: A CUTSD project”. *Teaching and Learning Forum – Expanding horizons in teaching and learning*. Perth, Australia.

2.5. Elektronik Kaynaklar

DOI Numarası Olan Elektronik Kaynaklar

Eğer yayım ile eşleştirilmiş DOI numarası varsa künyede verilmelidir.

Örnek: Yaylalı, Yasemin (2018). “Emîrî Divan’ında Geçen Şahsiyetler”. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (63): 117-134. <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3967>.

DOI Numarası Olmayan Elektronik Kaynaklar

Web ortamında yayımlanmış dergilerden yapılan alıntılarda yayımın künyesi, erişim adresi ve tarihi yazılır.

Yazar Soyadı, Adı (Yayım Yılı). “Makale Adı”. *Dergi Adı* Cilt No (Sayı): Sayfa Aralığı. Elektronik adres [Erişim Tarihi].

Örnek: Özdemir, Çağatay (2018). “Rusya’nın Doğu Akdeniz Stratejisi”. *Seta Analiz* (230): 1-20. http://setav.org/assets/uploads/2018/01/Analiz_230Rusya.pdf. [20.04.2018].

E-kitaplar

Yazarın Soyadı, Adı (Yayım yılı). *İnternet Belgesinin Başlığı*. Elektronik adres [Erişim Tarihi].

Örnek: Akkuş, Metin (2018). Nefi Divanı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> [23.01.2019].

* Yayım yılı yoksa siteye erişim tarihi yıl ay ve gün olarak parantez içinde yazılır.

Örnek: Berkutova, Veronika (2018). “Feminitivı v russkom yazıke: lingvistiçeskiy aspekt”. *Svobodnoye psihoanalitiçeskoye partnerstvo*.
<https://www.psyart.com/feminitivy-lingvisticheskii-aspect>. [18.12.2018].

AUTHOR GUIDE

1. Editorial Principles

- a.* UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Culture Researches) is an international peer-reviewed journal, published twice a year except for special numbers.
- b.* UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Culture Researches) is a journal that publishes articles on language, literature and culture research.
- c.* In the studies, criteria of originality and contributing to the field are sought.
- d.* Members who sent/send articles to our journal need to add their Orcid Number to their user credentials.
- e.* The articles submitted to UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Culture Researches) should not have been published anywhere before or should not be accepted for publication.
- f.* Those who want to submit articles for the publication of UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Cultural Researches) should send their work as a member of the Article Tracking System at <https://dergipark.org.tr/en/pub/udekad>.
- g.* Except for the special decision of the Editorial Board, the abstracts of articles less than 130 words or more than 200 words and the main text less than 2200 words or more than 5000 words are not taken into consideration.
- h.* Similarity report (no filtering should be done) from <http://www.ithenticate.com/> should be uploaded as an additional file or sent to our journal's e-mail address. (MS / PhD students can get similarity report through their advisors or with the account of any faculty member. If the affiliated university has an iThenticate subscription, a similarity report can be obtained free of charge).
- i.* The addition of any text to the electronic system of the UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Cultural Researches) is accepted as an application for publication and the process of evaluation of the article begins. No royalties are paid for articles.
- j.* UDEKAD is an electronic journal. As a result, all the processes from the application to the publication of the article take place in the electronic environment.

- k.* The publication rights of the publication sent to UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Cultural Researches) will be transferred to the journal. These articles can not be published, reproduced, or used without reference to another publication without permission from the editor of the journal.
- l.* Any possible legal, economic and ethical responsibility arising from the writings sent to the UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Culture Researches) Journal belongs to the authors even if the mentioned article is published. The journal does not accept any liability.
- m.* UDEKAD (International Journal of Language, Literature and Culture Research) is published in Turkish. However in English, Russian, German, French, Arabic, Persian and so on. Languages articles will also be evaluated and published if they are deemed appropriate by the referees.
- n.* At the beginning of the article, which will be uploaded to the article tracking system, **up to 200 words** in Turkish and English abstract, 3-5 words for keywords; **Turkish and English titles** should be included. It should reflect the purpose, scope and outcome of the study in English and allow readers to quickly determine the content of the article. Articles written in foreign languages - in addition to Turkish and English - must include title, abstract and keywords in the article language. Care should be taken not to have language mistakes in foreign summaries. Abstract and Key Words must comply with international standards such as Medical Subject Headings, CAB Thesaurus, JISCT, ERIC.
- o.* It should be compatible with the content, it should be the title that best expresses it, and it should be written in capital letters, aligned with 12 pt bold and without the beginning of the paragraph and indentation. The head should be as short as possible.
- p.* Titles in the article should be bold, only the first letter of each word should be capital, left aligned and no other formatting should be included.
- q.* The main text should not exceed 30 pages using IBM compatible computer and Microsoft Word software program.
- r.* In studies supported by a research institution / organization, the name of the institution / organization and the project, if any, date and number, should be indicated in footnotes.
- s.* Book title and translations should include the title, keywords and abstract in English. At the beginning of the manuscript, the cover image and the identification of the book to be introduced (date of publication, edition of the book, information about the place of

publication) should be included in the book introductions. In the translations, the title of the translated book / publication should be indicated with a footnote.

- t.* The name, place and date of the congress or symposium should be indicated in the reports or articles.
- u.* Articles which are not prepared according to the rules of our journal will not be accepted unless they are corrected.

2. Writing Rules

- a.** Manuscripts should be written in Microsoft Word and the page structure should be arranged as follows: The format used for referencing is APA (American Psychological Association) Style 6th Edition. In both quotations and bibliography, authors should follow the spelling rules and format specified in the American Psychological Association's Publication Guide published by the American Psychological Association. For more information, see <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>.

Paper Size	A4 Vertical
Top Margin	2,5 cm
Bottom Margin	2,5 cm
Left Margin	2,5 cm
Right Margin	2,5 cm
Font	Times News Roman
Font Style	Normal
Type Size (Regular Text)	12
Type Size (Footnote Text)	10
Table-graphic	10
Paragraph Entry (First Line)	1 cm
Paragraph Spacing	Before 6 nk, after 0 nk (Table and graphic – before and after 0 nk)
Line Spacing	1,15

References

Hanging and indentation 0.63 cm,
Alignment: Justify, Range before 6 nk,
then 0 nk, line spacing 1.15 cm.

- b.** In the special font used articles, the font used should be sent with the article.
- c.** Do not spell at the end of the line. At the beginning of the paragraph, “ENTER” or “RETURN” key should be used instead of “TAB” key. Punctuation should be written adjacent to the preceding words. The space must be followed by one letter.
- d.** Manuscripts should not include details such as page numbers, headers and footers. Footnotes are used only for mandatory explanations and are given automatically with the “NOTE” command. References should be written in brackets with the surname of the author, year of publication and page number. Example: (Kaya 2000: 15). The work used in the footnote should be included in the bibliography.
- e.** Citations should be given in citation marks and the source should be indicated in parenthesis according to APA rules. Citations less than five lines should be italicized between sentences and citations longer than five lines should be italicized 1 cm from the left of the page and in block form with 0.5 cm indentation. At the end of non-verbal citations, only references should be given in parentheses.
- f.** Images should be bright, hard (high contrast). In addition, the rules given for the figures must be followed. Figures, tables and photographs should not extend beyond the writing area, if necessary, each should be on a separate page. Figures and tables should be numbered and named according to their contents. Numbers and titles should be capitalized with only the first letters of the words under the figures and above the tables. Tables should be made with the table command in the WORD program. In compulsory cases, “EXCEL” tables can be used. If necessary, explanatory footnotes or abbreviations should be given just below the figures and tables. Figures, tables and images should not exceed ten pages.
- g.** In terms of spelling and punctuation, Turkish Language Institution Spelling Guide should be based on beyond exceptions required by the article or topic.
- h.** APA should be used as the citation reference system. At the end of the article, there must be a bibliography.

Citations

The APA system is based on in-text references and references.

1. In-text citation (Citation)

Citations to be made in the article should be given in brackets immediately after the relevant place, in the order of the author's surname, year of publication and page number. For citations given at the end of the sentence, the period should be placed after the reference parenthesis.

Single Author, Single Study

* The author's surname, the year of publication and the page number of the work should be given in parenthesis immediately after the relevant place.

Example: (Karahan 1996: 37)

* If the author's name is mentioned in the relevant sentence, it is sufficient to specify the date and page in parentheses.

Example: According to Karahan (1996: 37)...

* If the author and the publication year are specified in the text, the author and date are not given in parenthesis.

* In the references to the entire source, the surname of the author and the year of publication are written in parenthesis.

Example: (Karahan 1996)

* If the cited source consists of volumes, the volume number is written before the page number and in Roman numerals.

Example: (Dal 1955: II / 30)

* If a source is referenced to successive pages, a hyphen (-) is inserted between the page numbers, and a comma (,) is placed if it is referenced to different pages.

Example: (Karahan 1996: 37-45), (Karahan 1996: 103, 106, 124)

Two-Author Work

* If there are two authors, the surnames of both are written and a dash (-) is inserted.

Example: (Kubryakova-Klobukov 1998: 15)

Working with More Than Two Authors

* In the works with more than two authors, the surnames of the first two authors are written with a dash (-) and the abbreviation "et al. Eklen is added after the surname of the second author.

Example: (Şvedova-Uluhanov et al. 1980: 157)

Author's Works in the Same Year

* The works of an author in the same year are distinguished by adding the letters a, b, c sonra after the year.

Example: (Klobukov 2016a: 25), (Klobukov 2016b: 78)

Works of the same authors

* The works of two authors whose surnames are the same in the same year or in different years are indicated by shortening the first letters of their names after the surnames of the authors.

Example: (Çelik, A. 2007: 46), (Çelik, H. 2003: 27)

Multiple Works

* If more than one study is to be cited, the works are listed in the same parenthesis, separated from the oldest date to the new one, separated by semicolons.

Example: (Korkmaz 1982: 120; Karahan 1996: 15)

Citing or Transferring Source

* In the studies it is essential to reach the primary sources, but if it is not reached due to some difficulties, the reference quoted or transmitted is indicated.

Example: (Transferring from Inalcik 1955: 74; Çelik 2007: 25)

Books with Legal Entity Author

Example: (TDK 2012: 35), (TTK 2006: 30)

Books with No Author or Institution Name

* If the name of the author or institution is not specified, the name or abbreviation (italic) of the source is written directly. If the abbreviation is made, "Bibliography" should be given with its opening.

Example: (Great Culture Encyclopedia: I / 59) or (RDA: I / 59)

Electronic Resources

* Year of publication is known: (Bucak 2000: 7)

* If the publication year is not known, the year of access to the document is written: (Demir 2018: 14)

Printed Sources with No Publication Year

* If there is no publication date record in a printed source, the abbreviation "t.y. içinde is used in square brackets.

Example: (Demir [t.y.]: 14)

Laws and Regulations

* The name of the law or regulation and the year in which it is accepted is given in parentheses. Abbreviation can also be made.

Example: (National Education Act 1991) or (MEK 1991).

2. References

All references used in the article should be included in the “Bibliography”. References should be given at the end of the main text in alphabetical order according to the surnames of the author. Names of works should be written in italics. References should be written in Latin alphabet.

2.1. Books

Single Author Books

Author's Surname, Name (Publication Year). Title of the Book (Italic). Place of Publication: Publisher.

Example: Karahan, Leyla (1996). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Two Author Books

In the works with two authors, both authors are given and a hyphen (-) is placed between them.

Example: Taner, Refika-Bezirci, Asım (1981). *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler*. İstanbul: Gözlem Yayınları.

* In articles written in English, instead of hyphen (-), *and* or *&* are used.

Books with More Than Two Authors

For works with more than two authors, only the first two authors are indicated, for others the abbreviation “et al..” is used.

Example: Şvedova, Natalya-Uluhanov, İgor vd. (1980). *Russkaya grammatika*. Moskova: Nauka.

An Author's Books Published Same Year

Letters are used to distinguish an author's works published in the same year.

Example:

Bondarko, Aleksandr (1976a). *Slav ve Balkan Dil Bilimi*. Moskova: Nauka.

Bondarko, Aleksandr (1976b). *Morfolojik Kategoriler Teorisi*. Leningrad: Nauka.

Multiple Books of One Author

Multiple works of the same author are listed in chronological order by the year of publication.

Books with Legal Entity Author

Legal Entity (Year of Publication). *Book Title*. Place of Publication: Publisher.

Example: Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay.

Books with No Author or Institution Name

Example: *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (8 Cilt)* (1977). İstanbul: Dergâh Yay.

Translation Book

In the case of a translation book, the name of the translator (s) is indicated by the abbreviation “trans.” after the title.

Example: Fischer, Steven Roger (1999). *Dilin Tarihi*. trans. Muhtesim Güvenç. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Chapter in a Book

Author's Surname, Name (Publication Year). “Section name”. *Book Title* (Italic). ed. Name and surname. Place of Publication: Publisher. Page Range.

Example: Klobukov, Evgeniy (2009). “Morfoloji”. *Çağdaş Rus Dili*. ed. Pavel Lekant. Moskova: Nauka. 402-585.

2.2. Periodicals

Journal Articles

Author's Surname, Name (Year). “Title of Article”. *Journal Name*, Volume No (Number): Page Range.

Example: Ergün, Mustafa (2009). “Westernization Efforts and Reforms in Russian Education”. *Journal of Theoretical Educational Sciences*, 2 (1): 31-56.

Newspapers

Author's Surname, Name (Year, Month, Day). “Title of Manuscript”. *Name of the newspaper*. (if applicable) Page number.

Example: Köse, Pınar (2017.11.16). “İdam sehpasından edebiyatın zirvesine: Dostoyevski”. *Yeni Şafak*.

Interviews

In interviews, the persons who do these are given as the author's name.

Example: Yağmur, Özge (2019.01.21). “Tek kişilik oyunda 11 karaktere hayat vermek: Güle Güle Diva ile Selen Uçer Kampüs'te”. *Hürriyet*.

2.3. Theses

Author's Surname, Name (Date). *Thesis Title*. Thesis Type. University City: University Name.

Example: Uğurlu, Mesut (2018). *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Aruzlu Şiirler Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2.4. Proceedings

Published Papers

Author Surname, Name (Date). Name of the paper. *Title of the book* (if any). Date of the event. Publication place: Publisher. Page Range.

Example: Güllüdağ, Nesrin (2009). Artvin ağzındaki Gürcüce kelimeler. *Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*. 25-30 Mart 2008. Ankara: Türk Dil Kurumu yay. 237-249.

Unpublished Papers

Author's Surname, Name (Date). Name of the paper. *Name of the event*. The City of the Event.

Example: Santhanam, E.-Martin, K. vd. (2001). "Bottom-up steps towards closing the loop in feedback on teaching: A CUTSD project". *Teaching and Learning Forum – Expanding horizons in teaching and learning*. Perth, Australia.

2.5. Electronic Resources

Electronic Resources with DOI Number

If there is a DOI number paired with the publication, it must be given on the tag.

Example: Yaylalı, Yasemin (2018). "Emîrî Divan'ında Geçen Şahsiyetler". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (63): 117-134. <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3967>.

Electronic Resources Without DOI Number

The excerpts from journals published on the web environment include the title, access address and date of the publication.

Author Surname, Name (Publication Year). "Article Name". *Journal Title* Volume No (Issue): Page Range. Electronic address [Access Date].

Example: Özdemir, Çağatay (2018). "Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi". *Seta Analiz* (230): 1-20. http://setav.org/assets/uploads/2018/01/Analiz_230Rusya.pdf. [20.04.2018].

E-books

Author's Surname, Name (Publication Year). *Title of the Internet Document*. Electronic address [Access Date].

Example: Akkuş, Metin (2018). *Nefî Divanı*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> [23.01.2019].

* If there is no publication year, the date of access to the site is written in parentheses as the year, month and day.

Example: Berkutova, Veronika (2018). “Feminitivı v russkom yazıke: lingvistiçeskiy aspekt”. *Svobodnoye psihoanalitiçeskoye partnerstvo*.
<https://www.psyart.com/feminitivy-lingvisticheskii-aspect> [18.12.2018].

TEMAS HİPOTEZİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN KÜLTÜREL TUTUMLARINI ANLAMLANDIRMAK

DISCOVERING THE CULTURAL ATTITUDES OF INTERNATIONAL STUDENTS WITHIN THE CONTEXT OF CONTACT HYPOTHESIS

Ömer Faruk KOÇAK* & Mustafa TEMEL**

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
 Geliş: 15.03.2021	<p>Bu çalışma, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de buldukları süre içerisinde, Türk Toplumunu ile kurdukları etkileşimin, kültürleşme tutumları üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda kültürlerarası iletişimin öğrencilerin kültürleşme tutumları üzerindeki etkisi, Gordon Allport (1954) tarafından ortaya konulan <i>Temas Hipotezi</i> temel alınarak incelenmiştir. Çalışma verileri nicel araştırma tekniğine dayalı olarak anket yoluyla toplanmış ve ankete, Kayseri’de öğrenim gören 201 uluslararası üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesi yol analizi kullanılarak yapılmıştır. Çalışma sonuçları, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile kurduğu iletişimin, ev sahibi kültüre ait unsurların kısmen ya da tamamı ile benimsenmesini ifade eden bütünleşme ve asimilasyon tutumları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yine elde edilen sonuçlara göre, ev sahibi toplum ile kurulan temasın niceliğinin artması, temas niteliğinin daha eşitlikçi, isteğe bağlı, samimi ve iş birliğine dayalı olması, ayrıca ev sahibi toplumdaki yakın arkadaşlara sahip olunması ve kurulan temasın olumlu sonuçlanması uluslararası öğrencilerin kültürleşme tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir.</p>
 Kabul: 06.10.2021	
Anahtar Kelimeler: <i>Kültürlerarası İletişim, Kültürleşme, Temas Hipotezi, Uluslararası Öğrenciler.</i>	
Araştırma Makalesi	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
 Received: 15.03.2021	<p>The present study aims to reveal the effect of the interaction established by international students with the host society during the period of their stay in Turkey on the acculturation attitudes. In this respect, the effect of intercultural communication on the acculturation attitudes of the students has been examined based on the <i>Contact Hypothesis</i> suggested by Gordon Allport (1954). The study data has been collected by using survey method, and 201 international students studying in Kayseri has participated in the survey. Research data has been assessed by using the path analysis. The study results indicate that the communication established by the international students with the host has a decisive effect on integrity and assimilation attitudes which represent the complete or partial adoption of elements of the host culture. The results also indicate that the increase in the quantity of the communication established with the host society, and that the quality of the contact is more equalitarian, sincere, and cooperation-based, and that the contact established brings together a positive result have a positive effect on the acculturation attitudes of the international students.</p>
 Accepted: 06.10.2021	
Keywords: <i>Intercultural Communication, Acculturation, Contact Hypothesis, International Students.</i>	
Research Article	

* Sorumlu Yazar (Corresponding Author), Arş. Gör. Dr., Kayseri Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü. Kayseri / Türkiye, E-mail: okocak@erciyes.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0152-5875>.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü. Kayseri / Türkiye, E-mail: mustafatemel@erciyes.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0828-0660>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Koçak, Ömer Faruk-Temel, Mustafa (2021). “Temas Hipotezi Bağlamında Uluslararası Öğrencilerin Kültürel Tutumlarını Anlamlandırma”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 181-197. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.895841>.

Extended Abstract

We are witnessing an era where important developments in communication and transportation technologies are taking place, the world population is increasing rapidly, many countries are integrating into the globalization process, the number of student exchange programs is increasing significantly, and tourism opportunities are developing. At the same time, we are experiencing a period of increasing differences in terms of socio-economic development between countries and political, ethnic and religious conflicts resulting in collective violence in various parts of the world. In addition to having important impacts on the structures of societies, these developments are also attracting attention as the triggering elements of a number of different changes. The first and foremost of these changes is migration, which is defined as the temporary or permanent change of the geography where people are physically located. In addition to the elements similar to those in the historical process, the migration today is gradually increasing due to many different reasons such as education, sports or holidays. Especially with the globalization of industry, entertainment, education and leisure activities, the quantitative dimension of migration has reached a significant point. The most basic and at the same time the most important result of the migrations that change the ethnic, cultural and social structures of the countries is that they prepare the ground for the interaction of different ethnic and cultural identities. Arising necessarily as a result of migration, this situation is expressed by the concept of intercultural communication, which is defined as a transactional and symbolic process between people of different cultural systems.

International students are among the most important actors of migration and intercultural communication. Building new social identities, learning new social norms, making sense of the life of the host society, mastering the cultural codes of society and internalizing them by international students during their stay in the host country are issues that are closely related to intercultural communication processes. Acculturation, on the other hand, is one of the most important outputs of the intercultural transition processes of students.

The quality and quantity of the interaction established with the host communities significantly influence the processes of acculturation of immigrants, and therefore the students. One of the theories that best describes the interaction between these groups is the Contact Hypothesis. According to the contact hypothesis, if the interaction that takes place between the groups happens under certain conditions, it can produce positive results. According to the contact hypothesis, the equal status between groups or at least between individuals gathered from different groups is a must in order for the contact between groups to produce positive results. Secondly, the contact between the groups should require cooperation between these groups or offer common goals to both groups. Thirdly, the contact should be structured in such a way as to allow the development of close relations with the members of the group. Son olarak, iletişim, kurumsal destek yoluyla meşrulaştırılmalıdır. In other words, the politicians, managers and opinion leaders who shape the society should support the contact between the groups or design the rules and laws in a way that supports this contact (Allport, 1954). This study aims to reveal the influence of Contact Hypothesis variables on the cultural attitudes of international students. A survey technique with a quantitative research pattern was applied in order to test the research model created for this purpose.

The sample of the study consists of 201 out of 2390 international students studying at three state universities in Kayseri (Erciyes University, Kayseri University, Abdullah Gül University). The students participating in the study were distributed to 41 different countries, primarily Azerbaijan, Afghanistan, Syria, Iraq and Turkmenistan.

The results of the study have proven the research model created for determining the relationship between the Contact Hypothesis and the attitudes towards acculturation. It has been observed that the interaction with the host society, which has been studied in the context of the Contact Hypothesis, directly affects the positive attitudes of international students towards the elements belonging to the host culture. In particular, the impact of integration, which is an indicator of having a multicultural understanding, on intercultural communication at a significant level supports the main argument of the study. Therefore, it can be expressed that; increasing the quantity and quality of the contact established with the host community, having positive contact results, having friends from the host community and spending longer time with them leads to a higher level of adoption of the codes of the host culture.

Giriş

Göç, modern yaşamın bir gerçeğidir ve insanlık tarihi, aynı zamanda insanlık göç tarihi anlamına gelmektedir. Tarihin ilk zamanlarından itibaren insanlar birçok sebepten -daha yaşanabilir coğrafyalar bulmak, zulüm ve felaketten kaçmak, ticaret yapmak ya da fethetmek ve kolonize etmek, macera ya da eğlence peşinde koşmak- dolayı sürekli göç hâlinde olmuşlardır (Sam-Berry 2006).

Günümüz, tarihsel süreçte benzer unsurların yanında, sonradan ortaya çıkan farklı birçok nedenden -eğitim, spor, tatil vb.- dolayı göçün giderek arttığı bir dönemdir. Özellikle endüstrinin, eğlencenin, eğitimin ve boş zaman uğraşlarının küreselleşmesi ile göç olgusunun niceliksel boyutu önemli bir noktaya gelmiştir. Ülkelerin etnik, kültürel ve sosyal yapılarını değiştiren göçlerin en temel ve aynı zamanda giderek yaygınlaşan en önemli sonucu; farklı etnik ve kültürel kimliklerin etkileşimine zemin hazırlamasıdır (Bochner 1983). Göçün sonucunda zorunlu olarak ortaya çıkan bu durum, “farklı kültürel sistemlerden gelen insanlar arasında anlamın atfedilmesini içeren işlemsel ve sembolik bir süreç” (Gudykunst-Kim 1984: 14) olarak tanımlanan kültürlerarası iletişim kavramı ile ifade edilmektedir.

Göçün ve kültürlerarası iletişimin önemli aktörlerinin başında uluslararası öğrenciler gelmektedir. Uluslararası öğrenciler, belirli bir süre içinde belirli bir hedefe ulaşmak için yurtdışına seyahat eden kişileri ifade eden ve hedefe ulaştıktan sonra ülkelerine dönen *misafir göçmen* (sojourner) grubu içerisinde değerlendirilmektedir (Bochner 2006). Temel amacı ilerideki mesleklerine yönelik bilgi ve nitelik kazanmak olan öğrencilerin, ülkede kalış süresi birkaç aydan birkaç yıla kadar değişmektedir.

Son yıllarda ülkelerin çok kültürlü eğitim politikalarını desteklemeleri sonucunda, uluslararası öğrencilerin dünya genelinde sayıları 6 milyona yaklaşmıştır (<https://www.oecd-ilibrary.org/>). Benzer durum Türkiye için de geçerlidir. 2020 yılı itibari ile uluslararası öğrenci sayısı 2019 yılıyla kıyaslandığında %19 artmış, 185.047 olarak hesaplanmıştır (<https://www.studyinturkey.gov.tr/>). Mevzu bahis rakam, sosyal ve kültürel açıdan birçok anlam ifade etmesinin yanında, uluslararası öğrencilerin kültürlerarası iletişim süreçleri ve bu iletişimin sonuçları açısından da anlam ifade etmektedir.

Uluslararası öğrencilerin, ev sahibi ülkede buldukları süre içerisinde yeni sosyal kimlikler inşa etmeleri, yeni sosyal normları öğrenmeleri, ev sahibi toplumun yaşantısını anlamlandırmaları, toplumun kültürel kodlarına hâkim olmaları ve yeri geldiğinde bunları içselleştirmeleri kültürlerarası iletişim süreçleri ile yakından ilişkili konulardır. Bu konuların başında gelen kültürleşme, öğrencilerin kültürlerarası geçiş süreçlerinin en önemli çıktılarından biridir.

“Kültürleşme, farklı kültürlere sahip grupların birbirleri ile doğrudan ve sürekli biçimde teması neticesinde ortaya çıkan kültürel yapılardaki değişimi ifade etmektedir” (Redfield-Linton vd. 1936: 136). Berry-Kim vd. (1987) kültürleşme sürecinde göçmen grup içerisindeki bireylerin iki temel alternatifleri olduğunu ifade etmiştir. Buna göre; göçmen kimse, (1) kültürel kimliği ve özellikleri korumanın önemli ve değerli olduğunu düşünüyor mu? (2) diğer gruplarla olan ilişkilerini sürdürmenin değerli ve önemli olduğunu düşünüyor mu? Bu sorulara verilen

cevaplar göçmen bireylerin kültürel tutumlar bağlamında dört farklı kültürleşme biçiminden birini benimsemelerine imkân tanımaktadır. Bu tutumlar; *bütünleşme* (integration), *asimilasyon* (assimilation), *ayrılma* (seperation) ve *marjinalleşmedir* (marginalization).

“Bütünleşme; göçmen gruplarındaki bireylerin, kendi orijin kültürlerini korumalarının değerli olduğunu düşünmelerinin yanında, ev sahibi kültüre ait unsurları da benimsemeleri ve bu yapının ayrılmaz parçası olarak kalmalarını” (Van Acker-Vanbeselaere 2011: 335) ifade etmektedir. Göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini tamamen ortadan kaldırıp ev sahibi kültür ile yüksek düzeyde etkileşim sağlama ve bu kültüre katılma şansı aramaları ve kültürün unsurlarını benimsemeleri asimilasyon tutumunu ifade etmektedir (Berry 1997). Başta tamamen bağımsız kültürel özelliklere sahip olan göçmenler, asimilasyon tutumunu benimsemeleri neticesinde, süreç içerisinde ev sahibi kültürden ayırt edilemez bir yapıya bürünmektedir (Bochner, 1982). Diğer taraftan ayrılma tutumu, “Göçmen bireylerin orijin kültürü ile sahip oldukları sıkı bağları devam ettirme eğilimlerini ifade ederken, aynı zamanda ev sahibi kültür unsurlarını reddetmeyi ve bunlardan kaçınmayı ifade etmektedir” (Cabassa 2003: 134). Son olarak marjinalleşme, göçmenlerin hem orijinden hem de ev sahibi kültürden uzaklaşıp farklı bir kültürel eğilim benimsemelerini ifade etmektedir. Bu durumda bireyler her iki topluma karşı güçlü bir bağlılık hissedememektedirler. Marjinalleşmiş bireyler kendi kültürlerine çeşitli sebeplerden dolayı bağlılık hissetmezken yine ırkçılık, ayrımcılık gibi sebeplerden ötürü ev sahibi kültüre karşı çok az ilgi duyarlar. Bahsi geçen kültürleşme tutumlarını benimseme süreçleri, kimi zaman -özellikle bütünleşme- özgür bir seçim ortamı içerisinde ortaya çıktığı gibi kimi zaman da -özellikle asimilasyon- ev sahibi toplumun birtakım dayatmaları sonucu ortaya çıkabilir. Bu noktada ideal kültürleşme tutumunun hangisi olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Araştırmacılar (Berry-Kim vd. 1987; Berry 1997; Gaertner-Dovidio 2000; Masgoret-Ward 2006) ideal kültürleşme tutumunun bütünleşme olduğunu ifade etmektedir. Bu savın temel dayanağı, bütünleşme tutumunu benimseyen çok kültürlü bireylerin hem orijin hem de ev sahibi kültürün özelliklerini bir arada taşımaları, diğer bir ifade ile hem çoğunlukla ortak bir kimlik paylaşmaları hem de çoğunluk içinde olumlu bir şekilde ayırt edilebilmelerini sağlayan ve dolayısıyla kültürlerarası çatışma, ev sahibi ve etnik gruptan dışlanma gibi ihtimallere mümkün olan en az düzeyde yakalanmalarıdır. Dolayısıyla bu noktada kültürleşme denildiğinde zihinlerde oluşan imajın tek yönlü bir yapıdan ziyade her biri farklı tutumları içeren dört farklı yapı olması gerekmektedir. Bu anlamda literatürde ve bu çalışmada, “kültürleşmiş bireyler” ya da “kültürleşme düzeyi yüksek bireyler” ifadeleri, kültürleşme tutumları içerisinde bütünleşme benimseyen bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır.

Göçmenlerin (öğrencilerin), kültürleşme süreçleri açısından önemli yeri olan kavramlar ilişki ve iletişim kavramlarıdır. İletişim, bireylerin -göçmenlerin- içerisinde buldukları yeni toplumsal çevreyi anlamlandırdıkları, çevre hakkında bilgi sahibi oldukları ve çevreye yönelik uyum geliştirmede kullandıkları önemli bir araçtır (Ebuta Ebi 1988). İletişimin bu özelliklere sahip olmasının temel nedeni, ev sahibi toplumun medeniyetine ve kültürüne ait bütün unsurların, bireylerin birbiri ile kurdukları iletişim vasıtası ile iletilmesinden ileri gelmektedir (Huang 2010). Bu anlamda temel felsefesi ev sahibi kültürün değerlerini öğrenme üzerine kurulu olan kültürleşme süreçlerinin de iletişimden önemli ölçüde etkilenmesi kaçınılmaz

olmaktadır (Kim 1979). Kim'e göre (1982: 378) "iletişim kültürleşme sürecinin merkezi olgusudur ve ev sahibi toplumun sembollerinin tanımlanması, içselleştirilmesi iletişim yolu ile gerçekleşir". Dolayısıyla göçmen bir bireyin ne düzeyde ve yönde -asimilasyon, bütünleşme, ayrılma ve marjinalleşme- kültürleştiği ev sahibi iletişim kanallarına katılım derecesi ile ilişkili olduğu söylenebilir (Kim 1976).

Öğrencilerin kültürleşme süreçlerine iletişim açısından bakıldığında, ev sahibi topluma dâhil olduktan sonra iletişimsel anlamda üç alternatif ağa dâhil oldukları ifade edilebilir (Bochner-McLeod vd. 1977; Furnham-Alibhai 1985). Bu ağlar öğrencilerin kültürleşme süreçleri üzerinde belirleyici etkilere sahip olduğu için önemlidir. Bunlar; *tek kültürlü* (ulusal ağ), *çift kültürlü* (ev sahibi ulusal ağ), *çok kültürlü* (çoklu ulusal ağ) olarak sınıflandırılmaktadır. Tek kültürlü ağ, uluslararası öğrencinin kendi ülkesinden gelen diğer öğrenciler (etnik iletişim) ile ilişki ve iletişim süreçlerini ifade ederken; çift kültürlü ağ, öğrencilerin ev sahibi ülke vatandaşları ile olan ilişki ve iletişim süreçlerini ifade etmektedir. Çok kültürlü ağ ise öğrencinin diğer ülkelerden gelen öğrenciler ile sahip olduğu ilişkisel ve iletişimsel süreçlerine göndermede bulunmaktadır. Çift kültürlü ve çok kültürlü ağlar uluslararası öğrenciler açısından gruplar arası temasın ana kaynakları olarak ifade edilebilir. Sayılan ağlara ek olarak; öğrencilerin ev sahibi kültür ile aralarındaki iletişimi ifade eden en önemli teori Gordon Allport (1954) tarafından geliştirilen *Temas Hipotezi* ya da son dönemlerde yenilenen yapısı ve bilinen diğer ismi ile *Temas Teorisi*'dir (Pettigrew 1998). Gordon Allport ABD'de siyahilere karşı ön yargının yaygın olduğu yıllarda *Ön Yargının Doğası* isimli kitabında ortaya koymuş olduğu bu hipotezinde, temel olarak, iki farklı grup arasında belirli koşullar altında kurulan temasların, etkileşim durumunda eşit statü, iş birliği, ortak hedefler ve otorite, hukuk ya da gelenek desteği-grupların birbiri hakkında olumlu tutum geliştirmelerine olanak tanıdığını ifade etmektedir. Teorinin en önemli vurgusu; etnik gruplar arasındaki temas sayesinde gruplar arasındaki ön yargının azalacağını savunmasıdır (Allport 1954).

Temas Hipotezi'ne göre gruplar arasındaki temasın olumlu sonuçlar ortaya çıkarabilmesi için Hewstone'a (2009: 246) göre dört temel unsur söz konusudur:

İlk olarak, buluşan gruplar arasında veya en azından farklı gruplardan toplanan bireyler arasında eşit statü olmalıdır. İkinci olarak, gruplar arası temasın meydana geldiği durum, gruplar arasında işbirliğini gerektirmeli veya her iki gruba da ortak hedefler sunmalıdır. Üçüncüsü; temas durumu, dış grubun üyeleriyle yakın ilişkilerin geliştirilmesine izin verecek şekilde yapılandırılmalıdır. Son olarak, iletişim, kurumsal destek yoluyla meşrulaştırılmalıdır. Diğer bir ifade ile topluma yön veren siyasetçi, yönetici ve kanaat önderlerinin gruplar arası teması desteklemesi ya da koydukların kuralların ve yasaların teması destekleyici biçimde tasarlanması gerekmektedir.

Yöntem

Öğrenciler ile ilgili yapılan geçmişteki çalışmalar ev sahibi ile sahip olunan temasın ortaya olumlu sonuçlar çıkardığını göstermektedir. Örneğin, ev sahibi ile teması olan öğrencilerin daha az akademik problem bildirdikleri (Pruitt 1978), daha az sosyal problem yaşadıkları (Ward-Kennedy 1993), daha yüksek düzeyde kültürlerarası iletişim yetkinliği ve sosyokültürel adaptasyon bildirdikleri, daha düşük düzeyde strese sahip oldukları (Redmond-

Bunyi 1993) ve daha yüksek düzeyde psikolojik adaptasyon (Searle-Ward 1990) bildirdikleri gözlenmiştir. Aynı zamanda bazı çalışmalar (Weinstock 1964; Shah 1991; Adkins-Hutchison 1996; Kim 2001; Kashima-Loh 2006) kültürlerarası temasın, göçmenlerin kültürleşme süreçleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu da ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu çalışma özü itibari ile ön yargı-iletişim üzerine oluşturulmuş Temas Hipotezi'nin öğrencilerin kültürleşme süreçlerinin anlamlandırılmasındaki rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Diğer bir ifade ile Temas Hipotezi değişkenlerinin, öğrencilerin kültürleşme süreçlerinin anlamlandırılmasında da kullanışlı olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda öğrencilerin ev sahibi ile sahip oldukları temasın kültürleşme tutumları üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada farklı temas türlerinin/değişkenlerinin -temas niteliği ve niceliği, gruplar arası arkadaşlık yapıları ve gruplar arası olumlu temas- kültürleşme ile olan potansiyel ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, Temas Hipotezi bağlamında uluslararası öğrencilerin kültürel tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla nicel araştırma desenine sahip anket tekniği uygulanmıştır. Dolayısıyla makale için, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 23.02.2021 tarih ve 88 No'lu kararıyla "Etik Kurul Onayı" almıştır.

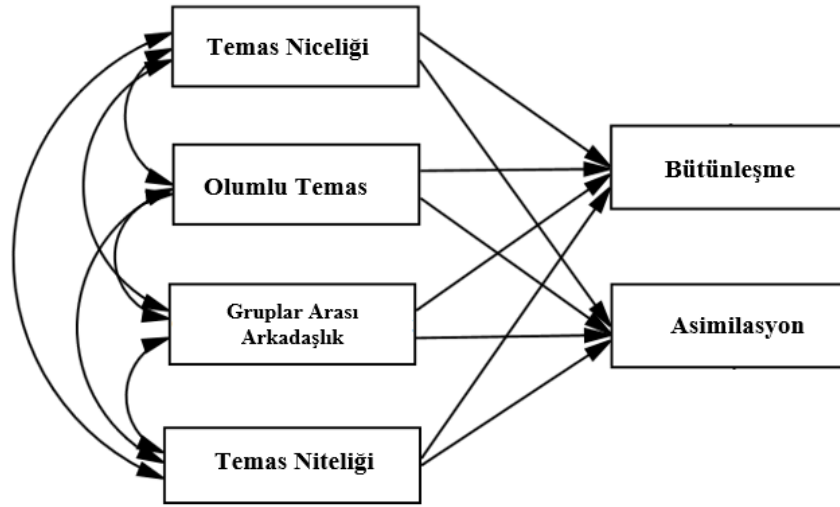
Çalışmada nicel araştırma tekniğinin kullanılmasının temel nedeni konu ile ilgili mevcut literatürün ve oluşturulan ölçme araçlarının nicel yönelimli olması ve bu araştırmalardan elde edilen sonuçların çalışma amaçlarıyla uyumu olarak ifade edilebilir. Özellikle Pettigrew ve Tropp (2006) tarafından yapılan, Temas Hipotezi ile ilgili literatürde yer alan 515 nicel çalışmaya yönelik meta analizi çalışmasında bu duruma açıklık getirmektedir. Bahsi geçen çalışmada ilgili literatürde nitel araştırmalar bulunsa dahi ağırlıklı olarak nicel yönelimli araştırmaların tercih edildiği ifade edilmekte; bu duruma temel dayanak olarak da *nitel yönelimlerdeki ölçme araçlarına yönelik seçim yanlılıkları ve literatürün farklı yorumlarının kültürlerarası temas konusunda kesin sonuçlara ulaşılma yeteneğini* (Pettigrew-Tropp, 2006: 753) kısıtlatacağı belirtilmektedir.

1-15 Mart 2021 tarihleri arasında verilerin toplandığı çalışmaya Kayseri'de üniversite eğitimi görmekte olan 44 farklı ülkeden öğrenciler katılmıştır. Covid-19 pandemi sürecinde II. eğitim döneminin başları araştırma motivasyonu bakımından uygun görüldüğünden 1-15 Mart 2021 tarihlerinde uygulama yapılmıştır.

Çalışmadan elde edilen veriler IBM SPSS V22 ve IBM AMOS V24 programları ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimleyici analizler, korelasyon analizi ve gözlenen değişkenler ile yol analizi kullanılmıştır. Yol analizi (path analizi), bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında var olan potansiyel ilişkileri incelemek ve nedensel modelleri değerlendirmek amacıyla kullanılan çoklu regresyon temelli bir analiz biçimidir (Özdamar, 2017). Bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi ve bağımlı değişken üzerindeki doğrudan ya da dolaylı nedenselliği eş zamanlı üretmesi yol analizini diğer yöntemlerden olumlu biçimde ayırtmaktadır (Gürbüz, 2019). Bu çalışmada gözlenen değişkenler üzerinden yol analizi yapılmıştır. Oluşturulan modelde örtük değişkenlere yer verilmemiştir. Örneğin; çalışmada kullanılan Kültürleşme Tutumları Ölçeği'nin bütünleşme altı boyutunda yer alan beş maddenin ortalaması alınarak oluşturulan birleşik değişkenler üzerinden analiz yapılmıştır.

Önerilen Model

Kültürlerarası temas, farklı kültürel kimliğe sahip toplumların birbirleri ile alakalı bilgi ve düşünce sahibi olma ve tutum geliştirme süreçlerinin altında yatan bir etkileşim türüdür. Bu çalışmada uluslararası öğrencilerin Türkiye’de geçirdikleri süre boyunca ev sahibi toplumla kurdukları iletişimin kültürleşme tutumları üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu model önerilmektedir. Daha net ifade edilecek olursa önerilen modele göre; ev sahibi ile kurulan iletişim -temas niceliği, olumlu temas ve arkadaşlık ağlarının yapısı ve temas niteliği- Berry-Kim vd. (1987) kültürleşme tutumları modelinde ev sahibi kültürün unsurlarının benimsenmesini ifade eden tutumlar olan bütünleşme ve asimilasyon üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahiptir. Şekil 1, bahsi geçen model önerisini ifade etmektedir.

Şekil 1: Önerilen Araştırma Modeli

Şekil 1’de yer alan modele dayalı olarak oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H₁: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu temas niceliği, bütünleşme tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₂: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu temas niceliği, asimilasyon tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₃: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu olumlu temas, bütünleşme tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₄: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu olumlu temas, asimilasyon tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₅: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu gruplar arası arkadaşlık düzeyi bütünleşme tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₆: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu gruplar arası arkadaşlık düzeyi asimilasyon tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₇: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu temasın niteliği, bütünleşme tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

H₈: Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ile sahip olduğu temasın niteliği, asimilasyon tutumunu arttırıcı yönde etkiler.

Örneklem

Araştırma örnekleme rastlantısal biçimde seçilmiştir. Rastlantısal örnekleme biçimleri içerisinde ise basit tesadüfi örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Örnekleme sürecinden evrenin tüm unsurlarını içeren bir örnekleme çerçevesi oluşturulmuştur, ancak gerek örneklemin görece büyüklüğü gerek pandemi koşulları örnekleme ait bireylerin numaralandırılmasını engellemiştir. Bu noktada örnekleme yönelik temel yaklaşım kolay ulaşılabilir ve elverişlilik kriterlerine göre belirlenmiştir.

Örneklem belirlenirken temel kriter katılımcıların uluslararası üniversite öğrencisi olması ve Kayseri ilinde eğitim görmesidir. Bu bağlamda çalışma örneklemini, Kayseri ilinde yer alan üç devlet üniversitesinde (Erciyes Üniversitesi, Kayseri Üniversitesi, Abdullah Gül Üniversitesi) lisans eğitimi gören 2390 uluslararası öğrenciden 201'i oluşturmaktadır. Kayseri ilinde yer alan diğer bir üniversite Nuh Naci Yazgan Üniversitesi ise hem özel okul olması sebebiyle öğrenci profilinde farklılık taşıdığı hem de yalnızca 8 uluslararası öğrenci bulundurmasından ötürü rastlantısal örnekleme içinde anlamlı girdi sağlayamayacağı düşünüldükçe örneklem dışında tutulmuştur. Çalışmaya katılan öğrenciler, başta Azerbaycan, Afganistan, Suriye, Irak ve Türkmenistan olmak üzere 41 farklı ülkeye dağılmışlardır.

Araştırma anketi online ve yüz yüze olmak üzere iki şekilde uygulanmıştır. Yüz yüze biçimde 200 katılımcıya ulaştırılan anketlerden 147 adet geri dönüş alınmıştır. Online anketi ise 54 uluslararası öğrenci doldurmuştur.

Yüzyüze anket uygulamasında, Covid 19 ortamının da etkisiyle % 95 güven aralığı içinde ulaşılması gereken öğrenci sayısı düşük kalmıştır. Güven aralığında düşüşe ve dolayısıyla örnekleme hatasına yol açan bu durum online anket uygulamanın da çalışmaya eklenmesiyle taktik olarak ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Farklı iki veri toplama yolu bir arada değerlendirmek istendiğinde ise temel sorun iki farklı yoldaki uyumsuzluklar ve bunların giderilmesidir. Online anket uygulamasında anlaşılmayan noktaların ve yanlış/farklı anlaşılabilir ifadelerin online katılımcı bakımından açıklığa kavuşturulması buradaki temel sorundur. Bu sorunsalın aşılmasına yönelik olarak online anket uygulaması öncesi 14 öğrenci ile pilot bir online araştırma yapılmıştır. Pilot araştırma sonuçlarına göre düzenlenen online anket uygulaması bu şekilde yüz yüze anket uygulaması ile uyumlaştırılmıştır. Böylece istenilen güven aralığına ulaşılmıştır.

Katılımcıların 127'si erkek, 74'ü kadındır; yaşları 18 ila 36 (M= 24,15 SD= 4,337) arasında değişmektedir. 128 katılımcı 3 yıldır ve 3 yıldan uzun süredir Türkiye'de bulunmaktayken; 54'ü 2-3 yıldır Türkiye'de bulunmakta ve 20'si 1-2 yıldır Türkiye'de bulunmaktadır.

Ölçme Araçları

Gruplar Arası İletişim Niceliği ve Niteliği Ölçeği

İslam-Hewstone (1993) tarafından Temas Hipotezi doğrultusunda geliştirilmiş bu araç gruplar arası temasın nicelik ve niteliğinin, dış grup ön yargısı üzerindeki etkisini ölçmek

amacıyla oluşturulmuştur. Orijinal ölçek beş adet temas sıklığı maddesi ile katılımcılara çeşitli ortamlarda, dış grupla ne kadar iletişim kurduklarını ölçerken beş adet temas niteliği maddesi, temas deneyiminin genel değerini ortaya koymaktadır. Bahsi geçen beş adet temas niteliği maddelerinin tamamı ve temas niceliği maddelerinden üç tanesi çalışma örnekleme (uluslararası öğrenciler) ve amacı bağlamında uyarlanarak kullanılmıştır. Diğer iki madde iş ilişkileriyle ilgili olduğu için çıkarılmıştır. Ölçeğin farklı örneklemlere uygun olan uyarlama çalışmaları (Blascovich-Mendes vd. 2001; Voci-Hewstone 2003) literatürde yer almaktadır. Bu çalışma için ölçeklerin ölçme birimi olarak 5'li Likert Tipi Ölçüm benimsenmiştir.

Islam-Hewstone (1993) tarafından Hindu ve Müslümanlar üzerinde yapılan çalışmada Ölçeğin iç tutarlılık kat sayıları (α) sırası ile .858 ve .774 olarak ölçülmüştür. Uyarlanmış 3 madde ile ölçüm yapan Voci-Hewstone (2003), niceliksel temasın Cronbach's α katsayısını .72 olarak hesaplarken, ölçek niteliğinin katsayısını .67 olarak hesaplamıştır. Diğer taraftan Blascovich-Mendes vd. (2001) ölçeğin genel Cronbach's α katsayısını .86 olarak ölçmüştür. Bu çalışmada ise temas niceliği için Cronbach's α katsayısı .828, temas niteliği için Cronbach's α katsayısı ise .639 olarak hesaplanmıştır.

Gruplar Arası Arkadaşlık Ölçeği

Turner-Hewstone vd. (2007) tarafından geliştirilen ve Temas Hipotezi'nin bir diğer değişkeni olarak da ifade edilebilen bu ölçek bireyin dış grupta sahip olduğu arkadaş sayısı ve onlarla kurduğu etkileşim sıklığını ölçmektedir. Ölçekte dört madde bulunmaktadır ve Turner-Hewstone vd. (2007) Cronbach's α katsayısını .82 olarak hesaplamıştır. Uyarlanan ölçekteki iki madde uluslararası öğrencilerin eğitim gördükleri okulun içindeki ve dışındaki Türk kökenli arkadaş sayısını ölçerken diğer iki madde Türk kökenli arkadaşlar ile bir araya gelme düzeylerini ölçmektedir. Ölçek iki maddeli olarak da kullanılabilir. Swart, Hewstone vd. (2010) iki maddeli yapının alpha katsayısını .84 olarak hesaplamıştır. Bu çalışmada gruplar arası arkadaşlık yapısına ait maddelerin α katsayısı .802 olarak hesaplanmıştır.

Gruplar Arası Olumlu Temas Ölçeği

Barlow-Paolini vd. (2012) tarafından Pettigrew (2008)'in sekiz maddeli temas değerlendirme ölçeğine alternatif olarak geliştirilen bu ölçek iki maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinden ilki gruplar arasındaki temasın olumluluk düzeyini ölçerken diğeri temasın olumsuzluk düzeyini ölçmektedir. Barlow-Paolini (2012) tarafından tutarlılık katsayısı .78 olarak ölçülmüştür. Bu çalışmada gruplar arası temasın değerlendirilmesine ilişkin maddelerin iç tutarlılık katsayısı .66 olarak hesaplanmıştır.

Kültürleşme Tutumları Ölçeği

Kültürleşme Tutumları Ölçeği Barry (2001) tarafından geliştirilmiştir. Bu araçta kültürleşme tutumlarını iki yönlü biçimde ölçmeye çalışan 29 madde bulunmaktadır. Ölçek; kullanılan dil, gündelik etkileşimler, arkadaşlık yapıları ve düşünce biçimlerine yönelik kültürel tutumları ölçmektedir. Ölçekte dört alt faktör bulunmakta ve birbirleri ile yakın tutumları ölçen nitelikte olmayan bu alt faktörlerin her biri farklı bir kültürleşme yönelimini ifade etmektedir. Ölçek faktörlerinden bütünleşmeye ilişkin 5 madde, asimilasyona ilişkin 8 madde, ayrılmaya ilişkin 7 madde ve marjinalleşmeye ilişkin 9 madde bulunmaktadır. Orijinal ölçek ABD'de

yaşayan Kore, Çin ve Japon kökenliler için tasarlanmış olup yapılan ölçümde Cronbach's α katsayısı bütünleşme tutumu için 0.74, asimilasyon tutumu için 0.77, ayrılma tutumu için 0.76 ve marjinalleşme tutumu için 0.85 olarak ölçülmüştür. Yaygın kullanıma sahip ölçek, farklı birçok örneklem üzerinde yapılan çalışmalarda (Yu-Wang 2011; Vijaygopal-Dibb 2012; Woldeab 2013 Rafieyan-Orang vd. 2014; Rafieyan-Behnammohammadia vd. 2015; Balcı-Öğüt 2019) kullanılmıştır. Bu çalışmada Cronbach's α katsayısı bütünleşme tutumu için .728, asimilasyon tutumu için .852, ayrılma tutumu için .695 ve marjinalleşme tutumu için .882 olarak hesaplanmıştır.

Sonuçlar

Betimleyici İstatistikler

Tablo 1, katılımcıların demografik özellikleri, kültürleşme tutumları ve temas hipotezi değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistikleri vermektedir.

Tablo 1: Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	M	(maks.-min)	SD
Yaş	24,15	16-46	4.33
Türkiye'de kalma süresi (yıl)	3.51	1-4	.69
Kültürleşme Tutumları			
Asimilasyon	2.94	1-5	.89
Bütünleşme	3.79	1-5	.72
Ayrılma	2.90	1-5	.73
Marjinalleşme	2.76	1-5	.89
Temas Hipotezi Değişkenleri			
Temas Niceliği	3.65	1-5	.92
Temas Niteliği	3.92	1-5	.72
Olumlu Temas	3.64	1-5	.74
Arkadaşlık Yapıları	3.51	1-5	.94

Tablo 1'e bakıldığında kültürleşme tutumlarına ait sonuçlar dikkat çekmektedir. Sonuçlara göre, uluslararası öğrencilerin en yüksek düzeyde katılım bildirdikleri kültürleşme tutumunun bütünleşme olduğu görülmektedir (M=3.79). Diğer tutumlar için ortalama değerlere bakıldığında ise öğrencilerin asimilasyon tutumuna yönelik ortalama katılım düzeyleri 2.94, ayrılma tutumu için 2.90 ve marjinalleşme tutumu için 2.76 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin hem ev sahibi kültürün kodlarını benimseyen, hem de bunu yaparken kendi kültürel unsurlarını koruyan çok kültürlü bir tutum içerisinde olduğu ifade edilebilir. Bu sonuç literatürde uluslararası öğrenciler örnekleminde yapılan diğer araştırmaların (Arends-Toth-van de Vijver 2003; Yu-Wang 2011; Gülnar-Balcı 2011; Li-Liu vd. 2013; Balcı-Öğüt 2019) sonuçları ile benzerlik taşımaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi ideal kültürleşme tutumu bütünleşme olarak ifade edilmektedir (Berry 1997). Özellikle geçici süre ile başka ülkeye göç eden insanların, göreceli olarak kaldıkları kısa süreler içerisinde, sahip oldukları misyonları başarılı biçimde gerçekleştirmelerinin en kolay yolu ev sahibi kültüre uyum gösteren davranış kalıpları benimsemeleri olacaktır. Dolayısıyla uluslararası öğrencilerin bütünleşme tutumunu benimsemeleri sürpriz bir sonuç olarak görünmemektedir.

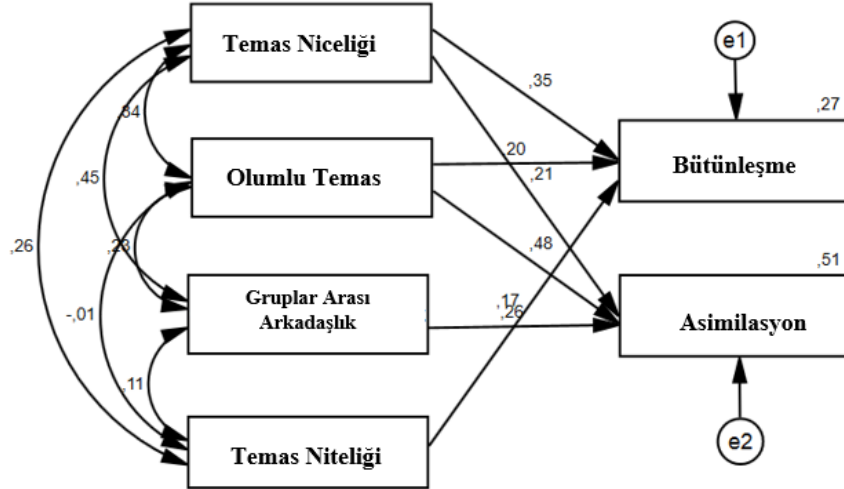
Tablo 2: Değişkenler Arası Korelasyon

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1 Cinsiyet	1										
2 Yaş	-,203**	1									

3	Süre	-,183**	,189**	1						
4	Asimilasyon	-,051	,011	,217**	1					
5	Ayrılma	-,118	-,033	-,045	-,132	1				
6	Bütünleşme	,064	,112	,161*	,369**	-,167*	1			
7	Marjinalleşme	-,021	-,188**	-,047	-,062	,336**	-,428**	1		
8	Temas Niceliği	-,042	,087	,317**	,485**	-,167*	,462**	-,255**	1	
9	Temas Niteliği	,031	,145*	,210**	,087	-,136	,258**	-,200**	,259**	1
10	Arkadaşlık Yapısı	-,043	,106	,257**	,464**	-,140*	,239**	-,095	,455**	,114
11	Olumlu Temas	,045	-,009	,123	,607**	-,015	,316**	-,031	,336**	-,014

Not: ** Korelasyonun 0.01 düzeyinden anlamlı olduğunu göstermektedir; * korelasyonun 0.05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Çalışma değişkenlerine ait korelasyon analizi değerleri, anlamlı sonuçların varlığına işaret etmektedir. Özellikle, kültürleşme tutumları arasındaki korelasyon değerleri, teorik çerçeveyi destekler niteliktedir. Ev sahibi kültürün kısmen ya da tamamen kabulünü ifade eden bütünleşme ve asimilasyon tutumları arasında, orta düzeyde pozitif anlamlı ($r=,369$, $p<0,01$) bir ilişkinin varlığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte ev sahibi kültürden uzaklaşmayı ifade eden ayrılma ve marjinalleşme tutumları arasında da orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki ($r=,336$, $p<0,01$) bulunmaktadır. Son olarak bütünleşme tutumu ile ayrılma tutumu arasında zayıf kuvvete sahip negatif anlamlı bir ilişki ($r=-,167$, $p<0,05$) söz konusuysen, bütünleşme ve marjinalleşme tutumları arasında orta kuvvete sahip anlamlı negatif bir ilişki ($r=-,428$, $p<0,01$) olduğu görülmüştür.

Şekil 2: Temas niceliği, temas niteliği, gruplar arası arkadaşlık, olumlu temas yoluyla bütünleşme ve asimilasyon tutumu standardize modeli

β = Diğer değişkenler kontrol edildiğinde bir değişkenin diğerine etkisini oluşturan standardize edilmiş regresyon katsayıları

R² = Yordayıcı değişkenlerin gözlemlenen değişkende açıkladığı varyans miktarını oluşturan çoklu korelasyon katsayılarının karesi.

Tablo 3: Araştırma modeline yönelik uyum indeks değerleri

	GFI	CFI	RMSEA	χ^2/df	SRMR
Uyum İndeksleri	1.000	.997	.000	.691	.0145
Uyum Düzeyi	İyi uyum	İyi uyum	İyi uyum	İyi uyum	İyi uyum

Temas Hipotezi değişkenlerinin kültürleşme tutumları üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla oluşturulan şekil 2, gözlenen değişkenlerle yapısal eşitlik modelini göstermektedir. Tablo 3 ise verilerin normal dağılıma sahip olması dolayısıyla Maksimum Likelihood

Hesaplama Yöntemi kullanılarak yapılan analiz neticesinde elde edilen uyum iyiliği değerlerini göstermektedir. Modele ait uyum iyiliği değerlerine bakıldığında değerlerin ölçüm modelini doğruladığı görülmektedir (CFI= 1,000 GFI= ,997, $\chi^2= 2,075$, RMSEA= 000, df=3, $\chi^2/df= ,691$, SRMR= ,0145).

Ölçüm modelinin doğrulanması ile üzerinden araştırma hipotezleri test edilmiştir. Ölçme ve yapısal modele ait sonuçlar tablo 4’te sunulmuştur. Sonuçlar doğrultusunda temas niceliğinin bütünleşme tutumunu ($\beta= .35$, $p<0,01$) ve asimilasyon tutumunu ($\beta= .20$, $p<.01$); anlamlı ve olumlu düzeyde etkilediği gözlenmiştir. Bu sonuca göre, H₁ ve H₂ hipotezleri desteklenmiştir. Benzer biçimde gruplar arası olumlu temasın bütünleşme tutumunu ($\beta= .21$, $p<.01$) ve asimilasyon tutumunu ($\beta= .48$, $p<.01$); anlamlı ve olumlu düzeyde etkilediği gözlenmiştir. Bu sonuca göre de H₃ ve H₄ doğrulanmıştır. Yine gruplar arası arkadaşlık yapılarının, asimilasyon tutumunu ($\beta= .26$, $p<0,01$), temas niteliğinin de bütünleşme tutumunu ($\beta= .17$, $p<.01$) anlamlı düzeyde ve olumlu yönde etkilediği tespit edildiği gözlenmiştir. Bu durumda H₆ ve H₇ hipotezleri desteklenmiştir. Diğer taraftan temas niteliğinin asimilasyon tutumuna ($\beta= .01$, $p= .828$), gruplar arası arkadaşlık yapılarının da bütünleşme tutumuna ($\beta= .02$, $p= .796$) etkilerinin anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında H₁, H₂, H₄, H₅, H₆, H₇ hipotezleri desteklenirken; H₃ ve H₈ hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 4: Yol Analizine Yönelik Tahmin Değerleri

			Standart Katsayılar	Standart Olmayan Katsayılar	S.E.	C.R.	P
Asimilasyon	<---	Gruplar arası arkadaşlık	,172	,259	,037	4,643	<0,01
Asimilasyon	<---	Olumlu temas	,336	,478	,037	9,061	<0,01
Asimilasyon	<---	Temas niceliği	,182	,206	,051	3,581	<0,01
Bütünleşme	<---	Temas niceliği	,263	,351	,050	5,249	<0,01
Bütünleşme	<---	Olumlu temas	,119	,200	,038	3,104	<0,01
Bütünleşme	<---	Temas niteliği	,112	,170	,042	2,707	<0,01

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerdeki toplam değişimi açıklama yüzdelerine bakıldığında temas niceliği, olumlu temas ve temas niteliği değişkenlerinin bütünleşme tutumundaki değişimin %27’sini ($R^2=,27$) açıkladığı görülmektedir. Diğer taraftan temas niceliği, olumlu temas ve gruplar arası arkadaşlık değişkenlerinin asimilasyon tutumundaki toplam değişimin %51’ini ($R^2= .51$) açıkladığı diğer bir sonuç olarak dikkat çekmektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar, benzer çerçeveden yaklaşan diğer çalışmaların sonuçları ile benzeşmektedir (Weinstock 1964; Shah 1991; Adkins-Hutchison 1996; Kim 2001; Kashima-Loh 2006). Odak noktası farklı gruplar arasındaki etkileşim olan temas hipotezi, gruplar arasında olumlu duyguların, ortak paylaşımların ortaya çıkmasına en azından ön yargının azalmasına olanak tanıma yaklaşımı, bu çalışma bağlamında kültürel tutumlar boyutu ile doğrulanmıştır.

Etik Beyan

Bu makale, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 23.02.2021 tarih ve 88 No’lu kararıyla “Etik Kurul Onayı” almıştır.

Sonuç

Kültürlerarası iletişim, değişim kelimesi ile yakından ilişkili ve değişime gebe bir kelimedir. Çalışma konusu ile ilişkili kavramlar bağlamında bakıldığında, kültürlerarası iletişimle birlikte, etkileşime giren gruplar arasında düşünme, tutum geliştirme ve davranış sergileme perspektifinde önemli yenilikler ortaya çıkabilmektedir. Birbirinden farklı iki kültürel grubun bir araya gelmesi etkileşim kurması gruplara ait bireylerde değişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Çalışma özelinde bakıldığında Temas Hipotezi'nin işaret ettiği gruplar arası temasın, uluslararası öğrencilerin kültürel aidiyetlerinde ev sahibi yönelimli bir değişim ortaya çıkarması kuvvetle muhtemel bir durum olarak düşünülmüştür. Çalışma sonuçları bu öngörüğü desteklemiştir. Temas Hipotezi bağlamında incelenen, ev sahibi toplum ile etkileşim kurmanın, uluslararası öğrencilerin ev sahibi kültüre ait unsurlara yönelik olumlu tutumlara sahip olmalarını doğrudan etkileyen bir yapı olduğu görülmüştür. Özellikle çok kültürlü anlayışa sahip olmanın göstergesi olan bütünleşmenin, kültürlerarası iletişimden önemli düzeyde etkilenmesi çalışmanın temel savını destekler niteliktedir. Dolayısıyla ev sahibi toplum ile kurulan temasın niceliğinin ve niteliğinin artması, temas sonuçlarının olumlu çıktılara sahip olması, ev sahibi toplumdaki arkadaşlara sahip olunması ve onlarla daha uzun zaman geçirilmesi, ev sahibi kültürün kodlarını daha yüksek düzeyde benimseme sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Kaynakça

- Adkins-Hutchison, Christine (1996). *Social Support and Adjustment among Black Psychology Graduate Students*. Doktora Tezi. Rutgers: The State University of New Jersey.
- Allport, Gordon, W. (1954). *The Nature of Prejudice*. <https://archive.org/> [11.11.2020].
- Arends-Toth, Judit-Vijver, Fons, J. R. vd. (2003). "Multiculturalism and Acculturation: Views of Dutch and Turkish-Dutch". *European Journal of Social Psychology*, 33: 249-266. <https://doi.org/10.1002/ejsp.143>.
- Balcı, Şükrü-Öğüt, Nesrin (2019). "Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencileri Arasında Kültürleşme ve Kültürleşme Stratejileri". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Prof. Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı): 49-62. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/download/1656/1257> [10.01.2021].
- Barlow, Fiona-Paolini Stefania vd. (2012). "The Contact Caveat: Negative Contact Predicts Increased Prejudice more than Positive Contact Predicts Reduced Prejudice". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(12): 1629-1643. <https://doi.org/10.1177/0146167212457953>
- Barry, Declan, T. (2001). "Development of a New Scale for Measuring Acculturation: The East Asian Acculturation Measure (EAAM)". *Journal of Immigrant Health*, 4: 193-197. https://www.researchgate.net/publication/226646203_Development_of_a_New_Scale_for_Measuring_Acculturation_The_East_Asian_Acculturation_Measure_EAAM [12.10.2020].

- Berry, John, W. (1997). Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 5-68. https://is.muni.cz/el/fss/podzim2015/ZUR393i/um/W_2_Acculturation.pdf. [12.10.2020].
- Berry, John, W.-Kim, Uichol vd. (1987). "Comparative Studies of Acculturative Stress". *The International Migration Review*, 491-511. <https://doi.org/10.2307/2546607>.
- Blascovich, Jim-Wendy, Berry vd. (2001). "Perceiver Threat in Social Interactions with Stigmatized Others". *Journal of Personality and Social Psychology* 80: 253-267. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.2.253>.
- Bochner, Stephen (1983). "Cross-Cultural Interaction: Theory and Definition of the Field". *Cultures in Contact Studies in Cross-Cultural Interaction*. ed. Stephen Bochner. Oxford: Pergamon Press. 1-4.
- Bochner, Stephen (1983). "The Social Psychology of Cross-Cultural Relations". *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*. ed. Stephen Bochner. Oxford: Pergamon Press. 5-44.
- Bochner, Stephen (2006). "Sojourners". *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. ed. David Sam-John Bery. Cambridge: Cambridge University Press. 181-197.
- Bochner, Stephen-McLeod Beverly vd. (1977). "Friendship Patterns of Overseas Students. A Functional Model". *International Journal of Psychology* 12: 277-297. <https://doi.org/10.1080/00207597708247396>.
- Cabassa, Leopoldo, J. (2003). "Measuring Acculturation: Where We are and Where We Need to Go". *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 25(2): 127-146. <https://doi.org/10.1177/0739986303025002001>.
- Ebuta Ebi, Ekure (1988). *Communication Patterns in the Acculturation Process for Nigerian Foreign Students*. Doktora tezi. Norman: The University of Oklamhama.
- Furnham, Adrian-Alibhai, Naznin (1985). "The Friendship Networks of Foreign Students: A Replication and Extension of the Functional Model". *International Journal of Psychology*, 20: 709-722. <https://doi.org/10.1080/00207598508247565>.
- Gaertner, Samuel, L.-Dovidio, John (2000). *Reducing Intergroup Bias*. Hove: Psychology Press.
- Gudykunst, William, B.-Kim, Young, Y. (1984). *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication*. New York: Random House.
- Gürbüz, Sait (2019). *AMOS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi Temel İlkeler ve Uygulamalı Analizler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Gülнар, Birol-Balcı, Şükrü (2011). *Yeni Medya ve Kültürleşen Toplum*. Konya : Literatürk Yayınları.

- Hewstone, Miles (2009). "Living Apart, Living Together? The Role of Intergroup Contact in Social Integration". *Proceedings of the British Academy*, 243-300. <https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/2071/pba162p243.pdf> [23.10.2020].
- Higher Education in Numbers. https://www.studyinturkey.gov.tr/StudyinTurkey/_PartStatistic. [04.01.2021].
- Huang, Yu (2010). *Acculturation and Academic Performance the Role of Media Use and Interpersonal Communication among International Students*. Doktora tezi. New York: University of Buffalo.
- Islam, Mir R.-Hewstone, Miles (1993). "Dimensions of Contact as Predictors of Intergroup Anxiety, Perceived Out-Group Variability, and Outgroup Attitude: An Integrative Model". *Personality and Social Psychology Bulletin* 19: 700-710. <https://doi.org/10.1177/0146167293196005>.
- Kashima, Emiko S.-Loh, Evelyn (2006). "International Students' Acculturation: Effects of International, Conational, and Local Ties and Need for Closure". *School of Psychological Science* 30: 471-485. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.12.003>
- Kim, Young Y. (1976). *Communication Patterns of Foreign Immigrants in the Process of Acculturation: A Survey among the Korean Population in Chicago*. Doktora Tezi. Evanston: Northwestern University.
- Kim, Young Y. (1979). "Toward an Interactive Theory of Communication-Acculturation". *Annals of the International Communication Association*, 3(1): 435-453. <https://doi.org/10.1080/23808985.1979.11923776>
- Kim, Young Y. (1982). "Communication and Acculturation". *Intercultural communication: A Reader*. ed. Larry A. Samovar-Richard E. Porter. Belmont: CA: Wadsworth. 379-388.
- Kim, Young Y. (2001). *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation*. Thousand Oaks: CA: Sage.
- Li, Jia Q.-Liu, Xun (2013). "Acculturation, Internet Use, and Psychological Well-Being among Chinese International Students". *Journal of International Students*, 3 (2): 155-166. <https://doi.org/10.32674/jis.v3i2.508>.
- Masgoret, Anne-Marie-Ward, Colleen (2006). "Culture Learning Approach to Acculturation". *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. ed. John Berry-David L. Sam. Cambridge: Cambridge Books Online. 58-77.
- OECD iLibrary. <https://www.oecd-ilibrary.org/statistics>. [04.01.2021]
- Özdamar, Kazım (2017). *Ölçek Geliştirme ve Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Eskişehir: Nisan Kitapevi
- Pettigrew, Thomas F. (1998). "Intergroup Contact Theory". *Annual Review of Psychology*, 49: 65-85. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.49.1.65>

- Pettigrew, Thomas F. (2008). "Future Directions for Intergroup Contact Theory and Research". *International Journal of Intercultural Relations*, 32: 187-199. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2007.12.002>
- Pettigrew, Thomas F.-Tropp, Linda R. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory, *Journal of Personality and Social Psychology*, 90 (5): 751-783. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Pruitt, France J. (1978). "The Adaptation of African Students to American Society". *International Journal of Intercultural Relations*, 21: 90-118. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(78\)90030-5](https://doi.org/10.1016/0147-1767(78)90030-5).
- Rafieyan, Vahid-Behnammohammadian, Nazanin vd. (2015). "Relationship between Acculturation Attitude and Pragmatic Comprehension". *Journal of Language Teaching and Research*, 6 (3): 504-512. <https://doi.org/10.17507/jltr.0603.05>.
- Rafieyan, Vahid-Orang, Maryam vd. (2014). "Language Learners' Acculturation Attitudes". *English Language Teaching*, 7 (1): 114-119. <https://doi.org/10.5539/elt.v7n1p114>.
- Redfield, Robert-Linton, Ralph vd. (1936). "Memorandum for the Study of Acculturation". *American Anthropologist*, 38: 149-152. <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>.
- Redmond, Mark V.-Bunyi, Judit M. (1993). "The Relationship of Intercultural Communication Competence with Stress and the Handling of Stress as Reported by International Students". *International Journal of Intercultural Relations*, 17: 235-254. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(93\)90027-6](https://doi.org/10.1016/0147-1767(93)90027-6).
- Sam, David L.-Berry, John W. (2006). "Introduction". *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. ed. David, L. Sam-John, W. Berry. Cambridge: Cambridge University Press. 1-10.
- Searle, Wendy-Ward, Colleen (1990). "The Prediction of Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions". *International Journal of Intercultural Relations*, 14: 449-464. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(90\)90030-Z](https://doi.org/10.1016/0147-1767(90)90030-Z).
- Shah, Hemani (1991). "Communication and Cross-Cultural Adaptation Patterns among Asian Indians". *International Journal of Intercultural Relations*, 15: 311-321. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(91\)90004-Z](https://doi.org/10.1016/0147-1767(91)90004-Z).
- Swart, Hermann-Hewstone, Miles vd. (2010). "The Impact of Cross-Group Friendships in South Africa: Affective Mediators and Multigroup Comparisons". *Journal of Social Issues*, 66: 309-333. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2010.01647.x>.
- Turner, Rihannon-Hewstone, Miles vd. (2007). "Reducing Explicit and Implicit Outgroup Prejudice via Direct and Extended Contact: The Mediating Role of Self-Disclosure and Intergroup Anxiety". *Journal of Personality and Social Psychology*, 93: 369-388. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.3.369>.
- Van Acker, Kaat-Vanbeselaere, Norbert (2011). "Bringing Together Acculturation Theory and Intergroup Contact Theory: Predictors of Flemings' Expectations of Turks' Acculturation

- Behavior". *International Journal of Intercultural Relations*, 35: 334–345. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2010.06.004>.
- Vijaygopal, Rohini-Dibb, Sally (2012). "Exploring the Role of Acculturation in Brand Choice: A New Perspective for Targeting Indians Living in the United Kingdom". *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 20: 47-56. <https://doi.org/10.1057/jt.2012.4>.
- Voci, Alberto-Hewstone, Miles (2003). "Intergroup Contact and Prejudice towards Immigrants in Italy: The Mediation Role of Anxiety and the Moderation Role of Group Salience". *Group Processes and Intergroup Relations*, 6: 37-54. <https://doi.org/10.1177/1368430203006001011>.
- Ward, Colleen-Kennedy, Antony (1993). "Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions: A Comparison of Secondary Students at Home and Abroad". *International Journal of Psychology* 28: 129-147. https://www.academia.edu/5090706/The_Psychology_of_Culture_Shock. [10.11.2020].
- Weinstock, S. Alexander (1964). "Some Factors that Related or Accelerate the Role of Acculturation: With Specific Reference to Hungarian Immigrants". *Human Relations*, 4 (17): 321-340. <https://doi.org/10.1177/001872676401700402>.
- Woldeab, Daniel (2013). *The Relationships between Internet Usage and Acculturation of the Horn of Africa Immigrants in the United States*. Doktora Tezi. University of Minnesota.
- Yu, Weihua-Wang, Shu (2011). "An Investigation into the Acculturation Strategies of Chinese Students in Germany". *Intercultural Communication Studies*, 20 (2): 190-21. <https://web.uri.edu/iaics/files/15WeihuaYuShuWang.pdf> [19.11.2020].

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	Cilt: 4, Sayı: 2, 2021
	Vol: 4, Issue: 2, 2021
	Sayfa – Page: 198-208
	E-ISSN: 2667-4262
	

ANNE FINCH AND LADY MARY MONTAGU AS “THIEVES OF LANGUAGE”

“DİL HIRSIZLARI”: ANNE FINCH VE LADY MARY MONTAGU

Azime PEKŞEN YAKAR**

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 09.04.2021</p> <p> Accepted: 23.08.2021</p> <p>Keywords: Neoclassical women poets, Anne Finch, Lady Mary Montagu.</p> <p>Research Article</p>	<p>This paper explores the strategies of two eighteenth-century female poets to write and publish their poetry in an era when literature was dominated by male authors. In the eighteenth century, language and literature were considered male-dominated areas. For this reason, women had to face many obstacles to express themselves in literature and to be accepted as authors/poets. However, due to the critical shift from patronage to printing as a profit-making market, women’s writing displayed itself from almost non-existence. Still, the female authors/poets of the century such as Anne Finch and Lady Mary Montagu needed to fabricate various strategies to write, publish, and own the authorship of their own works. Thanks to those strategies, they were able to produce poems in the very language which was often associated with male authors and oppressed them. Hence, Anne Finch and Lady Mary Montagu can be defined as “thieves of language.” In this context, this paper analyzes Anne Finch’s “The Introduction” and Lady Mary Montagu’s “Verses Addressed to the Imitator of the First Satire of the Second Book of Horace” in the context of Neoclassical poetry by investigating how these two women poets generate different strategies to insert their own voice into the masculine literary tradition in the Augustan age. Finch’s “The Introduction” deals with her concerns on publishing her poems in the tradition that marginalizes and scorns women poets while Lady Montagu’s “Verses” strategically and severely attacks Alexander Pope, the leading figure of Neoclassical literature, by writing back in the same style as Pope.</p>

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 09.04.2021</p> <p> Kabul: 23.08.2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: Neoklasik dönem kadın şairler, Anne Finch, Lady Mary Montagu.</p> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Bu makale on sekizinci yüzyıldan iki kadın şairin edebiyatın erkek yazarların hakimiyetinde olduğu bir dönemde şiirlerini yazmak ve yayımlamak için oluşturduğu stratejileri araştırmaktadır. On sekizinci yüzyılda, dil ve edebiyat erkek egemen alanlar olarak görülmüştür. Bu nedenle, kadınlar kendilerini edebiyatta ifade etmek ve yazar/şair olarak kabul görmek amacıyla bir çok engelle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Fakat, on sekizinci yüzyılda hamilikten daha kârlı olan matbaacılığa geçiş nedeniyle, kadın şairlerin eserleri kendini yokluktan var etmeyi başardı. Yine de, Anne Finch ve Lady Mary Montagu gibi o yüzyılın kadın yazar/şairlerin kendi eserlerini yazmak, yayımlamak ve bu eserlerin yazarlığını sahiplenmek için çeşitli stratejiler üretmeleri gerekiyordu. Bu stratejiler sayesinde, sıklıkla erkek yazarlarla özdeşleştirilen ve kadınları baskılayan dilde şiir üretebildiler. Böylece, Anne Finch ve Lady Mary Montagu “dil hırsızı” olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, bu makale Anne Finch’in “The Introduction” ve Lady Mary Montagu’nun “Verses Addressed to the Imitator of the First Satire of the Second Book of Horace” adlı şiirlerini bu iki kadın şairin sesini on sekizinci yüzyılın maskülen edebî geleneğinde nasıl ortaya koyabildiklerini araştırarak neoklasik şiir geleneği çerçevesinde incelemektedir. Bu iki kadın şair şiir yazabilmek için farklı stratejiler kullanmışlardır. Finch’in “The Introduction” adlı şiiri kadın şairleri ötekileştiren ve hor gören bir geleneğe şiirlerini yayımlamanın yarattığı kaygılara değinir. Lady Mary Montagu’nun “Verses” şiiri ise neoklasik edebiyatın önde gelen isimlerinden Alexander Pope’a tam da Pope’un kendi tarzında saldırır.</p>

* This article is an improved version of my presentation in “10th International IDEA Conference: Studies in English” organized by Boğaziçi University in 2016.

** Asst. Prof. Dr., Ankara Science University, Department of English Translation and Interpretation, Ankara / Türkiye, E-mail: azimepeksen@hotmail.com.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5727-813X>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Pekşen Yakar, Azime (2021). “Anne Finch and Lady Mary Montagu as ‘Thieves of Language’”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 198-208. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.910917>.

Introduction

Alicia Ostriker (1982) borrows Claudine Hermann's phrase "*voleuses de langue*", which can be translated as thieves of language to refer to the female author/poets, who had to speak and write in a patriarchal tradition, which was inadequate to express themselves because of the male hegemony over language and literature (69). This paper assumes that Ostriker's phrase can also be used for Anne Finch and Lady Mary Montagu, who were able to produce literary works in the eighteenth century.

In very general terms, women were barred from holding the title of a poet/author and expressing themselves in literature in the eighteenth century. Hence, women poets were obliged to define themselves in ciphers (Ostriker 1982: 69), or they had to create innovative means to write and publish their poetry. Therefore, as Alicia Ostriker (1982) rightly states, women poets had to define themselves in codes, "*disguising passion as piety, rebellion as obedience*" (69). Thus, the hindrances their gender generates lead female poets to manipulate language and even steal it from the male authors. That is, they needed to become "*thieves of language*" (Ostriker 1982: 68) to exist as female poets in the masculine literary tradition.

Although gender posed an obstacle to women's poetic career, there were also developments that affected female poets' positions in the literary market positively. For instance, the eighteenth century encountered a dramatic shift from patronage to printing. Since printing is a kind of profit-making market, it created a competitive atmosphere in literature. Due to the advent of printing as a new market, women's writing took "*a leap from near non-existence into substantial being*" (Doody 2000: 217). In addition to the positive influence of the printing market in women's poetic careers, women could not erase the pejorative views upon their identities as poets easily. Their careers as poets were denounced, and prejudiced comments on their artistic works remained. For example, women's publishing of their literary works was equated with self-exposure as well as "*a kind of sexual self-display*" (Mermin 1990: 336). Neil Keeble (2002: 198) also states that women who published were even regarded as prostitutes like the Restoration period's actresses as women's publications meant as a sort of violation of chastity. Keeble (2002) exemplifies the intolerant view upon women as authors: Earl of Rochester, for example, stated, "*[w]hore is scarce a more reproachful name, / Than poetess*" (198). Hence, many women poets in the eighteenth century were discouraged from writing and publishing their poetry because of the public view upon women poets. For this reason, they did not publish their work for the public but kept them only in manuscript form to circulate among friends for their identities and works were identified with each other (Mermin 1990: 336).

In such an atmosphere with full of disparaging comments and even insults on female poets, Anne Finch and Lady Mary Montagu were able to produce their literary works and express themselves by employing different strategies. "The Introduction" deals with Anne Finch's concerns and fears on publishing her poems in a male tradition that belittles female authors while Lady Mary Montagu's "Verses" attacks Alexander Pope and his poetic devices severely, one of the most important poets of Neoclassical literature, by making use of Pope's own sarcastic style against himself.

Anne Finch and "The Introduction"

In the literary tradition of the eighteenth century condemning female poets, Anne Finch (1661-1720) became one of the significant and prolific women poets of the late seventeenth century and early eighteenth century. She was well aware of her situation as a woman poet as well as the literary constraints imposed on her due to her gender. Until her marriage to Heneage Finch, she was the Maid of Honour to Mary Modena, which makes her a very learned woman because the Maids of Honour were educated in the grand tradition of Tasso and Aristo and seminal classical texts in French and Italian. She was able to translate these works to English at the end of her education (Barash 1991: 330). Anne Finch composed her poems to be circulated in manuscript form among her friends at first and later published a volume of her poems titled *Miscellany Poems on Several Occasions* in 1713 (Doody 2000: 222; Mermin 1990: 335; Seber 2007: 182). With this volume including her poems, she attained a substantial reputation which later dwindled to be revived by Wordsworth's appreciation of her "Nocturnal Reverie" as a nature poem (Mermin 1990: 335). In fact, she did not intend to attract so much attention with her poetry, nor aimed an exceptional poetic success and reputation. However, she anticipated to write her poetry and attune herself and her poetry according to the male poetic tradition, which systematically excluded women poets as intruders.

Anne Finch wrote in almost all genres of the eighteenth century, namely, odes, pastorals, tales, songs, dialogues, beast fables, compositions, biblical comments, epistles, and satires (Hinnant 1994: 17; Rogers 1979: 225). As is evident from the genres she wrote in, Finch's oeuvre is quite diverse, which displays how strong her claim is in the poetic world. Actually, women poets of the time generally preferred to write lyric, poetry on specific occasions, and relatively simple narratives such as fable. They deliberately opted to write "relatively simple narratives to assume a humble voice and *"sp[oke] of themselves in self-deprecating, low-keyed tones"* (Mermin 1990: 336). As Dorothy Mermin (1990) further comments, women could not assume the roles of a bard, scholar, courtly lover or a theologian; therefore, only *"when poets imitated the tones of private life, women could join in"* (341). Therefore, in a male-oriented literary tradition, they supposed that they were required to be humble and womanly; otherwise, they were well aware of the fact that they would be discarded from the literary circles. Their probable assertiveness might cause even worse situations, that is, their reputation may be denigrated for being bold and impudent. According to Rogers' remark (1979), if the female poets did not take on a subdued identity as a poet, they must be *"prepared to cast off [their] reputation publicly like Aphra Behn [for] she was shut out by its licentiousness"* (227). In this context, Katherine Rogers (1979) asserts that,

Obviously, she could not write to her lovers as the men could write to their mistresses. Nor could she treat love as a trivial amusement, since it was not a pastime for her but a central focus of her life. The only man respectable woman could write was her husband, and in those days of mercenary arranged marriages she might well not find him a suitable inspiration. (227)

Here, it can be deduced that female poets had relatively limited themes to use in their poetry. As their primary duty was considered their home, husband, and children, they were not expected

and encouraged to write poems professionally. When they did, they were expected to do it properly without staining their womanly reputation. Therefore, they could not choose a random topic and write on it as their male counterparts did. They should prefer a suitable theme for their poems, which would not defame their status.

Anne Finch, conscious of all disadvantages her gender brings about, conveys her concerns in her poem "The Introduction." To be able to share her fears concerning what would happen if she published her poem, Finch creates an introductory debate to discuss woman poet's fear about possible hostile reception of her poems. As poetic practices are often considered the man's job, a female poet's composing poetry and presenting it to the public is seriously dangerous because "*it will receive accusations and criticism or even insults*" (Seber: 2007:185). Finch (n.d.) rightfully contemplates probable responses to her work in "The Introduction": "*Some would, because such words they do affect,/Cry they're insipid, empty, and uncorrect./And many have attained, dull and untaught*" (3-5¹). Indeed, Anne Finch is quite aware of the dominant patriarchal attitude towards women poets and their writing, and she claims that many critics would censure her poem and assess her lines as "*insipid, empty and uncorrect*"² (4) as well as "*dull and untaught*" (5). All in all, they would blame the poet's gender for the so-called shortcomings of her poem: "*they're by a woman writ*" (Finch n.d.: 8).

Finch also questions gender roles traditionally attributed to women and men and challenges these rigid concepts of man and woman in "The Introduction." According to Finch, literature is ordinarily associated with men; nevertheless, women's accomplishments are mere "*[g]ood breeding, fashion, dancing, dressing, [and] play*" (Finch n.d.: 14). When she transgresses these allotted actions and alleged accomplishments, she attempts to write only to become "*an intruder*" (Finch n.d.: 10):

*Alas! a woman that attempts the pen,
Such an intruder on the rights of men,
Such a presumptuous creature, is esteemed,
The fault can by no virtue be redeemed.* (Finch n.d.: 9-12)

By writing, women are believed to surpass their allotted roles and spaces and enter men's terrain without permission. This trespassing is regarded as profanity and an invasion of man's purported literary authority. In women's poetry, especially in Finch's "The Introduction," the focal point is often the gender of the poet and how it disparagingly affects the audience's reception because male poets claim that "*their own voices [are] genderless, "universal" [while] they [women poets] never forget what they write, and will be read as women*" (Mermin 1990: 336). Once again, while male authors are celebrated as having a universal and authentic voice, female poets can never achieve such universality and authenticity in their works. Before challenging this idea, Finch first employs an Augustan literary style to be accepted to the patriarchal tradition. Only after submitting herself to this system she can find the space to insert her feminine voice and ideas. Therefore, as Rogers (1979) sustains, "*the fact that her [Finch's] poems make a woman's consciousness the center of awareness distinguished them in a*

¹ All quotations from Montagu and Finch's poems are given in line numbers.

literature where women generally appear only as an incidental part of life" (239). As such, male poets expect women to remain in their appropriate place as "*incidental part of [their] life*" and never transgress it. For them, women must be preoccupied with "*the dull manage of a servile house*" (Finch n.d.: 14), and they should not confuse themselves with intellectual occupations at all. In "The Introduction," Finch deals with these roles which are assigned to women: "*Are the accomplishments we should desire;/ To write, or read, or think, or to inquire/Would cloud our beauty, and exhaust our time,/ [...]/Whilst the dull manage of a servile house/Is held by some our outmost art, and use*" (Finch n.d.: 15-20). As Finch argues in these lines, men define women only as their helpers and do not consider them as individuals who have their own ideas and decisions. They also do not want women to develop intellectually for women should be preoccupied with themselves and their house. As Rogers (1979) illuminates, "*men do not want women wasting their time and energy on anything that does not contribute to their usefulness to men, whether as sexual objects or household manages; nor do they want them to rise above trivia, lest they develop ideas of their own*" (234). Thus, men define women with regard to their usefulness to their lives. For them, women are not individual beings but objects to be consumed in any means they intend to.

An equally important point in "The Introduction" is that Finch employs Biblical references and examples to prove women's wit and ability to write. She describes a scene in which women are singing songs in honour of King David and glorifying his presence. She depicts the scene by referring to a Biblical tale in the Old Testament: "*A woman here, leads fainting Israel on,/She fights, she wins, she triumphs with a song,/Devout, majestic, for the subject fit,*" (45-47). In ancient times, as Anne Finch emphasizes, women had more privileged and esteemed roles in taking part in public occasions and celebrations (Williamson 1990: 113). Her exemplifying women's active part in those times from the Bible is highly interesting because the Bible is generally and frequently deployed to "*keep woman in her place*" in the eighteenth century (Rogers 1979: 234). At the same time, as Hinnant (1994) expresses, Anne Finch praises "*biblical figures who are symbolic of a different kind of art: a heroic and religious poetry of national rejoicing and unity,*" and these are the symbols of poetry, which receive no confrontation (75). In other words, Finch becomes a member of the tradition that condemns women who claim a place in the literary world, and then she writes back from within this disempowering system.

Anne Finch in "The Introduction" also questions why women are regarded as witless when compared to men in the literary world. According to Finch (n.d.), the answer is the access to education: "*How are we fall'n, fall'n by mistaken rules?/And education's, more than nature's fools*" (51-52). Here, it is maintained that there is no noteworthy difference between men and women in nature and intellectual potential. Nevertheless, women's access to education is quite limited when compared to men's. As Hande Seber (2007) notes, the main difference "*between a man and a woman's intellectual capacity is not a matter of inferiority or superiority in creation,*" but it is a matter of insufficient education women are allowed to have, and that women are barred from "*the world of intellect, learning and poetry*" (186). Having relatively limited access to education, women cannot fully achieve satisfaction in the art of poetry, and they are not allowed to place themselves as the poetesses in the "*groves of laurel*" (Finch n.d.:

63), which is the world of poetry. Subsequently, she retreats to the shades: “*Conscious of wants, still with contracted wing,/To some few friends, and to thy sorrows sing;/For groves of laurel thou wert never meant;/Be dark enough thy shades, and be thou there content*” (61-64). As Anne Finch suggests, the proper places for women are shades that lack enlightenment, which is sternly associated with men, especially in Finch’s time.

Furthermore, Finch recurrently uses the shade image in her poetry. As stated above, this image is generally interpreted as Finch’s metaphorical retreat from the enlightenment to the shades. Nevertheless, this image is more than a retreat. For Salvaggio (1998), the shade for Anne Finch is not a mere retreat, “*but the process of radical displacement that was hers both as a ‘woman’ who wrote, and as a poet who wrote ‘woman’*” (243, 244). Therefore, as a “displaced” woman poet, Finch creates a feminine space and tradition within the dominant male literary tradition. In this aspect, Finch “*was a woman clearly displaced within and from her culture, but she was also a woman whose writing – in voicing and celebrating that displacement – became a feminine process that exceeded both Enlightenment systems and the larger classical structures that they epitomized*” (Salvaggio 1998: 244). In this framework, Finch celebrates her displacement from the literary tradition for it constructs a new space for her poems. Finch makes use of her displacement to open up new paths for her poetic career in which she transgresses the limitations imposed by the Enlightenment and other systems.

The idea of femininity in the Neoclassical age, as also mentioned in “The Introduction,” accentuates the idea that women cannot and should not achieve poetic success, and they should remain in their proper place. Still, Finch (n.d.) with her “*contracted wing*” (61) claims herself a place in the poetic world despite “*the power of a hostile system of gender-based assumptions*” (Hinnant 1994: 74) of the eighteenth century. Gilbert (1977) succinctly remarks, “*this modest poetess of “Spleen” and sorrow, contending against a sense of her own contracted wing, pioneered a poetic mode for other women, a mode of reticence conquered by assertion and self-examination, a mode of self-definition within and against the context of prevailing male definitions of women*” (449). With this strategy of reticence, Anne Finch not only demands a place for herself in the poetic world highly dominated by gendered suppositions but also inspires and encourages poetic success for other women writers. Although Anne Finch did not become a part of the mainstream of English poetry, she bravely paved the way for women poets and their acceptance in the literary world, which was hostile for women writers. The strategy of reticence in her poems is one of the significant legacies she left to future women authors. As illuminated by Gilbert (1977) above, Anne Finch employs “*a mode of reticence*” as a strategy to be accepted by the oppressive tradition (449). She later asserts her identity as a female poet in the poetic world.

Lady Mary Montagu and “Verses Addressed to the Imitator of the First Satire of the Second Book of Horace”

Lady Mary Wortley Montagu (1689-1762) is another important female poet and author from the eighteenth century. She employs an utterly different strategy from Finch’s to be able to express her feelings of anger, love, and hate in her poems in the same time period. As explained above, Finch adopts a mode of reticence in her poems and writes her poetry both

within and against the system, which disempowers her in various ways. She initially gets accepted in the masculine literary convention by acknowledging her lack of education and assuming a modest identity. She then writes against the system by exemplifying the factors that exclude women as writers. Thus, she renounces ambition and does not aim at literary fame, which provides her with the means to claim herself a place in the literary world of the time.

However, Lady Mary Montagu's style is far from being similar to Finch's in that she does not adopt the strategy of reticence as Finch does. Unlike Finch, Montagu does not assume a low-keyed voice; on the contrary, she acts and writes boldly despite the hostile reception of her poems. Montagu does not discuss the reasons for women's banishment from the literary arena as Finch does in "The Introduction." She confidently assumes the identity of a poet and directly writes her poems. While Finch's reason for being a thief of language is her modest voice in her poetry, Montagu's is her boldness in demanding and attaining a place for her identity as a fully-developed poet. In order to examine her self-assertive voice in the literary tradition, it will be fruitful to have a brief look at her life.

Lady Montagu was the daughter of an aristocratic family, Evelyn and Mary Pierrepont, yet she was not allowed to have classical education because of her gender. She was educated at home and fascinated with the private library of their mansion. However, she felt the need to hide while studying and teaching herself Latin. She became competent in Latin, and after discovering Montagu's talent in language, her father tutored her in Italian. In her later years, she also learned French and Turkish. Although she did not have a formal education, she was quite learned. Here, the critical point to note is that she could not have access to formal education because of her gender even though her aristocratic family had any means to provide it.

Montagu's father forced her to marry Clotworthy Skeffington, but she eloped with Edward Wortley Montagu (Grundy 1999: 46). After their marriage, Edward Montagu became a Parliament member for Westminster, and then he was made the Lord Commissioner of the Treasury. This marriage was significant for her career because she had the opportunity to introduce herself to the society of George I due to her husband's position. Also, her friends were famous and influential literary figures including Mary Astell, Alexander Pope, John Gay, and Lord Hervey, with whom she is believed to have composed "Verses Addressed to the Imitator of the First Satire of the Second Book of Horace" ("Verses" hereafter) against Alexander Pope.

Montagu is renowned and generally appreciated for her *Embassy Letters*. She conveys her observations of oriental life in the Ottoman Empire, where she stayed a few years because of her husband's position as the Ambassador of Istanbul (Grundy 1999: 154). There, she learned Turkish and had the opportunity to have access to spaces such as baths where only women's entry was permitted. There, she observed Ottoman women's lives and comments on their lifestyles, dresses, and rights they had and enjoyed. She also witnessed the practice of smallpox inoculation. She endeavoured to practise smallpox inoculation in England, where she encountered resistance since it was an oriental practice (Grundy 1999: 209). During her years in Istanbul, she exchanged letters with her friends such as Alexander Pope.

Due to one of these letters, Montagu and Pope's friendship deteriorated. The reason for this enmity is rooted in their exchange of letters in which Pope's romantic advances are mocked and rejected by Montagu (Thomas 1994: 121). Pope is influenced by the deaths of two lovers struck by lightning, and he transforms the event into a pastoral tragedy titled *Epitaph on the Lovers Struck by Lightning* (Thomas 1994: 122). Pope, in this epitaph, depicts the victims of this incident as lovely lovers "as constant as ever were found in Romance" (Rumbold 1989: 494). In this accident, John Hewet and Sarah Drew die together while John attempts to protect his fiancé. This event influences Pope profoundly and inspires him to produce a tragedy out of it. In this pastoral tragedy, Pope attempts to associate Sarah Drew with Lady Mary and the other lover with himself. Montagu at first ignores this association and maintains their friendship, yet Pope's advances become more and more gallant. Therefore, she directly rejects him by "stripping his pastoral lovers (vulgarly called haymakers) of their romance pretensions" since she could not find anything interesting and moving in victims' love (Thomas 1994: 122). As Thomas (1994) notes, Montagu simply "rejects Pope's constructions of her as the vulnerable heroine of a romance" and "presents herself as an aristocrat with very little interest in peasants" (122). Montagu's harsh rejection of Pope's romantic advances not only ends their friendship but also transforms it into an enmity.

Montagu's rejection of Pope occasions a fierce war between Pope and Montagu. Pope attacks her as Sappho and her ally Lord Hervey as Sporus in his works after their quarrel. Likewise, Montagu is cruel in her poetic responses to Pope. She even writes an anti-*Dunciad* in which Goddess of Dullness tries to find her heir among her followers including John Gay, Joseph Addison, etc. (Thomas 1994: 124). Nevertheless, according to Lady Montagu, the heir must be the dullest, that is, Alexander Pope. Another attack of Montagu to Pope is again a poem entitled "Verses," which is "as crude and bludgeoning a lampoon as appeared in the pamphlet wars of the time" (Thomas 1994: 125). Montagu adopts Pope's own style to satirize him, who attacks people both for his/her personal quarrels and also for his/her lack of wit and dullness. The poem, as its title suggests, begins with the condemnation of Pope for being a poor translator of Horace and Homer: "In two large Columns, on thy motly Page,/Where Roman Wit is strip'd with English Rage;/Where Ribaldry to Satire makes pretence" (1-3). These lines depict the place of Pope's imitations in the journal. Pope's Horatian imitations are given and issued with Horace's Latin verses on the left side of the page while Pope's imitations take place on the right. In the poem, Horace is described as "Roman wit," yet Pope as English rage since Pope's version falls short of expectations (Montagu n.d.: 1-10).

Although Pope's translations maintained their popularity in the eighteenth century, they were criticized as insufficient in terms of language by various critics who also satirized Pope for his inadequate knowledge of Greek and Latin. Montagu supports these criticisms by employing specific references to Pope's physical deformities in her poem: "Thine is just such an Image of his Pen,/As thou thy self art of the Sons of Men" (Montagu n.d.: 11-12). Alexander Pope's version of Homer is only as close to him as he is to a person, which refers to Pope's stature and hunchback. This kind of criticism can be labelled as "typical of contemporary Pope-bashing satire" (Thomas 1994: 125). Moreover, according to Montagu (n.d.), Pope is not only an unsuccessful translator but also a poor satirist: "Ribaldry to Satire makes pretence" (3). In

Montagu's lines (n.d.), satire "*shoud, like a polish'd Razor keen,/Wound with a Touch, that's scarcely felt or seen./Thine is an Oyster-Knife, that hacks and hews*" (25-27). Once again, Lady Montagu describes Pope without wit and as a deficient satirist whose satires are not very well written to achieve its aim.

Another personal attack is Montagu's identification of Pope first with the serpent in the Garden of Eden: "*When God created Thee, one would believe,/He said the same as to the Snake of Eve;*" (54,55), and then with Cain, which can be interpreted as "*a fresh attempt by Lady Mary to contain Pope in a damning structure*" (Thomas 1994: 125). Montagu, nevertheless, most probably decided to resemble Pope to Satan. Yet, she did not do it because identifying Pope with Satan would be bestowing him too much power, which Pope did not deserve. Subsequently, Pope is personified as Cain rather than Satan in the poem:

*Like the first bold Assassin's be thy Lot,
Ne'er be thy Guilt forgiven, or forgot;
But, as thou hate'st be hated by Mankind
And with the Emblem of thy crooked Mind,
Mark'd on thy Back, like Cain, by God's own Hand;
Wander like him, accursed through the Land.* (Montagu n.d.: 107-112)

The recurrent image of Alexander Pope with his physical deformities is also used in his identification with Cain. His disability is regarded as a reflection of his corrupted mind, which is given as a curse by God. Lady Mary Montagu disowned this poem's authorship at first because of her concerns of possible insulting replies. She was right in her anticipation that even her association with "Verses" created almost a scandal, and the readers' reception included insolent comments (Thomas 1994: 129).

Lady Mary Montagu's self-assertive voice she employs in her poems is quite extraordinary for a female poet of the eighteenth century. In an age when women were excluded from the literary arena because of their gender, Montagu subverted this gendered view upon women/poets and harshly attacked the primary poet of the Neoclassical age, Alexander Pope. Even, she uses Pope's style against himself in her "Verses."

Conclusion

By examining Anne Finch's "The Introduction" and Lady Mary Montagu's "Verses Addressed to the Imitator of the First Satire of the Second Book of Horace" and their two different strategies to be accepted as poets in the Neoclassical literary tradition, which is highly male-dominated, this paper analyzes Anne Finch and Lady Mary Montagu as thieves of language, who claim and attain a space for themselves as women poets in the Neoclassical poetic tradition. In "The Introduction," Finch voices her concerns about publishing her poems as a woman poet and anticipates insulting comments on her poems only because a woman writes them. The reason for such criticism of women poets' poems, as she argues, is not their gender but limited access to education. Differently, Lady Mary Montagu does not use her pen to raise the consciousness of women poets' position in a male literary world, but she confidently asserts her ideas with her cruel and harsh satire on Pope. Strategically, she employs the style of Pope's

satires and uses it against him. In spite of the fact that these women poets employ different strategies, they fulfil to own a literary space in which they can write poetry and maintain it within the Neoclassical tradition disempowering and belittling them. Their accomplishment in poetry also encourages both themselves and other female poets of the time such as Mary Leapor, Mary Astell, and Anne Ingram, Viscountess Irwin to speak for themselves in the debates in which leading Neoclassical literary figures such as Alexander Pope and Jonathan Swift satirize female poets for their lack of wit to be able to compose poetry.

Ethical Statement

According to the author's statement; scientific, ethical and quotation rules were followed in the writing process of the study named "Anne Finch And Lady Mary Montagu As 'Thieves of Language' "; according to ULAKBİM TR DİZİN criteria, there was no need for data collection in the study requiring ethics committee approval.

References

- Barash, Carol (1991). "The Political Origins of Anne Finch's Poetry". *Hunting Library Quarterly*, 5 (4): 327-351.
- Doody, Margeret A. (2000). "Women Poets of the Eighteenth Century". *Women and Literature in Britain 1700-1800*. Ed. V. Jones. Cambridge: Cambridge UP. 217-237.
- Finch, Anne (n.d.) "The Introduction." <http://www.poetryfoundation.org/poem/180918> [13.03.2021].
- Gilbert, Sandra M. (1977). "'My name is darkness': Poetry of self-definition". *Contemporary Literature*, 18 (4): 443-457.
- Grundy, Isobel (1999). *Lady Mary Wortley Montagu: Comet of the Enlightenment*. Oxford: Oxford UP.
- Hinnant, Charles H. (1994). *The Poetry of Anne Finch: An Essay in Interpretation*. Delaware: U of Delaware P.
- Keeble, Neil H. (2002). *The Restoration: England in the 1660s*. Oxford: Oxford UP.
- Mermin, Dorothy (1990). "Women Becoming Poets: Katherine Philips, Aphra Behn, Anne Finch". *ELH*, 57 (2): 335-355.
- Montagu Wortley, Mary (n. d.). "Verses Addressed to the Imitator of the First Satire of the Second Book of Horace". <http://jacklynch.net/Texts/montagu2.html> [13.03.2021]
- Ostriker, Alicia (1982). "The Thieves of Language: Women Poets and Revisionist Mythmaking". *Signs*, 8 (1): 68-90.
- Rogers, Katharine (1979). "Anne Finch, Countess of Winchilsea: An Augustan Woman Poet". *Shakespeare's Sisters: Feminist Essays on Women Poets*. Eds. S. M. Gilbert & S. Gubar. Bloomington: Indiana UP. 32-46.
- Rumbold, Valerie (1989). *Women's Place in Pope's World*. Cambridge: Cambridge UP.

-
- Salvaggio, Ruth (1998). "Anne Finch placed and displaced". *Early Women Writers: 1600-1700*. Ed. A. Pecheco. London: Longman. 242-265.
- Seber, Hande (2007). " 'Such an intruder on the rights of men': The Poetry of Anne Finch, Countess of Winchilsea". *Hacettepe University Journal of Faculty of Letters*, 24 (2): 181-198.
- Thomas, Claudia N. (1994). *Alexander Pope and His Eighteenth-Century Women Readers*. Carbondale: Southern Illinois UP.
- Williamson, Marilyn L. (1990). *Raising Their Voice: British Women Writers, 1650-1750*. Detroit: Wayne UP.

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ	<i>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</i>
УДЕКАД	<i>Vol: 4, Issue: 2, 2021</i>
INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES	<i>Sayfa – Page: 209-219</i>
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	<i>E-ISSN: 2667-4262</i>
	

AN INTERTEXTUAL APPROACH TO COETZEE’S *FOE* AND KULİN’S *HANDAN*

COETZEE’NİN *FOE* VE KULİN’İN *HANDAN* ROMANLARINA METİNLERARASI BİR YAKLAŞIM

Yusuf Ziyaettin TURAN*

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 15.04.2021</p> <p> Accepted: 19.08.2021</p> <hr/> <p>Keywords: <i>Intertextuality,</i> <i>Handan,</i> <i>Foe,</i> <i>J. M. Coetzee,</i> <i>Ayşe Kulin.</i></p> <hr/> <p>Research Article</p>	<p>Though the history of intertextuality goes back to ancient times, it was officially coined in 1967 by Bulgarian-French literary critic Julia Kristeva. Intertextuality is a postmodern literary tool and asserts that there is no unique and independent text. Every text is connected to each other through some intertextual relations particularly in the form of allusion, quotation, plagiarism, pastiche and parody. For this paper, the methodological approaches of three literary critics, namely Gerard Genette, Kubilay Aktulum and Gonca Alpaslan on intertextuality, set up the basis of the study. Accordingly, J. M. Coetzee’s novel <i>Foe</i> and Ayşe Kulin’s novel <i>Handan</i> are evaluated through their intertextual relations with the previous works that inspire them. It has been put forward that though both novels of the present study are the re-working of previous novels, Coetzee’s <i>Foe</i> is an allusive and indirect intertextual form of Daniel Defoe’s <i>Robinson Crusoe</i>. However, there is a direct and overt intertextual relationship between Halide Edib Adıvar’s <i>Handan</i> and Kulin’s novel that have the identical title and name of heroine with Adıvar’s. As a last remark, through postmodern intertextuality, both Coetzee’s <i>Foe</i> and Kulin’s <i>Handan</i> revisit and question the ontological bases of Defoe’s <i>Robinson Crusoe</i> and Adıvar’s <i>Handan</i>.</p>

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 15.04.2021</p> <p> Kabul: 19.08.2021</p> <hr/> <p>Anahtar Kelimeler: <i>Metinlerarasılık,</i> <i>Handan,</i> <i>Foe,</i> <i>J. M. Coetzee,</i> <i>Ayşe Kulin.</i></p> <hr/> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Metinlerarasılığın geçmişi antik zamana kadar uzansa da, resmi olarak terim ilk defa Bulgar-Fransız edebiyat eleştirmeni Julia Kristeva tarafından 1967 yılında kullanılmıştır. Metinlerarasılık bir postmodern edebi terim olup eşsiz ve bağımsız bir metnin olamayacağını iddia eder. Her bir metin başka bir metne özellikle anırtırma, alıntı, plejirizm, pastiş ve parodi gibi yollarla bir şekilde metinlerarası olarak bağlantılıdır. Bu çalışmada üç edebi eleştirmen olarak Gerard Genette, Kubilay Aktulum ve Gonca Alpaslan’ın metodolojik olarak geliştirmiş oldukları metinlerarasılık yaklaşımlarından faydalanılmaktadır. Buna bağlı olarak J.M. Coetzee’nin <i>Foe</i> ve Ayşe Kulin’in <i>Handan</i> romanları, onlara ilham olan eserlerle metinlerarası ilişkileri yönünden ele alınmaktadır. Bu çalışmada konu edinilen her iki roman kendisinden önceki eserlerin yeniden ele alınması şeklinde olsa da, Coetzee’nin <i>Foe</i>’su Daniel Defoe’nun <i>Robinson Crusoe</i>’nun anırtırmalı ve endirekt metinlerarası formu olduğu ortaya konurken, Kulin’in <i>Handan</i>’ı ve Halide Edib Adıvar’ın <i>Handan</i>’ı arasında direkt ve açık bir metinlerarası ilişki olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, postmodern metinlerarasılık yoluyla hem Coetzee’nin <i>Foe</i>’su hem de Kulin’in <i>Handan</i>’ı, Defoe’nun <i>Robinson Crusoe</i>’unu ve Adıvar’ın <i>Handan</i>’ını yeniden gündeme getirmekle birlikte onların varlıksal temellerini sorgulamaktadırlar.</p>

* Asst. Prof. Dr., Uşak University, Department of Western Languages and Literatures, Uşak / Türkiye, E-mail: yusufz.turan@usak.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9551-3594>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Turan, Yusuf Ziyaettin (2021). “An Intertextual Approach to Coetzee’s *Foe* and Kulin’s *Handan*”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 209-219. DOI: <http://dx.doi.org/10.37999/udekad.916178>.

Introduction

Historically intertextuality has been known and used from ancient times in the literary world. However, it didn't have a formal definition until the twentieth century. So, now as a postmodern term, intertextuality is coined by Bulgarian originated French literary critic, Julia Kristeva. Though possible originators of the term were Saussure, Bakhtin, or Kristeva, the majority of critics accept that Kristeva first used it in 1967 (Mason 2019: 2). By translating Bakhtin's works from Russian into English, Kristeva introduced Bakhtin to the Western World. On the other hand, due to her studies on Bakhtin, particularly on dialogism which is asserted as the conceptual origin of the field, Kristeva focused on the interconnectivity of texts. According to Kristeva, any text is not an isolated phenomenon but is made up of a mosaic of quotations, and that any text is the absorption and transformation of another (1980: 66). Thus, intertextuality refers to "the interdependence of literary texts, the interdependence of any one literary text with all those that have gone before it" (Cuddon & Habib 2013: 367). In the same vein, Allen states that:

Works of literature, after all, are built from systems, codes, and traditions established by previous works of literature. The systems, codes and traditions of other art forms and of culture in general are also crucial to the meaning of a work of literature. Texts, whether they be literary or non-literary, are viewed by modern theorists as lacking in any kind of independent meaning. They are what theorists now call intertextual (2006: 1).

In addition to the above definition of intertextuality made by Allen, including its relation to literary works in general, in a similar way Roland Barthes, one of the major critics who contributed to the development of the term, emphasizes the relationship between intertextuality and culture in his *Image Music Text*. He states that "the text is a tissue of quotations drawn from the innumerable centers of culture" (1977: 146). Barthes also comments on intertextuality as the quotations without inverted commas (1977: 160). By this definition, Barthes underlines the common property feature of intertextuality.

To Linda Hutcheon, one of the leading critics of postmodernism, both Roland Barthes and Michael Riffaterre claim that the role and importance of the author are replaced by reader and text relationship through intertextuality. This shift also changes the way of interpreting the textual meaning. Textual meaning is embedded inside of the discourse itself. Besides "a literary work can actually no longer be considered original; if it were, it could have no meaning for its reader. It is only as part of prior discourses that any text derives meaning and significance" (Hutcheon 1989: 7). So, the postmodern texts are like puzzles with many pieces to be associated.

In fact, all above stated definitions and explanations summarize the postmodern outlook to literary works. According to postmodern approach, it is impossible to produce unique literary works and there aren't any original ones. In general, every literary work borrows from and gives each other quotations. In this sense, while doing this the author doesn't have to cite the work that s/he quotes.

Postmodern authors and readers accept the whole literary world as a common pool; so, they don't have to fulfill this necessity. Furthermore, since the aim of the author isn't to teach something or give a message to the reader, playfulness is foregrounded. In this sense literary works can be seen as a puzzle. The author, in a general sense, doesn't look for a complete subject matter and a single literary kind. So, it can be claimed that intertextuality makes a literary twist among the postmodern literary works. In this sense, intertextuality comes closer to pastiche, another postmodern literary tool. Generally, the difference between them is that pastiche is mainly related to generic kinds of literary forms like letter writing, poetry, and novel writing. On the other hand, intertextuality is mainly related to the allusion in a work to other works, namely in the level of titles and names of the previous works. However, on some occasions as in this paper, it is clear that pastiche can take part in the intertextual mission. In this sense, the use of pastiche as an intertextual tool will be discussed in Kulin's novel *Handan* below.

For this postmodern standing, Linda Hutcheon also evaluates the textual side and plural possibilities of historicity in her article "Historiographic Metafiction: Parody and the Intertextuality of History". Hutcheon claims that the postmodern approach to historicity is ironic and parodic, which is different from the classical historical understanding of the nineteenth century. She further states that "the intertexts of history and fiction take on parallel (though not equal) status in the parodic reworking of the textual past of both the 'world' and literature" (1989: 4). Therefore, historiographic metafiction novels interlace both literary and historical texts in fiction. However, this is not an ordinary return to reality, "the 'world' in which the text situates itself is the 'world' of discourse, the 'world' of texts and intertexts" (Hutcheon 1989: 6). Hence, it's clear that postmodern novels in general and historiographic metafiction in particular use intertextuality for ironic and parodic purposes in literary and historic discourses.

A Methodological Approach to Intertextuality

Mevlûde Zengin presents the originators and primary contributors to the history of intertextuality as Ferdinand de Saussure, Mikhail M. Bakhtin, Julia Kristeva, and Roland Barthes. According to her, Saussure's linguistic theories in general and his theories of sign, signifier and signified in particular; Bakhtin's theories of polyphony, dialogism and heteroglossia; Kristeva's coinage of intertextuality, her efforts to carry Saussure's theory of language to the area of literature and her recognition of intertextuality as 'transposition'; and Barthes's theories of 'readerly' and 'writerly' text and 'the death of the author' set up the conceptual foundations of intertextuality (2016: 321). Zengin further states that Umberto Eco, Jacques Derrida, Harold Bloom, Michael Riffaterre, and Gérard Genette are the practitioner of the term who also have their own intertextual theories (2016: 301). As the present study focuses on the practical side of intertextuality, after this point, French Gerard Genette's and Turkish Aktulum and Alpaslan's methodological approaches on intertextuality will be discussed below.

French literary critic Gerard Genette used a much broader term 'transtextuality' instead of intertextuality for inter-textual relations among the texts. He claims a "textual transcendence - namely, everything that brings it into relation (manifest or hidden) with other texts" (1997a: XV). Besides, Genette's approach to intertextuality is a poetical and structural one and he aims

at giving a methodological order to this very flexible concept. He reveals his structural methodologically in his *Palimpsests* (1982). In fact, palimpsest means “‘a parchment, etc., which has been written upon twice, the original writing having been rubbed out’. [...] It indicates literature’s existence in ‘the second degree’, its non-original rewriting of what has already been written (Allen 2006: 108). In *Palimpsests*, Genette suggests five transtextual categories (1997b: 1). In this paper, Genette’s transtextual approach will be used as a primary methodological basis. So, some short definitions of his transtextual categories will be helpful here. Genette names the first one as *intertextuality*. Though Kristeva used it for the first time previously in a broader sense, his approach is different and narrower than hers. Genette limits the scope of ‘intertextuality’ with a relationship of co-presence between two texts or among several texts and divides it into three subcategories as quoting, plagiarism and allusion (1997b: 2). Particularly, the subcategories that Genette put under ‘intertextuality’ can be identified in every kind of classical and postmodern text because they are the most abundant and evident among the others.

The second maxim that Genette defined for his transtextuality is ‘paratext’. He defines paratext as all inclusive parts related to the main body of the text and introductory materials both inside and outside of the book: a title, a subtitle, intertitles; prefaces, postfaces, notices, forewords, etc.; marginal, infrapaginal, terminal notes; epigraphs; illustrations; blurbs, book covers, dust jackets, and many other kinds of secondary signals, whether allographic or autographic. For paratext, Genette gives Joyce’s *Ulysses* as an example. When *Ulysses* was first published in an installment form, it “was provided with chapter headings evoking the relationship of each of its chapters to an episode from the *Odyssey*: “Sirens,” “Nausicaa,” “Penelope,” etc.” (1997b: 3). So, here each title of the newspaper chapters becomes a paratext of *Ulysses*.

‘Metatextuality’, which is mostly labeled as commentary, is the third type of textual transcendence that Genette suggests for intertextual relations. This approach particularly includes when a text involved in a commentary relationship with one another: “It unites a given text to another, of which it speaks without necessarily citing it (without summoning it), in fact sometimes even without naming it” (Genette 1997b: 4). The best example of metatextuality is the critical reading of literary texts.

The next maxim is ‘architextuality’ which is put in the fourth order of *Palimpsests* but Genette defines it as the fifth type. Genette means by architextuality, “the entire set of general or transcendent categories—types of discourse, modes of enunciation, literary genres— from which emerges each singular text” (1997b: 1). It can be both titular as *Poems*, *Essays* and *The Romance of the Rose* and sub-titular as when the indication *A Novel*, or *A Story*, or *Poems* is appended to the title on the cover (Genette 1997b: 4). For example, sometimes just under the heading of the book, its generic kind is stated as novel, biography, poems and etc.

The last transtextual maxim that Genette covers firstly in the beginning and later through entire *Palimpsests* is ‘hypertextuality’. By hypertextuality he means any relationship uniting a text B (which I shall call the *hypertext*) to an earlier text A (I shall, of course, call it the *hypotext*), upon which it is grafted in a manner that is not that of commentary. For instance,

Joyce's *Ulysses* is the hypertext of the same hypotext, Homer's *Odyssey* (Genette 1997b: 5). In this sense, the both novels that are covered in this study are hypertexts of the previous works.

Apart from Genette's theory above, at first Kubilay Aktulum's and then Gonca Alpaslan's methodological approaches to intertextuality will be mentioned briefly below. Aktulum is one of the major literary critics in Turkish literary world with his studies on intertextuality. In his book *Metinlerarası İlişkiler* (1999), Aktulum gives firstly a historical account on intertextuality including Bakhtin, Kristeva, Barthes, Riffaterre, Jenny, and Genette and that he states in the second chapter, intertextual methods. In this part, Aktulum divides intertextual relations under two main titles. The first one is 'Co-associational Relations' and the subsequent subtitles in this section are as the following respectively: I. 'Quotation and reference', II. 'Implied citation and Plagiarism', III. 'Allusion'. The second main title in Aktulum's methodological section is 'Derivative Relations' and 'Parody', 'Burlesque Transformation', and 'Pastiche' are the subtitles of this section.

Like Aktulum, Alpaslan first gives a brief historical and theoretical information about intertextuality in the introduction of her book *Metinlerarası İlişkiler ve Gilgamiş Destanının Çağdaş Yorumları* (2007). In the introduction section, then she mentions the forms of intertextuality. According to Alpaslan, there are two main types of intertextual relations between/among texts: Open intertextual relations and closed intertextual relations. In open intertextual relations, readers can easily grasp the intertextual relation(s) between/among the texts; for example with a surface reading. On the other hand, for closed intertextual relations, readers should have a good knowledge/background on the texts that intertext each other usually with an intensive reading. Alpaslan also states that there are eight kinds of intertextuality forms which are: Quotation, citation, allusion, parody, pastiche, collage, montage, and rewriting.

In the present paper, the intertextual analysis will depend on mainly Genette's and then Aktulum and Alpaslan's methodological approaches will support the research. In the next section of the present paper, firstly J. M. Coetzee's novel *Foe* will be discussed with Daniel Defoe's *Robinson Crusoe* from intertextual aspects.

An Intertextual Approaches to J.M. Coetzee's *Foe*

J.M. Coetzee is a South African born novelist and academic¹. Initially, the name of the Coetzee's novel *Foe* (1986) alludes directly to Daniel Defoe who is the author of one of the world famous novel *Robinson Crusoe* (1719). According to Genette, allusion is one the three points of intertextuality. For Aktulum, allusion is one of the co-associational relations. And lastly, for Alpaslan, allusion is one of the eight intertextual forms. *Foe*'s allusive transtextuality to *Robinson Crusoe* is not only limited to the authorial level, but also with the subject matter. However, there are some deviations from the original *Crusoe* in Coetzee's novel. For example, at the beginning of *Foe*, the female main character, Susan introduces herself as a lone woman. Her father is French and his name Berton was inflected into English as different from the original one (Coetzee 2010: 10). Here, the allusion to the inflectional transformation of Crusoe's original Germanic surname 'Kreutznaer' to Crusoe stated at the beginning of

¹ See Head 2009: 1-2.

Robinson Crusoe is further striking (Defoe 2007: 5). Then, Susan explains that she seeks her lost girl on the way to Jamaica and falls a castaway to Robinson Crusoe's (here original Crusoe's 'e' is deleted) deserted island. There she meets master Cruso and his slave Friday as the sole dwellers of the whole island: "I sat on the bare earth with my sore foot between my hands and rocked back and forth and sobbed like a child, while the stranger (who was of course the Cruso I told you of) gazed at me more as if I were a fish cast up by the waves than an unfortunate fellow-creature" (Coetzee 2010: 9). Here, it is clear that the allusive mode of names in *Foe* transcends its scope and turns into a direct reference to the original one.

Therefore, Coetzee's *Foe* is a postcolonial literary work which is a reworking of Daniel Defoe's *Robinson Crusoe* and also contains some allusions to his other works (Head 2009: 62). So, there are certain intertextual allusions in Coetzee's *Foe* to some of Defoe's works but particularly to *Robinson Crusoe* (Head 2009: 62). However, considering the scope and unity of the present paper, the research for the intertextual relations of Coetzee's *Foe* will be limited only to Defoe's *Robinson Crusoe*. Apart from intertextual allusion discussed above, the other intertextual relations between *Foe* and *Crusoe* will be evaluated below. For this purpose, Genette's Intertextuality, Aktulum's co-associational relations and Alpaslan's open intertextual relations will be used as a guide.

It's clear that *Foe* is a postcolonial rewriting of *Robinson Crusoe*. However, this returning is not as innocent and direct as it is expected from a realist novel. On the one hand, Coetzee's choice of *Crusoe* as a referent text underlies the fact that he invites us to question the place of Robinson Crusoe as the father of novel genre (Head 2009: 63). On the other hand, Coetzee's postmodern *Foe* is also ironic and parodic in accordance with Hutcheon's views on novels of historiographic metafiction above. Yet, in this paper the aspects of historiographic metafiction will not be mentioned, since it will be a convenient subject matter for another study. The parodic picturing the life of Coetzee's Cruso is very different from Defoe's. If Defoe's Crusoe represents a colonial and imperial figure, "Coetzee's Cruso is emblematic of exhausted imperialism" (Head 2009: 63). This postcolonial Cruso's inertia is depicted in the novel as this: "It seemed a great pity that from the wreck Cruso should have brought away no more than a knife. For had he rescued even the simplest of carpenter's tools, and some spikes and bars and suchlike, he might have fashioned better tools, and with better tools contrived a less laborious life, or even built a boat and escaped to civilization" (Coetzee 2010: 15-6). As clearly seen in the above, Cruso's inapt situation on the island is not similar to the original Crusoe. Different from his literary model, this Cruso is not skilled on making tables, chairs, lamps or candles. He even does not keep a diary, build any canoes or deal with farming (Head 2009: 63). Therefore, postmodernist elements related to Cruso's life style and the living environment above have double function. In addition to the historiographic metafictional elements in these lines, there are intertextual implications as well.

Above stated parodic relation between *Foe* and *Crusoe* is also compatible with Aktulum's 'Derivate Relations' in his intertextual approach stated above. According to Aktulum, parody is an intertextual tool that changes the subject matter of the story of the main text in the referent text without changing the literary kind of the main text (2000: 118). Hence, while the story in

Foe totally differs from the original *Crusoe*, the literary genre of both works, which is an adventure novel, do not change.

Lastly in this part, as stated above, *Foe* is a rewriting of *Crusoe*. So, it can be further claimed that *Foe* is grafted from *Crusoe* in accordance with Genette's hypertextuality approach. As stated previously, hypertextuality relates a latter work (hypertext) to a previous one (hypotext). In accordance with Genette's approach, since *Foe* is a re-written version of *Crusoe*, *Foe* is the hypertext and *Crusoe* is the hypotext. In this context, as a last remark, it can be claimed that Coetzee's postmodern intertextual hypertext *Foe* is not only imitating or creating a new version of hypotext *Crusoe*. By rewriting, Coetzee further questions the canonical stance of *Crusoe* in Western literature and criticizes some issues related to gender and ethnics as well².

An Intertextual Approaches to Ayşe Kulin's *Handan*

Different from Coetzee's *Foe* discussed above, Kulin's *Handan* (2014) is not a rewriting of a previous work. However, it has the same name of a previous novel *Handan* (1912) written by Halide Edib Adivar. Hence, similar to *Foe*, at the first sight, Kulin's *Handan* evokes directly to Adivar's novel. Like Adivar's novel, Kulin's *Handan* has the main character carrying the identical name with the novel, which is Handan. So, like the relationship between *Crusoe* and *Foe*, beginning from the title of the novels, the similarities and intertextual relations between both novels are striking. The intertextual relationship between two works is so apparent that in the blurb on the back cover of Kulin's *Handan*, it is stated that the story in the book is a quest accompanied with Halide Edib Adivar's everlasting work *Handan*. The direct mentioning of Adivar in Kulin's novel is not limited only with the blurb, in the preface Kulin thanks to Halide Edib because of her contributions to Turkish women in their freedom and egalitarianism campaign.

The direct stating of Adivar and her novel *Handan* in the blurb and preface of Kulin's *Handan* are directly related to Genette's intertextual theories stated in *Palimpsests*. As stated previously, to Genette, these kinds of intertextual mentions are called paratext (1997b: 3). In addition to the paratextual elements in blurb and preface sections of Kulin's *Handan*, there is also a striking intertextual subtitle 'Novel' on the front cover of the book. To Genette, these kinds of generic statements stated mostly as a subtitled information is called architextuality (1997b: 4). At this point, it can be claimed that there is also an intertextual relationship called hypertextuality between Adivar's and Kulin's *Handan* as it is between *Crusoe* and *Foe* discussed above. Genette names it any uniting intertextual relationship of a latter text (hypertext) to a previous text (hypotext). In this relation, the latter text is grafted in a manner that is not that of commentary (1997b: 5). Hence, in this situation, Adivar's *Handan* is the hypotext and Kulin's *Handan* is the hypertext according to Genette's hypertextuality concept.

After stating above Genette's paratextual approach to the cover design of Kulin's *Handan*, its intertextual relations with Adivar's *Handan* will be evaluated below. Firstly, different from intertextual relations between *Foe* & *Crusoe* discussed above, at the beginning of Kulin's *Handan*, the main character Handan directly encounters a novel under her bed named

² See Head 2009: 65.

as *Handan* by Halide Edib Adivar and then she explains how her own name Handan was given her:

My feet slipped, I fell back to my bed. I gathered, bent and took the thing on the floor. A book! On its cover there is an imperceptible face of a young woman. The book is in my hand, I searched for the toilet sleepy. I turned on the light and read the title of the book: Handan. [...] I can almost remember that I read the whole book which is withered and left inside the drawer. [...] I don't know what the time is. I don't want to learn either. I won't leave the bed till I finish the book. [...] Even my name wasn't given me randomly. Handan was given me by my grandmother: [...] 'I'm reading a book at the moment. Its heroine is so beautiful and smart that she fascinates everybody. The great Halide Edip, among many names, chose that name for her heroine, I looked at the dictionary, handan means merry and cheerful. If you have a daughter, Handan is a convenient name, isn't it? What do you say my daughter?'³ (Kulin 2014: 10-11).

The quotation above introduces a previous novel (Adivar's *Handan*) in Kulin's novel *Handan*. On the one hand, this feature is called 'mise-en-abyme'. It's "a term coined by the French writer Andre Gide [...], to refer to an internal reduplication of a literary work or part of a work" (Baldick 2001: 158). On the other hand, mentioning the direct name of the previous book as an intertext in a latter one can be evaluated through Genette's 'quoting' approach that he put under intertextuality. Here, though there is no direct quotation from Adivar's novel, its name is specifically referenced in Kulin's *Handan*. Besides, Adivar's own name is particularly stated in that part as well. Therefore, it's clear that both names of the main character and Kulin's novel *Handan* come from Adivar's novel, *Handan*. The direct reference to Adivar and her novel are also stated by the main character Handan in Kulin's *Handan* as follows: "Now, I can see, while reading this book in my hand, that the sweeping away of my happiness is not only related to my temperament but also my name. To my life, *Handan*'s shadow, the creation of the author whose name is Halide, shades. What a surprise that my grandmother's name is Halide too" (Kulin 2014: 13). Apart from Genette, Aktulum and Alpaslan evaluate direct referencing as an intertextual phenomenon under the title of 'citation-reference' (Aktulum 2000: 101; Alpaslan 2007: 17). So, the direct referencing to the original work is very clear in the name of Kulin's *Handan* above.

The next step of intertextual relations between Kulin's *Handan* and Adivar's *Handan* is direct quoting. In Kulin's *Handan*, the speeches of Adivar's *Handan* are quoted three times⁴ with quotation marks. In other words, they are the excerpts taken from the referent book; Adivar's *Handan* and embedded into Kulin's *Handan*:

"A long fair haired head that I can see only the back side is doubtlessly mixed with the silvery smoke I watched in the morning" she wrote.

³ The translations from Turkish to English are made by the author of this study.

⁴ Here, only the first quotation will be discussed for the sake of finiteness of the present paper.

“That time a supreme and beautiful body raised from the armchair. On his wide shoulders with dark, big, blue eyes on his long blond face with delicate and some cynic and smiling eyes appeared Nazım. Mr. Selim hastily wanted to introduce us with a trembling voice:

-This is Handan, Nazım, said he.

At first Nazım’s face was likely as hesitant. But after laying his eyes on me, he came towards me with a whole face covering smile waves...”⁵ (Kulin 2014: 45-46).

This direct quoting is stated under intertextuality in Genette’s intertextual theory stated above as “quoting (with quotation marks, with or without specific references)” (1997b: 2). The same method is discussed by Aktulum under the title of ‘citation and reference’ (2000: 94). Lastly, Alpaslan deals with the same technique stating that “the expectation of the author in quoting is to support his own text on the levels of sensation, thought and the effect it creates thorough that quotation” (2007: 17). As seen in the example above, in Kulin’s *Handan* there are direct quotations with quotation marks from Adivar’s *Handan* as an indicator of direct intertextual relation between two novels.

The last intertextual relation between Kulin’s *Handan* and Adivar’s *Handan* lies in the form of letter writing which is also an example of pastiche. As stated previously, pastiche is a modernist/postmodernist literary technique, in which a generic kind of a previous form is re-used by the latter. However, the example of pastiche in Kulin’s novel is bilateral. Adivar’s *Handan* is an epistolary novel and the main character Handan, in Kulin’s *Handan*, states that “Because how Handan has Neriman as a confidant I have Oya” (2014: 18). After this statement, a full letter from Handan to her friend Oya is given as an example of pastiche on the next two pages. So, pastiche is used as a modernist/postmodernist technique as well as an intertextual tool as stated in both Aktulum and Alpaslan’s intertextual theories above.

Conclusion

The titles of both novels, Coetzee’s *Foe* and Kulin’s *Handan*, give away intertextual relations to the previous works that happen to be a source of inspiration for them. On the one hand, the name of Coetzee’s novel alludes to the novel *Robinson Crusoe* through its author’s name. *Foe* evokes somehow to Daniel Defoe. In fact, this allusion is not coincidental. Daniel Defoe’s original family name was Foe. Defoe himself transforms it to ‘Defoe’ adding an aristocratic and French sound prefix to his family’s name. On the other hand, the name of Kulin’s novel *Handan* has an identical name to Adivar’s novel. Hence, different from the allusive style of Coetzee’s book title, Kulin’s *Handan* directly recalls its intertextual ancestor. Though, as stated above, *Foe* is defined as a rewriting of Defoe’s *Crusoe*, the allusive style of the novel goes on from beginning to ending. For example, in the beginning, beside the new invented character Susan Barton, Cruso and Friday stand on the deserted island as it is in Defoe’s original one. Later, when they are saved from the island, Cruso dies and Susan wants her story to get published. She finds the novelist Daniel Foe to write down her story to paper. On the other hand, unlike *Foe*’s indirect evocative rewriting style of Defoe’s *Crusoe*, Kulin’s *Handan* is linked to Adivar’s *Handan* straightforwardly. Their direct connection begins with

⁵ For the original version, see Adivar 2017: 53-54.

their identical titles and then goes on with direct mentions and later with direct quotations. Finally, in the light of findings and the discussions above it is clear that though both novels of the present study are the re-working of previous novels, there is an allusive and indirect intertextual relationship between Defoe's *Robinson Crusoe* and Coetzee's *Foe*. On the contrary, the intertextual relationship between Kulin's *Handan* and Adıvar's *Handan* is direct and overt. Hence, through intertextuality both Defoe's *Robinson Crusoe* from English literature and Adıvar's *Handan* from Turkish literature form a source of inspiration for the latter postmodern novels of both kinds of literatures. Besides, postmodern intertextuality helps both Coetzee's *Foe* and Kulin's *Handan* in revisiting and questioning the previous novels ontologically.

Ethical Statement

According to the author's statement; scientific, ethical and quotation rules were followed in the writing process of the study named "An Intertextual Approach to Coetzee's *Foe* and Kulin's *Handan*"; according to ULAKBİM TR DİZİN criteria, there was no need for data collection in the study requiring ethics committee approval.

References

- Adıvar, Halide Edib (2017). *Handan*. İstanbul: Can Yayınları.
- Aktulum, Kubilay (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Allen, Graham (2006). *Intertextuality*. London: Routledge.
- Alpaslan, Gonca Gökalp (2007). *Metinlerarası İlişkiler ve Gilgamiş Destanı'nın Çağdaş Yorumları*. İstanbul: Multilingual.
- Bakhtin, Mikhail (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Baldick, Chris (2001). *A Concise Dictionary of Literary Terms*. Oxford: Oxford University Press.
- Barthes, Roland (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana.
- Coetzee, John Maxwell (2010). *Foe*. London: Penguin Books.
- Cuddon, John Anthony & Habib, Rafey (2013). *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Defoe, Daniel (2007). *Robinson Crusoe*. Oxford: Oxford University Press.
- Genette, Gerard (1997a). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Trans. J.E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press.
- Genette, Gerard (1997b). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. Trans. C. Newman & C. Doubinsky. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Head, Dominic (2009). *The Cambridge Introduction to J.M. Coetzee*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hutcheon, Linda (1989). "Historiographic Metafiction Parody and the Intertextuality of History". *Intertextuality and Contemporary American Fiction*. Ed. O'Donnell, P., & Robert Con Davis. Baltimore: Johns Hopkins University Press. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~jason.ward/ied485britnovel4/LindHutchHistiographicMetafiction.pdf> [20.02.2021].
- Kristeva, Julia (1980). *Desire in Language: Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Columbia University Press.
- Kulin, Ayşe (2014). *Handan*. İstanbul: Everest.
- Mason, Jessica (2019). *Intertextuality in Practice*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Rata, Irina (2015). "The Role of Intertextuality in Neil Gaiman's American Gods". *Cultural Intertexts*, 2 (3): 103-112.
- Richetti, John (2005). *The Life of Daniel Defoe: A critical biography*. Oxford: Blackwell.
- Zengin, Mevlüde (2016). "An Introduction to Intertextuality as a Literary Theory: Definitions, Axioms and the Originators". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25 (1): 299-326.

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	<i>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</i>
	<i>Vol: 4, Issue: 2, 2021</i>
	<i>Sayfa – Page: 220-233</i>
	<i>E-ISSN: 2667-4262</i>
	

ÇİN DİLİ VE YAZILI ÇEVİRİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

AN OVERVIEW OF CHINESE LANGUAGE AND WRITTEN TRANSLATION HISTORY

Çile MADEN KALKAN*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 05.05.2021</p> <p> Kabul: 18.08.2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: Çin, Çince, çeviri, Çin çeviri tarihi, çeviri ölçütleri.</p> <p><i>Araştırma Makalesi</i></p>	<p>Dil bir milletin simgesidir. Bu simgenin geçirdiği aşamalar bizlere milletlerin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal alanları hakkında bilgi verir. Çeviri ise bu bilgilerin aktarılması için kullanılan bir bilim dalıdır. Çince günümüzde öğrenilmesi en zor görülen dillerden bir tanesi olup içerisinde yoğun olarak Çin kültürünü de barındırmaktadır. Çince günümüzde kıta Çin’de kullanılan basitleştirilmiş şeklini alana kadar tarihte pek çok sadeleştirme sürecinden geçmiştir. Ne yazık ki bu dilin modernleşmeye kadar uğradığı değişiklikler hem öğrenilmesini hem de çevirisinin yapılmasını zorlaştırmıştır. Bu çalışmanın amacı Çin dilinin tarihsel süreçteki değişikliklerini ele alıp, Çin’de yazılı çeviri tarihini genel olarak tanıtmaktır. Bu amaca uygun şekilde makalede China Academic Journals (CNKI) veri tabanı ve açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılarak uzun Çin tarihi içerisinde dilin değişimleri ve çevirinin rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda ülke içinde dilin sadeleştirilmesi ile ilgili her dönemde yoğun çalışmalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, Çin çeviri tarihinin özellikle ve ağırlıklı olarak hükümet politikaları doğrultusunda şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır.</p>
ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 05.05.2021</p> <p> Accepted: 18.08.2021</p> <p>Keywords: China, Chinese Language, translation, Chinese translation history, translation criteria.</p> <p><i>Research Article</i></p>	<p>Language is the symbol of nations. The stages of this symbol in the historical process give us information about the cultural, social areas of nations. Translation, is a science used to transfer this information. Chinese is one of the most difficult languages to learn today, and it also includes Chinese culture intensively. Chinese has gone through many simplification processes in history until it took the simplified form used in continental China today. Unfortunately, the changes that this language has undergone until modernization has made it difficult both to learn and to translate. The aim of this study is to deal with the changes in the historical process of the Chinese language and to introduce the history of written translation in China in general. In accordance with this purpose, the article examined the changes in the language and the role of translation in the long history of China by using the information obtained from CNKI database and open sources. In this direction, it has been observed that intensive studies have been carried out in every period on the simplification of the language in the country. In addition, it was concluded that the history of Chinese translation was shaped especially and predominantly in line with government policies.</p>

* Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Çince Mütercim Tercümanlık Ana Bilim Dalı, Ankara / Türkiye, E-mail: cile.maden@hbv.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4736-7101>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Maden Kalkan, Çile (2021). “Çin Dili ve Yazılı Çeviri Tarihine Genel Bir Bakış”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 220-233. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.933009>.

Extended Abstract

The past is a reflection of the future. One of the most important factors in the transfer of the past, which we can access more quickly through technology today, is language. Because language contains an embedded history, culture and folklore etc. In this respect, to understand language means to understand a country, society and people. At this point of understanding and being understood, we come across translation studies. Because translation enables the establishment of cultural, political, economic, etc. bridges as well as linguistic bonds between societies. China, which has a long history, is one of the best examples that can be given in this regard with its language and translation history.

As can be understood from the word “中国 (Zhongguo)” meaning middle kingdom, central country, the Chinese have long considered themselves “the only nation under the sky” and their emperors as the “son of the sky”. Based on this worldview, they lived among themselves for a long time and did not feel the need to learn another language or to teach their own language. However, although they do not have any concerns about being understood by other nations, they have made simplification studies for a long time, believing that they should achieve an agreement among themselves. The language that we describe as "Simplified Chinese", used in continental China today, is a product of translation studies as well as these simplifications. One of the effects of translation here has been the derivation of new words in the language of the country, sometimes even being accepted as they are in another country.

If we look at translation in China in general, there are mainly three important periods in history. The first of these is realized with Jesuit translations with the arrival of Buddhism in China. In this process, Jesuit missionaries from various nations bequeathed works covering new scientific fields to China. The second period is the period of Protestant missionaries who came to China with their efforts to spread Christianity, and in this process, especially Bible translations stand out. The third and last period is the period after the Opium War (1839-1842), when China was defeated by the British and started to make its first concessions. In this period, translations made mainly in scientific fields stand out. Having suffered a heavy defeat in this war, China has begun to accept the West. In this direction, China gave importance to science in order to strike the West with their own weapon.

Today, when it comes to translation studies, Western countries and their studies always come to mind. However, Asian societies that reflect their cultures intensely on their languages also have implications in the field of translation studies. For this reason, the aim of the study is to give information about the Chinese language and the history of written translation, and to bring an "eastern" view to the field of translation studies.

The main questions in the emergence of this study are: How did Simplified Chinese take shape? How did China meet translation? How have the effects and processes of translation studies progressed in China? Can the "eastern" view contribute to the field of translation studies with the history of Chinese translation? In order to give concrete answers to these questions, references were made to researchers working in this field. In addition, it is aimed to contribute to gaining an eastern perspective to translation studies through these questions.

This study can be defined as a qualitative research based on some Sinologists' studies on the history of Chinese language and translation, and historical sources available on the subject. In addition to the perspectives of domestic and foreign academics on the subject, written translation practices in China were examined.

The findings of this study are as follows: The Chinese language has undergone simplification for a long time until it took its present form, which shows that language has been given importance in every period. The history of Chinese translation started with religious texts and experienced its peak with the translation of scientific texts. The formation of modern China has been based on efforts to simplify the language and domestic and foreign translations. China contains the political and economic historical backgrounds of other countries in its historical records. In this direction, it is possible to say that translations from Chinese bring together literary, historical, political and political purposes. China has been successful in bringing its country to its current modern shape, especially in the scientific field, with the translations it has made and the development of its research.

Giriş

Çince, Çin-Tibet dil ailesine mensup, dünyanın en eski dillerinden biridir. Özellikle Doğu Asya’da yaygın olarak kullanılan Çince, Güney Asya’nın da belli kesimlerinde kullanılmaktadır. Çincenin ilkyazı örnekleri kaplumbağa ve inek kürek kemikleri üzerine yazılı olarak An Yang’da (安阳) bulunmuştur. Bu yazılı örneklerin M.Ö. 16. ve M.Ö. 11. yüzyıllar arasında yaşamış olan Shang Hanedanı (商朝 M.Ö. 1600-M.Ö. 1027) döneminden günümüze geldiği bilinmektedir ve bunlara “Fal Yazıtları” denilmektedir (Fidan 2011: 2). Bu ilk yazılardan sonra Çincenin genel kabul görülen dönemlendirilmesi:

- a. Eski Çince: M.S. 3. yüzyıl öncesi,
- b. Orta Çince: 3.- 12. yüzyıl arası,
- c. Erken Modern Çince: 12.- 19. yüzyıl arası,
- d. Modern Çince: 20. yüzyıldan günümüze şeklidir (Wang, 2011).

Eski Çince olarak bilinen ortak dilin Çin tarihindeki ilk örneğine “Ya Yan (雅言)” denilmiştir. Ünlü Çinli düşünür Konfüçyüs’ün de “Lunyu (论语)” isimli eserinde bu ortak dili kullandığı belirtilmektedir (Fidan 2011: 4). Eserinde bu ortak dili kullanmasının yanı sıra Konfüçyüs’ün öğrencilerine de yine bu dili kullanarak ders verdiği bilinmektedir (Chaofen 2006: 15).

Qin Shi Huang (秦始皇 M.Ö. 247-M.Ö. 210) liderliğinde M.Ö. 221 yılında Savaşan Beylikler dönemine son veren Qin Hanedanı (秦朝 M.Ö. 221-M.Ö. 206), ilk olarak merkezi otoriteyi sağladıktan sonra dil alanında çalışmalara ağırlık vermiş ve Çin dilini standartlaştırma girişimlerini başlatmıştır. İmparatorun, veziri Li Si’ya (李斯 M.Ö.280-M.Ö. 208) ortak bir yazı sistemi geliştirilmesini emretmesiyle günümüz Çincesinin ilk standart örneğinin temelleri atılmıştır.

Qin Hanedanı’nın ardından, M.Ö. 206- M.Ö. 220 yılları arasında hüküm süren Han Hanedanı (汉朝) dönemi de Çin tarihindeki önemli dönemlerden biri olarak kabul edilir. Qin döneminde temelleri atılan ortak Çin Yazısı aslında Han Hanedanı döneminde kökleşmeye başlamıştır (Giray 2011: 5). Han Hanedanı dönemi Çin’e öylesine etki etmiştir ki, günümüzde etnik Çinliler kendilerini Han Milleti anlamına gelen “Hanzu (汉族)”, yazılarını Han Yazısı anlamına gelen “Hanzi (汉子)” ve dillerini de Han Dili anlamına gelen “Hanyu (汉语)” olarak adlandırır. Bu dönemde oluşturulan ortak dile ise “Tongyu (通语)” denilmiştir. Ayrıca dönemin en önemli gelişmelerinden biri ise Budizm’in Çin’e girmesiyle Sanskritçeden Çinceye çevirilerin yapılmaya başlanmasıdır (Chao 2006: 17).

Han Hanedanı’nın yıkılmasından sonra Çin uzun süreli bir duraklama dönemine girmiştir. Sui Hanedanı (隋朝 581-618) döneminde yapılan devlet memurluğu sınavlarında ortak dile hâkimiyet ölçülmeye başlanmış ve yönetici sınıf da ortak dil çevresinde şekillenmeye başlamıştır (Fidan 2011: 6). Sui’den sonraki Tang Hanedanı’nın (唐朝 618-907) yıkılmasının ardından ise Moğollar ve Mançular gibi halklar Çin’e hükmetmeye başlamışlardır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak hem dil hem de kültürlerin karışmasıyla Çince üzerinde Ural Altay dillerinin etkisi görülmeye yani melez bir dil ve kültür ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak

Pekin’de Ural Altay dilini konuşan yönetici nüfusun yoğunluğu ve bu durumun dili etkilemesi ile Çincenin bazı ses özelliklerinin kaybolmaya başladığı görülmüştür (Chao 2006: 18). 1368 yılında Ming Hanedanı (明朝 1368-1644) ile birlikte Han etnik grubu soyundan ileri gelenler tarafından, yönetici sınıfını içeren yeni bir yönetim şekli tesis edilmiştir. Bu dönem Çin dili açısından bir yenilenme dönemi olarak görülmektedir (Fidan 2011: 7).

Gerek Rusya, Japonya gibi Çin’in komşu ülkelerindeki gelişme ve ilerlemeler, gerek Çin’in Batılı güçlere karşı aldığı askeri yenilgiler 19. yüzyılın ortalarına doğru dil alanında modernleşmeye gidilmesini artık bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu dönemdeki Qing Hanedanı’nın (清朝 1644-1911) başkenti Pekin’de konuşulan dil “Guanhua (官话)” yani Mandarin olarak bilinmektedir. Batılılar tarafından hala Çin dili anlamında kullanılan bu kelime, Çin’e ilk ulaşan Güney Avrupalı misyonerlerin verdikleri bir isimdir (Coblin 2000: 537).

Sun Yatsen (孙中山 1866-1925) önderliğinde, 1911 yılında girişilen Cumhuriyet Devrimi başarısızlığa uğramış ve 1919 yılına kadar Çin feodal derebeyliklerce parçalanmıştır. 1919 yılında Pekin Üniversitesi’nde baş gösteren toplumsal olaylar, Çin’de ulusal bilincin yeniden oluşmasını sağlamıştır. Bu süreçte sadece siyaset değil, edebiyat ve kültür de yeniden şekillendirilmiştir (Kırilen, 2016: 2-3). Başını Hu Shi’nin (胡适 1891-1962) çektiği “Baihuawen 白话文” olarak bilinen sade dil hareketi ile edebi dilin sadeleştirilmesine gidilmiş, Çin’de yüzlerce yıldır süregelen geleneksel anlatı tarzı yıkılmıştır. Bunun yerine yazı dilinin esasını gündelik konuşma dilinin oluşturması yöntemine gidilmiştir. Hu Shi bu konunun önemini: “*Modern tarzda yazılmış bir eserin yazı dili konuşma dilinde olmalı, içeriği ise güncel konulardan oluşmalıdır...*” ifadeleriyle dile getirmiştir (Zhou 1988: 610). Böylece gündelik dil, bilimsel yayınlar ve edebi eserlerde kendine yer edinmiştir. 1949 yılında Mao Zedong’un (毛泽东 1893-1976) Çin Halk Cumhuriyeti’ni kurması ile birlikte dil alanında önemli gelişmeler yaşanmaya devam etmiştir. 1955 yılında Pekin’de düzenlenen toplantının ardından ortak dil için kullanılan “Guoyu (国语)” yerine “Putonghua (普通话)” ismi kullanılmaya başlanmıştır. Bu kararın ardından 1958 yılında Çin Halk Cumhuriyeti tarafından yeni bir transkripsiyon ve telaffuz sistemi olan “Hanyü Pinyin (汉语拼音)” kullanılmaya başlanmıştır (Chao 2006: 22-23). Çince pinyin sistemi, her biri ayrı bir ideogram olan Çince karakterlerin (imlerin) Latin harfleriyle yazılıp okunmasını sağlamaktadır. Bu sistem Çin Hükümet projelerinden birisi olarak 1950’lerden itibaren geliştirilmeye başlanmıştır. Sistem, Çince telaffuzun öğretimi için okullarda tanıtılıp kullanılmasının yanı sıra Çinli yetişkinler arasında okuryazarlık oranını arttırmak için de kullanılan bir yöntem olmuştur. Bunun yanı sıra bu sistem yabancıların Çince öğrenimine dil yakınlığı kurulmasını sağlayarak olumlu etkilerde bulunmaktadır.

Çin, kültürünü yazısına yoğun şekilde yansıtmış bir ülkedir. Bu da bir anlamda dilin öğrenimini daraltmıştır ki neredeyse her hanedan döneminde dilin standartlaştırılması için yoğun bir çaba sarf edilmiştir. Bunlara ek olarak modernleşme sürecinde büyük bir çoğunluğu okuma ve yazma bilmeyen halk için 1930’lu yıllarda Çince karakterlerin sadeleştirilmesi hareketi başlatılmıştır (Nanqiu 2006: 2-3). Ne yazık ki gelenekselciler tarafından gelen yoğun tepkiler üzerine bu sadeleştirme hareketinden herhangi bir sonuç elde edilememiştir. Oysaki

kullanılan bu dil sadece yerel halk değil, Çin'in dış ülkelerle olan askeri, siyasi ve ticari bütün ilişkilerini de olumsuz olarak etkilemiştir. Kendilerini “göğün altındaki tek ulus⁸” olarak gören Çin hükümdarları ve özellikle gelenekselci kesim Çin halkı, kültürlerinin simgesi olan dillerini değiştirmeye yanaşmamışlardır. Çin hükümdarlık döneminde ülkeler arası ilişkilerinde ise diğer ülke vatandaşlarını ticaret sözleşmeleri vb. gibi belli kısıtlamalarla topraklarına kabul etmiş, yabancıların dilini reddettiği gibi onların Çin dilini öğrenmelerini de yine belli yasaklarla engellemiştir. Son olarak 1952 yılında kurulan bir komite Çince karakterleri daha kolay okunur ve yazılır bir hale getirmek için sadeleştirme çalışmaları başlatmıştır (Fidan 2011: 8).

Çeviriye Yaklaşımlar

Çeviri, birçok düşünür tarafından farklı şekillerde açıklanmış bir etkinliktir. Eugene Nida'ya göre çeviri, birçok yerel bilim adamı tarafından belli boyut ve ölçüleri olması gereken ve yaratıcı ihanet olarak görülen, anlamın tercümesidir (Ni 2004: 92). Escarpit'e göre ise çeviri, orijinal metine ikinci bir hayat vermektir (Escarpit 1987: 137). Klöpfer'e göre çevirinin işlevi ise “*anlaşılmayana anlaşılır kılmaktır*”, yani “*bilinmeyeni bilinen şeylerle anlatmaktır*” (1967: 17, 70). Bu anlamda çevirinin sadece diller arası bir karmaşanın üstesinden gelmediği, aynı zamanda kültürlerarası iletişimi sağlayarak farklı kültürlerin birbirlerini tanıyıp anlamalarına da yardımcı olduğunu söylemek mümkündür. Yani çeviri iki kültür arasında hem bir geçiş hem de bir limandır (pass-port). İki kültür arasında geçiş özelliği taşımasından dolayı pasaport niteliğinde iken, iki kültürü birbiriyle karşılaştırıp yüz yüze getirmesi özelliğinden dolayı da bir liman niteliği taşımaktadır.

Batı literatürünün popüleritesi Çin'de oldukça inişli çıkışlıdır. Mao'nun döneminde (35 yıllık bir süreç) Batıdan hangi eserlerin Çinceye çevrilebileceğine ilişkin ağır kısıtlamalar getirilmiştir (Zhang 2008: 27). Günümüzde ise Batı roman ve hikâyelerinin Çince çevirisi popüler ve çok satan kitaplar arasında yer almaktadır. Ancak kabul etmeliyiz ki çevrilen eserin popüleritesiyle çevirinin kalitesi birbirine eşit değerler değildir.

Çevirinin kalitesinin nasıl analiz edilebileceğine dair birçok bilim adamı fikirlerini ileri sürmüşlerdir. Bunlardan birisi biçimsel eşdeğerlik ve dinamik eşdeğerlik olarak iki yaklaşımı öne süren Eugene Nida'dır. Ona göre dinamik eşdeğerlikte kaynak dil ve kültür hedef dil okurunun kültürüne yaklaştırılmıştır. Biçimsel eşdeğerlikte ise sözcüğü sözcüğüne bir çeviri söz konusudur, ancak bu anlayışa göre kaynak dil hedef dilden ne kadar farklıysa çeviri eserin anlaşılabilirliği de o kadar zor olacak demektir. Lu Xun'un (鲁迅 1881-1936) Batı edebiyatından Çinceye çevirdiği eserler ele alınacak olursa; biçimsel eşdeğerlik roman çevirilerinde kullanılmaya başlandığı zaman anlaşılması imkânsız metinler ortaya çıkmıştır (Chan 2001: 202). Bu bakımdan Çince ve Batı dilleri arasında dilsel açıdan büyük farklar olduğu için bu diller arasında dinamik eşdeğerliğe uygun çeviriler yapmak aslında daha uygundur (Chan 2004: 223; Zhong 2003).

⁸ Çince ismiyle “Zhongguo中国”, “orta krallık, merkez ülke” anlamlarına gelmektedir. Bu durum eski dönem Çinlilerin dünyayı daire şeklinde ve ülkelerini de bu dairenin tam ortasında olarak hayal etmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısıyla Çinliler uzun yıllar kendilerini “gökyüzünün altındaki tek ülke”, imparatorlarını da “göğün oğlu” olarak ilan etmişlerdir.

Ünlü filozof Walter Benjamin belli çeviri çalışmalarının kalitesini anlatabilmek için “çevrilebilirlik” terimini kullanmıştır. Bir çalışmanın çevrilebilir olması için onun doğal halinin bile kendi kendisine çeviriye uygun olması gerektiğini, çevirmenin ise sadece okuyucu ile eser arasındaki bir aracı olduğunu ileri sürmüştür. Başka bir açıdan bakacak olursak Paolo Bartolini’nin “karşılıklı kültürel verimlilik” fikriyle karşılaşmak mümkündür. Bartolini’ye göre çeviri, farklı diller ve kültürler arasında gerçekleşen ve birbirlerini etkileyerek zenginleştirdikleri bir buluşmadır. Bu doğrultuda çeviri toplumları sosyal, siyasi, ekonomik olarak etkileyen, insanla birlikte değişip, gelişen adeta yaşayan bir olgudur diyebiliriz. Çevirmen de bu olguyu aktaran konumundaki kişidir. Çoğunlukla belli normlar çerçevesinde yapılması beklenen çevirilerdeki en önemli nokta, çevirmenin kaynak dil-kültür ve hedef dil-kültür bilgisidir. Çevirmenler adına bu iki konu üzerindeki bilgi ve alt yapıya göre bir eserde çevrilebilirlikten ve kültürel aktarımdan söz edilebilir. Çünkü çevirmenlerin iki kültür ve dil arasındaki bilgileri, kaynak metin ve hedef metin arasındaki akıcılığın devamlılığını gösterebilir. Çeviri metin ister kaynak metnin gölgesinde kalsın, isterse de tamamen bir yeniden yazma şekline girsin, her zaman orijinal metnin öz anlamına ve değerine sahip olmalıdır. Söz konusu Çin’de çeviri olduğunda ise çevrilen ilk eserlerin dönemin koşullarının yanı sıra dilsel ve kültürel farklılıklardan dolayı bazen kaynak metnin yorumlanması bazen de kısmi çeviri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Örneğin, Euclid’in Matteo Ricci (1552-1610) tarafından Çinceye yapılan çevirisi kısmi bir çeviridir, ancak bundan daha önemli olan ise dilin kendi içerisindeki klasik Çince-modern Çince sorunsalıdır.

Qing Hanedanı sonlarına doğru modern Çince henüz çok fazla kullanılmamakta, bilim adamları bunun yerine makalelerinde ve yazılarında klasik Çinceyi tercih etmektedirler. O zamanlar Çin hâlâ feodal bir toplumdur ve Qing Hanedanı diğer ülkelerle iletişim kurmaktan kaçınmaktadır. Atalardan kalma mutaassıp inançlara sahip insanlar, güçlü savaş gemileri ve ateşli topları dışında hiçbir şeyleri olmadığını düşündükleri Batı’nın öğretilerini de küçük görmektedirler. Aydınlar da Batı’nın yeni düşüncelerini kabul etmeyi reddetmekte ve katı bir şekilde Çin kültürünün Batı’dan daha üstün olduğunu iddia ederek, Batı düşüncelerini öğrenmenin kendi itibarlarını zedelemek olduğuna inanmışlardır. Bu koşullar altında, Çin’li aydınların Batı ideolojisine ilgilerini arttırmak amacıyla, ünlü bir yazar, çevirmen olan Yan Fu’nun (严复 1854-1921) çevirilerinde Han dönemi öncesindeki sözdizimi kurallarını ve kelimelerini benimsemekten başka seçeneği olmadığı görülmektedir. O, hem Çin’de klasik ve modern bir eğitim alması hem de Batılı filozoflara aşina olduğu İngiltere’de okumuş olması ile önceki çevirmenlerden farklı bir geçmişe ve ikili bakış açısına sahiptir. Yan Fu’nun çevirideki amacı, kendilerine aydın diyen kesimin ilgisini çekmektir. Onun çevirdiği kitaplar etkili bir kapitalist toplumu şekillendiren, Modern Batı düşüncesinin ana kitaplarıdır. O, ortaçağdan kalma fikirleri barındıran kitaplardaki o acı noktaları bulup, onları antik stiller kullanarak adeta şekerle kaplamıştır. Bu sayede birkaç yıl içerisinde çevirileri geniş okuyucu kitlelerinin ilgilerini çekmeyi başarmıştır. Onun bu ideolojik hamlesi son derece başarılı olmuştur.

Çin’de Yazılı Çeviri Tarihi

“*Ayinler Kitabı (Liji 礼记)*” na göre, Çin’de ilk çeviri faaliyetleri 3000 yıldan daha fazla bir süre önce, Zhou Hanedanı (周朝 M.Ö. 1122-M.Ö. 256) zamanında görülmüştür (Zuyi 2001:

373). Han Hanedanı zamanında Hint astronomisi ile ilgili bazı Budist sutralar ve çalışmalar Sanskritçeden tercüme edilmiştir (Zhong 2003). Bu sutraların çevrilmesi ile Budizm geniş kitlelere yayılarak Taoizm'e⁹ rakip olmaya başlamıştır. Bunun üzerine çevirinin nasıl yürütüleceğine dair iki düşünce okulu açılmıştır. Bu okullardan ilkinin düşünce ekolü dönemin ünlü çevirmenlerinden Dao An (道安 314-385) tarafından ileri sürülmüştür (Chan 2009: 37). Dao An, kaynak metnin kelimesi kelimesine çevrilmesi gerektiğini belirterek, katı bir edebi çeviri anlayışını savunmuştur. Diğer bir okulun düşünce ekolü ise Çin'e davet edilen Hint Budist keşiş Kumarajiva (鳩摩罗什 350-410) tarafından ileri sürülmüştür (Zhong 2003). Kumarajiva ise bugün serbest çeviri yaklaşımı olarak değerlendirdiğimiz, çevirinin amacı olarak özünün anlaşılmasının yeterli olduğunu ileri süren düşünceyi öneren ilk kişi olarak bilinmektedir.

Çeviri ve bilgi alışverişinin yaygın bir uygulama haline geldiği, saltanatın, genişlemenin ve sanatta verimin arttığı Sui Hanedanı ile Tang Hanedanını kapsayan süreç ise Çin'de çevirinin ilk zirvesi olarak kabul edilebilir. Bu dönem tamamı yine Budist keşişler tarafından çevrilen Budist sutra çevirilerinin çokluğu ile meşhurdur. Dönemin en meşhur çevirmeni Hindistan'ı gezip gelen ve bu gezisini tüm detayları ile "Records on the Western Regions of the Great Tang Empire (Da Tang Xiyuji/大唐西域记)" isimli kitabında ele alan, rahip Xuan Zang (玄奘 600-664)'dır (Zuyi 2001: 374-375). Onun, bu yolculuğundan Çin'e kutsal eserler ve altın Buda heykellerinin yanı sıra yüzlerce el yazması ile döndüğü, imparatorun onu büyük bir zafer duygusu ile karşılayarak, o ve onun yardımcılarının hayatının devamını geçirip yüzlerce Budist el yazmasını çevirdikleri Xi'an (西安) şehrindeki Büyük Yabani Kaz Pagodası'nı inşa ettirdiği söylenmektedir (Zhong 2003). Ayrıca Xuan Zang'ın bu gezisinde büyük klasik "Batıya Yolculuk (Xiyou Ji/西游记)"tan da ilham aldığı söylenmektedir. O, Taoizm'in kurucusu olarak kabul edilen Lao Zi'nin eserlerini Sanskritçeye çevirerek Hindistan'a göndermiş, Çince dışında diğer dillerde çeviri yapan ilk Çinli tercümandır (Zuyi 2001: 375). Xuan Zang çeviri, doğru ve halk tarafından anlaşılır olmalıdır ilkesini ileri sürerek, kaynak metne saygı ve anlaşılabilirliği çeviride bir hedef haline getiren serbest ve edebi çeviriyi savunmuştur. Çeviri çalışmaları ve teorisi için önemli katkılarda bulunmuş olan Xuan Zang, bu dönemin en önemli çevirmen ve teoristi olarak bilinmektedir. Xi'an şehrinde onun için yaptırılmış olan pagoda, günümüzde, yani yaklaşık 1300 yıl sonra bile onun Hindistan'dan getirdiği çalışmalar ve önünde kendisinin heykeli ile hâlâ ayakta durmaktadır (Thompson 2006: 176). Çin'de çeviri tarihine bakacak olursak, Budist sutraların çevirisi ilk zirve olarak düşünülür. Öyle ki dünyadaki hiçbir çeviri zamanının uzunluğu, enginliği, kitlelerinin yoğunluğu ve etki alanı bakımından bu sutralarla eşleştirilemez olduğu düşünülmektedir (Zuyi 2001: 377).

Yuan ve Ming Hanedanları zamanında ise Budist sutraların çevirileri önemini yitirmiştir. Bunların yerine bilim ve teknoloji üzerine eserler ve Hıristiyan misyonerlerin gelişyle Hıristiyanlığı içeren metinler önem kazanmıştır. Dönemin çevirilerinin büyük çoğunluğu

⁹ Daoizm (Dao 道) olarak da bilinen bu düşünce ekolü, temeli Laozi'nin (老子 ? M.Ö. 6.-4. yy) eseri "Dao De Jing (道德经)"e dayanan Antik Çin'de ortaya çıkmış bir öğretilerdir. Yol, yürümek, yön, akış vb. anlamlara gelen Dao, öğretinin temelini oluşturur.

matematik, astronomi, tıp vb. alanlarda yapılmış olsa da 1625 yılında çevrilmiş olan “*Aesop’s Fables (Ezop Masalları)*” gibi birkaç edebi eser çevirisi de yapılmıştır (Zhong 2003). Çin çeviri tarihindeki ikinci zirve Ming Hanedanı sonu ve Qing Hanedanı başlarında görülmüştür. Bu dönemde bilimsel ve teknik çalışmaların çevirisine odaklanılmıştır.

1723 yılında Çin’deki yabancı misyonerlerin kovulması ile Çinceye yapılan çeviriler de yüz yıldan uzun bir süre durmuştur (Zuyi 2001: 380). Afyon Savaşı’nı¹⁰ (1839-1842) takiben Hristiyan misyonerlerin Çin’e yeniden gelmeleri ile bu durgunluk sona ermiştir. Yabancı misyonerler ilk olarak bilim ve teknik çevirilerinde baskın olmuşlardır, ancak Çin ya da yabancı üniversitelerde yetişen Çinli çevirmenler daha sonra yavaş yavaş Batı düşüncesini yayma işini devralmışlardır. Qing Hanedanı’nın sonlarına doğru birçok Batı romanının Çinceye çevrilmesi ile bu dönem Çin çeviri tarihindeki üçüncü zirve dönemi olarak kabul edilmiştir.

Bu dönemin bilinen en meşhur çevirmeni, yaklaşık olarak 160 edebi eseri Çinceye çeviren ve Çin’de edebi çevirinin öncüsü olarak kabul edilen, Lin Shu (林纾 1852-1924)’dur. Kendisi hiçbir yabancı dili bilmemesine rağmen tercüman asistanları aracılığı ile çevirilerini gerçekleştirmiştir (Zhong 2003). Dickens’ın “*The Old Curiosity Shop*” isimli eserinin çevirisinde Lin Shu kendisini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Benim herhangi bir yabancı dil bilgim yoktur. Metinleri benim için tercüme eden birkaç beyefendinin yardımı olmadan tercüman olarak adlandırılmamalıydım. Bana onlar tercüme etti ben de onların tercümelerini yazdım. Onlar durduğu zaman ben de kalemimi bıraktım. Dört saatlik bir işten sonra 6000 kelime üretebildik. Hatalı ya da kaba tercümelerim kabul gördüğü için çok şanslıyım¹¹” (1914).

Lin’in çevirilerinde birçok hata ve yanlış yorum vardır, ancak yine de klasik Çince yazmada o kadar iyidir ki onun çevirileri de döneminin en iyisi olarak kabul edilmiştir (Zhong 2003). Lin Shu, çevirilerindeki özellikle kısaltmalarda orijinal iyileştirmeler yapmıştır (Kenan 2002: 178). Bu özelliği onun eserlerini tartışmaya açık hale getirmiştir. Bazıları onu överken, bazı araştırmacılar onun ele aldığı çeviri özgürlüğü anlayışından dolayı eserlerinin çeviri niteliğinde olmadığını, bunun yerine bir tür yeniden yazma olarak nitelendirilebileceğini iddia etmişlerdir. Sinolog Arthur Waley, Lin’in Dickens çevirileri hakkında; “Dickens’ı klasik Çince içerisine sokmak görünüşe göre anlamsız, garip bir girişimdir, ancak sonuç anlamsız değildir. Dickens hiç şüphesiz ki oldukça farklı ve bana göre çok iyi bir yazardır. Bütün ayrıntılar, mübalağalar ve kontrolsüz boşboğazlık kaybolmuş. İşte mizah orada, ancak o kadar uyumlu ve dikkatli bir şekilde değiştirilmiş ki Dickens’ın kontrolsüz bir coşkuyla bozduğu her noktayı Lin Shu sessiz ve etkili bir şekilde yapıyor” (Lung 2004: 176) yorumunu yapmıştır.

1920 yıllarında sadakati savunan ve aralarında meşhur yazar Lu Xun’un da bulunduğu bir grup, Lin Shu’nun çevirileri ile alay etmişlerdir. Bunun üzerine çevirileri, 1963 yılında Qian

¹⁰ I. Afyon Savaşı: 1839-1842 yıllarında İngiltere’nin ticari açığını kapatmak amacıyla Hindistan’dan aldığı afyonu, çay karşılığında Çin’e satması ve Çin’in buna dur dediği noktada iki ülke arasında başlayan savaştır. Bu savaş Batılı devletlerin Çin’de ticaret ayrıcalıkları kazanmalarıyla sonuçlanmıştır.

¹¹ 予不審西文，其勉強廁身于譯界者，恃二三君子，為余口述其詞，余耳受而手追之，聲已筆止，日區四小時，得文字六千言。其間疵謬百出，乃蒙海內名公，不鄙穢其徑率而收之，此予之大幸也。

Zhongshu (钱钟书 1910-1998) tarafından yayınlanan “林紓的翻譯 (*Lin Shu de Fanyi/ Lin Shu's Translations*)” isimli makaleye kadar unutulmuştur. O tarihten itibaren Lin Shu'nun çevirilerine olan ilgi yeniden canlanmış ve 1981 yılında çevirilerinden on tanesi tekrar basılmıştır (Lung 2004: 176). En önemli çalışmaları arasında “*Tom Amcanın Kulübesi*” , “*David Copperfield*” ve “*Hamlet*” yer almaktadır.

Yan Fu (严复 1854-1921) da bu dönemin saygı duyulan bir diğer çevirmenidir. Çevirisini yaptığı eserler arasında Adam Smith'in “*Wealth of Nations*”, J.S. Mills'in “*On Liberty*” ve Herbert Spencer'in “*Study of Sociology*” vardır. Bunların yanı sıra Yan Fu özellikle Darwin'i Çinli okuyuculara tanıtan Thomas Huxley'in “*Evolution and Ethics*” isimli eserini çevirmesi ile meşhurdur. Çeviri için bahsettiği “sadakat, anlaşılabilirlik ve zarafet (信达雅)” kuramını da bu eser çevirisinde ortaya atmıştır (Chan 2004: 4). Bu üç kriter Çin'de çeviri faaliyetleri ve teorilerinin gelişimini uzun süre etkilemiştir, ancak bunlar arasında “zarafet” yorumu Yan Fu'nun kendi döneminde bile tartışmalara neden olmuştur. Onun bu üç kriteri birbirlerinden ayrı olarak düşünülmemeli, aksine birbirlerini tamamlayıcı olarak görülmelidir. İlk ilke olan “sadakat” anlamda eşdeğerliği vurgularken, ikinci kriter “anlaşılabilirlik” metinde açıklık ve netliği, üçüncü kriter “zarafet” ise okuyucuya metni şevkle okuma hissiyatını verme gerekliliği ve klasik Çincenin göze hitap eden hat sanatını vurgulamaktadır, ancak ne yazık ki birçok Çinli çeviri teorisyeni ve konu üzerine çalışan araştırmacılar ilk olarak “zarafet” üzerine odaklanmışlardır (Nida 2001: 1).

Çin'de dili etkileyen bir diğer gelişme ise “4 Mayıs Kültür Hareketi (五四運動)”dir. 4 Mayıs Hareketi, Çin'in Shandong eyaleti üzerinde bazı haklara sahip olan Almanya'nın mevcut haklarını Japonya'ya devrettiği Versay Barış Antlaşması'nı ve Çin hükümetinin bu antlaşmaya gösterdiği zayıf tepkisini protesto eden öğrenci gösteriyle başlayan kültürel ve siyasi bir harekettir. 4 Mayıs 1919 tarihinde başkent Pekin'de başlayan bu hareket, toplumun alt ve orta tabakasını da etkisi altına alması nedeniyle geniş çaplı bir toplum hareketi haline gelmiştir (Chiang 2017: 41). Zamanla toplumun siyaset, kültür, eğitim, sanat alanlarına da etki eden bu hareket, bir yandan yüzünü batıya dönmüş diğer yandan ise milliyetçi düşüncelerle ülkesini koruma içgüdüsüne sahip olan gençler için sağlam bir dayanak olmuştur. Edebiyatta da modernleşmenin başlangıcı olarak kabul edilen bu süreçte geleneksel düşünce anlayışları bırakılarak, dilde sadeleşmeye gidilmiştir. Edebî çeviri de 1919 yılındaki 4 Mayıs Kültür Hareketi'nden 1949 yılına kadar Çin'e yabancı edebiyatın tanıtılmasına ve Çin edebiyatının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu dönemdeki çevirmenler, Qing Hanedanı dönemindeki çevirmenlerle kıyaslandığında hangi eserlerin tercüme edileceği konusunda çok daha seçici davranmışlardır. Bu sayede edebî çevirilerin sayısı ve kalitesi oldukça artmıştır. Yabancı yazarlardan ve uluslardan birçok değerli eser Çinceye tercüme edilmiştir. Çevirilerini gerçekleştirmeden önce çoğu çevirmen kaynak dilleri ve edebi teorileri öğrenmiş, edebi üslubun aktarılmasındaki önemin farkına varmışlardır. Yazınsal çevirideki profesyonelliğin artması çeviri kalitesinin de doğru oranda artmasına yardımcı olmuştur.

Çeviri koşullarındaki en önemli gelişme dilsel değişimlerdir. Çin'de 4 Mayıs Kültür Hareketi'nden önce, edebî yazma ve çeviride dil “wen yan wen (文言文)” denilen Klasik Çince kullanılarak yapılmıştır, ancak kültür hareketinden sonra edebî yazma ve çeviride daha basit ve

kolay anlaşılır “Bai Hua (白话)” denilen yerel Çince kullanılmaya başlanmıştır. Yerel Çincenin kullanılması ise Çince çevirilerin okuyucu kitlesini arttırmıştır. Çeviri teorileri, özellikle de edebî çeviri teorileri, yoğun miktarda edebî eserin çevrildiği bu dönemde gelişmiştir. Çevirinin gereklilikleri, çevrilebilirlik ve çevrilemezlik, çeviri ve edebi yazma arasındaki ilişki, çeviri kalitesinin artırılması gibi bazı çeviri sorunları çevirmenler tarafından bu dönemde ele alınıp incelenmiştir. Her şeye rağmen edebi ve serbest çeviri günümüzde hâlâ en çok tartışılan çeviri teorisi konularındadır.

Lu Xun (鲁迅 1881-1936) 14 ülkeden, 200’den fazla çevirdiği eserle bu noktada bahsetmeden geçemeyeceğimiz Çin’in en meşhur yazarlarından biridir (Zhong 2003). Onun dilbilimciler, politikacılar ve Komünist Parti lideri Qu Qiubai (瞿秋白 1899-1935) ile çeviri üzerine yaptığı yazışmalar, Çin’de çeviri teorisinin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır (Chan 2001: 205). Lu Xun’un Lin Shu gibi serbest çeviri eğiliminde olanlara karşı tepkisi, onun “sadakate” verdiği önemi açıkça gözler önüne sermektedir (Chan 2001: 200). Ona göre bir çevirinin değeri, onun orijinaline sadıklığından anlaşılabilir. Çevirilerin asıl amacının yabancı ülkelerin kültürel yapıları ve sosyal yaşamlarını Çin’e tanıtmak olduğu konusunda ısrar etmiştir. Okurlara yabancı kültürleri tanıtan bir çeviri eserde, o kültürü taşıyan egzotik bir atmosfer olması gerektiğini savunmuştur. Çevirisini yaptığı çalışmalardan birinde: “Bir çeviri hem okunabilir, hem de orijinal metnin tarzını yansıtır nitelikte olmalıdır.” ifadelerinde bulunmuştur (Zhong 2003). O kendisini orijinal metne daha sadık olabilmek için katı bir edebî çeviriye adanmış ve çevirilerinde anlaşılabilirliği ve akıcılığı sağlamak için hedef dilden kelime ya da kelime öbeklerini ödünç almak isteyenlere karşı çıkmıştır (Chan 2001: 205). Onun en ünlü vecizesi: “Sadık olmayı pürüzsüz olmaya tercih ederim (寧信而不順).” şeklindedir.

1920’lerin sonunda Komünist Parti’nin lideri olan Qu Qiubai (瞿秋白 1899-1935) aynı zamanda bir dilbilimci, gazeteci ve politikacıdır (Kang 2003: 89). Onun Çin’de çok etkili olan çeviri konusundaki görüşleri, bir çeviri teorisi geliştirmesine de yardımcı olmuştur. Kendisi Rus edebiyatından bazı eserleri Çinceye çeviren ilk çevirmenlerden biridir. Onun çevirileri anlamda sadakat, sözdizimsel yapı ve orijinal stile bağlı yazım açısından oldukça değerlidir. Lu Xun gibi o da, çevirmenlerin orijinal metne sadık olmaları gerektiğine inanmıştır. Qu ayrıca Çin dilini zenginleştirmek için yabancı dillerden kelime ve ifadeleri Çinceye yedirmeye çalışmıştır. Bu düşüncesini, “*çeviri, orijinalin içeriğini Çinli okuyuculara tanıtmamanın yanı sıra yeni ve modern bir Çince yaratmamıza yardımcı olan eylemdir*” şeklindeki açıklamasından anlamak mümkündür (Chan 2001: 205). Kendisi ayrıca Yan Fu’nun kriterleri ile ters düşen çevirmenlerden biridir. Yan Fu’nun klasik Çince ile çeviri dili ve stili hakkındaki yorumunun, zamanın sosyal kalkınması ile ters düştüğünü belirtmektedir. Lu Xun’a yazdığı bir mektubunda Yan Fu’nun klasik Çince görüşünü kullanarak, sadakat ve anlaşılabilirliğin sağlanamayacağını belirtmiştir (Zhong 2003). O ayrıca anlaşılabilirliğin sadakatten daha önemli olduğunu savunanlara da karşı gelerek, çevirmenlerin asıl sadakati sağlamak için bazen anlaşılabilirlikten feragat etmeleri gerektiğini savunmuştur.

1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla çeviri, teknik ve bilimsel alanların yanı sıra komünist eserlerin tercümelerine odaklanılan yeni bir döneme girmeye başlamıştır. Bu dönemdeki yazınsal çeviriler genellikle Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkelerin

eserlerinden oluşmaktadır. “Tom Amcanın Kulübesi” ve “Oliver Twist” gibi kapitalist toplumların karanlık taraflarını tasvir eden bazı Batılı çalışmaların çevirilerine de izin verilmiştir.

Ne yazık ki yetkililerin ne tür çalışmaların yazılabileceği ya da tercüme edilebileceği hakkındaki ciddi kısıtlamalarından ötürü, Halk Cumhuriyeti dönemine geçildiğinde Çin’de yayınlanan edebi eserlerin çevirisinde azalma görülmüştür (Zhang 2008: 27). Bu dönemde çağdaş Çin hakkındaki yazılara sadece sosyalist gerçeklik çerçevesinde izin verilmiştir. Mao 1942 yılında “Edebiyat ve Sanat Üzerine Yan’an Konferansı”nda, yeni devlette edebiyat ve sanatın önemine değinmiştir, ancak 1962 yılında edebi eser üretimi tüm yıl için sadece 42 roman yayını şeklinde olmuştur (Yang 1988: 14). Yani Kültür Devrimi’nin (无产阶级文化大革命 1966–1976)¹² dehşet verici olayları, kültürel faaliyetleri daha fazla kısıtlamıştır.

Günümüzde hâlâ varlığını sürdüren çeviri faaliyetleri Komünist rejim tarafından başlatılmıştır. Marx ve Lenin’in eserlerinin çevirilerine 1949–1950 yıllarında başlanmıştır. Marx-Lenin eserlerinin tercüme bürosu 1949 yılında kurulmuştur. 1950’lerde büyük miktarda bilimsel ve teknik eser Çinceye çevrilmiştir. 1970’lerde Çin Birleşmiş Milletlerin üyesi olduktan sonra çevirmenlerin çoğu, Birleşmiş Milletler belgelerinin çevirileriyle ilgilenmeye başlamışlardır (Zhong 2003).

Kültür Devrimi’nin sona ermesinden iki yıl sonra yani 1978 yılında, Çin reform politikalarını kabul etmiştir. Bunlar sadece ekonomik politikaları etkilemekle kalmamış, aynı zamanda kültürel alanlar da dâhil olmak üzere toplumun her alanını etkilemişlerdir. Hızla büyüyen ekonomi ile daha donanımlı çevirmenler ve rehberlere her alanda, özellikle hükümet tarafından ayrıcalıklı politikaların uygulandığı, ekonomik kalkınmayı büyük ölçüde teşvik eden kıyı gelişim bölgelerinde ihtiyaç duyulmuştur. Edebi çeviri şuanda sözde Çin-Sovyet denilen ve 1960’ların başlarında iki ülkenin Komünist partileri arasındaki ilişkilerin kopması nedeniyle küçülmüş olan Sovyetler Birliği yerine, Amerika ve Avrupa çalışmalarına yoğunlaşmıştır (McDougall 1997: 8). Yabancı eserlere olan özel ilgiden dolayı, dilbilimciler Çinli okuyucuların ilgilerini dikkatle incelemeksizin, son zamanlarda yayınlanan yabancı edebiyat eserlerini çevirmek için görevlendirilmişlerdir. Özellikle yabancı kısa hikâyelerin çevirileri üzerine yoğunlaşmış olan edebiyat dergileri, gençler arasında popüler hale gelmiştir.

Günümüzde çevirinin temel konuları; çeviri ilkeleri, kriterleri ve yöntemleri olmaya devam etmektedir. Bazı çalışmalarda Yan Fu ve onun üç çeviri kriteri yeni yol ve yöntemlerle yorumlanmasına rağmen, hâlâ etkili bir şekilde görülmektedir.

Son olarak mevcut duruma bakacak olursak, bugün Çin’de Batı ve diğer yabancı literatürleri en çok satanlar listesine göre sınıflandırmak çok popülerdir. Çin’in çok satanlar listelerinde Batı kitaplarının yer almasına nazaran, aynı anda Amerika Amazon kitap mağazasının en çok satanlar listesindeki ilk 100 kitap arasında Çin eserleri mevcut değildir. Bunun ilk nedeni Çinceye İngilizceye daha az kitap çevrilmesinden kaynaklı olabilmektedir. Her yıl, Çinli yayıncılar Çinceye yüzlerce kitap çevirirken, Çince kitapların çok az bir kısmı

¹² (Büyük Proleter) Kültür Devrimi, Komünist parti genel sekreteri Mao Zedong’un iktidarda olduğu 1966-1976 yılları içinde Çin Devrimi’nin ruhunu yeniden canlandırmak için başlattığı harekettir.

diğer dillere çevrilmektedir. Bunun en büyük nedeni ise Çince den diğer dillere çeviri yapabilecek nitelikli tercümanların azlığıdır. Çok az sayıda Çince eserin tercüme edilmesinden dolayı, Çin edebiyatı hâlâ Batıda tam olarak bilinmemektedir.

Sonuç

Çeviri, ülkelerin tarihine ışık tutan uzun soluklu bir olgudur. Sadece bir milletin tarihine ışık tutmakla kalmaz, onun diğer milletler tarafından tanınıp anlaşılmasına da yardım ederek kültürlerarası bir köprü niteliği taşır. Bu köprünün sağlıklı kurulabilmesi açısından üzerinde uzun zamandır çalışmalar yapılan çeviribilim, çevirilerin nasıl yapılacağı konusunda araştırmacılara birçok çeviri stratejisi önermektedir. Kendi içinde daha fazla detaya sahip olan bu stratejilerden genellikle en sık başvurulanlar kaynak metne bağlılığı vurgulayan “sadık” çeviri ve erek kültüre bağlılığı vurgulayan “serbest” çeviri anlayışıdır. Bu iki yöntem somut çıktılara bakıldığında her ne kadar biçimsel olarak farklılıklar gösterse de aslında amaç aynıdır. Diller arasındaki gramatik yapı farklılıkları bizleri bazen serbest çeviriye mecbur kılsa da bu yöntemdeki amaç da yine erek kültürde, kaynak metnin özünü yansıtabilmektir. Yani birebir sadık bir çeviri anlayışı ile erek kültürde anlaşılamayacaksa, ölçülü serbest bir çeviri ile anlaşılabilirliği yakalamak mümkündür.

Çin, kültürünü diline yoğun şekilde yansıtmış bir ülkedir. Uzun bir tarihi geçmişe sahip olması da onu diğer ülkelerin gözünde merak ve ilgi odağı haline getirmiştir. Bu nedendir ki bu ülkeyi anlama doğrultusunda çeviri, hem Çin hem de onu tanımak isteyen ülkeler açısından önemli bir konuma sahiptir. Çünkü Çin, tarihi kayıtları içerisinde diğer ülkelerin de siyasi, ekonomik tarihi geçmişlerini barındırır. Bu doğrultuda Çince den yapılan çeviriler edebi, tarihi, siyasi ve politik amaçları da beraber getirir demek mümkündür. Bu amaçlar doğrultusunda yapılan çevirilerde de bir fayda sağlayabilmek için anlaşılabilirliği yakalayabilmek oldukça önemlidir. Çince gerek net bir alfabesinin olmaması, gerek hecelere dayanan karakterleri ile Batı dillerinden oldukça farklı ve zor bir dildir. Bu iki durum göz önünde bulundurulduğunda Çince den yapılan çevirileri de belli çeviri kalıplarına sokmak neredeyse imkânsızdır. Dildeki yapısal durum farklarından dolayı Çince den “birebir” çeviri yapıldığında anlamsal bütünlük sağlanamamakta, “serbest” çeviri yapıldığında ise yine anlamsal bütünlük bozulabilmekte, tam bir anlam kargaşası yaşanabilmektedir. Kısacası Çince den yapılan bir eser çevirisi için tek bir çeviri kuramından ziyade, farklı çeviri stratejilerinin uygulanması kaynak metnin ana fikrinin hedef kültüre aktarılmasında daha anlaşılır sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır. Çeviride tek bir yöntemin kullanılmak istenmesi ise çevirmene, onun hedef ve erek dil-kültür bilgisine olduğu kadar çevrilecek metne de bağlıdır. Bir metnin nasıl ki siyasi, hukuk, bilimsel, edebi gibi türleri varsa, bu türlere uygulanan çeviri stratejilerinin de çeşitleri vardır. Bu karar verme sürecinde ise önemli nokta çevirmendir.

Çin yazısının yıllarca uğramış olduğu sadeleştirme evreleri göz önünde bulundurulduğunda bu ülkenin tarihi kayıtlarının çevirisinin zorluğu da ortaya çıkmaktadır. Yazının sürekli değişime girmesi Çin’in ekonomik ve sosyal bazı alanlarda yer yer geri düşmesine neden olsa da, ülkenin günümüz ekonomisi ve gelişmeleri tartışılmaz niteliktedir. Unutmamak gerekir ki Batının da yoğun ilgisine maruz kalan Çin, her boyutuyla üzerine sayfalarca araştırma yapılan ve kitaplar yazılan bir ülke olmaya devam etmektedir.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre, “Çin Dili ve Yazılı Çeviri Tarihine Genel Bir Bakış” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TR Dizin ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Kaynakça

- Chan, Leo Tak-hung (2001). “What’s Modern in Chinese Translation Theory? Lu Xun and the Debates on Literalism and Foreignization in the May Fourth Period”. *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction*, 14 (2): 195-223.
- Chan, Leo Tak-hung (2004). *Twentieth-Century Chinese Translation Theory: Modes, issues and debates*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Chan, Sin-wai (2009). *A Chronology of Translation in China and the West: From the Legendary period to 2004*. Hong Kong: The Chinese University Press.
- Chaofen, Sun (2006). *Chinese: A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chiang, Gonca Ünal (2017/1). “4 Mayıs Hareketi ve Çin Edebiyatında Modernleşme: Modern Çin Edebiyatının Öncüsü Zhu Ziqing ve Unutulmaz Eseri “Beiying””. *Folklor/Edebiyat*. 23(89): 41-58.
- Coblin, Weldon South (2000). “A Brief History of Mandarin”. *Journal of the American Oriental Society*, 120 (4): 537-552.
- Dickens, Charles (1914). *The Old Curiosity Shop*, The Chinese Translation of Charles Dickens by Lin Shu & Wei Yi. China: Shangwu Press (商務印書館).
- Escarpit, Robert (1987). *Literary Sociology*. Hefei: Anhui Literature and Art Publishing House.
- Fidan, Giray (2011). *Çin Dili ve Çince Dilbilgisi*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Kang, Liu (2003). *Globalization and Cultural Trends in China*. USA: University of Hawaii Press.
- Kenan, Lin (2002). “Translation as a Catalyst for Social Change in China”. *Translation and Power*. Ed. Maria Tymoczko & Edwin Gentzler. USA: University of Massachusetts Press. 160-183.
- Kırilen, Gürhan (2016). *Çin Dili*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Klöpfer, Rolf (1967). *Die Theorie der literarischen Übersetzung* (Edebi Çevirinin Kuramı). München: Romanische- deutscher Sprachbereich.
- Lung, Rachel (2004). The Oral Translator’s “Visibility”: The Chinese Translation of David Copperfield by Lin Shu and Wei Yi. *TTR: traduction, terminologie, rédaction*, vol. 17, No: 2.
- McDougall, Bonnie-Kam, Louie (1997). *The literature of China in the twentieth century*. London: C. Hurst & Co.

- Nanqiu, Li (2006). *中国科学翻译史 (Zhongguo Kexue Fanyishi)*. Anhui, Hefei: Zhongguo Kexue Jishu Daxue Yayınları.
- Ni, Liangkang (2004). “On the Embarrassment of a Translation”. *Du Shu*. 11: 90-97.
- Nida, Eugene (2001). *Contexts in Translating*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Thompson, John (2006). *Introduction to The World’s Major Religions: Buddhism*. Westport CT: Greenwood Press.
- Wang, Li (2011). *汉语史稿 (Hanyu Shigao)*. Pekin: Zhonghua Shuju.
- Yang, Lan (1988). *Chinese Fiction of the Cultural Revolution*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Zhang, Rui (2008). *The cinema of Feng Xiaogang: Commercialization and Censorship in Chinese Cinema after 1989*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Zhong, Weihe (2003). “An Overview of Translation in China: Practice and Theory”. *Translation Journal*, 7 (2). <https://translationjournal.net/journal/24china.htm> [23.05.2021].
- Zhou, Cezong-Zhou Yangshan (1988). *五四运动与中国(知识分子与中国的现代化) (Wu Si Yundong Yu Zhongguo (Zhishifenzi Yu Zhongguo De Xiandaihua))*. Taipei: Shebao Wenhua Yayınları.
- Zuyi, Ma (2001). “A History of Translation in China”. *An Encyclopaedia of Translation: Chinese- English, English- Chinese*. Ed. Sin-wai Chan & David Pollard. Hong Kong: The Chinese University Press. 373-387.

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ	<i>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</i>
UDEKAD	<i>Vol: 4, Issue: 2, 2021</i>
INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES	<i>Sayfa – Page: 234-247</i>
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	<i>E-ISSN: 2667-4262</i>
	

LÂMÎ'Î ÇELEBÎ'NİN SALÂMÂN VE ABSÂL MESNEVİSİNİN TASAVVUFİ BİR DEĞERLENDİRMESİ

A MYSTICAL EVALUATION OF LÂMÎ'Î ÇELEBÎ'S SALÂMÂN VE ABSÂL MASNAVI

Muhammed Sami ÜNAL*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 17.05.2021</p> <p> Kabul: 15.09.2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: İslami felsefe, tasavvuf, mesnevi, Lâmi'î Çelebi, Salâmân ve Absâl.</p> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>XV. yy. sonu ile XVI. yy. başında yaşayan Lâmi'î Çelebi, birçok telif eseri yanında Molla Câmî'den yaptığı çevirileri ile Câmî-i Rum olarak ünlenmiş usta Divan şairlerindedir. İyi bir eğitim gören Lâmi'î Çelebi'nin yaptığı çevirilerin dili bakımından Arapça ve Farsçaya hâkim olduğu, muhtevası bakımından ise tasavvufta engin bilgi ve tecrübeye sahip olduğu açıktır. Emir Buharî adlı tasavvuf bilginine intisabı neticesinde kendisine Bursa'da bir ilim dünyası oluşturan şair, devrin şartlarına göre çok kısa sayılabilecek sürede Herat, Semerkant, Buhara gibi uzak ilim beldelerinden eserler tercüme edebilmiştir. Salâmân ve Absâl adlı mesnevinin Yunan edebiyatı da dâhil çeşitli edebiyat sahalarında farklı isimlerle de olsa yer bulmuş olması, ilginç içeriği ve müelliflerin konuya müdahale edebileceği açık noktalar bırakan simgesel bir tarafının olmasından kaynaklanmıştır. Lâmi'î Çelebi gibi şairler de eserin bu özelliği sayesinde öğretilerini rahatça esere yerleştirebilmiştir. Bu yönü ile şairin ilmî bakışının eserde yoğun olacağını düşündüğümüzden çalışmamızda şairin telif-tercüme olarak kabul edilebilecek Salâmân ve Absâl adlı mesnevisi tasavvufî öğretileri bakımından ele alınarak şairin yaşadığı çağın, yaptığı tercümelere etkisi de işlenmiştir.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 17.05.2021</p> <p> Accepted: 15.09.2021</p> <p>Keywords: Islamic philosophy, sufism, masnavi, Lâmi'î Çelebi, Salaman and Absal.</p> <p>Research Article</p>	<p>Lâmi'î Çelebi, who formed a world of science in Bursa, as a result of his affiliation with a Sufi scholar named Emir Bukhari, was able to translate mystical works from far science cities such as Herat, Samarkand and Bukhara in a very short time according to the conditions of the period. The fact that the masnavi named Salaman and Absal found a place with different names in various periods, including Greek literature, is due to its interesting content and its symbolic side that leaves open points for authors to intervene in the subject; and poets such as Lâmi'î Çelebi were able to place their teachings in the work easily thanks to this feature of the work. The poet's masnavi named Salaman and Absal, which can be regarded as copyright-translation, it has been discussed in terms of Sufism teachings in our study; in addition, the effect of the age in which the poet lived on the translations he made was also covered.</p>

* Arş. Gör., Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Erzincan / Türkiye.

E-mail: sami.unal@erzincan.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2797-6105>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Ünal, Muhammed Sami (2021). "Lâmi'î Çelebi'nin Salâmân ve Absâl Mesnevisinin Tasavvufî Bir Değerlendirmesi".

Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD), 4 (2): 234-247. DOI:

<https://doi.org/10.37999/udekad.938471>.

Extended Abstract

The present study, which examines Lâmi'î Çelebi's masnavi named Salâmân and Absâl in terms of Sufism and its foundations; The teaching of the work shows a complex, heavy issue, the importance of the small pieces placed next to the story of Salâmân and Absâl, which form the main lines. These connections are actually an explanation of how to motivate the target audience, which is one of the main educational problems of today, as the approach to the human being the addressee of the work. It would be correct to see this as proof that today's education has a lot to gain from an author who already exceeded 500 years ago with his translation work. In Turkish literature, the success of the mesnevis at the point of education in the past is obvious. At the point where pure knowledge can lead people to an impasse in complex issues, mesnevis are of great importance. It can be said that in the classical period, a symbolic product related to the subject was presented and the foundation of today's simulation training was laid with mesnevis. The fact that Lâmi'î Çelebi translated the work in a short time after the date it was written, shows that the educational network of the period had a success that would envy today.

It has been seen that the work, which is handled from a mystical point of view, is at a very successful point with its mastery of the subject and the analogy and symbols it makes in terms of explaining the points that will be very difficult to understand. The misinterpretation of the concept of "Sufism", which is at a very important point in the shaping of Turkish language and literature, is due to not recognizing these and similar works. It is understood with the examples given in the review section that the mystical elements of the studied work have been concretized with very naive forms of expression. Undoubtedly, the underlying reason of Lâmi'î Çelebi's efforts to screen the work with symbolic elements is his desire to deliver the work only competent people. Otherwise, every truth revealed will be seen as an empty advice for those who cannot see the essence of the matter. But this situation is undesirable for education.

Overview of Salaman and Absal Masnavi: It is known that the Salâmân and Absâl masnavi date back to the "Greek" mythological Gods. At this point, the fact that it has been used in Islamic works since the 9th century, especially by names such as Ibn Sînâ, Molla Câmî and Lâmi'î Çelebi; possible to explain it with the hadith, "If knowledge is in China, aspire to it because knowledge is fard for every Muslim." Another reason is that the types in the work offer convenience in the transfer of many notions symbolically in order to reveal the philosophy of "He who knows himself, knows his Lord", which is wanted to be given especially in Sufism. It is known that the Lâmi'î's work translated from Molla Câmî is a copyright-translate work and it deals with the introduction to Sufism.

When looking at such works, it can be thought differently and deeply, especially when looking at the hadith "Some of poetry is undoubtedly wisdom". Effective words in order to reveal wisdom could be put forward more easily with the mesnevi especially in the Classical period. Because there is no couplet and end limitation while writing, and each couplet has its own internal integrity in rhyme, making it easier to write and provides ease in transition between topics. Especially, in order to support the idea to be given, concise and short stories that the author will convey according to his abilities and experience are of great importance in such works whose target audience is people and the goal is to convey wisdom. Within thousands of couplets, the author can frequently refer to intermediate stories in order to overcome the fear of the loss of thought. In the current study, the importance of such intermediate stories is emphasized. The basic Sufism philosophy that is intended to be given in the work is also conveyed with such stories at some point. Our study undoubtedly does not cover all the teachings in the work. A conclusion is reached by choosing only examples from striking couplets. When we look at the whole content of the work together with the couplets and commentaries that we have conveyed in the rest of our study, concrete data will be reached about the vast mentality of the period. Finally, the work can be shown among the master works of Classical Turkish literature in revealing the intellectual dimension of the author.

Giriş

Lâmi'î Çelebi XV. yüzyılın sonu, XVI. yüzyılın başında yaşamış, divan edebiyatının önde gelen şairlerinden biridir. Bursa'da doğduğu ve çok iyi bir eğitim aldığı bilinmektedir. Alî Şir Nevaî ve özellikle Molla Câmî'den yaptığı çeviriler onun aldığı eğitimi ve Arapça ve Farsçaya hâkimiyetini ortaya koymaktadır. "...bilhassa Molla Câmî'nin Farsça eserlerini

tercüme ederken nazım ve nesirdeki başarısının en üst seviyesine çıkmıştır” (Kut 2003: 96). Lâmi'î Çelebi'nin bu çevirilerinde Nevaî'yi örnek aldığı, Molla Câmî'yi ise üstat olarak gördüğü *Şerh-i Esmâ'ü'l-hüsna* adlı eserinde kendisinden “*Nevâî-veş mürid-i Şeyh Câmî*” (Kut 2020) olarak söz etmesiyle görülebilmektedir. Nevaî ve özellikle Molla Câmî ile kurduğu bağın, iki müellifin de kendisi gibi Nakşibendî tarikatına mensup olmasından ileri geldiği düşünülebileceği gibi bu durumun tersi de söz konusu olabilir. Şöyle ki Lâmi'î Çelebi'nin Molla Câmî ve Nevaî'ye duyduğu yakınlık sayesinde hem yazılanları tahkik etme hem de bu ilme malik olma hevesi ile kendisinin Emir Buhârî'ye ulaşmış olma ihtimali de gözden kaçmamalıdır. Burada iki durumda da Lâmi'î Çelebi'nin yaşadığı yere kilometrelerce uzaktaki diğer ilim merkezleri Herat ve Semerkant yahut Buhara'da yazılan eserlerin devrin şartlarına göre kısa sayılabilecek bir sürede binlerce kilometreyi aşabilmesi, Lâmi'î Çelebi'nin içinde bulunduğu çağın irfan sınırlarını ortaya koymaktadır.

Câmî'nin *Heft Evreng*'inde yer alan ve beş mesnevinin en küçüğü olan *Salâmân ve Absâl* mesnevisini Câmî'nin 1489 yılında yazdığı (Kurtuluş 1988: 157) düşünüldüğünde aradan geçen kısa sürede eseri Bursa'da tasavvuf erbabı bir şairin eline alıyor olabildiğini dönemin irfan dünyasının derinlik ve genişliğiyle izah edebiliriz. Teknolojik imkânlardan yoksun bir hâlde eserlerin mesafeleri bu kadar kısaltabilmiş olmasını yine bu eserlerin muhtevasındaki derinlikle izah etmek mümkündür. Çünkü *Salâmân ve Absâl* mesnevisi Lâmi'î Çelebi'nin ifadesi ile:

“*Virüben efsâne anun nâmını*

Sunmayasın halka hikmet câmını

Dâniş ehlinden bu ma'nâ dündür

Kaçma hikmetden ki hikmet nündür” (314-315)¹

bir efsane değil, hikmettir. Bu hikmetlerin, Lâmi'î Çelebi'nin “şair kişiliğini ortaya koyduğu” (Uludağ 1997: 77) açıktır. Bu tür sözlere efsane nazarı ile bakmak ancak hikmet ehli dışındakilerin yapacağı bir iştir. Yine bu eserler değerlendirilirken *el-ma'nâ fi-batnî 'ş-şâ'ir*² sözünün ağırlığında ezilebilecek noktaların olabilmesi eserin simgeselliğinden kaynaklanmaktadır. Nitekim *Salâmân ve Absâl* gibi “*hiçbir kitapta bulunmayan olağan konuşmalarda duyulamayacak ve ehli dışındakilerden gizli tutulan bilgileri içeren*” (Özalp 2004: 161) bu tür eserleri “*ancak Tanrı bilgisine ehil kimselerin anlayabildiği; şeytanın ayarttığı, Tanrı'ya karşı mağrur kimselerin ise bu bilgilerden yoksun kaldığı*” (Özalp 2004: 161) bilinmektedir.

Hikmetlerin aktarımında simgesel eserler büyük önem taşır. İslam dünyasında alegorik öykü geleneğinin İbni Sînâ ile başladığı, “*Huneyn bin İshak'ın Yunancadan çevirdiği Salâmân ve Absâl öyküsünün alegorik anlatım tekniğini kullanarak Hay bin Yekzan adlı eserini yazdığı*” (Özalp 2004: 7) bilinmektedir. Bu eserden sonra birçokları benzer alegorik eserler meydana

¹ Beyitler halinde yapılan alıntılar Erdoğan Uludağ'ın İstanbul Büyüyen Ay Yayınları'ndan 2013 yılında çıkan *Lâmi'î Çelebi, Salâmân ve Absâl* adlı çalışmasından alınmıştır. Parantez içinde verilen numaralar beyit numarasıdır.

² (La edrî) Mana şairin karnındadır.

getirmişlerdir. İbn Tufeyl'in (ö. 1186) *Hay bin Yakzan* adlı öyküsü, geleneğin en ünlü yapıtıdır. (Özalp 2004: 7). Hay bin Yakzan'ı “*farklı ve iddialı kılan şey, onun kurgusal boyutudur*” (Türker 2009: 196). Devamında Sühreverdi (ö. 1191), *el-Gurbetul-Garbiye*; İbnü'n-Nefis (ö. 1288), *er-Risaletü'l-Kâmiliye fi's-Siyeri'n-Nebeviye*; Molla Câmî (ö. 1492), *Salâmân ve Absâl* adlı yapıtlarıyla geleneğin diğer önemli örneklerini verirler (Özalp 2004: 7).

Çalışmamıza konu olan Salâmân ve Absâl mesnevisinde Lâmi'î Çelebi,

“*Her varakdan alur iken yüz sebak*

Pür-füsûn-ı hikmet iken bu varak” (313)

beytinde eserin her bir sayfasından yüzlerce ders alınabileceğini bizzat vurgulamıştır. Devrin şartları göz önüne alındığında yirmi-otuz yıllık bir sürede binlerce kilometre öteden bilginin aktarılıyor olması Klasik dönemin irfan derinliğine bir ispat olarak sunulabilir. Bu hızın yanında her bilginin aktarımı da o devirde olanaksızdır. İrfan dünyasına değer katabilecek eserlerin çağlar ve mesafeler aşıyor olması yine dönemin bir özelliği kabul edilebilir. Bu aktarımda şüphesiz tasavvuf, temel bir noktada yer almaktadır. Çünkü Peygamberden beri var olan irfanın özellikle “*Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.*” (Kur’ân-ı Kerîm 3/104)³ ayeti gereği gayretli ve maharetli bireylerin yanında kimi zümrelerin ve devletlerin kendine has yöntemleri ile günümüze aktarımı mümkün olabilmiştir. Özellikle bu maksatla oluşturulmuş eserlerin müellifleri her bir kelimeyi dahi özenle seçmeyi kendilerine görev bilmişlerdir. Çünkü söz konusu aktarım her şeyden önce yine rızayı ilahî yolunda belirli emirlerle gözlem altındadır. Örneğin “*Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar*” (Kur’ân-ı Kerîm 35/28) ayetine mazhar olabilmek adına müellif sözüne dikkat etmek durumundadır. Bunun yanında “*Kitap'ı okuyup durduğunuz hâlde kendinizi unutur da başkalarına mı iyilikle emredersiniz?*” (Kur’ân-ı Kerîm 2/44) ikazı da irfan deryasının sınırı içerisine müelliflerin kendisini de bizzat telif yahut tercüme ettiği niteliklere uyma zorunluluğuna işaret etmektedir. Tüm bu sınırları tasavvuf, sistemli bir hâle getirmek için her noktada gayret içerisinde olma düsturu ile şekillenmiş ve insanlara ulaşma noktasında edebiyatı etkili bir araç olarak kullanmıştır. Lâmi'î Çelebi'nin de ifade ettiği:

“*Yâ kişi mâlik gerek akl u dile*

Yâ gulâm olmak gerek bir kâmile” (1709)

anlayışı, bir kişinin bir kâmile intisap ederek yani yukarıda bahsi geçen sınırları sistemleştiren tasavvufa dahil olarak irfan denizinde yer bulabileceğine işaret eder. İnsanın kâmil olma yolunda bir mürşide muhtaç oluşu İbni Sînâ'nın Hay bin Yekzan'ında şu şekilde geçer:

“*Sende birtakım huylar vardır. Bunların kimi senin yaratılışındandır. Kimi de yaratılışından gelmeyip sende sonradan ortaya çıkmıştır. Eğer sana iyileştirici bir el değerse, seni temizler; sen de temizlenebilirsin. Ama senin önüne bir aldatıcı düşecek olursa, onun ardından yanlış yollara gidersin. Çevrende bulunan, senden ayrılmayan şu arkadaşlarının kötü arkadaşlardan olduklarına hiç kuşkun olmasın. Onlardan yakını*

³ Bu ve bundan sonra alıntılanan ayetlerde, Türkiye Diyanet Vakfı'nın yayınladığı *Kur'an'ı Kerim ve Meali*'nden ve kuran.diyaret.gov.tr adresinden faydalanılmıştır.

siyiramayacaksın; onlar senin başını derde düşüreceklerdir... Eğer yardımına yetişilmezse... Yardımına yetişilirse, onlardan kurtulabilirsin” (Özalp 2004: 32).

İbni Sînâ'nın eserinde feraset bahsinde işaret edilen “el”in, Molla Câmî ve dolayısıyla Lâmi'î Çelebi'de “kâmil” ifadesiyle karşılandığı düşünülebilir.

Bu tür eserlere bakarken özellikle “*Şiirin bir kısmı hiç şüphesiz hikmettir.*” (Buhârî, *es-Sahîh*, Edeb 90) hadis-i şerifi göz önüne alınarak bakılmalıdır. Hikmeti meydana çıkarmak adına tesirli sözler özellikle Klasik dönemde mesnevilerle daha rahat ortaya konabilmiştir. Çünkü yazılışında herhangi beyit sınırlaması olmayışı ile her beytin kafiyede kendi iç bütünlüğüne sahip olması yazılışı kolaylaştırmakta ve konular arası geçişte rahatlık sunmaktadır. Özellikle anlatılmak istenen düşüncenin desteklenmesi adına müellifin kabiliyet ve tecrübesine göre aktaracağı özlü ve kısa hikâyeler, hedef kitlesi insan ve hedefi hikmet aktarımı olan bu tür eserlerde büyük önem arz eder. Binlerce beyit içerisinde müellif, düşüncenin kaybolma endişesini atabilmek adına sıkça *ara hikâyelere* başvurabilmektedir.

Salâmân ve Absâl Mesnevisinin Tasavvufi Değerlendirmesi

Salâmân ve Absâl mesnevisinin köken olarak “Yunan” (Gibb 1904: 354) “*mitolojik Tanrılara kadar uzandığı*” (Kılıç 2018: 164) bilinmektedir. “*İslam kültür dairesinde defalarca ele alınarak, evrensel bir özellik kazanmasını, İbni Sînâ'nın (ö.1037) dikkat ve tecessüsüne borçludur*” (Avşar 2007: 185). Bu noktada IX. asırdan itibaren İslam eserlerinde özellikle İbni Sînâ, Molla Câmî ve Lâmi'î Çelebi gibi isimlerce kullanılmış olmasını başta “*İlim Çin'de de olsa ona talip olun. Çünkü ilim her Müslüman'a farzdır*” (Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, 1410 II/253) hadisi ile açıklamak mümkündür. Bir diğer sebep ise eserdeki tiplerin özellikle tasavvufta temelde verilmek istenen “*Kendini bilen, Rabb'ini bilir*” (Kınık 1994: 90) felsefesini ortaya koyabilmek adına sembolik olarak birçok mefhumun aktarımında kolaylık sunabilmesidir. Yine Lâmi'î Çelebi'nin Molla Câmî'den tercüme ettiği bu eserin bir “*teelif tercüme olduğu*” (Uludağ 1997: 67) ve “*tarikata giriş özelliklerini işlediği*” (Uludağ 1997: 70) bilinmektedir.

Öğretimin kolaylaştırılmasında bugünkü simülasyonlarla yani çağımızda sanal gerçeklik ile teknolojiyen faydalanılarak ortaya konan öğretim sistemlerinden benzetim tekniği ile o günün sembolik eserlerini benzer görmek mümkündür. İki sistemde de belirli kaidelerin uzunca aktarımı yerine konunun hikâyelerle sembolik hâle getirilmesi, öğretimini ve uygulamaya konmasını kolaylaştırmaktadır. Bu da daha çok insana ulaşmak adına oldukça önemlidir. Edebiyatta özellikle dinî, tasavvufi eserlerde çokça kullanılmıştır. Bunlara *Mûnisü'l-Uşşâk* (Sühreverdî), *Mantuku't-Tayr* (Feridüddin Attar), *Çeng-nâme* (Ahmed-i Dâi), *Hüsn ü Aşk* (Şeyh Galip) gibi eserler örnek gösterilebilir.

Nefsi Bilerek Rabb'i Bilmek

Nefsini bilerek Rabb'ini bulmak felsefesine birer dayanak olarak simgesel eserlerin en bilinenlerinden biri olan *Mantuku't-Tayr* ile Salâmân ve Absâl ele alındığında ikisinde de bireyin yahut müridin kendinde var olan cevherin, asıl ulaşılmak istenen olduğu bilinmektedir.

Mantıku't-Tayr'da Simurg'a ulaşan otuz kuş kendilerinden başka bir şey göremez.⁴ Salâmân ve Absâl mesnevisinde ise Salâmân, kendisini Absâl ile ateşe attığında nefsi temsil eden Absâl yok olur. Hakîm yani mürşit, nefisini büyüye -Padişahın reşadetine- teslim eden Salâmân'a, gerçek sevgiyi Absâl'ın resminde yani Salâmân'ın kendi nefsinde yavaş yavaş göstererek mutlak hakikati buldurur. Tasavvuf düşüncesinde bu durum "...ona ruhumdan üflediğim zaman..." (Kur'ân-ı Kerîm 15/29) ayetinde bahsi geçen ruhun yani insanda zerresi mevcut olan 'kürre'nin keşfi ve kendini bilen kişinin aslında ulaşılmak istenen, arzulanan ve dünyaya gelişi ile hasret duyduğu Rabb'i bulmasıdır.

Konu ile ilgili olarak ateşe düşen gerçek altının yanmayışı ile ilgili kısım şu şekildedir:

"Çün Salâmân idi zer Absâl gışş

Lâ-cerem bu yanuben ol kaldı hoş" (1573)

Bu beyitte içine girdikleri ateşin maddeyi yakıp kül etmek için çekilen çok sıkı bir "riyazet olduğu" (Uludağ 1997: 76) bilinmektedir.

Mesnevide Mürşidin Tasarrufu

Üst kısımda verilen beyitlerde ateşte yanmayışın sebebi ise tasavvufta büyük öneme sahip olan "himmet"tir. Mürşidin müridin her hâlinde onu sıkı bir kontrol altında tuttuğu gibi tasavvufta kolaylaştırıcı imkânlar da sunması onun yardımı ile mümkündür. Burada ateşe giren ve maddenin karşısında manayı temsil eden Salâmân'ın yanmayışı "velilerde var olduğu kabul edilen olağanüstü irade gücü" (Demirci 1998: 56) yani "himmet" ile açıklanabilir.

"Himmet-i Şâh olmuş idi hem mu'în

Katreyi himmet kılar mâ-i mâ'in⁵

Böyledür merdâne Yezdân'dan nasîb

Pes degül bu kâr-ı merdândan garîb

Himmet erbâbına bu zâhirdurur

Ol ki bî-himmetdurur münkirdurur" (1574-1576)

beyitlerinde yardımın "Şâh" himmeti ile olduğu ve himmetin de nasip işi olduğu, inanmamanın kişiyi inkara götüreceği belirtilmektedir. Bu noktada dayanak "Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de" (Kur'ân-ı Kerîm 10/62) ayetidir. Yine himmetin Allah'tan bir nasip oluşu yani temelde her durumun Allah'ın lütfu ile gerçekleşmesi Resulullah'a hitaben inen "...attığında da sen atmadın..." (Kur'ân-ı Kerîm 8/17) ayetidir.

⁴"Bir anda Simurg'a da baktular, kendilerine de. Bu sefer her iki bakışta da gördükleri, eksiksiz artıksız bir Simurg'dan ibaretti!" Geniş Bilgi için: Gölpınarlı, Abdulbaki (1990). *Mantık Al-Tayr (Feridüddin-i Attar)*. İstanbul: MEB Yay.

⁵Mülk Suresi'nin "De ki: Söyleyin bakalım: Suyunuz çekilirse, size kim temiz bir akar su getirir?" (Kur'ân-ı Kerîm 67/30) mealindeki son ayeti telmih edilmektedir.

“...Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum...” (Buhârî, *es-Sahîh*, Rikak 38) hadis-i kutsisinde ve “Âlimler, peygamberlerin varisleridir. Peygamberler ne dinar ne de dirhem miras bırakmadılar, ancak ilim miras bıraktılar” (Buhârî, *es-Sahîh*, İlm 10) hadisi gereği peygamberin varisleri olan âlimler, Lâmi'î Çelebi'nin belirttiği gibi Allah'ın izni ile nasibi olana himmet edebilmektedirler. Bu himmet ile Salâmân'ın yanmayışı arasındaki bağlantı mesnevîde mümin kulun hırkasının ateşte yanmaması ile münafık kişinin hırkasının yanması hikâyesinde açıkça görülmekte ve bu durum şu sonuca götürmektedir:

“Her ne kim kasd itse olur merd-i dîn

Böyledür hâsiyyet-i nûr-ı yakîn” (1585)

beytinde bahsedilen “yakîn” nuru⁶ “Yine ant olsun, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz.” (Kur’ân-ı Kerîm 102/7) ayetine işaret etmektedir. Nitekim bu ancak yukarıda bahsedilen hadis-i kutsideki “gören göz” ile bağlantılıdır. Kesin bir bilgiyle görmek ancak henüz dünyada iken ahireti yaşamakla mümkündür ve bu da ancak kâmil insana hastır. Nitekim beyitte “dinin merdi” terkinde kastedilen kâmil insan en büyük mertliği yapan, canından geçendir.⁷

Aramak, Aradığını Bulmak yahut Azm-i Rah

Mesnevî’de tasavvufî açıdan dikkat çeken bir diğer kısım ise 27 ile 59. beyitler arasında anlatılan balıkların hikâyesidir.

“Cem olup bir yire mâhîler kamu

Didiler kim var imiş dünyâda su”(27)

Hayatlarını sürdürmekte oldukları ve varlıklarına tek sebep olan suyu arayan balıklar aslında kendilerinden habersizdir. Ancak bu bilgisizlikleri onlara görevleri konusunda bir sorumsuzluk yüklemez:

“Çünkü biz âbı kemâhı bilmezüz

Ana niçün azm-i râhı kılmazuz” (33)

derler ve tasavvufun da temelinde olan “azm-i rah” kılma amacındadırlar. Nakşibendî esaslarından olan ve Abdulhalîk Gucduvanî'nin öğretilerinden “*Sefer der Vaten*” (Kısakürek 2012), her an aslî vatana yürüme ve hakikat peşinde olma düsturunu yerine getirirler. İrfan sahibi balığa varıp kendi hakikatlerini sorduklarında:

“Gösterün siz evvelâ bana ayân

Âlem içre âbdan gayrı revân

⁶ Detaylı bilgi için: “*Tevhîd-i zât'ta, her şeyin mecazî ve izafî varlıkla var olduğunu, sıfatların, Tanrı zâtının tecellisi olduğunu bilir, görür ve her şey gözünden silinir; Tanrıdan başka bir varlık göremez ve bu bilgi ve görgüyü oluş haline ulaştırır. Biliş, görüş ve oluşa, tasavvuf terimi olarak, «İlm'el-yakîn, Ayn'el-yakîn, Hakk'al-yakîn» derler*” (Gölpınarlı 2000: 76)

⁷Geniş bilgi için: *Ölmeden evvel ölmek: “Mutu kalbe en temutu,”* (Hoca Ahmet Yesevî).Bakınız: *Dîvân-ı Hikmet*, Hoca Ahmed Yesevî / Editör: Mustafa Tatçı. Ankara: Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2017.

*Çeşmünüzden ref'idüp her hâbı ben
Tâ ki keşf idem cemâl-i âbı ben*

*Perde olmuş sana pindârun dirîg
Âf-tâbı eylemişsin zîr-i mîg” (40-42)*

çevrenize bakın ve sudan başka bir şey var mı söyleyin, der.

Cem yahut *Bir Olanda Bir Olmak*

Asıl hakikat her daim talibin olduğu yerdedir. Üst kısımda hakikat için yola çıkan balıklar yine kendileri gibi balıktan hakikati öğrenir. Burada irfan sahibinden öğrenilen bilginin işlenmesi ve idrakin tamamlanması yani maksadın hâsıl olması için irfan sahibinde yok olmaları gerekmektedir. Bu da:

*“Yok harîmünde ikilükden gubâr
Bulmadı vahdet-serâna ‘akl bâr*

*Bu ikilükden beni yektây kıl
Mülk-i tevhîdünde pâ-ber-cây kıl” (55-56)*

beytlerinde açıkça görülmektedir. Gönülde ikilik olduğu takdirde gönül köşküne sahibi oturamaz. Mevlana'nın da birçok yerde vurguladığı “Bir yerde misafir üstüne misafir olmaz.” düsturu gereği gönülde var olan tüm mâsivânın atılması ve vahdet-i vücud durumuna geçilmesi gerekmektedir. Bu olduğu takdirde ise

*“Tâ diyem ol gürd gibi idüp âh
Ben miyem bu yoksa sen mi yâ İlâh” (57)*

beytinde olduğu gibi gören ve görülen bir olacaktır. Vahdet-i Vücut anlayışının izahı için bir temsil oluşturulmuş ve yaratıcıya vasıl olunduğundaki hâl, olduğu gibi ortaya konmuştur. Bu hâlde olanın kâmil insan vasfına sahip olduğu ve hakikate ulaştırma noktasında icazet sahibi oldukları, hakikati gösterecek gerçek kişinin ancak bu hâlde olması zorunluluğu da işaret edilmektedir.

Mesnevîde Hile ve Yalancı Mürşit

Üst kısımda belirtilen hâllere hâiz olmayıp da sahtekârlık sergileyenleri de Lâmi'î Çelebi unutmamıştır:

*“Eylediler dâne-i tesbîhi dâm
İdeler telbîs ile tâ sayd-ı ‘âm*

Mürşid adın takınup her râh-zen

Oldı gâret i'tikâd-ı merd ü zen" (177-178)

beyitlerinde “tespih” ile tuzak kurulduğu ve bu yol kesicilerin mürşit adıyla kadın erkeği kandırdığı ifade edilmektedir. Günümüzde sık rastlanan bu problemin o dönemde de var olması, hak ile batılın daima iç içe olduğunun işaretidir. Bu iç içe olma durumu “*Pis ve kötü ile temiz ve iyi bir değildir; pis ve kötünün çokluğu tuhafına gitse (yahut hoşuna gitse) de (bu böyledir)*” (Kur’ân-ı Kerîm 5/100) ayetinde de işaret edilmektedir. Üstelik habis olanların fazlalığı onları doğru olanlarla bir yapmaz. Tasavvufu kullanarak kötülük peşinde olanların çokluğunun temiz olana zarar vermeyeceği de ayrıca vurgulanmaktadır. Bu bakımdan hakikat peşinde olanların, kötülük peşinde olanlara bakıp da “azm-i rah” etmekten geri durmamalarının uyarısı söz konusudur. Beyitte geçen tespih tasavvufi bir remzdir. Dâne-i tesbîh, tasavvufun her bir unsurudur. Telbis olanlar tasavvuf unsurları ile insanları kandırmaktadır, der. Bu hilekârların düzenini de yine kandırılmaya çalışanlar yıkacaktır:

“Berk-âyîn hirmen-i iblîsi yak

Dane dane sübha-i telbîsi yak” (180)

ifadesinden anlaşılacağı üzere şair, “azm-i rah”tan ayrılmadan ayetin de işaret ettiği habisliklerin varlığını bahane etmenin lüzumu yoktur. Onların insanları aldatmak için kullandığı kaidelerini yine “azm-i rah”ta bulunan yani yol gayreti içerisinde olanlar bozacaktır.

Mesnevîde Tasavvufun Özû Olarak *Kenz-i Mahfî*

“Azm-i rah”tan ayrılmayan insanların belirli hasletleri olduğu ise şu beyitte mevcuttur:

“Hâk içinde yatma ey genc-i nihân

Mugtenem olsun vücûdundan cihân” (179)

beytinde ifade edilen “genc-i nihân” parlak bir hazinedir ki tasavvufi olarak hazine daima *Kenz-i Mahfî*’ye yani “*Ben bir gizli hazîne idim. Diledim ki, bilineyim. Beni bilsinler diye bu mahlûkâtı yarattım*” (İsmail Hakkı Bursevi ty. 11) veya diğer şekli ile “*Ben gizli bir hazîne idim, bilinmek istedim, bundan dolayıdır ki halkı yarattım, yokken var ettim*” (Pala 2010: 266) hadis-i kutsisine işaret eder⁸. Bulunmak istenen aslında insanda mevcuttur. Çünkü “*Andolsun ki biz insanı en güzel şekilde yarattık*” (Kur’ân-ı Kerîm 95/4) ayetinde işaret edilen *Ahsen-i Takvîm* olan insan özünde bir olan ancak çokluk âleminde yani tasavvufi anlamda fark âlemi dünyada, her hazinenin “*ileyhivesilete*” (Kur’ân-ı Kerîm 5/55) ayetinde işaret edilen tek arayıcısı, tek muhatabıdır. Şairin de ikinci dizede belirttiği üzere muhatabın kendindeki cevherle cihânı “gûna-gûna” doyurması beklenmektedir. Bunun için de kimi kaidelere uymak mecburiyetindedir:

“Sâye-i Hak’sın hümâ-mânend sen

Bâz-ı kudsîlerle kıl peyvend sen

⁸ Bahsi geçen hadisin bir diğer aktarımı şu şekildedir: “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı yarattım.” Bilgi için Aclûnî’nin *Keşfü’l-hafâ’* adlı eserinin II. cilt, 132. sayfasına bakılabilir.

Olma murg-ı hânegî varkâ gibi

Menzilün Kâf eylegil ankâ gibi” (1058-1059)

ifadelerinde Allah’ın gölgesi olan insanın yüksekte kalması, büyük düşünmesi ve tasavvufta hoş görülmeyen bir sembol olan “karga”lardan uzak durması beklenir. Verilen kısmın öncesindeki ve devamındaki beyitler yani Hakîm’in Salâmân’a öğüt verdiği bölüm (1041 ve 1065) tasavvuf yolcusunun yapması gerekeni açıkça ortaya koyar.

Mesnevide Zikir

Yukarıda belirtilen tüm kaidelerle kendinin farkında olma yolunda mâsivâdan sıyrılabilecek “*Ahsen-i Takvîm*” insanın kendini bilmesi ve Hakk’ı bulması için tasavvufta ana araç ise zikirdir. Zikir hem noksanlıklardan kurtuluş hem de yolculuk esnasında bir güç kaynağıdır. Mesnevide zikir, Salâmân’ın Hakîm’e teslim olduğu 1711 - 1753 beyitleri arası bölümde şöyle nakledilir:

“Zikrini düşdükce tekrâr eyledi

Tâ bu efsûnlar ana kâr eyledi” (1746)

Salâmân ne zaman düşecek olsa zikre başvurur. Zikir görevini ise ancak ehli olan verebilir ki mesnevide bu kişi Hakîm’dir. Bu sayede “efsunlar” kâr getirebilir. Mesnevideki efsundan kasıt Hakîm’in, Salâmân nefsanî isteklerine meylettğinde ona gösterdiği resimdir ki bu da Absâl’in yani Salâmân’ın kendi nefsinin resmidir. Bu nokta “*Men arefe nefseh fekad arefe Rabbeh - Nefsini bilen Rabb’ini bilir.*” (Kınık 1994: 90) tasavvufi düsturuna işaret eder. Mesnevide anlatım şu şekildedir:

“Ona dahi turfe tedbîr eyledi

Sûret-i Absâl’ı tasvîr eyledi

Resm idüp şeklini gûyâ virdi cân

Kim bakup hayran kalurdu ins ü cân

Her dem Absâl’ı Salâmân itse yâd

Hâtırın eylerdi ol sûretle şâd” (1718-1720)

Beyitlerde görüldüğü üzere Absâl resmedilir ve Salâmân evvelki buhranlarına dönme meylli olduğunda bu resme bakarak gönlünü yatıştırır. Buradaki şad olma durumu gönlün ferahlamasıdır. Kendi nefsini tüm gerçekliği ile karşısında gören Salâmân rahatlamaktadır. Bu gerçekliğe 1719. beyitteki resme bakanların hayran olması ile işaret edilir. Çünkü tarif edilen Absâl, nefse güzel gelen tüm özellikleriyle Salâmân’ın karşısındadır. Bu resmi Hakîm aslında tuzak olarak da kullanmaktadır:

“İdüben ol sûret-i ma’nâya dâm

Tevsen-i tab'ın kılurdu 'akla râm" (1723)

beytinde görüldüğü üzere o resim üzerine Hakîm'in kurduğu nizam, Salâmân'ın ateşini yani şehvetini akla uydurmayı amaçlamaktadır.

Mesnevîde Hayalî Bağlantı/Rabîta

Nefsine akli ile bakan göz, bu anlayışla devam ettiğinde “mutlak aşkı” bulacaktır. Nefsini görme kabiliyetine sahip olmak için de gözlere “sürme” gerekmektedir:

“Dinle imdi ol Hakîm-i mihteri

Düzdi bir hoş tûtiyâ-yı cevheri

Çekdi anı dîde-i Şehzâde'ye

Virdi cân nûrını ol dil-dâdeye

Çünkü çeşmi buldı cândan rûşenâ

Gönli bahr-i nûra oldı âşinâ” (1748-1750)

beyitlerinde ifade edilen sürme, *Salâmân'ı resimle kandıran* Hakîm'in yine onun gözlerine çektiği ifade edilen bir nurdur ve tasavvufta büyük önem arz eden “rabîta” nuruna işaret ettiği düşünülmektedir. Tasavvuf inanışında gönülden bağlanmak anlamında kâmil insanı daima gözünün önünde tutmak için kullanılan bu terim gözün nuru olarak da bilinir.⁹ Bu nur devamında ise Salâmân'ı mutlak sevgiye ulaştırır.

“Tal'at-ı eflâkden gitdi hicâb

Zühre'nün gördi cemâlin bî-nikâb

Yudı dilden nakş-ı Absâl'ı tamâm

Hâtırını kıldı mihr-i Zühre râm

Hüsn-i bâkî buldı fânîden geçüp

Hem-dem-i hûr oldı perrîden kaçup” (1751-1753)

beyitlerinde perdenin aradan kalktığı ve *periden geçen Salâmân'ın* “huri”ye yahut Zühre'ye kavuştuğunu belirtir. Kastedilen, kendinin farkına varan ve kâmil insanın öğretileri ve metotlarıyla mutlak aşka ulaşan Salâmân'ın *azm-i rahında* başarıya ulaştığıdır. Mesnevîdeki balıkların hikâyesinde olduğu gibi “Ben miyim bu yoksa sen mi yâ İlâh” ifadesi yerini bulmuş

⁹Geniş bilgi için: *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (2006). “Râbîta”. Trabzon: Kalem Yayınevi. 788-789
Kısakürek, Necip Fazıl (2012). *Reşahat*. Büyük Doğu Yayınları. 40.
Tosun, Necdet (2007). “Râbîta”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. XXXIV: 378-379.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/rabita>. [17.04.2021]

ve tasavvufun özünde kaldırmak istediği ikilik, Salâmân'ın Zühre'yi yani mutlak aşkı bulması ile ortadan kalkmıştır. Nihayetinde de Padişah tacını tahtını büyük bir şenlikle Salâmân'a teslim etmiştir çünkü ikiliği kaldıran ve “maşuk” a vasıl olan Salâmân'ın daha önce de izah edildiği üzere “gören gözü”¹⁰ eski gözü değildir. Varlığından geçerek kâmil bir insan olduğu beyitlerde aktarılan Salâmân, sevilenler sınıfına dâhil olduğu için “nikapsız” olarak Zühre'sini görebilen ve hadiste “...Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum... (Buhari, *es-Sahih*, Rikak 38) şeklinde belirtilen bir “göz”ün de sahibi olmuştur.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre; “Lâmi’î Çelebi'nin *Salâmân* ve *Absâl* Mesnevisinin Tasavvufi Bir Değerlendirmesi” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TR Dizin ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Sonuç

Lâmi’î Çelebi'nin *Salâmân* ve *Absâl* adlı mesnevisinin tasavvuf ve dayandığı temeller açısından incelendiği eldeki çalışmada, öğretimi karmaşık ağır bir hususu esas hikâyenin yanına yerleştirilen konuyla alakalı ufak parçalarla eserin muhtevayı kavratmadaki başarısı açıkça görülmüştür. Bilhassa 27 ila 59. beyitlerdeki “balıkların hikâyesi” veya 899-910. beyitlerdeki “kargaya tatlı su önerilen hikâye” gibi ufak parçaların ne denli büyük öneme sahip olduğu, tasavvufî temellerle değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Ufak hikâyelerden oluşan bu bağlantılar, eserin muhatabı olan insana yaklaşım tarzı olarak aslında günümüz eğitim sorunlarının başında gelen hedef kitlenin nasıl güdüleneceğinin de bir izahıdır. Lâmi’î Çelebi izahı zor olan çoğu hususu aktarırken derinlikli ancak kolay anlaşılabilir hikâyelerle eserini bezeyerek hedef kitlesini canlı tutmayı amaçlamaktadır. Bu da öğretimi zor konularda en önemli hususlar arasındadır.

Türk edebiyatında mesnevilerin eğitim öğretim noktasında geçmişte ortaya koyduğu başarı ortadadır. Safi bilgilerin karmaşık konularda insanı çıkmaza götürebileceği noktada mesneviler büyük bir önem taşımaktadır. Klasik dönemde konuyla alakalı simgesel bir ürün ortaya konması, günümüz simülasyon/benzetim eğitimlerinin temelde mesnevilerle benzerlik taşıdığı fikrine dayanak oluşturabilir. Lâmi’î Çelebi'nin, yazıldığı tarihten 20-30 yıl gibi devrin şartlarına göre çok kısa sayılabilecek bir zaman sonra eseri çevirmesi de dönemin eğitim ağının başarısını ortaya koymaktadır.

Tasavvufî açıdan ele alınan eserin konuya hâkimiyeti ve anlaşılması çok güç olacak noktaların izahı noktasında yaptığı benzetme ve simgelerle başarılı bir noktada olduğu görülebilir. Ayrıca eserde tasavvufî kavramların açık bir şekilde somutlaştırıldığı inceleme kısmında verilen örneklerde anlaşılabilir. Lâmi’î Çelebi'nin eseri simgesel unsurlarla perdeleme gayretinin altında yatan sebep ise eseri yalnızca “ehline” ulaştırma isteği olabilir. Çünkü aktarılan konunun özünün fark edilememesi eseri yine eserde geçtiği şekliyle “boş bir

¹⁰ “...Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum... (Buhari, *es-Sahih*, Rikak 38)

nasihat” olarak gösterecektir. Bunun da faydasız olduğu “Kargaya tatlı su önerildiği” hikâyede (899-910 arası beyitler) görülebilmektedir. Bahsi geçen beyitlerin sonunda karga, “tuzlu suya” devam etmesinin daha faydalı olacağını belirtir. Çünkü devamlılığı olmayan ve sürekli yanında bulunulmayan bir nimetin tadını sürekli almak yerine tek sefer almak esere göre daha kötü sonuçlar doğuracaktır. Yine eserin sonunda hikâyenin manası izah edilirken de simgesel unsurlar kullanılmıştır. Özdeki bilgiyi perdeleme gayretinin yanında bu simgeselliğin bir başka sebebi olarak yazarın, eseri üstün bir noktada tutma isteği görülebilir. Bunlara ek olarak Salâmân ve Absâl mesnevisinde Lâmi'î Çelebi, Hakîm'in vazifesini üstlenmektedir. Yazar, mesnevide belirttiği üzere mana ülkesine yolladığı kelimelerin “suret ehlini”, “tuzağa düşürmesini” amaçlamaktadır. Tıpkı Hakîm'in Salâmân'ı, “Absâl resmi” ile tuzağına çektiği gibi Lâmi'î Çelebi'nin eserini sunduğu kişilere Salâmân ve Absâl'ı gösterip kendi ifadesiyle “suret ehlini” hakikate ulaştırmayı amaçladığı (316. beyitte) görülür. Bu da aldığı eğitimin yanında Lâmi'î Çelebi'nin kâmil bir insan duruşuyla hareket ettiğini göstermektedir.

Salâmân ve Absâl mesnevisinin, her dönemde büyük bir sorun olarak tasavvufun içinde yer bulabilen hileci ve aldatıcı tiplerin özelliklerini başarıyla aktardığı ve bunlara karşı alınacak önlemleri kendine has üslubuyla ortaya koyduğu görülmektedir. Yine eserde izahı zor olan “cem, vahdet, vahdet-i vücut, rabıta vb.” gibi tasavvufun içinde geniş yer bulan kimi kavramların Salâmân ve Absâl temelinde simgeselleştirilip sarıh bir şekilde aktarıldığı söylenebilir. Bu da yine Lâmi'î Çelebi'nin edebî ustalığının yanında tasavvufi bilgi ve tecrübede maharetini göstermektedir.

Kaynakça

- Aclûnî (1985). *Keşfü'l-hafâ' II*. (Nşr: Ahmed el-Kalâş). Beyrut: yy.
- Avşar, Ziya (2007). “Evrensel Bir Hikâye: Salamân u Absâl ve Kökeni”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2 (4): 185-200.
- Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin (1990). *Şu'abü'l-îmân I-IX*. (nşr. M. Saîd b. Besyûnî Zağlûl), Beyrut: yy.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî (2001). *el-Câmi'u's-şahîh I-IX*. (nşr. Muhammed Züheyr b. Nasır). Beyrut: Dâr-u tavkî'n-Necât.
- Canan, İbrahim (1988). *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi I-XIII*. Ankara: Akçağ Yay.
- Cebecioğlu, Ethem (2004). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları.
- Demirci, Mehmet (1998). “Himmet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yay. C. XVII: 56-57. <https://islamansiklopedisi.org.tr/himmet> [20.08.2021].
- Gibb, Elias John Wilkinson (1904). *A History of Ottoman Poetry 3*. London: yy.
- Gölpınarlı, Abdalbâki (1990). *Mantık Al-Tayr (Feridüddin-i Attar)*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Gölpınarlı, Abdalbâki (2000). *Tasavvuf*. İstanbul: yy.
- İbn Arabî (1994). *Marifet ve Hikmet*. çev. Mahmut Kınık. İstanbul: İz Yayıncılık.

- İsmail Hakkı Bursevî (ty.). *Özün Özü- İbnü'l Arabî'den Çeviri*. Sadeleştiren M. Bedirhan. İstanbul: Hayykitap Yayınları.
- Kılıç, Esra (2018). “Salâmân u Absâl Mesnevisindeki Absâl’ın Kökeni Üzerine”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2 (4): 156-166.
- Kısakürek, Necip Fazıl (2012). *Reşahat*. yyy. Büyük Doğu Yayınları.
- Kurtuluş, Rıza (1998). “Heft Evreng”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yay. C. XVII: 157-158. <https://islamansiklopedisi.org.tr/heft-evreng>. [13.04.2021].
- Kut, Günay (2003). “Lâmiî Çelebi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yay. C. XXVII: 96-97. <https://islamansiklopedisi.org.tr/lamii-celebi>. [05.06.2021].
- Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (2006). “Râbîta”. Trabzon: Kalem Yayınları. 788-789.
- Özalp, N. Ahmet (2004). *Hay bin Yakzan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pala, İskender (2010). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Kapı Yayınları.
- Tatçı, Mustafa (2017). *Hoca Ahmed Yesevî - Dîvân-ı Hikmet*. Ankara: Hoca Ahmet Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Tosun, Necdet (2007). “Rabîta”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. XXXIV: 378-379. <https://islamansiklopedisi.org.tr/rabita>. [17.04.2021].
- Türk Dil Kurumu (2010). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yay.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (2021). “Lâmi’î Çelebi, Mahmûd b. Osmân”. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lamii-celebi-mahmud-osman>. [23.04.2021].
- Türkiye Diyanet Vakfı (2010). *Kur’an’ı Kerim ve Meali*. Ankara: TDV Yay.
- Türkiye Diyanet Vakfı (2013). *Hadislerle İslâm I-VII*. Ankara: TDV Yay.
- Türker, Ömer (2009). “Hayy b. Yakzan: İnsanlık Adasında Yalnız Bir Hakikat Yolcusu”. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 18 (2009/1): 195-204.
- Uludağ, Erdoğan (1997). “Lâmi’î’nin Salâmân u Absâl Adlı Mesnevisi”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8: 67-78.
- Uludağ, Erdoğan (1988). “Abdülkerim Efendi ve Kıssa-i Salâmân u Absâl Risalesi”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10: 107-116.
- Uludağ, Erdoğan (2013). *Lâmi’î Çelebi. Salâmân ve Absâl*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Uludağ, Erdoğan (2019). “Lâmi’î Çelebi’nin Salâmân u Absâl Mesnevîsinde Aktarılan Değerler”. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [Journal Of Old Turkish Literature Researches]*, 2 (1): 250-278.
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf> [24.04.2021], [20.08.2021].
- <https://sozluk.gov.tr/> [05.06.2021], [10.09.2021].

QUIXOTIC IDEALISM AND MORAL DECAY IN MARY SHELLEY'S *FRANKENSTEIN*

MARY SHELLEY'NİN FRANKENSTEIN ROMANINDA DONKİŞOTVARİ İDEALİZM VE
AHLAKİ ÇÜRÜME

Cenk TAN*

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 02.06.2021</p> <p> Accepted: 18.08.2021</p> <p>Keywords: <i>Mary Shelley,</i> <i>Frankenstein,</i> <i>Quixotic Idealism,</i> <i>Moral Decay,</i> <i>Immanuel Kant.</i></p> <p>Research Article</p>	<p>Mary Shelley's <i>Frankenstein or the modern Prometheus</i> is one of the most celebrated novels of the 19th century and of speculative fiction. The novel represents a philosophical journey to the inner depths of the human experience. While the novel focuses on a variety of issues and themes, this study mainly deals with the notion of "Quixotism" and "Quixotic idealism" in <i>Frankenstein</i>. This article's main purpose is to reveal, with specific references to the text, how Victor Frankenstein's quixotic idealism destroys morality by engaging into immoral acts and eventually leading to his catastrophic downfall. In the theoretical framework, the notion of quixotism is elaborated with references to Cervantes' timeless novel, <i>Don Quixote</i>. In addition to quixotism, Kantian morality is discussed with emphasis on the philosopher's concept of "the categorical imperative". To this end, the study compares Victor Frankenstein's quixotism to Don Quixote's and observing many resemblances, and it draws the conclusion that both are equivalent characters whose actions are void of moral concerns. Finally, the article aims to expose that irrationality and immorality are the consequences of quixotic idealism which result in disastrous consequences.</p>
MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 02.06.2021</p> <p> Kabul: 18.08.2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: <i>Mary Shelley,</i> <i>Frankenstein,</i> <i>Donkişotvari İdealizm,</i> <i>Ahlaki Çürüme,</i> <i>Immanuel Kant.</i></p> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Mary Shelley'nin <i>Frankenstein ya da Modern Prometheus</i> eseri 19. yüzyılın ve spekülâtif kurgunun en çok bilinen romanlarından biridir. Roman, insan deneyiminin derinliklerine doğru felsefi bir yolculuğu temsil etmektedir. Romanın çeşitli tema ve meselelerle odaklandığı halde, bu araştırma temel olarak <i>Frankenstein</i>'de Donkişotluk ve Donkişotvari idealizm kavramlarını ele almaktadır. Makalenin temel amacı, metne yapılan göndermelerle, Victor Frankenstein'in Donkişotvari idealizminin ahlak dışı eylemler aracılığıyla ahlaki nasıl ortadan kaldırdığını ve bunun karakterin çöküşüne yol açtığını açığa çıkarmaktır. Makalenin kuramsal çerçevesinde Donkişotluk kavramı, Cervantes'in zamana meydan okuyan romanı, <i>Don Kişot</i>'a yapılan referanslarla irdelenmektedir. <i>Don Kişot</i>'a ek olarak, Kant'ın ahlak anlayışı, düşünürün "koşulsuz buyruk" kavramına yapılan vurgu ile incelenmektedir. Bu bağlamda, araştırma Victor Frankenstein'in Donkişotluğunu Don Kişot figürü ile karşılaştırarak pek çok benzerlik gözlemekte ve eşdeğer karakterler olarak, her iki kişinin eylemlerinin ahlaki kaygılardan yoksun oldukları sonucuna varmaktadır. Sonuç olarak makale, irrasyonellik ve ahlak dışılığın, Donkişotvari idealizmin birer sonucu olduklarını ve bu sonucun felakete yol açtığını dışı vurmaktadır.</p>

* Öğr. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü. Denizli / Türkiye, E-mail: ctan@pau.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2451-3612>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Tan, Cenk (2021). "Quixotic Idealism and Moral Decay in Mary Shelley's *Frankenstein*". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 248-256. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.947076>.

Introduction

Frankenstein or the Modern Prometheus (1818) by Mary Shelley forms one of the most influential and groundbreaking novels of the 19th century British fiction. The novel is considered to be the founding cornerstone of science fiction and speculative literature. Dealing with a variety of themes and issues, *Frankenstein* represents a philosophical journey to the deepest frontiers of the human experience. A variety of themes are explored in Shelley's canonical work of fiction. However, the most prevalent issue of *Frankenstein* is the notion of "Quixotism" which the whole plot structure of the novel is based on.

Quixotism is a notion which possesses a focal place in *Frankenstein*. This article aims to discuss quixotic idealism in contrast with morality. In a specific context, the study argues that quixotic idealism inevitably leads to the eradication of morality by providing particular references from the novel. In the theoretical section, the study draws a framework quixotism by referring to Miguel de Cervantes' legendary novel. Hence, a detailed analysis is carried out on the notion of quixotism, its depiction through the character of Don Quixote, its peculiar characteristics and its consequences. In addition, the next section maintains an analysis of Kantian morality in general and the categorical imperative in specific. Kantian morality and his system of universal law is elaborated with various specific examples. Finally, the article concludes by contemplating a detailed account of Victor Frankenstein's quixotic idealism and moral decadence which occurs as an outcome of his actions.

Quixotism and Quixotic Idealism

The term "Quixotism" is derived from Miguel de Cervantes' legendary 17th century novel *Don Quixote*. Briefly, the term indicates excessive idealism and romantic attachment to any particular cause or action. Moreover, Quixotism is defined as ardent idealism, or the seeking of an ideal that may or may not be achievable (Driggers 2011: 1). Quixotic idealism is a state of condition where fantasy and dreams are intertwined. In Cervantes' groundbreaking novel, the protagonist, Don Quixote is involved in a series of adventures with his friend Sancho Panza. The novel is described as: "A *delightful satire on the unreal world of knight-errantry*" (De Madariaga 1928: 97). Dealing with several themes such as chivalry and heroism, *Don Quixote* represents a voyage between fantasy and reality. He is a figure who excessively reads chivalry books and eventually gets carried away in them. The more he starts getting carried away, the more the line between his consciousness and fantasy is blurred and soon becomes immersed in the books he reads, transforming him into the character he admires deeply, a chivalrous knight. After his transformation, chivalry and knighthood become Don Quixote's new reality. He is now fully incorporated to the role of a brave, chivalrous knight who goes on missions to save his country. Along his so-called quest to "save his country," Quixote sees several visions and hallucinations (envisions windmills as enemy giants) that alter his perception of reality. Quixote's excessive idealism is of such a nature that causes him to lose all sense of connections with reality and ultimately leads to the creation of a new, imaginary "reality":

"Don Quixote must be painted with faith, above all with the faith that comes from a quixotic idealism, fount of all truly real creation, an idealism that in the end compels all Sanchos, no matter how little they like it, to follow along behind. Don Quixote must be

painted with the faith which creates the unseen, in the firm belief that Don Quixote exists and lives and acts, in the same way those marvellous "primitive" painters believed in the life of the saints and angels they painted" (Unamuno 1967: 303).

Quixote's idealism is so strong and passionate that he ends up losing his sense and understanding of reality. What leads to this result is Quixote's emotional attachment to the books of chivalry. Quixote's sentimental attachment to his ideals and his acceptance of the artificially constructed reality leads his companion, Sancho Panza to follow in his path. Thus, Quixote not only gets carried away by his own quixotic idealism but also drags Sancho Panza along with him. Panza, who represents reason and reality, the exact opposing values of Quixote, cannot help from getting involved in Quixote's world of "quixotic idealism."

The people who conform to the quixotic condition are called "Quixotes" (Gordon 2006: 1). To this end, Quixotism maintains a distinction between "us and them." Thus, the term quixotic signifies a condition that specifies "the other" (2006: 2). From this perspective, there occurs a distinction between the quixotes and the nonquixotes (2006: 5). The quixotes, as depicted in the original narrative of Cervantes four centuries ago, experience a purely imaginary and artificial reality which they easily take for granted. Furthermore, the condition of Quixotism obstructs the subject's connection with common sense, to such an extent that the irrational and even the absurd become a part of their artificially constructed reality. There is no doubt that the quixotes' vision and perception of reality is distorted in a dramatic sense and their vision of the objective reality is blurred to such an extent that they become wholly detached from rational and logical thinking.

After this specific phase, it becomes virtually impossible for the quixote to reverse this transformation and enact a return to the sphere of nonquixotes. According to Gordon, the structure of quixotism incorporates, "tendency to substitute the figments of his imagination for the real itself. The practice of quixotism involves *making* rather than *finding* the real" (2006: 13). Hence, Quixotism is an act of creating rather than finding or discovering. On the other hand, while it is very common and easy for nonquixotes to observe that their reality and vision is blurred, this is not the case for quixotes as they do not doubt their reality. To this end: "*The quixote encounters a world filled with objects and values, and this reality feels to the quixote precisely the way our reality feels to us*" (2006: 14). In addition, Oleksandr Pronkevych defines the act of quixotism as "a conflict between Dream and Reality in the human mind" (2016: 189). Furthermore, she argues that romantic authors have transformed Don Quixote into a myth: "Don Quixote, the hero, is a myth-figure; as such he is free to be re-interpreted — i. e. re-created — by posterity; the truth of the myth — like the truth of any historic event or person — is its ideal residue in the minds of those who re-live it (Close 1978: 148).

Thus, the quixotic hero is a myth created and endorsed by the romantic literary movement. He/she is the construct of an ideal image established in the minds of all humans who relive the same experience. To this end, Suzanne LaLonde contemplates that the character's quixotic condition, or madness as she asserts, is a form of therapy which she argues to incorporate stages of sentimental illogicalness (2017: 246). Thus, reading chivalrous books not only provide a means of escape for Quijano but also successfully manage to fill in important gaps that persist in his life. Quijano's reading is excessive as he gets obsessed with them and with their

characters. Hence, his becoming Quixote from Quijano marks his metamorphosis through reading (LaLonde 2017: 249). Lastly, Paul J. Schmidt contends that the dualistic origin of Quijano/Quixote's character is connected to his state of being "sanely insane" where he preserves his sanity underneath the guise (2017: ii). As a result, quixotic idealism is a state of mind which annihilates rationalism and also causes a moral decay. Therefore, quixotism establishes a binary opposition with morality.

Kantian Morality and the Categorical Imperative

Immanuel Kant (1724-1804) was a philosopher of the enlightenment who exerted a profound impact on western philosophy and society in general. Kant was deeply affected by religion and this was displayed in his belief in the existence of God, the dignity of humanity and the need for a universal system of morality (Sullivan 1994: 7). As a person devoted to the ideals of the Enlightenment, Kant purported that: "*There can only be one ground for the Universal Principle of Justice: the authority of reason alone, as evidenced in the moral thinking of ordinary people*" (1994: 12-13). Human beings are dependent on moral duties and must therefore have an accurate acknowledgment of morality and its values (1994: 13). Due to this reasoning, Kant developed his "Deontological Ethics" which aimed at establishing a universally acceptable and just system of morality. Kant's deontological system differed structurally from the earlier consequentialist system:

"Consequentialism holds that an act is morally permissible if and only if it has the best overall consequences. Deontology rejects this simple account of right and wrong, insisting that certain acts are morally forbidden, even when they would lead to better results overall. Deontologists thus embrace constraints—prohibitions against performing the offensive types of acts, even when doing so would lead to better results" (Kant and Schneewind 2002: 142).

Thus, consequentialism mainly relies on the results of the action and judges the particular action based upon its results. On the other hand, Kantian deontology posits that actions alone ought to be evaluated as these need to be judged on their moral value and strictly argues against the understanding that consequences ought to be considered along with the action. Various examples could be provided in relation to this difference but as a basic example, the torture of criminal suspects can be given. According to consequentialism, the torture of criminal, even terrorist suspects can be justified because as a result of their torture, vital information could be attained which could in its turn save many other human lives, or provide other significant advantages related to the case. The consequentialists thereby ascribe more value to the result of the action rather than the action itself. From a Kantian deontological perspective, however, it would be argued that torture, whatever its form may be, is morally wrong and completely unacceptable. Thus, disregarding its potential results, deontology would firmly reject such an action due to its immoral nature.

Closely formulated within the context of deontological ethics lies Kant's notion of "The Categorical Imperative." Mentioned for the first time in his famous *Groundwork for Metaphysics of Morals* (1785), the categorical imperative was put forward in order to establish "a probable, supreme moral principle" (Thomas E. Hill 2009: 3). Kant describes the categorical imperative through the following words: "*Act only in accordance with that maxim through*

which you can at the same time will that it become a universal law" (Kant and Schneewind 2002: 37). Kant's statement stresses the significance of the universal quality of the given action. In other words, any given action should be evaluated so that it would be considered moral in universal terms. To give an example: "You should not kill or torture people for profit or amusement. These principles seem to express constraints that do not depend on whether your conforming to them will serve your particular ends or make you happy" (Thomas E. Hill 2009: 6). Hence, Kant's categorical imperative acts independently from consequentialist reasoning and focuses solely on the action itself, disregarding all its possible outcomes. Kant declares that "it is *rationally necessary* for us to presuppose that moral imperatives are really supported by a valid Categorical Imperative" (2009: 6). Thus, according to Kant's reasoning, an action's morality can be justified only if it conforms to a valid categorical imperative. Kant's following expression of the categorical imperative purported that: "*Act in such a way that you treat humanity, whether in your own person or in any other person, always at the same time as an end, never merely as a means*" (Kant and Schneewind 2002: 47). This second version of Kant's formulation highlights that his philosophy strictly opposes consequentialism and the consideration of the results in any given action. In Kant's words, people ought to treat others as they mean to treat them, not for the consequences of their actions. By expressing this, Kant shuts the doors to expedience and relationships based on interests.

According to Kantian scholar, Alan Montefiore, the categorical imperative is: "*An imperative that applies at all times and in all places to everyone, irrespective of their own particular circumstances*" (2003: 77). Thus, the imperative is independent from external factors. He maintains that only those actions whose objective or end is determined by one's own free will may adhere to the views of moral judgement (Montefiore 2003: 79). Thus, the philosopher ascribes meaning to the concept of free will. Another remarkable statement is that virtue may be perceived as the potential to become happy and that virtue and happiness together form the "summum bonum" (the highest good) (2003: 81). Thus, Kant goes one step further to associate the concept of happiness with his understanding of morality. According to the thinker, virtue and happiness combined can lead to the greatest good.

In addition, Scottish philosopher Herbert James Paton (1887-1969) contends that Kant's moral philosophy completely excludes consequences "*because an action will have certain consequences which he desires, therefore he will regard the action as his duty. He knows that it may be his duty not to produce results which he may greatly desire*" (1971: 76). Kant defends that the consequence of any action cannot be a criterion of evaluation if it is to contain morality. To put it differently, people should never allow their desires for specific consequences determine their judgments (1971: 76). Thus, any kind of judgment should not be based on our desires to achieve certain consequences or to obtain other objectives. Kant also emphasises the importance of good will in human beings:

"In obeying law for its own sake a good man is raised above the stream of events which we call nature: he is no longer at the mercy of his own natural instincts and desires. A good man is free in so far as he obeys the formal law which is the product of his rational will instead of being pulled about by desire, and it is this freedom which arouses Kant's veneration" (Paton 1971: 77).

All in all, Kant's categorical imperative was an attempt to maintain a universal system of morality based on the priority of the action rather than other constituents. Quixotic idealism and morality are binary oppositions which share an antithetic position towards one another. Irrationality and passionate attachment to a cause abolish the necessity for moral concerns. The relationship between quixotism and morality is the argument of discussion which deserves further scrutiny in the upcoming part of this article.

From Quixotism towards Moral Decay in *Frankenstein*

A central theme of Shelley's narrative is quixotic idealism which eventually distorts and annihilates morality. Published some two hundred years after *Don Quixote*, *Frankenstein* displays strong indications related to quixotism. Shelley's protagonist, Victor Frankenstein is a quixotic character as he demonstrates significant signs of this state of mind. He is a quixote living amongst non-quixotes. Dr. Victor Frankenstein exhibits signs of excessive emotional attachment towards scientific practices. His overtly romantic and extreme commitment to natural sciences is equivalent to Quixote's sentimental attachment to books of chivalry. It is later revealed that the origin of Victor's interest and later, his obsession in science goes back to his childhood:

"My father had taken the pains to explain to me that the principles of Agrippa had been entirely exploded, and that a modern system of science had been introduced, which possessed much greater powers than the ancient, because the powers of the latter were chimerical, while those of the former were real and practical [...] and I continued to read with the greatest avidity" (Shelley 2019: 33).

Victor is informed by his father that a new, modern system of science is developed which conveys great abilities to the ones who master it. Victor, fascinated by this news, delves into this innovative, advanced practice of science and begins reading books with utmost enthusiasm. Soon, he becomes obsessed with the scientific knowledge he acquires from the books. Victor's reading of scientific books is akin to Quixote's reading books of chivalry. Both characters become so carried away in reading the books that they gradually begin to lose their sense of reality and in their minds become a mere subject of their quixotic idealism and desires. For example, Victor states: *"I read and studied the wild fancies of these writers with delight; they appeared to me treasures known to few beside myself"* (Shelley 2019: 33). For both characters reading these works is an act of self-satisfaction which gradually blurs their sense of reality and rationality. As a consequence, both Victor and Quijano experience a transformation that turns them into quixotes. Their surrender to quixotic idealism leads them to cross the line to the domain of the others, the irrationals, the subjectives etc. in stark contrast to all other characters who are in turn defined as non-quixotes. After this phase, their common sense and connection with the reality gets distorted. Other characters such as Henry Clerval and Robert Walton are non-quixotes just like Sancho Panzo who also exhibits non-quixotic features of realism and rationalism. However, Panzo cannot help getting involved in Quixote's whereabouts. Victor and Quijano's detachment from the reality occurs in different manners as both personalities become involved in disparate practices. Victor's scientific books and Quijano's books of chivalry enable both characters to perform the transition to the domain of quixotic idealism.

Quijano's and Victor's quixotic idealism eventually leads to several disastrous consequences. Quijano's excessive attachment to the books of chivalry turns him into a knight-errand whereas Victor's romantic involvement in the natural sciences transforms him into a failed scientist who gives life to create a hideous monster. Both quixotes engage in absurd actions which eventually result in sheer catastrophe and finally death. Victor assembles body parts so as to create a living being from a dead corpse. Victor acts like a God because of his quixotic idealism. Due to his extreme romantic attachment to the ideals of natural sciences, Victor convinces himself that he is perfectly able to fulfil his dreams to bestow life upon lifeless forms:

"I had worked hard for nearly two years, for the sole purpose of infusing life into an inanimate body. For this I had deprived myself of rest and health. I had desired it with an ardour that far exceeded moderation; but now that I had finished, the beauty of the dream vanished, and breathless horror and disgust filled my heart. Unable to endure the aspect of the being I had created, I rushed out of the room, and continued a long time traversing my bedchamber, unable to compose my mind to sleep" (Shelley 2019: 54).

Victor's quixotic desire blurs his interaction with the reality before he engages in this act. On the other hand, after he completes the task and beholds the result, he is immensely struck by the power of pure reality. Victor suddenly comes to the realisation that he had been blinded by quixotic idealism, leading him to the creation of a living creature which he, himself cannot stand. Upon this shock, he suddenly leaves the creature and flees the location. Both Quixote and Victor experience a process of creating an illusionary perception which replaces the objective reality. As a result of this illusionary perception, Victor becomes a victim of his quixotism and drags his friends along, in a similar manner to Quixote. The creature created by Victor kills Henry Clerval and Elizabeth Lavenza and causes the deaths of other characters as well. While the conflict between illusion and reality is blurred at the beginning, the objective reality prevails in the end. Finally, both Victor and Quixote end up losing their lives as a consequence of their quixotic idealism.

Moreover, quixotism exhibits a binary opposition with morality. In other words, from a Kantian perspective, quixotic idealism annihilates all moral concerns. According to Kantian morality, for any action to be considered moral, it needs to become an end not a means. Victor's ambition of giving life to assembled body parts is a selfish act of self-satisfaction. This action does not possess any rational or moral purpose but to satisfy Victor's ego and to show the world what an amazing scientist he actually is. From a consequentialist window, it could be discussed that if Victor had been successful, he could have made a breakthrough in the natural sciences. Nevertheless, from a deontological window, giving life to assembled body parts from corpses is the subject matter that needs to be the sole focal point in terms of morality. From the window of the categorical imperative, Victor's act cannot be justified morally because it lacks rationality, good will and is not executed for the "highest good." Victor creates the monster not for the sake of science or humanity but simply for his own sake. Therefore, the creation of the creature is not a moral act but rather an immoral act of quixotic idealism. The creation of the creature is based on Victor's personal desires/ambitions which eliminate all moral concerns. In addition, from a Kantian perspective, for an act to be moral, the act itself ought to be considered

and nothing else. Hence, what morality lies in the assembling of body parts from a dead corpse and bestowing life upon it? As it can be argued from different viewpoints, Victor's act is an attempt to assume the role of God through science. To put it in another way, it represents the abuse of science and scientific development for personal gain. Victor uses science to alter the course of nature and to assume the role of supreme creator, the giver of life. Thus, quixotism is a major factor that eliminates morality. Victor openly reveals his quixotic intentions and desires on several occasions: "*Pursuing these reflections, I thought, that if I could bestow animation upon lifeless matter, I might in process of time renew life where death had apparently devoted the body to corruption*" (Shelley 2019: 49).

All in all, Victor's act incorporates no sense of morality as his ultimate intention is to become a supreme creator, a God-like figure who takes pleasure and satisfaction in giving life to soulless matter. Once successful, Victor believes he will be the one who will be worshipped and this absurd desire forms his major driving force. In the subtext of the novel, it can be inferred that Victor's intentions are in essence evil and void of morality. His lack of good-will and consideration of the highest good demonstrate that quixotism eventually does away with morality.

Conclusion

This study concludes that Mary Shelley's *Frankenstein* exposes a binary opposition of quixotism vs. morality. In particular terms, it has been established that Victor Frankenstein's quixotic idealism causes him to get engaged in a highly immoral act which eventually turns into a terrible catastrophe. In addition, from a Kantian perspective, Victor's quixotic act of giving life to body parts from a dead corpse cannot share a moral responsibility due to the fact that the protagonist's major motivation lies in self-satisfaction rather than scientific progress and/or a humanist purpose.

Furthermore, it has also been determined that Victor Frankenstein exhibits characteristics related to a quixote, in equivalent manner to Miguel de Cervantes' timeless personality of Don Quixote. Thus, both Victor and Quixote have been identified as quixotes who fall victim to their quixotic idealism and engage in immoral acts which ultimately cause their tragic downfall. Both of these protagonists have been presented in contrast to other characters that are defined as non-quixotes but nonetheless who cannot stop the protagonists from committing immoral acts and ending up with disastrous consequences. All in all, it has been deduced that quixotism and quixotic idealism eradicates morality and eliminates all moral concerns to result in uncontrollable, catastrophic consequences as demonstrated with specific references from the above mentioned texts.

Ethical Statement

According to the author's statement, scientific, ethical and quotation rules were followed in the writing process of the study named "Quixotic Idealism and Moral Decay in Mary Shelley's *Frankenstein*"; according to ULAKBİM TR DİZİN criteria, there was no need for data collection in the study requiring ethics committee approval.

References

- Close, Anthony (1978). *The Romantic Approach to 'Don Quixote': A Critical History of the Romantic Tradition in 'Quixote' Criticism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Madariaga, Salvador (1928). "Our Don Quixote". *Hispania*, 11(2): 91-118. doi:10.2307/331755
- Driggers, Sarah (2011). *The Importance of Quixotism in the Philosophy of Miguel de Unamuno* (Unpublished bachelor's thesis). University of Tennessee, Knoxville, TN.
- Gordon, Scott Paul (2006). *The Practice of Quixotism: Postmodern Theory and Eighteenth-Century Women's Writing*. New York: Palgrave Macmillan.
- Johnson, Carroll B. (1983). *Madness and Lust: A Psychoanalytical Approach to Don Quixote*. Berkeley: University of California Press.
- Kant, Immanuel (2002). *Groundwork for the Metaphysics of Morals*. Jerome B. Schneewind (Ed.). New York: Yale University Press.
- LaLonde, Suzanne (2017). "Don Quixote's quixotic trauma therapy: A reassessment of Cervantes's canonical novel and trauma studies". *Open Cultural Studies*, 1(1): 244-256. doi:10.1515/culture-2017-0022
- Montefiore, Alan (2003). Kant and the categorical imperative. *Think*, 2(5), 75-82. doi:10.1017/s1477175600002645
- Paton, Herbert James (1971). *The Categorical Imperative: A Study in Kant's Moral Philosophy*. Essex: The Anchor Press.
- Pronkevych, Oleksandr (2016). "Quixotic imagery in ideological Mythmaking". *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, 0(3): 187-196. doi:10.18523/kmhj73953.2016-3.187-196
- Schmidt, Paul J. (2017). *Madness in the Quijote: Don Quijote as Alonso Quijano's True Self*. Unpublished master's thesis. Salt Lake City, UT: Brigham Young University.
- Shelley, Mary (2019). *Frankenstein*. İstanbul: MK Publications.
- Sullivan, Roger J. (1994). *An Introduction to Kant's Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thomas English Hill, J. (2009). *The Blackwell Guide to Kant's Ethics*. West Sussex: Wiley-Blackwell Publishing.
- Unanumo, Miguel De (1967). "Quixotism". In *Selected Works of Miguel de Unamuno, Volume 3: Our Lord Don Quixote* (pp. 329-441). Princeton: Princeton University Press.

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	<i>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</i>
	<i>Vol: 4, Issue: 2, 2021</i>
	<i>Sayfa – Page: 257-265</i>
	<i>E-ISSN: 2667-4262</i>
	

HOUSE M.D. AND SHERLOCK HOLMES: ALLUSIVE INTERTEXTUAL ELEMENTS

HOUSE M.D. VE SHERLOCK HOLMES: ANIŞTIRMALI METİNLERARASI ÖGELER

Seda KUŞÇU ÖZBUDAK*

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 14.06.2021</p> <p> Accepted: 20.09.2021</p> <hr/> <p>Keywords: Intertextuality, House M.D., Sherlock Holmes, Allusion, Intertextual elements.</p> <hr/> <p>Research Article</p>	<p>Intertextuality refers to the relationship among texts and can be observed both horizontally between the texts of similar genres and vertically between the texts of different genres. This relationship can be built through several literary devices, one of which is allusion. In this study, a vertical intertextual analysis was aimed at in the texts of Arthur Conan Doyle’s Sherlock Holmes stories and the world-famous TV series House, M.D. with a special focus on allusions. These elements were detected by three steps including notice, track, and become familiar. Then they were categorized in terms of explicit and implicit references. The results of the study point out that the House M.D. series is a highly allusive text, and it is thought that the allusions contribute to the success of this long-running series. Considering the target audience of both works, it can be thought that recognizing these allusions can be an enjoyable activity for the audience and guarantee a certain audience for the series. In this context, allusive intertextual elements can be considered not only as stylistic tools, but also as tools that provide familiarity and recognition for the alluded text.</p>

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 14.06.2021</p> <p> Kabul: 20.09.2021</p> <hr/> <p>Anahtar Kelimeler: Metinlerarasılık, House M.D., Sherlock Holmes, İmleme, Metinlerarası ögeler.</p> <hr/> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Metinlerarasılık, metinler arasındaki ilişkiyi ifade eder ve hem benzer türlere sahip metinler arasında yatay olarak hem de farklı türlerdeki metinler arasında dikey olarak gözlemlenebilir. Bu çalışmada, Sherlock Holmes hikâyeleri ve dünyaca tanınan televizyon dizisi House, M.D. üzerinde anıştırma odaklı bir dikey metinlerarasılık analizi amaçlanmıştır ve anıştırmalar fark et, takip et ve aşına ol adımları ile tespit edilmiş, açık ve kapalı göndermeler açısından gruplara ayrılmıştır. Çalışmanın sonuçları, House, M.D. dizisinin çok sayıda anıştırma içeren bir metin olduğuna işaret etmekte ve kullanılan anıştırmaların bu uzun soluklu dizinin başarısına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Her iki eserin de hedef kitlesi göz önüne alındığında, bu anıştırmaları fark etmenin izleyici için eğlenceli bir aktivite olabileceği ve dizi için belirli bir izleyici kitlesini garanti edebileceği düşünülebilir. Bu bağlamda, anıştırmalı metinler arası ögeler yalnızca biçimsel araçlar olarak değil, aynı zamanda anıştırma içeren metin için aşinalık ve tanınma sağlayan araçlar olarak da değerlendirilebilir.</p>

* Instructor, Dr., Gazi University, Academic Writing and Research Center. Ankara /Türkiye. E-mail: sedakuscu@gazi.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3503-0958>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Kuşçu Özbudak, Seda (2021). “House M.D. and Sherlock Holmes: Allusive Intertextual Elements”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 257-265. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.952185>.

Introduction

Intertextuality is a network of texts that are linked with each other. Kristeva (1980) states that no text exists isolated from the texts existed before it, so no text is original and is made by itself. In other words, every text has a certain amount of resemblance to other texts and may serve as a foundation for the other texts to follow. Likewise, Fairclough claims that all texts are intertextual in nature and they are composed of the traces of other texts (1992: 115). Intertextuality can be generally defined as how texts interact with other texts and the idea of intertextuality clearly points out that texts cannot be unique and isolated objects; they are made up of several other texts, both known and unknown (Montgomery & Durant et al. 2007:161).

Although the term *intertextuality* was first coined by Kristeva in 1966, the origins of intertextuality dates back to the twentieth-century linguistics, especially to the work of the Swiss linguist Ferdinand de Saussure. His theory defines meaning as a production of its relation with the literary systems, cultural contexts, and linguistic structures that surrounds it, not the originator's original thoughts. Intertextuality is also thought to take its roots from the *Dialogism* of the Russian linguist and literary theorist M.M. Bakhtin who asserts that spoken or written, all discourses are dialogic, in other words, they are in communication with each other (Morris 2009:131). From this basis, French semiotician Julia Kristeva developed her concept of intertextuality in her pivotal essay *Word, Dialogue, and Novel*, and defined language and literary texts as dialogic in nature and added that a literary work is "a mosaic of quotations" and texts are incorporated and transformed into each other (1986: 37).

These ideas were further advanced by French literary theorist Roland Barthes. In his study *Theory of Text* (1981), he defined the "text" and "intertextuality". His theory states that a text cannot be confined to a singular meaning. Conversely, it is open to various interpretations. For the author, the modernist literature is the key to allow the reader to do textual analysis as productive readers, not consumers who read for stable meaning. Barthes' theory of intertextuality lies in the practice of reading which requires the involvement of the reader, and is seen as re-writing and does not accept the idea that meaning belongs to the individual author: "*the birth of the reader must be at the cost of the death of the author*" (1977: 145). The recognition and comprehension of intertextual references by the reader is necessary as these references serve to influence the reader and offers a depth to a text, in line with the readers' knowledge and understanding.

Although *reader* is the agent that is generally referred to in defining intertextuality, intertextuality is not restricted to the field of literary production. Rather, the core idea of intertextuality is to provide interrelation among several texts, thus involving several agents. According to Allen, intertextuality is also found in "discussions of cinema, painting, music, architecture, photography and in virtually all cultural and artistic productions" (2000: 174). In this sense, a book reader, a film audience, or an architecture enthusiast are those who recognize, understand, and enjoy intertextual references among similar or different genres. In this regard, media scholar John Fiske proposes the terms horizontal and vertical intertextuality. When references are made among similar genres, to illustrate, from a book to another book, this is a

form of horizontal intertextuality. On the other hand, if the references are made across different genres, i.e. from a song to a poem, this is a vertical intertextuality (1987: 108)

Allen (2000:24) asserts that intertextuality is a significant component of media studies and influences studies of adaptation, interpretation, and appropriation of texts into other media. Intertextual connections, references, shared themes, and styles naturally exist in media products. Such products can be TV shows, movies, novels, and even video games. Since texts rely on existing genre conventions, which distinguish them from other genres, genres involve a certain degree of intertextuality. As mentioned above, texts of different genres may vertically provide intertextuality and this is widely seen on TV products. For instance, drama series *Lost* embodies many intertextual elements from William Golding's novel *Lord of the Flies*, the comedy- drama *The O.C.* carries references to comic book character *Spider Man*. Lastly, famous animated series *The Simpsons* presents intertextual connections with many other kinds of art and media products ranging from Salvador Dali's paintings to the speeches of politicians. The reason behind such uses of intertextual elements in media products may be for raising a sense of familiarity and drawing the attention to the new product while paying homage to the other text.

Intertextuality is a broad term indicating the relationship between texts, and allusions are the specific references that explicitly or implicitly form this relationship; thus, allusion can be seen as a sub-category of intertextuality. Explicit reference is made through an actual quotation signalled by quotation marks, while the implicit reference does not use any indicator, but changes the original to suit the new context. As a form of intertextuality, the use of allusion is not restricted to literary production, either. Allusions can be traced in many cultural and artistic forms, as they enhance a text by adding a cultural value to the text and literary framework (Montgomery & Durant et al. 2007:158). Music, films, and TV programs are allusive texts on which allusions serve as a kind of tool to make the hearer flattered upon noticing those references. In addition, allusion is considered an instrumental for figures of speech. When used as a literary device, allusion brings an aesthetic experience to the text (Conner 2006:8) and is economical in relating a topic to existing ideas, cultural notions, and emotions as they convey ideas and emotions without lengthy explanations. To illustrate, as a poetic device in songs, allusions help deepen the emotions as used in Alanis Morissette's song *All I Really Want*, where an allusion is made to Charles Dickens' *Great Expectations* with an explicit reference to the characters: "*I'm like Estella*". In adult animated sitcom *Rick and Morty*, almost all episode titles are implicit references where the original wording is fit into the alluded title, such as the title *Mortynight Run* that refers to famous comedy *Midnight Run*.

In this study, vertical intertextuality was traced between Sherlock Holmes detective stories of Sir Arthur Conan Doyle and TV show *House M.D.* with a special focus on allusions. *Dr. House*, described by the producer of the show as a *Holmesian* work, bears remarkable references to Sherlock Holmes. In previous studies, Pasnik (2014) found four typical features in the adaptation of Sherlock Holmes stories into the TV series *House, M.D.* and concluded that intellectual power of Sherlock Holmes, his unconventional social behaviours, his partner, and his professional success were successfully depicted in the show. In addition, the study by Rowland (2011) pointed out the differences between these two characters, such as how they

depict their unhappiness, how they handle scientific reasoning, and their views about status quo. This study; however, aims to depict allusions that forms an intertextual relationship between House, M.D. and Sherlock Holmes in the categories of choice of titles and names, character development, cross-character references, and verbal references with similar or direct quoting with the assumption that these give recognition to the alluded text. In addition, it is believed that an example of a method for discovering intertextuality in vertical texts is offered in the study. The remainder of the paper is organized as follows: Two works analysed in the present study are introduced, and then the method and the analysis employed are given. Finally, the discussion and conclusion is reported.

Background to the study: “House, M.D.” and “Sherlock Holmes”

House, M.D. is an American medical drama premiered in 2004 and broadcasted until 2012. The series follows the life of the medical doctor Gregory House who is the head of a team of diagnosticians at the Princeton-Plainsboro Teaching Hospital in New Jersey. Starring Hugh Laurie as Dr. House, the character is known to be an anti-social, arrogant, sarcastic, and witty doctor who does everything to solve interesting and challenging cases. House has theories on the illnesses of his patients based on his insights, so he often has conflicts with his colleagues and diagnostic team. The show was among the top 10 TV series in the USA from the second season to fourth season, distributed to 66 countries in the world (Huffpost 2009), and won five Primetime Emmy Awards, two Golden Globe Awards, a Peabody Award, and nine People's Choice Awards.

Sherlock Holmes is the famous character of the detective stories of Sir Arthur Conan Doyle. In his 4 novels and 56 short stories, Doyle tells the mysterious criminal stories solved successfully by the fictional detective Sherlock Holmes. Holmes, as described in all the stories by his best friend Watson, lives a bohemian life and he is a smart and sarcastic person. Holmes, who first appeared in print in 1887, featured in novels and short stories until 1927. However, the character's popularity gave birth to other Holmesian works that sometimes directly involved his name in movies or TV series, or are influenced by the character. Sherlock Holmes is one of the most famous detective stories in the world; thus, it is no surprising that in the nineties, there were more than 25,000 stage adaptations of Sherlock Holmes in addition to films, TV shows, and publications (Haigh 2008). Moreover, Guinness World Records awarded Sherlock Holmes as the most portrayed literary human character in film and TV, beating the character of Shakespeare's Hamlet (Guinness World Records 2012). Thus, it is obvious that Sherlock Holmes character has always been in the centre of intertextual texts since his creation in 1887.

At this point, the interview of the David Shore, the producer of House, M.D., for an article is worth quoting in proving the intertextual connection between these two characters (Steiff 2013: 89): “*Hence, the reason why these two identical characters are chosen for this study is that “Dr. House” can be said to be one of those ‘Holmesian’ works that embodies significant references to Sherlock Holmes in terms of the theme and character development.*”

Method

While investigating the allusions in House, M.D. series, three steps of analysis obtained from the study by Montgomery & Durant et al. (2007) were employed. Noticing the allusions is the first step of the analysis. Recognizing an implicit allusion is generally possible when the reader has already read the original text, but at the same time, an allusion, thanks to its style or register, reveals itself in the alluded text. Second step is tracing the allusion. If it is a familiar one, the allusion can be traced directly in the original text; if not, a ‘detective work’ is required on the internet. The final step is to become familiar with the source text that is being alluded to (160-161). A comprehensive reading on the original text leads the researcher to an understanding of the reason of using a given allusion and the ironic or parallel relation it offers. In this study, after noticing a number of references to Sherlock Holmes, internet searches and forum discussions were of great help to discover more allusions and trace them to the original source. Being familiar with Sherlock Holmes stories for years and following the House, M.D. series regularly, intertextual connections with a special focus on the allusions were analysed by the researcher. At this point, it should be noted that the allusions found in this study are naturally limited to the observations and tracings of the researcher, so one may identify many other allusions in such a long lasted and profound TV series.

Analysis

In this study, as stated above, identified allusions in House, M.D. were analysed under the categories of the choice of titles and names, character development, cross-character references, and verbal references with similar or direct quoting.

Choice of titles and character names

House, M.D. involves a number of implicit and explicit references to Sherlock Holmes in the choice of titles and character names. To start with, the name of the show *House* is a play on *Holmes*, which shows a phonetic similarity. Even the pronunciation of *Holmes* is a homophony for *Homes* and this can be named as an implicit reference to the source text; obviously, there is a phonetic and semantic connotation between these two words. Likewise, some other allusions were traced in the similar names of the characters. Both characters have one real friend named *Watson* in Holmes, and *Wilson* in Dr. House. In the pilot episode of House, M.D., there is a patient named *Rebecca Adler* which alludes to the character *Irene Adler* in the first short story of Sherlock Holmes called *A Scandal in Bohemia*. In addition, in the episode called *No Reason*, House is shot by a man whose surname is *Moriarty* and this is another explicit reference to Sherlock Holmes’ enemy *Professor Moriarty*. Finally, the addresses of both Sherlock Holmes and Dr. House prove an explicit reference *211B Baker Street*. These three examples are the most explicit references found in this study, as they do not simply resemble the original, as seen in the implicit references mentioned in this category. They carry the same surnames with the original characters in Sherlock Holmes stories in the first two and the same address in the third one. Thus, it can be said that one does not have to master the tiniest detail in Sherlock Holmes stories in order to spot these explicit references in House M.D.

Character development

Many implicit allusions in the character development were also traced in House, M.D. First, both characters are experts of sorting out the cases that are found difficult by others. House does it through his medical treatments; Holmes utilizes his keen sense of observation and deduction to solve criminal cases. Both characters can identify the minutest details and come to rapid conclusions. Their social relationships with others are also identical. They both have one real friend whom they call by his last name. They do not establish sincere relationships with people and their anti-social personalities portray them as reserved and cold-hearted men. House's drug use, which is Vicodin – a kind of painkiller-, shows resemblance to Holmes' use of cocaine for relaxation. Another way to relax for the characters is playing the violin for Holmes and playing the guitar, the piano, and the harmonica for House. Thus, their talent in music is also allusive. They also have similarity in their obsessions. While House likes to watch TV, play video games, and listen to pop music, detective Holmes is keen on reading monographs and listening to classical music. As seen in the examples, the character House is designed to resemble the character of Holmes in terms of behaviour, daily life, hobbies, and even bad habits, which should be described as implicit, because a viewer who does not know the Holmes character will not notice that the House character is adorned with references to Holmes.

Cross-character references

In the alluding text House, M.D, some implicit allusions are cross- characteristic; thus, they are not between the two protagonists. Dr. House limps because of a leg infarction and this echoes Sherlock Holmes' friend Watson's limping, which is from an old war wound. Another example is seen in the profession of Dr. House. Sherlock Holmes is a character inspired by Joseph Bell who was a lecturer at the medical school to which the author Doyle attended. Doyle was inspired by his lecturer in creating the detective character in terms of his success in solving cases. By not simply writing a detective story, David Shore seems to utilize this inspiration in creating the character Dr. House. This allusion is also hidden in one episode *Joy to the World* where Wilson mentions a medical text on diagnosis written by Dr. Joseph Bell. In the series, paying homage seems to be another way of referencing. To illustrate, in another episode, House receives a Secret Santa gift, which is a second-edition book by Arthur Conan Doyle. These implicit references made between the different characters of these two texts are more complex references, but will still be captured by those who know the Holmes stories.

Verbal references

Some examples of explicit verbal allusions were in a way changed to fit into Dr. House. In the episode called *Whac-A-Mole*, House plays a game with his diagnostic team and hides the correct answer in an envelope on which was written, "*The game is an itchy foot*". This echoes, "*The game is a foot*", a quote often attributed to Holmes. In this allusion, another intertextual reference occurs by quoting Shakespeare's Henry IV. An explicit verbal reference, which is used in its original version, is also heard while Dr. House explains that he understands

what his aphasic patient is really saying. He says the same riddle Holmes gave to Dr. Watson in *Young Sherlock Holmes*. In one episode of *House M.D.* called *Love Hurts*, while conducting an environmental scan, an immunologist in Dr. Gregory House's diagnostic team, Cameron, calls Chase, who is another member of the team, as *Sherlock*, which explicitly refers to Sherlock Holmes. Verbal references can be described as references that require more attention compared to other references mentioned in other categories. Thus, it can be considered quite enjoyable to notice these implicit references for the viewer who knows Holmes stories well enough to remember them in detail, that is, for the fans of Holmesian works.

Discussion and Conclusion

This paper aimed to investigate allusions in TV series *House, M.D.* that is mainly based on Arthur Conan Doyle's Sherlock Holmes character assuming that these allusions contribute to the success of the alluded text in this vertical intertextual framework. The allusions were identified through connecting the carefully observed references in the alluding text *House, M.D.* with the well-known referents present in several Sherlock Holmes stories. It must be noted that, as comments on the intertextuality of works involve one's own personal knowledge and subjective interpretations, the allusions analysed in this study are observer-based, limited number of allusions.

In the analysis, the allusions were exemplified by categorizing under the choice of titles and character names, character development, cross-character references, and verbal references. As an example of vertical intertextuality, which is the intertextuality between the different text genres, the TV series *House, M.D.* carries significant number of references to short story detective character Sherlock Holmes ranging from the homophonic choice of the names *House* and *Holmes* and *Wilson* and *Watson* to hidden references which pay homage to the source text. In general, implicit allusions in character development are notable in the alluding text in terms of similarities between protagonists of the two works and even between the main character of the alluding text and the influential character of the source text. Considering all these examples of allusions, it can be said that the TV series *House, M.D.* is a highly allusive text and this long lasted medical drama is also a successful example of vertical intertextuality in media products.

The use of allusions, both explicitly and implicitly, aims to attract the attention of the viewer and to offer a watching experience filled with links to be traced in another text. Considering the target audience of both works, in which the stories revolve around challenging cases to be solved, it can be thought that the audience follows these allusions like solving a puzzle with pleasure. Since fans of Holmesian works notice such obvious allusions in the series they watch, *House M.D.* may have gained a certain audience from the very beginning. Moreover, *House M.D.* is not only a work of artistic value but also a media product created with commercial expectations. Thus, in light of the allusions identified in this study, it can be thought that *House M. D.*'s inspiration from the Sherlock Holmes stories, which has reached countless readers around the world, as well as making a connection between the two works through allusions, can be considered a factor in the success of this series, which lasted for eight seasons and won two Golden Globe awards. In this regard, it is possible to see allusive

intertextual elements not only as stylistic devices, but also as tools that provide familiarity and recognition for the alluded text.

Ethical Statement

According to the author's statement; scientific, ethical, and quotation rules were followed in the writing process of the study named "House M.D. and Sherlock Holmes: an Analysis of Allusive Intertextual Elements"; according to ULAKBİM TR DİZİN criteria, there was no need for data collection in the study requiring ethics committee approval.

References

- Allen, Graham (2000). *Intertextuality*. New York: Routledge.
- Barthes, Roland (1977). *Image – music – text*. London: Fontana Press.
- Barthes, Roland (1981). "Theory of the text". *Untying the text: A Post-Structuralist Reader*. Ed. Robert Young. Boston, London and Henley: Routledge & Kegan Paul. 31-47.
- Haigh, Brian (2008). *A star comes to Huddersfield!*. BBC. Retrieved 11 June 2021 from http://www.bbc.co.uk/bradford/content/articles/2007/02/27/sherlock_holmes_huddersfield_feature.shtml
- Conner, Kynan (2006). *Allusive mechanics in modern and postmodern fiction as suggested by James Joyce in his novel Dubliners*. [Doctoral dissertation, University of Nebraska] <http://digitalcommons.unl.edu/englishdiss>.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Fiske, John (1987). *Television culture: popular pleasures and politics*. London: Routledge.
- Guinness World Records. (2012). "Sherlock Holmes awarded title for most portrayed literary human character in film & TV". Retrieved 10 March 2021 from <https://www.guinnessworldrecords.com/news/2012/5/sherlock-holmes-awarded-title-for-most-portrayed-literary-human-character-in-film-tv-41743>
- Huffpost (2009). *House' Becomes World's Most Popular TV Show*. Retrieved 11 June 2021 from https://www.huffpost.com/entry/house-becomes-worlds-most_n_214704
- Kristeva, Julia (1980). *Desire in language: A semiotic approach to literature and art*. New York: Columbia University Press.
- Kristeva, Julia (1986). *Word, dialogue, and the novel*. New York: Columbia University Press.
- Montgomery, Martin & Durant, Alan et al. (2007). *Ways of reading: Advanced Reading Skills for Students of English Literature*. London and New York: Routledge.
- Morris, Pam (2009). *The Bakhtin reader*. New York: Bloomsbury Academic.
- Pasnik, Martyna (2014). "Intertextual adaptability of the character of Sherlock Holmes from literature to film production". *Analyses/rereadings/theories: A Journal Devoted to Literature, Film and Theatre*, 2 (1): 35-40.

Rowland, Susan (2011). "House not Ho(1)mes". *House: The wounded healer on television*. Ed. Luke Hockley and Leslie Gardner. London: Routledge, 133-151.

Steiff, Josef (2011). *Sherlock Holmes and philosophy: The footprints of a gigantic mind*. Chicago: Open Court.

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	Cilt: 4, Sayı: 2, 2021
	Vol: 4, Issue: 2, 2021
	Sayfa – Page: 266-273
	E-ISSN: 2667-4262
	

VS NAIPAUL'S *THE MIMIC MEN*; DEGENERATION OF VALUES

V. S. NAIPAUL'UN *TAKLİTÇİLER*'İNDE DEĞER YOZLAŞMASI

Fırat YILDIZ*

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 05.07.2021</p> <p> Accepted: 12.10.2021</p> <hr/> <p>Keywords: Colonization, Post-Colonization, Degeneration.</p> <hr/> <p>Research Article</p>	<p>Colonization has been an exploitative trend that has dominated some parts of the world for several centuries. It is common for the colonizer state to impose economic and political pressure on the colonized state, as well as pressure on the religion, language, and culture of the society in question. V. S. Naipaul is a Trinidadian writer whose country has been colonized for centuries. In this framework, his works frequently mirror the colonial and postcolonial periods. <i>The Mimic Men</i> is an important work in terms of witnessing both the colonial and postcolonial periods. The novel is set on the imaginary island of Isabella and it portrays Ralph Singh's semi-autobiographical life. With Singh's grandparents being indentured servants who migrated to Isabella from India and the island being in the Caribbean, it has a lot in common with Naipaul's actual life. The societies that have been colonized for a long time and detached from their traditional values have disintegrated from their religion, language, and culture and have failed to build a healthy character. This study aims to focus on the value corruption caused by the colonial process in the novel.</p>

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 05.07.2021</p> <p> Kabul: 12.10.2021</p> <hr/> <p>Anahtar Kelimeler: Sömürgecilik, Sömürgecilik Sonrası, Yozlaşma.</p> <hr/> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Kolonizasyon birkaç yüzyıl boyunca dünyanın çeşitli bölgelerine hükmeden sömürüye dayalı bir hareket olmuştur. Bu sömürgecilik sürecinde egemen devlet sömürülen devleti ekonomik ve siyasal olarak baskı altına almasının yanı sıra yerine göre söz konusu toplumun din, dil ve kültürüne de baskı uygulama yoluna gitmiştir. V. S. Naipaul da yüzyıllarca sömürülen bir ada ülkesi olan Trinidad'da doğmuş bir yazardır. Bu çerçevede romanlarında sıklıkla kolonyal ve post kolonyal dönemin yansımaları görülmektedir. <i>Taklitçiler</i> hem kolonyal hem de post kolonyal döneme şahitlik etmesi açısından önemli bir yapıttır. Hikâyenin kahramanı Ralph Singh'in yarı otobiyografik hayatını aktaran roman kurgusal bir ada olan Isabella'da geçmektedir. Singh'in atalarının Hindistan'dan Isabella'ya göç eden sözleşmeli işçilerden olması ve adanın Karayipler'de olması, Naipaul'un kendi yaşantısında kesitler sunması noktasından ortak yönler taşımaktadır. Uzun bir süre sömürge altında kalan toplumların din, dil ve kültüründe yozlaşmalar olduğu gibi, geleneksel değerlerinden kopuk yaşamının sonucunda da sağlıklı bir karakter geliştirememeleri de söz konusu olmaktadır. Bu çalışma romanda sömürge sürecinin neden olduğu değer yozlaşmasına odaklanmayı amaçlamaktadır.</p>

*Assoc. Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Letters, Department of Linguistics. Van / Türkiye, E-mail: firat25yildiz@hotmail.com.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3289-8313>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Yıldız, Fırat (2021). "VS Naipaul's *The Mimic Men*; Degeneration of Values". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 266-273. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.962050>.

I. Introduction

Occupation of someone else's land for one's personal advantage is a human attitude as old as human history, and it is directly proportional to human covetousness. Today, the term "colonization" refers to the period from the 16th to the 20th century. It is a common knowledge that the majority of the world's significant colonial countries during this period were Western European countries. Among these countries, the United Kingdom, France, Spain, and Portugal might be recognized as having a wide range of colonial activity (Nowell, 2020). The core principle of colonialism is to exploit the settled country's richness in every possible way. In order to secure the hegemony in colonized territories, a variety of coercive tactics are used against the local population. There have been interventions in the indigenous peoples' language, religion, and culture during the colonization process. Such non-humanitarian approaches have had a significant impact, mostly negative, on indigenous peoples.

Colonized societies gained their independence one by one as a result of worldwide freedom movements, thus the colonization movement has come to an end. In most of the colonies, this was not done voluntarily, but rather as a result of the circumstances. Even in the post-colonial period, the duration of colonization and the intensity of the practices in the country where it was practiced left indelible effects on the exploited society. The colonizer has a superior and favourable position in this bipolar system, whereas the exploited have a contemptuous and unfavourable position. It is possible to follow these traces of the colonization process in post-colonial literature such as Naipaul's *The Mimic Men*.

V. S. Naipaul is a well-known author who is acknowledged as a member of the post-colonial literati. In terms of his birthplace, Naipaul is strongly tied with colonization. It is because Trinidad's colonization traces back to the 16th century. With the arrival of Christopher Columbus in 1498, Trinidad's fortunes altered drastically. The slave trade was also carried out on the island of Trinidad, which was colonized by Spain and subsequently Britain for many years. After the abolition of slavery, indentured workers were brought in from India in order to ensure the continuity of the workforce. Naipaul's grandparents were also members of this community that were brought from India to work in Trinidad. Witnessing both the slave trade and indentured labour migration, Trinidad has dealt with many different cultures. Trinidad and Tobago was liberated in 1962. It is reasonable to assume that he witnessed the colonialism process up until Trinidad's independence. In this perspective, Naipaul is a writer who was born in the heart of an extensively colonized region. Hence, the majority of his writings are about the colonial and post-colonial realms.

II. A Semi-Autobiographical Novel

While one of the locations in the novel *The Mimic Men* is the fictional island Isabella, it shares certain similarities with Trinidad. Isabella, a fictional Caribbean island, is a place where the slave trade existed for a time, much as there were indentured labourers from India. Similar to Isabella Island, Trinidad is a Caribbean Island and has witnessed both the slave trade and indentured workers. Another feature in the story that connects to Naipaul's real life is that the protagonist of the story, Ralph Singh, has ancestors who were also indentured workers who migrated from India. Another point that Ralph and Naipaul have in common is that they both

complete their higher education in England. When these elements are considered, it is clear that Naipaul is creating a novel based on geography, social structure, and events that he is familiar with.

After abolition of slavery, the need for indentured servants arose to provide the necessary labour force. Due to the famine in India in the late 18th century, many Indians migrated to countries in the Caribbean to work as indentured servants (French 2008: 9-10). The indentured servant was, in a sense, legalized slavery. In this milieu, Naipaul's grandparents were also among the labourers who came to Trinidad to seek a future. Living in a country far from their own culture has had certain implications. The Indian-origin family gradually diverged away from Indian traditions and began to forget Hindi (French 2008: 55). Naipaul was born in 1932 in a sugar-plantation town of Trinidad. His father was a journalist and his approach to books and writers reinforced Naipaul's interest in writing. He continued his higher education in Oxford with an overseas scholarship he earned while studying in Trinidad. After completing his education at Oxford, he struggled with financial difficulties until he proved himself as a writer. Naipaul, who has produced many works as a prolific writer, was awarded the Nobel Prize in Literature in 2001.

III. An Outlook to *The Mimic Men*

Naipaul's novel *The Mimic Men*, published in 1967, was written in a colonial and postcolonial framework. Naipaul's style shifts dramatically in this novel compared to his earlier works. "*The novel is written in a severe style, quite unlike the subtle comedy of voices heard in the earlier books*" (Pritchard 2008: 436). In *The Mimic Men*, there is a shift from novels with a humorous tone to more serious writing. Furthermore, it has been suggested that this novel is overly pessimistic (Hearne 1977: 31). The story takes place partly in Isabella, a fictional Caribbean island, and partly in England, the country that colonized Isabella. The story is narrated by a middle-aged person, Ralph Singh, who is in exile and writing his memoirs. The reason for his exile is the political polarization in his country. Indo-Caribbean and Afro-Caribbean people are residents of Isabella. After colonization period there is the nationalization process which works against the Indian-origin population (Phukan 2008: 137). As a result, the protagonist, an Indo-Caribbean politician, was forced into exile. The novel, which is semi-autobiographical in nature, is essentially a novel about the transition from colonialism to post-colonialism.

IV. The Erosion of Values

The colonial authority uses a variety of policies and strategies to retain its hegemony over the society it exploits. One of these policies is to instil the belief that the oppressed society requires colonial power and cannot exist without it. In order to accomplish this, the exploited society's members are instilled with a sense of inferiority and backwardness. It is necessary to inhibit the growth of feelings such as individual self-confidence and leadership in order to obtain this. Another approach used is to humiliate society in order to repress it. In order to avoid a movement against hegemony, national identity and national feelings must be annihilated. According to Angrosino being a "colonial" indicates a loss of psychological identity (1975: 2). Besides, if the colonized society is made up of various ethnic groups, creating slander among

them will weaken social unity. The hegemony's continuation is also dependent on the corruption of language, culture, religion, and morality. Sanctions such as limitation of education and restrictions on economic freedom can also be used to keep society under pressure. Almost all of the colonized peoples' values can be eroded at varying degrees as a result of all of these actions. In this context, the goal of this study is to examine the impact of the colonial process in an island country.

The Mimic Men fictionalizes Ralph Singh's life story in a semi-autobiographical way in four periods. After his childhood on the island of Isabella, he continues higher education in London. Following his return to Isabella, he plunges into politics, eventually he ends up as an exile in London. The novel consists of memoirs he wrote while in exile. With flashbacks, he presents sections from various periods of his life. The novel begins with the story of Singh, who came to London for higher education after World War II and settled in a hostel where people from different cultures live.

The colonial process had a profound impact on all layers of society, including the youth. According to common perception, young people's feelings of hopelessness and pessimism can only be overcome with time or as they get older. Singh no longer has the strength to communicate his anguish as someone who has gone through all of it. He lacks a sense of belonging and attachment. We deduce this from his statement that he enjoys the feeling of being impermanent. "*I prefer the freedom of my far-out suburban hotel, the absence of responsibility; I like the feeling of impermanence*" (Naipaul 1998: 12). Singh's social circle in London is mostly made up of exiles and immigrants like himself. It is clear that immigrants and exiles generally live in bad conditions. They are unable to obtain a respectable position in society and feel compelled to belong to somewhere since they are not accepted by society. In truth, the novel's title may be derived from the fact that the colonized people's characters were unable to flourish. As a result, the title of the novel might be interpreted as a reference to postcolonial people who try to copy the characteristics they see around them. *The Mimic Men* describes a practice that produces authorized versions of otherness (Dhareshwar 1989: 78). Singh lacks the strength of character to steer him through the chaos he encountered when he first arrived in London as a student. As a result, he decides to play a snobbish and wasteful colonial as an easy character to imitate. "*It was up to me to choose my character, and I chose the character that was easiest and most attractive. I was the dandy, the extravagant colonial, indifferent to scholarship*" (Naipaul 1998: 24). Because the colonial process prevented him from developing his character, so he resorts to such methods to prove himself. These realities are at the root of his never-ending need to prove himself. In fact, it has taken on a false persona, one that is hollow and can only affect subjugated colonial people. He lacks the perception to recognize that the arguments he uses to persuade others have no equivalent in western culture.

One of Singh's motivations for moving to London is to adapt, evolve as a person, and broaden his horizons, because the environment in which he grew up has been made inappropriate for the development of such qualities. However, he could not find what he was looking for in the first step. Singh himself is not fully aware of what he has turned into. He evolves into a figure who takes on the characteristics of the setting in which he finds himself. He left himself to the drudgery of life because he could not control his own life. In one setting,

he turns into a sensitive young guy, in another, he acts like a beast, and in public spaces he assumes the role of the actor of private plays. "*The son-lover-brother with Lieni, the player of private games in public rooms, the sensitive young man with a girl like Beatrice; the brute with the girl who, undressed...*" (Naipaul 1998: 32). His inconsistent performances highlight the Indo-Caribbean man's struggle to find his place in society (Ceraso & Connolly 2009: 114). He is terrified of not being able to recognize himself as a complete human being as a result of this process.

The time in which Singh's political life is portrayed supports the idea of erosion in values, which is the subject of this study. In general, Singh appears to have begun his life with high expectations. It turns out that Singh has realized that he has not found what he was looking for in life. He makes a bleak start just as he begins to convey his memories to the reader.

It is noteworthy that the postcolonial process is characterized as a diseased period. What is more striking is that only people in positions of power would see that this is a sick period. The colonial powers have numbed society to the point where colonized people are unaware that the political situation is deteriorating. While the narrator touches on the political and social structure in the colonies, he emphasizes the quick development of events and the rapid overthrow of the leaders; "*The pace of colonial events is quick, the turnover of leaders rapid*" (Naipaul 1998: 9). Singh, a former politician who was deposed, emphasizes that those who deposed him will face the same fate.

It can be seen here how colonial hegemony erodes a society's political and social values. The deep-rooted understanding based on tradition is replaced by superficial principles caused by the colonial understanding that lacks depth and ethical standards. In environments where an understanding without a certain depth prevails, events develop rapidly, and it is inevitable for politicians who lack inner depth to follow wrong paths. As a result, politicians may eventually fall into the traps they set for their opponents.

"We lack order. Above all, we lack power; and we do not understand that we lack power. We mistake words and the acclamation of words for power; as soon as our bluff is called we are lost. Politics for us are a do-or-die, once-for-all charge. Once we are committed we fight more than political battles; we often fight quite literally for our lives. Our transitional or makeshift societies do not cushion us. There are no universities or City houses to refresh us and absorb us after the heat of battle. For those who lose, and nearly everyone in the end loses, there is only once course: flight. Flight to the greater disorder, the final emptiness: London and the home counties" (Naipaul 1998: 9).

In this paragraph, the protagonist briefly summarized the process he experienced. As a result of the degeneration caused by colonization, there is no stable situation in political and social life. It is because the bonds of citizens with their roots have weakened. The Indian community is portrayed as decadent, suffocating, and obtrusive (Finch, 1986: 24). In addition to this, a feeling of insecurity in the interpersonal and social sense prevailed. On the island where the novel is set, such occurrences are dealt with more harshly. It is because the island is home to a number of groups with opposing viewpoints. The conflicts occur between the groups that consider itself to be more native and the group that arrived later on the island. Because the

Indo-Caribbeans have arrived later on the island, their attachments to it may have been less stronger than the locals. On the other hand, these bonds were largely eroded during the colonization process. As a foresighted protagonist, he notices that the happenings on the island are following a predictable pattern. As a result, it is suggested that the events that occur should not be thought of as unusual.

As it is understood, those who interact with politics after the colonial period have a brief political life. And their political careers frequently end tragically. The irony is that they are living in the future that colonialists foresaw and scared them with. In a way, they fall into the trap that has been set for them. There is no order in the system they live in, and no one has the power to lead events in the correct direction. Because there is not a well-established idea of democracy, political life is filled with hazards and perils. Singh “...learns the lesson that small, recent, multi-racial societies don’t work” (Miller 1967: 693). In the postcolonial period, politicians enter politics by risking their lives as a result of the unsafe climate created by colonial forces. The point that stands out here, on the other hand, is that the protagonist emphasizes the volatile and slippery society without delving into the reasons for it. Another factor worth mentioning is the lack of institutions, such as universities, that might operate as a buffer for societal agreement. As a result, it is clear that in the postcolonial process, there is no victorious party.

Individuals who were forced to flee their homes during the postcolonial period are also depicted in the novel. Those who are forced to evacuate their homelands because of the postcolonial turmoil must live with the immigrant tag in the countries where they have sought sanctuary. With the humiliation of being in limbo, they are far from being self-assured, healthy social persons. Asylum seekers who held high positions in their home countries but found themselves in an average circumstance while in exile are given as examples. Singh states that; “*The pacific society has its cruelties. Once a man is stripped of his dignities he is required, not to die or to run away, but to find his level*” (Naipaul 1998: 10). He expresses the situation of people in exile like himself as the confusion of an unhappy soul in chains. While Singh walks through a large department store, he notices a salesperson with a familiar face. This woman, whom he encountered at an international conference dressed in his native costume, held a respectable position in the old days. She used to be a charming woman dressed in silks, but today she wears an ordinary shop uniform and has lost all of her allure. Singh walks away, hoping that he was not recognized by the woman. The situation of this woman is used to illustrate how a once-respected person can become a victim of the postcolonial process. He avoids confronting the woman because he does not want to confront his own circumstances. Because most individuals, like Singh, are poor and far from their former glorious days. According to Singh, the majority of those in this condition were either too shy or ignorant to gain wealth (Naipaul 1998: 11). Their characters, which were moulded by the colonial period, were deprived of the ability to think, to be free, and to become wealthy.

Discrimination continues in the postcolonial period on the island of Isabella, professions such as banking are reserved for the privileged classes (188). It is observed that the atmosphere of peace and trust cannot prevail on the island. Tensions between classes are at an all-time high. Afro-Caribbeans are however disturbed by the presence of Indo-Caribbeans on the island.

Maintaining racial hostility in the postcolonial period serves the interests of some factions. Although the colonizing process is over, the economy is still being exploited through multiple methods. Because they were caught off guard during the postcolonial process they could not develop any political and economic development in the colonial process. Singh describes his island as a cursed region of the world bound to fail (68). The end of the colonial era did not provide complete independence for the people.

Conclusion

The Mimic Men is a significant work in terms of witnessing an epoch in both colonial and postcolonial contexts. Without a question, colonialism has a significant impact on colonized nations. *The Mimic Men* provides crucial information about the character formation of exploited people through the colonial process, the destruction of national and cultural values, and the emergence of a lame personality. Generally colonialist regimes use coercive methods in order to retain their authority. Colonized societies may suffer irreversible deterioration as a result of this process. The consequences of colonialism can be seen in the postcolonial period as well. Returning to their core values and regaining their former structure is a painful process for the colonized society. And sometimes they may never regain their previous identity. *The Mimic Men* depicts the people of Isabella Island that has just emerged from the colonization process. In the postcolonial period, it is clear that there is no stable order in the country. Isabella Island has been tarnished in every aspect by the colonizer nation. Political stability cannot be achieved there during the postcolonial period. Being independent does not mean that their difficulties have been overcome; on the contrary, they now face new challenges. The colonizer country is largely responsible for the situation such as corruption in culture, traditions, and politics in the postcolonial process.

Ethical Statement

According to the author's statement; scientific, ethical, and quotation rules were followed in the writing process of the study named "VS Naipaul's *The Mimic Men*; Degeneration of Values"; according to ULAKBİM TR DİZİN criteria, there was no need for data collection in the study requiring ethics committee approval.

References

- Angrosino, Michael (1975). "V. S. Naipaul and the Colonial Image". *Caribbean Quarterly*, 21 (3): 1-11
- Ceraso, Steph & Connolly, Paul (2009). "The Destabilization of Masculinity in *A House for Mr. Biswas* and *The Mimic Men*". *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal*, 42 (3): 09-126
- Dhareshwar, Vivek (1989). "Self-fashioning, Colonial Habitus, and Double Exclusion: V. S. Naipaul's '*The Mimic Men*'". *Criticism*, 31 (1): 75-102.
- Finch, Jacqueline. (1986). The East Indian West Indian Male in Naipaul's Early Caribbean Novels. *Caribbean Quarterly*, 32 (1/2), 24-37.

-
- French, Patrick (2008). *The World Is What It Is: The Authorized Biography of V. S. Naipaul*. New York: Alfred Knopf.
- Hearne, John (1977). "The Snow Virgin: An Inquiry into V.S. Naipaul's *The Mimic Men*". *Caribbean Quarterly*, 23 (2/3): 31-37.
- Miller, Karl (1967). "V. S. Naipaul and the New Order". *The Kenyon Review*, 29 (5): 685-698
- Naipaul, Vidiadhar Surajprasad (1998). *Taklitçiler*. Çev. Selma Yeşilbağ. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nowell, C. E. (2020). Webster, Richard A. and Magdoff, Harry (2020, December 9). *Western colonialism*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Western-colonialism>
- Pritchard, William H. (2008). "Naipaul Unveiled". *The Hudson Review*, 61 (3): 431-440.
- Phukan, Atreyee (2008). "Landscapes of Sea and Snow: V.S. Naipaul's *The Mimic Men*". *Journal of Caribbean Literatures*, 5 (2): 137-152.

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ	<i>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</i>
UDEKAD	<i>Vol: 4, Issue: 2, 2021</i>
INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES	<i>Sayfa – Page: 274-285</i>
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	<i>E-ISSN: 2667-4262</i>
	SCREENED BY iThenticate Professional Plagiarism Prevention

DİL-KÜLTÜR ETKİLEŞİM ÖRNEĞİ OLARAK RUSÇADA SAATLERİN İFADESİ
EXPRESSION OF TIME IN RUSSIAN AS AN EXAMPLE OF LANGUAGE-CULTURE
INTERACTION

Leyla Çiğdem DALKILIÇ*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>✉ Geliş: 15.09.2021</p> <p>✓ Kabul: 12.11.2021</p> <hr/> <p>Anahtar Kelimeler:</p> <p>Saat, zaman, kültür, dil, Rusça.</p> <hr/> <p><i>Araştırma Makalesi</i></p>	<p>Dil ve kültür ilk başta birbirinden bağımsız iki olguymuş gibi görünmesine rağmen, biri diğerini tamamlayarak belirli bir kültür anlayışı içerisinde harmanlanan halkın dilini anlamamıza yardımcı olur. Belirli bir dünya görüşü temelinde şekillenen halkların dillerini öğretirken eğitmenler zorlu süreçlerle karşılaşabilmektedirler. Dilde var olan her olguyu anlamlandırmak her zaman mümkün olmasa da kültür temelinde bir bakış açısı kazandırabilmek sadece o dili değil o dili konuşanları da anlamaya yardımcı olabilmektedir. Rus dili ile ilintili olarak dil eğitiminde Türk dili konuşucuları için alışılmadık olan bir kullanım mevcuttur. Bu da Rusçada buçuk ve geçe ifadeleri ile aktarılan zaman dilimlerinin hâlihazırda akıştaki saatle değil bir ileri rakam ile ifade edilmesidir. Bu çalışmada Rus dilinde buçuk ve geçe ifadeleri ile aktarılan zaman dilimlerinde, Türkçede belirgin olan zaman diliminin ifadesi yerine bir ileri saat diliminin kullanımının ardında yatan olası sebepler incelenmekte ve ortaya konmaya çalışılmaktadır. İnceleme insan modeli zaman algısının kültürün de etkisiyle dile nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, gelenekleşmiş zaman modellerinden olan döngüsel ve çizgisel modeller ile Eski Slav halklarının zamana ilişkin mitlerinin Rus dünya görüşünde saatlerin ifadesine nasıl yansımış olabileceği ele alınmaktadır.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>✉ Received: 15.09.2021</p> <p>✓ Accepted: 12.11.2021</p> <hr/> <p>Keywords:</p> <p>Clock, time, culture, language, Russian</p> <hr/> <p><i>Research Article</i></p>	<p>Although at first the language and culture seem to be two independent phenomena, they are the elements that help us to understand the language of the people, which is blended in a certain cultural understanding by completing one another. While teaching the languages of people, which have been shaped on the basis of a certain worldview, the educators may come across some difficulties. Although it is not always possible to understand every phenomenon in a language, bringing a cultural perspective can help to understand not only that language, but also those, who speak it. In teaching Russian as foreign language there is an unusual usage of some language units for the Turkish language speakers. In the expressions, used with the words 'half', 'quarter' (or minute) we name the hour, which is coming next. In this work, it is studied and tried to identify the possible reasons for the expression of the next hour, conveyed by means of words 'half', 'quarter' (or minute) in the Russian language, in contrast to the Turkish language, in which the time is conveyed more concisely. The study aims to reveal, how the human-modeled perception of time is reflected in the language under the influence of culture. For this purpose, it is discussed how cyclical and linear models, which are traditional models of time, and the myths of the ancient Slavic people regarding 24-hour day could be reflected in the Russian worldview while expressing time.</p>

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara / Türkiye. E-mail: lcdalkilic@ankara.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8801-6792>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Dalkılıç, Leyla Çiğdem (2021). "Dil-Kültür Etkileşim Örneği Olarak Rusçada Saatlerin İfadesi". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 274-285. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.995785>.

Extended Abstract

Language is a phenomenon which has evolved by itself, has developed over time, the initial date of which is not entirely clear, but culture exists with the active participation of people. In fact, there is a clear relationship between these two phenomena, one of which seems to exist independently of the person, and the other with the human factor. It is a known fact that the culture of the people plays a role in shaping the language of these people. In this regard, one phenomenon not only complements the other, but also plays an important role in understanding the peculiarities of the language, which are formed under the influence of culture and mentality of the people who speak this language. In this respect, language perfectly reflects the cultural and intellectual heritage of the people within the language-person-culture triangle. While it is not always possible or easy to understand every phenomenon in a language, it is important to understand these complex phenomena of the language, to make them meaningful, to find connections in terms of facilitating both learning and understanding processes and to offer a new point of view. The expression of time in Russian language is different from the Turkish. Turkish native speakers express hours in Turkish the same way as in English; they express hours using the numbers they use in a specific order in the language. On the other hand, the expression of hours with the words “half”, “quarter” (or minute) in Russian is unusual for native speakers of the Turkish language, because in Russian the expression of time with these words is made by not using the current hour, but the next one. The expression of this unusual usage of time for the Turkish mentality can be based on several reasons. With a cyclical model of time which is as old as the history of mankind and which evolved as a reflection of human life experience life flows in a repeating cycle. Natural phenomena, sunrise and sunset, hot, dry, snowy or windy weather, etc. (depending on the season) are all arranged in a specific order. Humans, just like nature, are always in motion by virtue of their existence. This state of being in motion shows, that people will always move forward in the same circle of cycles, following in the footsteps of their ancestors. Proceeding from their past habits, people can confidently move into the future, since the past is always repeating itself and the future, in a certain course of action, gains absolute confidence. In this respect the Russian speaker, expressing the time of the next hour, moves his discourse forward, leaving the present moment and knowing that events will repeat in a cyclical pattern. The person, who goes out of the current moment, moves forward in the repetitive cycle by changing his point of view on the event. Another thought on this subject is related to the mythical consciousness and culture of the Ancient Russian people. Again, the problems arising from the role of nature, the human existence and caused by such consequences as a warm stroke, sunstroke, etc. led to the fact, that noon was remembered in human consciousness and thus remained in the memory as a bad, not very favourable time. The midday demon, which takes place in the mythological consciousness of the Russians, probably has shown itself as if it had negative connotations for the Russians, and its reflection in the language could show itself in the form of avoiding of usage of certain time intervals or their rapid omission. The last thought, which can clarify this issue, is that in traditional folk culture, the ancient Slavs evaluate the world around them, dividing them into two separate classes, such as good-bad, positive-negative, favorable-dangerous. In the names, used to denote time, some concepts such as morning-evening, night-day, light-dark are quite clear, while the expressions such as noon and midnight are more ambiguous. This uncertainty in time expressions has also been shaped in relation with human activities. There is a morning or daytime, when a person begins working, starting from the moment when he/she wakes up, and there is an evening or night time when he/she finishes the work he/she has started. Noon, which is an intermediate time interval, is not fixed in the consciousness clearly in comparison with other time of the day, since it is not fixed with a clear action. In this regard, since concepts, such as good and bad, used to denote time, and intermediate time, such as noon are associated with negative connotations and these time intervals are not assigned to a specific action, the expression of day and noon in the language is aimed more to show the time to come next, than to convey that very moment.

Giriş

Dil başlangıç tarihi tam olarak belli olmayan bu bakımdan da kendiliğinden ortaya çıkarak zaman içerisinde gelişim gösterdiğini söyleyebileceğimiz bir olgudur, kültür ise, insanın aktif katılımı ile vardır. Dil kuramları dilin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına dair somut bilgileri ortaya koyamadığından dil-insan ilişkilerini net bir şekilde tanımlamak mümkün görünmemektedir ve bu açıdan biri insandan bağımsız diğeri insan faktörü ile varmış gibi

görünen bu iki olgu arasında esasında belirgin bir ilişki mevcuttur. Bir halkın kültürünün o halkın dilinin şekillenmesinde rol oynadığı bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan bir olgu diğerini sadece tamamlamakla kalmamakta, aynı zamanda kültürün de etkisiyle ortaya çıkarak şekillenen dilin özelliklerini, buradan hareketle de bu dili konuşan halkların düşünce yapısını anlamamızda önemli bir görev üstlenmektedir. Belirli bir dünya görüşü temelinde şekillenen halkların dillerini öğretirken eğitmenler zorlu süreçlerle karşılaşabilmektedirler. Dilde var olan her olguyu anlamlandırmak her zaman mümkün olmasa da kültür temelinde bir bakış açısı kazandırabilmek sadece o dili değil o dili konuşanları da anlamaya yardımcı olabilmektedir. Rus dili ile ilintili olarak dil eğitiminde Türk dili konuşucuları için alışılmadık olan bir kullanım mevcuttur. Bu da Rusçada buçuk ve geçe ifadeleri ile aktarılan zaman dilimlerinin hâlihazırda akıştaki saatle değil bir ileri rakam ile ifade edilmesidir. Bu çalışmada Rus dilinde buçuk ve geçe ifadeleri ile aktarılan zaman dilimlerinde, Türkçede belirgin olan zaman diliminin ifadesi yerine bir ileri saat diliminin kullanımının ardında yatan olası sebepler incelenmekte ve ortaya konmaya çalışılmaktadır. İnceleme insan modeli zaman algısının kültürün de etkisiyle dile nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, gelenekselleşmiş zaman modellerinden olan döngüsel ve çizgisel modeller ile Eski Slav halklarının zamana ilişkin mitlerinin Rus dünya görüşünde saatlerin ifadesine nasıl yansımış olabileceği ele alınmaktadır.

Rusçada Geçeli ve Buçuklu Zaman İfadeleri

Bireyin dünya görüşünü anlayabilmemize yardımcı olması açısından dil, kültürün en önemli katmanlarından bir tanesini oluşturur. Kültürü oluşturan önemli bir katman olmasının yanı sıra dil, bireyin yaşadığı ve bir birey haline geldiği ortamı, yaşam tecrübesini de anlamamıza yardımcı olur. Bu açıdan dil, dil-insan-kültür üçgeni çerçevesinde düşünce ve kültür miraslarını en iyi biçimde yansıtmaktadır. Dil ve kültür arasındaki ilişki kültür bilimcilerin, felsefecilerin ilgisini çektiği kadar dilbilimcileri de yakından ilgilendirmektedir. Dilbilimcilerin veya dil eğitmenlerinin bu iki olgu arasındaki ilişkiyi belirgin bir şekilde hissettikleri nokta ise, ana dilleri dışındaki yabancı bir dili incelerken veya bu dilin eğitimini verirken yaşanmaktadır. Dili anlama ve anlamlandırabilme ihtiyacı eğer diller farklı dil ailelerine mensupsa ve dillerin özünü anlamlandırabilmek için verilen gramer kuralları yeteri kadar açıklayıcı değilse bu ihtiyaç bilhassa belirgin olarak kendisini hissettirmektedir. Söz gelimi, Rusça ve Türkçe farklı dil ailelerine mensup iki dil olarak son yıllarda öğrenimi hızla artan dillerdendir. Doğal olarak da hem öğrenen hem de öğretene için zorlayıcı, kimi zamanda anlaşılması zor noktalar olabilmektedir. Dildeki her olguyu anlamlandırmak her ne kadar mümkün veya kolay olmasa da dildeki bu zorlayıcı olguları anlamlandırmaya çalışmak, anlamlı kılabilme, bağlantılar bulabilme hem öğrenme süreçlerini hem de anlama süreçlerini kolaylaştırabilmeleri, yeni bir bakış açısı sunabilmeleri açısından önemlidir. Rus ve Türk dilleri birçok açılarından birbirinden ayrılmaktadır. Bu ayrımlar sadece dilin morfolojik yapısı, gramer kuralları çerçevesinde değil, bizi çevreleyen dünyanın gerçeklerinin dildeki ifadesine de yansımaktadır. Dünya gerçeklerinin dile aktarımları esnasında kelimeler haricinde başvurduğumuz en önemli olgulardan bir tanesi de zaman kavramıdır. Dil ve kültür arasındaki bağı zaman çerçevesinden devam ettirecek olursak, kültürün bir ürünü olarak şekillenen zaman anlamlarının dildeki ifadelerinin, kişinin algıladığı zamansal boyutun kültürle harmanlanan dünyevi tecrübelerinin bir sonucu olarak dile yansımaları olduğunu söylemek mümkündür. E. L.

Golovyeva (2008: 113), doğa bilimleri çerçevesinde zaman kavramına yönelik geliştirilen yaklaşımdan farklı olan zaman ile kişinin yaşadıklarıyla şekillenen zamanın, her zaman için düz bir çizgide ilerlemediğini, tersine çevrilebilir olduğunu, her zaman için eş zamanlı olmadığını, bölünebilir olduğunu dile getirmektedir. Bu yaklaşımın bir yansımasını da tıpkı Rusçada gramer çerçevesindeki zaman dilimlerinin Türkçede farklı şekillerde aktarılmasında olduğu gibi, kimi saatlerin ifadelerinde de görebiliriz. Bu açıdan Rusçadaki saatlerin aktarımı Türkçedekinden farklıdır. Türk dili konuşucuları Türkçede saatleri ifade ederken, sözelimi tıpkı İngilizcede olduğu gibi, saatleri dilde belirli bir sıralamaya oturttuğu rakamları kullanarak ifade etmektedir. Rusçada ise, *buçuklu ve geçeli* ifadelerinin aktarımı Türk dili konuşucuları için alışılmıştın dışındadır, çünkü Rus dilinde bu saatlerin ifadesi görülen rakamın aktarımını değil, görülen rakamdan gelen bir sonraki sayının söylenmesi ile ifade bulur.

Rusçada saatleri aktarırken öncelikle öğretilen, asal sayıların ismin yalın haldeki formları ile sıra sayıların ismin tamlama hallerindeki yapılarıdır: *один-первого, два-второго, три-третьего, четыре-четвёртого* vb. Bunun dışında saniye, dakika, saat gibi zaman birim ölçüleri ile günün akışını belirleyen gündüz, akşam, gece gibi isimler verilir. Tam saatlerin aktarımı, verilen zaman ile asal sayı arasındaki uyumu sağladığından tıpkı Türkçede de olduğu gibi, doğrudan ifade edilir: 14:00 (два часа – saat iki), 17:00 (пять часов – saat beş), 22:00 (десять часов – saat on) vb. Buna karşılık buçuklu ve geçeli saatlerde bir sonraki saat kullanılır:

- пол пятого¹ = 16.30
- семнадцать третьего² = 14.17
- двадцать восемь шестого³ = 17.28
- тринадцать минут восьмого⁴ = 07.13
- четверть четвёртого⁵ = 15.15
- четверть второго⁶ = 13.15

Örneklere de görüldüğü üzere, Rusçada buçuk ve geçe ifadeleri ile aktarılan zaman dilimlerinde hâlihazırda akıştaki saat değil bir ileri rakam kullanılır. Rus dilinde yarım anlamını veren *пол* (pol) ifadesi Hint-Avrupa kökenli olup eski Hintçede görülen ve “tahta, parça” anlamlarına gelen *phálakham* sözcüğü ile Eski İspanyolcada “yarım, tahta, parça” anlamlarına gelen *ffol* sözcükleri ile aynı ortak aileden gelmektedir. Eski Rusçaya kelime *поль* şekli ile girmiş olup başlarda “temel” (*основание*) anlamıyla anılmıştır (EOS)⁷. Yoğun olarak XI-XIV. yüzyıllarda Eski Rusça metinlerde sayı yapıları ile aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmış olan

¹ Пятый – beş(inci) anlamına gelir. Varlıkların anlam incelemesinde öğrenciler çoğunlukla şekilden anlama yöntemi ile ifadelere yaklaşırlar. Sözcüğün iç anlamından ziyade ifade yapısı ön planda tutulur. Bu bakımdan, öğrenci şekilden anlama yöntemi ile ifadeyi deşifre yoluna gittiğinde verilen ifadeyi gördüğü şekliyle okuduğundan verilen zaman ifadesi 17.30 şeklinde algılanabilir, ancak 16.30’a tekabül eder. Aynı durum açıklaması aşağıda verilen diğer zaman ifadeleri için de geçerli olacaktır.

² Третий – üç(üncü) anlamına gelir. Şekilden anlama yöntemi ile gidildiğinde 15.17 olarak yorumlanabilir.

³ Шестой – altı(inci) anlamına gelir. Şekilden anlama yöntemi ile gidildiğinde 18.28 olarak yorumlanabilir.

⁴ Восьмой – sekiz(inci) anlamına gelir. Şekilden anlama yöntemi ile gidildiğinde 08.13 olarak yorumlanabilir.

⁵ Четвёртый – dört(düncü) anlamına gelir. Şekilden anlama yöntemi ile gidildiğinde 16.15 olarak yorumlanabilir.

⁶ İki(inci) anlamına gelir. Şekilden anlama yöntemi ile gidildiğinde 14.15 olarak yorumlanabilir.

⁷ Etimoloğeskiy online slovar’ russkogo yazıka Marksa Fasmera, Kısaca: EOS

пол/половина (pol/polovina) ifadelerine yönelik olarak yapılan günümüz Rus dili çalışmaları bakıldığında kimi araştırmacıların *пол* ifadesinin bağımsız yapısından sıyrılarak bir ek haline dönüştüğünü, isim olarak adlandırılmayacaklarını dile getirdikleri, bazılarının ise bunun sözcükselleşmiş ve isim yapısındaki sözcüklerden farklı birtakım kullanım özelliklerine sahip olan kelimeler olarak varsaydıkları, diğer bir grup bilim insanının ise bunları sayı olarak adlandırdıkları görülmektedir (Molkov 2016: 117-119). Farklı adlarla ve farklı dil kategorilerine ait oldukları atfedilerek belirli bir sınıfa sokulmaya çalışılan söz konusu ifadeler, XVIII. yüzyıla ait metinlerde çoğunlukla sayı kategorisinde ve “*bir şeyin ortası, tarafı, yarısı*” (середина, сторона, половина) anlamlarıyla sözcüklerle birlikte kullanılmış, XVIII. yüzyılın üçüncü çeyreğinde ise tam ve sıra sayılarıyla kullanıldıkları gözlemlenmiştir (Molkov, 2016, s. 123, 130). İsim ve sayı grubundaki sözcüklerin yanı sıra zaman anlamını veren *час, часа* (saat) gibi ifadelerle de nadiren de olsa yan yana geldikleri gözlemlenmektedir. Buna karşılık araştırmacı G.A. Molkov, *pol/polovina* ifadelerini incelediği çalışmasında bu sözcüklerin diğer kavramsal özelliklerin aktarımının yanında, saat anlamlarının kullanımının çok az sayıda olduğunu dile getirmektedir (2016: 139). Bununla birlikte Molkov, ismin tamlama hali olan *родительный падеж* (родительный падеж) yapısıyla birlikte kullanılan bu ifadelerin anlamsal olarak değişken özellikler gösterebildiğini, bu anlamlardan bir tanesinin ise, herhangi bir şeyde belirli derecede bir belirginlik ortaya koyamama, “belirgin olarak bir özelliğin tezahür edememesi” olduğunu, verdiği *полбеды, полгоря, полдела* örnekleri ile açıklamaktadır (2016: 138). Tümün yarısının da yarısı anlamındaki *четверть* (çeyrek) ifadesi ise, Eski Slavcada “*dördüncü*” anlamına gelen (четвёртый - четвьртъ) kelimesinden türemiştir (EOS). Yarım ve çeyrek anlamlarını dildeki ifadelerle bir belirsizlik, bir şeyin yarısı veya bir noktanın ilerisi, sonrası, tam olamama gibi ifadelerin Rus dilinde zaman anlamlarına yansımada, hele ki Rus dilinde zamanın Türkçe için alışılmadık bir düzlemde aktarılmasının ardında, halkın dünya görüşü ile kültürün etkilerinin dile yansımalarının yattığı düşünülmektedir.

İnsan varlığı ve bilincinin ayrılmaz bir parçası olan zaman evrensel olmasının yanı sıra, her bir halkın, bireyin zaman algısı kendine hastır. Bu bakımdan halkların dil dünya görüşünün yansıtılmasında temel bir role sahiptir. Nesnel bir biçimde var olan zaman ve mekân, öznel olarak insanlar tarafından algılanıp yaşanmaktadır: “farklı toplumlarda, toplumun farklı evrim süreçlerinde, aynı toplumun farklı kesimlerinde ve hatta ayrı bireyler tarafından bu kategoriler farklı biçimlerde algılanıp uygulanmaktadır... Birey zaman kavramı ile doğmaz, onun zaman ve mekân algısı her zaman ait olduğu kültür ile belirlenir (Gureviç 1971:159). Bu bakımdan toplumların tarihsel gelişim süreci içerisinde gelişen zaman algısının oluşumunda döngüsel zaman, mitolojik zaman, döngüsel-tarihsel zaman gibi farklı kavramlar, farklı modeller ortaya çıkmıştır (Smolina 2001: 33). Beşerî bilimlerde de kendi sınıflandırmasını ve zaman modellerini ortaya koymuştur. En çok bilinenler arasında tarihi zaman, sosyal zaman, bireysel zaman gibi sınıflandırmalar yapılmıştır (Miheeva, 2016). Çağdaş dilbilim ve felsefe bilimleri çerçevesinde en geniş kabul gören dilsel zamanın incelendiği zaman modellerinden ikisi, “*ilk kez Fransız felsefeci Jean-Marie Guyau tarafından 1890 yılında kaleme alınan ‘proishojdeniye idei vremeni’ (zaman fikrinin kökeni) döngüsel zaman ve çizgisel zaman modelleridir. Döngüsel zaman imgesel bir algı temelinde ilkel toplumlarda oluşan bir dizi fikrin yansıması olarak sunulmaktadır*” (Miheeva 2006: 149). Döngüsel zaman kavramı, mit dünya görüşünü yansıtan

bilinç olarak ifade edebileceğimiz mitlerin şekillendirdiği ilkel insanın bilincinde yer eden hayatın, mevsimlerin döngüsünde olduğu gibi dönemsel olarak ritüeller ve mitlerle canlılığını tazeleyen ve sürekliliğin sağlandığı bir anlayıştan ileri gelmektedir. Mit dünya görüşünü yansıtan bilinç (mitsel dünya algısı) insanı doğadan ayrı tutmaz bir bütün olarak sonsuz döngüsünü, sonsuz bir çarkın hareketi ile bağdaştırır, bu bakımdan çember ya da daire, bu döngüsel zamanın sembolik işaretini yansıtır, sonsuzluk kavramı ise, başlangıç ve sonu olmayan dairenin kapalılığından ileri gelir (Miheeva 2006: 149). Gündüz-gece, yaşam-ölüm, bahar-kış, gibi doğanın çevriminin gündelik hayata yansımaları olarak döngüsel zaman, tekrar edilebilir, geriye dönülebilir, ilkel insan hem şimdiki zamanın gerçekliği içinde hem de sonsuz sürekli bir dizi içerisinde var olur (Ünlü 2009: 63). Zaman sadece döngüsel olarak yaşanan bir kavram olmaktan çıkıp algılanmaya, hissedilmeye, tarihte yaşanan olaylar belirli bir sıraya konmaya başlanınca çizgisel zaman modeli doğmuştur. Tekrar etmez, daima ileriye doğru akan bir değişim, dönüşümden bahseden bir anlayışa bağlı olarak ortaya çıkmıştır, geçmiş-şimdiki-gelecek zaman çizgisinde ileriye doğru hareketi göstermektedir.

Rus dilbilimci N. D. Arutyunova'ya (1997: 53) göre, yaşam zaman içerisinde ve onun kanunlarına göre akmaktadır. Zaman gibi, insan yaşamı da geri dönülemez, düz bir çizgi üzerinde ilerler. Yeryüzünde zamanın vücut bulması onun sonsuz olan ile olmayanın ayırt edilmesini sağlamaktadır. İnsan geçmişe anıları, pişmanlıkları, üzüntüleri, tecrübe ve bilgileri ile bağlıdır. Gelecekte ise istekler, ümitler, korkular, ön görüler, tasarı ve planlar yer alır. Şimdi ise yok gibidir yalnızca gerçeklikle olan doğrudan iletişim durumları söz konusudur. İnsan, ancak şimdide vardır. Alman filozof Heidegger'e (1993: 399) göre ise, insanın dünyada var olması formal zamanı olaylarla doldurmaktadır, kişinin zaman algısı ise zaman hakkında "gelecek, tamamlanmış ve mevcut olanın karşılıklı bir uzantısının bütünü" olarak konuşmamıza olanak sağlamaktadır. Bu açıklamalardan görülebileceği üzere zamanın tek başına varlığı, insan faktörü söz konusu olduğunda zaman modellerinin ortaya çıkmasıyla farklı boyutlarda belirginlik kazanmaktadır. Varoluşun temelinde bulunan insan, zamanı bileşenlerine göre bir çıkış noktası veya varoluş noktası bir de çıkıştan itibaren ilerleyen hareket noktası olmak üzere iki birbirine zıt görünen bir anlayış ile açıklamaya çalışmıştır. Var oluş noktası, bakış açısını yansıtırken, hareket noktası ise olayların gerçekleştiği ilerleyen zamana işaret etmektedir. Hareket halinde iken bakış açısı değişmekte, mesafeler uzayıp kısalmaktadır. Çıkış noktası veya varoluş noktası olan "Şimdi" noktası, geleceğe doğru ilerlemektedir (Arutyunova 1997: 53). İnsan faktörü ile ortaya çıkan zaman modellerini insan yolu model ve doğal akış modeli olarak ikiye ayıran Arutyunova (1997: 54), insan yolu modelde hep bir ileriye gidiş söz konusu olduğunu açıklar: "*İnsan yolu model hep hareket (идти, приходим, проходим, приближаться, наступать) ve hareket ile ilintili yer ve yön isimleri (перед, позади, назад, после, следом) üzerine kuruludur. Geleneksel yolda insanlar atalarının izinden ilerliyorlar, yüzleri belirsiz geleceğe değil, geçmişe dönük.*" Bu ifadelerden insanların geçmişteki alışkanlıklardan yola çıkarak geleceğe emin adımlarla yönelebildikleri, çünkü geçmişte olan hep tekrar ettiği için bu düzen içerisinde geleceğin de kesinlik kazandığı anlaşılmaktadır.

Tüm bu yaklaşımların ışığında, iki temel zaman modeli esasında birbirini tamamlamaktadır. Döngüsel zaman modeli ile doğanın hareketlerine bağlı olarak tekrar eden olaylar, çizgisel zaman modeli içerisinde belirli bir yere sahip olarak devam ederek

tekrarlanmaktadır. Şimdi, geçmiş ve gelecek olarak bildiğimiz zamanın döngüsel, tamamlanmış ve tekrar eden modelleri insanlık tarihinden çok önceleri var oldukları, doğa ile ilintili olduklarından tüm dünya halkları için birdir, aynı şeyi bir yıllık ve günlük döngüler için de söylemek mümkündür. Buna karşılık, bu zamansal döngülerin zaman dilimlerine, saatlere ayrılması insan yaşamının, tecrübelerin bir ürünüdür (Tolstoy 1997: 17). Dilin tarihsel gelişimi içerisinde zamanın, insan eliyle belirli saat dilimlerine ayrılması ve dil dizgesinde biçimlendirilmesi o halkın dil dünya algısını yansıtır.

İnsan yaşamındaki tüm varlığın belirleyicisi olarak güneşin döngüsü ile belirginlik kazanan bu döngüsel zaman modeli, Slav halklarının da yaşamlarında belirleyici olmuştur. Eski Slavlar yılı dört bölüme değil, aydınlık ve karanlık kavramlarıyla yaz ve kış olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Yılın bu şekilde ayrılması Slav halk bayramlarındaki kutlamalara ve geleneklere de düşünsel olarak yansımıştır. Söz gelimi yaz ve kış döngülerinin kutlandığı İvan Kupala ve Svyatki halk bayramlarında kutlamalar bayram öncesi ve bayram sonrası⁸ olmak üzere ayrılmaktadır. Eski Slav halklarının kış gündönümü bayramı olan Kolyada'nın bir uzantısı olan Svyatki günümüzde, Noel (veya Rojdestva Hristova)⁹ zamanı kutlamalarının tümünü kapsayan ve Hz. İsa'nın doğumu ile (24 Aralık gecesi) Vaftiz Bayramı'na (6 Ocak) kadar olan dönemi kapsayan on iki günlük süre içerisindeki kutsal gün etkinlikleridir. Günümüzde bu bayram diğer Slav ülkelerinde hala kutlanmakla birlikte, Rusya'da Noel adı altında daha çok ön plandadır, bu bakımdan Noel yortusuyla Vaftiz Arifesi arasındaki bayram kutlamalarının tümünü kapsamaktadır (Şangina 2008: 17). On iki günlük kutsal gün döngüsü eski ile yeni yıl arasında bir köprü olarak görülmektedir. İlk altı günlük süre kutsal akşamlar olarak adlandırılırken, geri kalan altıncı gün korkunç akşamlar olarak ifade edilir. Bayram öncesi ve bayram sonrası kutlamalar için yapılan hazırlıklar, gündüz işlerin yerine getirilerek tamamlanması, akşam ise kutlamalara geçilmesi, eski yılın son bulup yeni yılın başlaması, kış güneşinin yaza dönüşmesi gibi bu bayramın her bir noktasında ikiye bölünme söz konusudur. Buradan hareketle bazı kavramlar, örneğin gündüz ve gece (ya da akşam) daha belirgin iken, ara vakitler daha siliktir. Yine Eski Slav halklarının Güneş ve Yazın Olgunluğu Bayramı olarak kutlanan İvan Kupala yaz gündönümünün kutlandığı bir yaz başı bayramıdır. Bu ve bunun gibi birçok eski halk bayramında gündüz ve gecenin zıtlığı, diğer bir deyişle, güneşin doğduğu andan itibaren yayılan aydınlık ve güneşin battığı andan itibaren yayılan karanlık çerçevesinde gündüz ve gecenin (veya akşam) daha keskin çizgilerle ayrıldığını, bu ayrımın kutlamalar, uygulanan ritüeller gibi halkın gelenek ve göreneklerine de yansıdığı bu açıdan dilde söz konusu kavramların daha baskın olduğu görülmektedir. Sanki gündüz ve gece, aydınlık ve karanlık mevcuttur ve görülmektedir, ancak öğlen gibi ara zaman dilimleri geri planda kalmıştır. Bir zıtlık diğer bir zıtlığın ortaya çıkmasını daha da belirginleştirerek tam zıtlık oluşturmaktadır, ara zamanlarda ise, örneğin, öğlen, öğlen vakti, öğle sonrası gibi iki kavram arasında araya bir veya birkaç öğenin girdiği karşıtlık türlerinde ise kavramlar tam bir zıtlık vermezler. Bu ve benzeri ifadeler, dilde kesişen öğelerin karşıtlığı kavramı ile adlandırılır (Novikov-Zubkova vd. 2003: 234). Kelimelerin işlevi ve anlamı kısmi olarak uyum gösterse de belirli farklılıklar vardır. Gündüz-

⁸ Buradaki "sonra" ifadesi tamamlanmış bir şeyden ziyade, anın gelişi sonrasına vurgu yapmaktadır.

⁹ Hz. İsa'nın doğumunun kutlandığı zaman dilimini kapsar. Ayrıca Doğu Bayramı, Kutsal Doğu veya Milat Yortusu olarak da bilinir.

gece, sabah-akşam nasıl kesin olarak tam bir zıtlık veriyorsa, sabah-öğle-öğle sonrası ifadeler aydınlık kavramı içerisinde adlandırılabilir olsa da biri diğerine tam bir zıtlık göstermez, bu bakımdan diğer sözcüklere oranla öğle vaktine ilişkin kavramsal bir belirsizlik de söz konusudur.

Öğle vakti gibi ara zaman dilimlerinin geri planda kalmasının, bu bağlamda da dil içerisinde bazı ifadelerde çok da belirgin olmamasının izleri Eski Slav halklarının yirmi dört saatlik zaman dilimine yani bir güne yönelik dünya görüşlerinde de gizli olabilir. Eski Slavlarda bir gün gündüz ve gece olarak ayrılmakta, ara geçiş zamanları olarak ise gün doğumu ve gün batımı şeklinde ele alınan sabah ve akşam vakitleri ile öğlen ve gece yarısı sıralanmaktadır. Gün doğumunda ya da günbatımında sabah ve akşam vakitlerinde büyü ve şifa uygulamaları yapılır; gece yarısı ve öğlen ise, doğaüstü varlıklar ve kötü ruhlar bu zamanları sevdiğinden bunların gücünden sakınmak, bu zaman dilimlerinde dikkatli olmak gerekir: “...*bu zaman diliminde kötü ruhlar ve buna benzer yaratıklar insanı yiyebilir, alay edip üstüne çıkabilir, kire çamura bulayabilir*” (Tolstoy 1997: 24). Her inanç ve düşünce sisteminde olduğu gibi karanlık ve kötü güçlerin varlığına tüm yüzyıllar boyunca inanılmıştır. İkili denge unsurunun bir sonucu olarak ortaya çıkan karanlık güç inancı bazı zaman dilimlerine olan yaklaşımda belirleyici olmuştur. Daha çok güneş battıktan sonra kendini gösterenlerle birlikte gündüz vakti mevcut olanları da vardır. Gece vakti belirenlere nazaran daha az bilinmelerine rağmen, Eski Slavlar için öğle vakti ortaya çıkan iki öğlen iblisi vardır, bunlardan biri Ruslarda *poludnitsa* (полудница) olarak adlandırılan ve kadın figüründe beliren, korkunç bir görüntüye sahip veya tam tersi çok güzel bir surette, tam öğle vaktinde, buğdayların çiçeklenmesi ve olgunlaşması sırasında tarlalarda ortaya çıkabilen diğeri ise *poludzennik* olarak adlandırılan ve erkek suretinde korkunç bir biçimde ortaya çıkarak küçük çocuklar için tehlike oluşturan öğlen iblisleridir (Tolstoy 1997: 25). Bu mitolojik karakter Ukrayna, Belarus ve Rusya arasında bulunan Polesiye (Priperit Havzası), Rusya'nın kuzeyinde yer alan Arhangelsk bölgesinin en eski yerleşim bölgelerinden biri olan Pinegra, Belarus'un güney-batı bölgelerinden Homel bölgesini kapsayan topraklarda yaygın olarak bilinmektedir. Polonya topraklarında da bilinen bu su iblisi daha çok erkek suretinde olup, insanları boğmaktadır (Levkievskaya-Usaçeva 1995: 154). Belarus'un Homel bölgesinde Velikoe pole köyünde yaygın olarak bilinen yaratığın öğle vakti aktif olarak ortalıkta gezindiğine ve kıyıya çıktığına inanılmaktadır, bu nedenle su iblisi kaçırmasın diye yüzmek isteyen çocuklar öğle vakti (saat 12.00'de) nehre salınmazdı (Levitskaya-Usaçeva 1995: 157; Levkievskaya 2001: 439). Bu varlığın saat 12.00 ila 14.00 arası aktif, nadiren de 11.00 ila 12.00 arasında ortaya çıktığına inanılmaktaydı. Eski Slavlarda yine öğle vakti ile ilintili olarak öğlen kelimesinin kökünden türeyen bu mitolojik karakterin başka adlarına da rastlanmıştır. Doğal olmayan yollarla ölen bir öğlen iblisini ifade etmek için kullanılan *-pol* köklü bu isimlere Rusya'nın kuzeyinde *poludzennik*, Çeklerde *poludnice*, farklı ağzılarda yaramaz çocukları boğan kadın yaratık olarak *polednice*, Slovaklarda *poludnica*, Lehlerde öğle vakti tarlalarda ortaya çıkan tarla cini *przypoludnica* olmak üzere rastlanmaktadır. Yine Rusya'nın Kuzeyi'nde *poludzennik* haricinde *poludennik* (полуденник) olarak da adlandırılan öğlen iblisinin açık bırakılan bebek beşiğine sokulabileceği de ifadelerde yer alır (Levkievskaya-Usaçeva 1995: 158). Öğlen iblisinin varlığına yönelik inanç, bilhassa yukarıda ifade edilen bölgelerin yanı sıra, Rusya'nın kuzey-batısı olan Arhangelsk,

Olonetskaya (Petrozavodsk), Novgoroskaya, Yaroslavskaaya, Volgodskaya, Vitebskaya ve Smolensk bölgeleri ile Perm ve Sibirya’da yaygındır (Dinin 1994: 115). Öğlen iblisinin Doğu Slavlar içerisinde bilhassa Rus halkı arasında bu kadar yaygın olması, onun eski bir mit olduğunu göstermekte bu bakımdan da öğle vaktinin Ruslar başta olmak üzere Eski Slavlarda olumsuz bir çağrışıma sahip olduğu görülmektedir. Bu mitolojik varlık, insanları boğmasının yanı sıra “güneş çarpması, kızgın öğle saatleri ile eski inançların pagan varlıkları ve şeytanları”yla da ilişkilendirilmektedir (Tokarev 2012: 84).

Geleneksel halk kültüründe Slavların, dış dünyanın da etkileriyle zamanı olumlu-olumsuz, iyi-kötü, elverişli-tehlikeli gibi sınıflara bölerek değerlendirdikleri de ayrıca görülmektedir. Zamana yönelik olarak kullanılan iyi ve kötü kavramları dilde bir şekilde ifadelerde yer bulurken, kimi durumlar için hiç yer etmeyebilir. Öğlen vaktinin bu olumsuz çağrışımının, kendini dilde belirli saat dilimlerinin ifadesinde bir atlama şeklinde yansıtmış olabileceği düşünülebilir. Belki de geçeli saatlerin bir ileri saatle ifadesi, belirli zaman aralıklarının hızlıca atlanarak geçilmek istenmesinin bilincini bizlere yansıtmaktadır.

Rusçada öğlen vaktine yönelik yukarıda bahsedildiği şekliyle oluşmuş olan bu yaklaşım kısmi olarak dilde kendi göstermektedir. Söz gelimi, sabah, akşam hatta gece kelimeleriyle birçok edat, sıfat, zarf yan yana gelirken öğle vakti biraz daha bu anlamda geridedir. Krş.: sabah - *утром, поутру, с утра, под утро, утречком, с утречка, раннее утро, позднее утро*; akşam – *вечером, вечерком, с вечера, вечерок, поздний вечер* vb. Öğle vakti ise, başta birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, saat 12.00 ila 14.00 arasında bulunan “öğle yemeği” kavramı ile daha çok ilişkilendirilmektedir (Zaliznyak-Şmelev 1997: 237). Bu aradan önceki zaman dilimi yani gece yarısından öğle yarısına kadar olan zaman ise Rusçada çoğunlukla “sabah” olarak adlandırılmaktadır. Bu aradan sonraki zaman dilimi ve tahminen iş gününün sonuna kadar olan ve İngilizce *afternoon*, Fransızca *apres-midi*, Almanca *nachmittag*, İtalyanca *pomeriggio* sözcükleri ile ifade edilen zaman aralığının Rusçada tam olarak bir karşılığı bulunmamaktadır (Zaliznyak-Şmelev 1997: 237). Bazı metin içi bağlamlarda bu kavram öğleden sonra (*после полудня, послеполуденный*) ya da sadece *gün* anlamına gelen *день* kelimesi ile aktarılmaktadır. Öğleyin, öğlen anlamına gelen *днем* kelimesi Rusçada sınırları belli olmayan bir zaman dilimine işaret eder: “*sabahın erken saatleri değil, akşam olmadan önceki zaman aralığı*” (Zaliznyak-Şmelev 1997: 237). Bu kelimenin Rusçada belirsiz kalmasının sebebi dilde zaman kavramlarının kişilerin eylemleri ile ilintili olarak anlam kazanmalarında yatmaktadır, başka bir deyişle bu zaman aralığında yapılan veya yapılacak olan eylemlerin kişilerin yaşam akış sürecinde belirsiz kalmasından kaynaklanmaktadır. Söz gelimi sabahın ilk ışıkları, sabahın erken saatleri yani gündüz vakti eğer tarlada, bayırda, yaylada, çadırda, barakada, ağılda, evde vb. yerlerde yapılacak olan işler, hasadı toplamak, tarlayı sürmek, ekmek, biçmek gibi eylemlerle belirli ise, herkesin dinlenip bir köşesine çekileceği akşam olmadan önceki zaman dilimi de esasında gündüzden kalan işlerin bir devamı niteliğinde düşünüldüğünden Rus dünya görüşü için bu zaman aralığı sanki belirsiz gibidir. Bu bakımdan, “Rusçada *днем* kelimesi zaman bakımından belirli sınırları olmayan bir aradadır, sabah insanların gündüz vakti eylemlerini yerine getirdiği, akşam ise gündüz vakti eylemlerinin sona erdirildiği zamandır.

Zaliznyak-Şmelev (1997: 239) bir günü kapsayan Rus zaman modelinde uyanma anı, işe başlama anı ve gündüz eylemlerinin bitirilmesi anlarının önemli olduğunu, bilhassa Batı

Avrupa zaman modelinde ise, gece yarısı ve öğleden sonrası anların daha ön planda olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Bu bakımdan Rus dünya görüşüne göre, sabah ve akşam vakitleri tezahür ettikleri anda yapılan eylemler ile doldurulduğundan, öğle vakti anının bu dünya görüşüne göre belirgin bir eylem ile sabitlenmediği anlaşılmaktadır.

Sonuç

Varoluş kategorisinin önemli bir parçasını oluşturan ve dil sistemlerinden ayrı olarak düşünülemez olan zaman kavramı bir milletin kültürü ve dünya algısı ile şekillenerek en somut biçimde dildeki ifadelerde yerini alır. Yapılan inceleme sonucunda, Rusçada geçeli ve buçuklu saatlerin ifadesinde, Türk algısı için alışılmadık olan zaman diliminin bir ilerisinin ifadesi birkaç sebebe dayandırılabilir. Öncelikle dilin morfolojik yapısı baz alınarak buçuk ve geçeli saatlerde ileri bir saat diliminin ifade edilmesine ilişkin bir çıkarımda bulunacak olursak, yarım ve çeyrek ifadelerinden sonra dilin tarihi gelişim süreci içerisinde bu sözcüklerin ismin tamlama hali ile kullanılması sonucunda “yarım” anlamının sayılarla bir bütünlük oluşturduğu görülmektedir. Söz gelimi, beş buçuk, yedi buçuk gibi saat dilimlerinde (*пол шестого* (pol šestovo – 6.30, *пол восьмого* – 7.30) bir ileri saat diliminin kullanılması, “altının yarısı” yani beş buçuk, “sekizin yarısı” yani yedi buçuk gibi sözcüksel olarak ifade bularak dildeki yarım anlamı ile özdeşleşmiştir. Benzer ifade özelliğini “çeyrek” kelimesinin kullanımlarında da görebiliriz. Semantik açıdan geçeli ve buçuklu saat dilimlerinin ifadesinde “bir bütünlüğün değil bir şeyin yarımı” anlamı dilde hâkim anlam olarak sabitlenmiştir. Bu bakımdan şekil olarak görülen zaman dilimi değil, sıra veya asal sayıların birlikte kullanıldıkları “yarım” ve “çeyrek” ifadeleri anlam şekillendirici olarak karşımıza çıkmaktadır. Rus dil eğitiminde varlıkların adlandırılmasında öğrencilerin şekilden anlama yöntemini benimsemeleri buçuk ve geçe kavramları ile aktarılan zaman dilimlerinin algısını güçleştirmektedir. Bu nedenle bilhassa bu zaman dilimlerinin algısında anlamdan şekle gidilmesi diğer bir değişle varlıkların adlandırılmasının anlamsal yönünden ifadesel yönüne yapılması bu bakımdan buçuklu ve geçeli ifadelerde “bir kavramın yarısı” anlamı önem taşımaktadır.

Halkın kültürü ve mit bilincinin bir yansıması olarak bu zaman aralığının yansımasına bakacak olursak, döngüsel zaman modeli belirleyici bir role sahiptir. İnsanlık tarihi kadar eski olan ve yaşam tecrübelerinin bir yansıması olarak ortaya çıkan döngüsel zaman modeli ile yaşam tekrar eden bir döngüde akmaktadır. Doğa olayları, güneşin doğuşu ve batışı, mevsimlere göre havanın sıcak, kuru, karlı veya rüzgârlı vb. geçecek olması hepsi belirli bir düzene oturtulmuştur. İnsan da tıpkı doğa gibi, varoluşu gereği hep bir hareket halindedir. Bu hareket halinde olma durumu insanların, atalarının izinden giderek hep aynı döngü çemberi içerisinde ileriye hareket edeceklerini gösterir. İnsan geçmişteki alışkanlıklarından yola çıkarak geleceğe emin adımlarla ilerleyebilmektedir, çünkü geçmiş hep tekrar ettiği için belirli bir hareket düzeni içerisinde gelecek, mutlak bir kesinlik kazanmaktadır. Bu bakımdan Rusça konuşucusu, saatleri ileri bir sayı ile ifade ederken bulunduğu andaki varlığın dışına çıkarak ve olayların döngüsel modelde tekrar edeceğini bilerek söylemini ileriye taşımaktadır. Hâlihazırdaki anın dışına çıkan insan, olaya bakış açısını değiştirerek tekrar eden döngü içerisinde ileriye doğru gitmektedir. Bu konuya ilişkin bir başka düşünce de Eski Rus halklarının mit dünya görüşünü yansıtan bilinç ve kültürüyle ilintilidir. Yine doğanın rolünün, insanın varoluşunun bir uzantısı sonucunda ortaya çıkan sıcak çarpmasının etkileri ile oluşan

rahatsızlıklar, güneş çarpması gibi olumsuzluklar kendisini, insan bilincinde öğle vaktinin olumsuz ve çok da uğurlu, iyi olmayan bir zaman aralığı olarak hatırlanmasına ve bu şekilde hatıralarda kalmasına neden olmuştur. Rusların mitolojik bilincinde yer eden öğlen iblisi, Ruslar için bu vaktin negatif konotasyonlara sahip olmasına yol açarak dile yansımaları belirli zaman aralıklarının dildeki ifadelerinden kaçınılması veya hızlıca atlanıp geçilmesi şeklinde kendini göstermiş olabilir. Bu konuya açıklık getirebilecek son bir düşünce ise, geleneksel halk kültüründe Slavların kendilerini çevreleyen dünyadaki varlıkları iyi-kötü, olumlu-olumsuz, elverişli-tehlikeli gibi iki ayrı sınıfa ayırarak değerlendirmesidir. Zamana yönelik olarak kullanılan adlarda, sabah-akşam, gece-gündüz, aydınlık-karanlık gibi kavramlar daha bir belirginliğe sahip iken öğle, gece yarısı gibi ifadeler daha belirsizdir. Zamansal ifadelerdeki bu belirsizlik, insan faaliyetleri ile ilintili olarak da şekillenmiştir. İnsanın uyandığı andan itibaren işe başladığı bir sabah veya gündüz ve başladığı işleri de bitirdiği bir akşam veya gece vakitleri vardır. Ara bir zaman dilimi olan öğle vakti ise, belirgin bir eylemle sabitlenmediğinden yine diğer türlere oranla açık bir belirginlikle bilinçlerde sabitlenmemiştir. Bu bakımdan, zamana yönelik olarak kullanılan iyi ve kötü gibi kavramlar ile öğle vakti gibi ara zamanlar hem olumsuz çağrışımlarla ilintili olduğundan hem de bu zaman aralıkları belirli bir eylemle sabitlenmediğinden dildeki ifadesi daha çok o anı aktarmaktan ziyade ileriye yöneliktir.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre; “Dil-Kültür Etkileşim Örneği Olarak Rusçada Saatlerin İfadesi” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TRDizin ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Kaynakça

- Arutyunova, Nina (1997). “Vremya: modeli i metaforı”. *Logičeskiy analiz yazıka: yazık i vremya*. Ed.: Nina Arutyunova-Tatyana Yanko. Moskva: İndrik. 51-61.
- Ünlü, Aslıhan (2009). Döngüsel zamanın Türk tiyatrosundaki döngüsü. *Tiyatro araştırmaları dergisi*, 28 (2): 61-90.
- Dinin, Vladimir (1994). “Rusalki i poludnitsı: nekotorie osobennosti mifologičeskogo obraza rusalki u vostoçnih slavyan”. *Jurnal etnografičeskoe obrazovanie*, 6: 111-121.
- Etimologičeskiy online slovar’ russkogo yazıka Marksa Fasmera . Erişim tarihi 09.11.2021, <https://lexicography.online/etymology/vasmer/%D0%BF/%D0%BF%D0%BE%D0%BB>
- Golovleva, Yelena (2008). *Osnovi mejkulturnoy kommunikatsii*. Rostov-na-Donu: Feniks.
- Guryeviç, Aron (1971). “Predstavleniye o vremeni v srednevekovoy Yevrope”. *İstoriya i Psihologiya*. Moskva: Nauka. 159-198.
- Heidegger, Martin (1993). *Vremya i bitıye*. Moskva: Respublika.
- Levkievskaya, Yelena-Usaçeva, Valentina (1995). “Poletskiy vodyanoy na obşeslavyanskom fone”. *Slavyanskiy i balkanskiy folklor: Etnolingvističeskoe izuçenie Polesya*. Ed. Nikita Tolstoy-Svetlana Tolstaya. Moskva: İndrik. 153-172.

- Levkievskaya, Yelena (2001). "Demonologiya severorusskogo sela Tihmangi." *Vostochnoslavjanskiy etnolingvističeskiy sbornik: issledovaniya i materialı*. Ed. Anna Plotnikova. Moskva: İndrik, 432-476.
- Miheeva, Lyubov (2006). "Yazikovoe vremya kak lingvokulturologičeskaya universalıya: mejdistsiplinarnıy podhod k izučenıyu". *Vestnik gumanitarnogo fakulteta İGHTU*, 1: 145-151.
- Miheeva, Lyubov (2016). "Vremya v russkom yazikovom soznanii. Nauçniy Rezultat, Pedagogika i psihologiya obrazovaniya." *Jurnal nauçniy rezultat: pedagogika i psihologiya obrazovaniya*. T. 2 (1): 57-63 <http://rrpedagogy.ru/journal/article/709/>
- Molkov, Georgiy (2016). "İstoriya slova pol 'polovina' v russkom yazıke XVIII v. (po materialam kartoteki slovarya russkogo yazıka XVIII v.)". *Russkiy yazık v nauçnom osveşenii*, № 2 (32), 115-142.
- Novikov, Lev-Zubkov, Lyudmila vd. (2003). *Sovremenniy russkiy yazık: Fonetika. Leksikologiya. Slovoobrazovanie. Morfologiya. Sintaksis*. Sankt-Peterburg: Lan.
- Smolina, Anastasiya (2001). "Modeli vremeni i temporalnie konstruksii". *V konferentsiya studentov i molodih učenih Volgograda i Volgogradskoy oblasti: filosofskie nauki i kulturologiya, istoričeskie issledovaniya*. 21-24 noyabrya 2000. Volgograd: izd. VolGU. 33-35.
- Şangina, İrina (2008). *Russkie traditsionnie prazdniki*. Sankt-Peterburg: Azbuka-klassika.
- Tolstoy, Nikita (1997). "Vremya v slavyanskom mire: Vremeni magičeskiy krug (po predstavleniyam slavyan)". *Logičeskiy analiz yazıka: yazık i vremya*. Ed.: Nina Arutyunova-Tatyana Yanko. Moskva: İndrik. 18-27.
- Tokarev, Sergey (2012). "Polevik i poludnitsa". *Religioznie verovaniya vostochnoslavjanskikh narodov XIX -naçala XX veka*. Moskva: Librokom.
- Zaliznyak, Anna-Şmelev Aleksey (1997). "Vremya sutok i vidi deyatelnosti". *Logičeskiy analiz yazıka: yazık i vremya*. Ed.: Nina Arutyunova-Tatyana Yanko. Moskva: İndrik. 231-240.

**KLASİK OSMANLI TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT YAZARI BİLİNMEYEN AHLAK
RİSALESİ (GİRİŞ-İNCELEME-METİN)**

AHLAK RİSALESİ WHOSE AUTHOR IS UNKNOWN FROM CLASSICAL OTTOMAN TURKISH
(INTRODUCTION-ANALYSIS-TEXT)

İnan GÜMÜŞ*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 15.09.2021</p> <p> Kabul: 23.11.2020</p> <hr/> <p>Anahtar Kelimeler: <i>Ahlak,</i> <i>Klasik Osmanlı Türkçesi,</i> <i>Ahlak Risalesi,</i> <i>Hikâye,</i> <i>Sultan Sencer ve derviş.</i></p> <hr/> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Ahlak kuralları toplumlara ve dönemlere göre değişiklik göstermekle birlikte temelde insanı ve toplumu belli kalıplar içerisinde tutarak düzeni sağlama işlevine sahiptir. İslam toplumları da özellikle Kur'an-ı Kerim ve sünnete dayalı olarak bir dizi ahlaki normlar geliştirmişler ve bunları çeşitli eserler aracılığıyla ortaya koymuşlardır. Ahlakla ilgili bilgiler doğrudan ahlak konusunun işlendiği eserlerde verilebileceği gibi başta din ve tasavvuf olmak üzere çeşitli başlıklar altında kaleme alınan eserlerde de ön plana çıkarılabilir. Bu anlamda Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında ahlak konusu geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Üzerinde çalıştığımız <i>Ahlak Risalesi</i> de bu doğrultuda ele alınabilecek eserlerdendir. Yazarı ve yazılış tarihi bilinmeyen eser, "Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut No. 6449/1" katalog bilgileriyle kayıtlıdır ve beş varaktan oluşmaktadır. İki kısımda değerlendirilebilecek eserin ilk kısmında genel ahlakla ilgili bilgiler verilmiş, ikincisinde ise ahlak konusuyla bağlantılı olarak <i>Ahlak-ı Muhsinî</i>'nin <i>şükür</i> babında yer alan Sultan Sencer ve derviş hikâyesinin öz bir çevirisi sunulmuştur. Bu çalışmada eserin tanıtımı ve çeviri yazıya aktarımının yanında dil ve içerik yönünden genel bir değerlendirmesine de yer verilmiştir.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 15.09.2021</p> <p> Accepted: 23.11.2020</p> <hr/> <p>Keywords: <i>Morality,</i> <i>Classical Ottoman Turkish,</i> <i>Ahlak Risalesi,</i> <i>Story,</i> <i>Sultan Sencer and dervish.</i></p> <hr/> <p>Research Article</p>	<p>Although moral rules varies according to societies and periods, it basically has function of maintaining order by keeping people and society in certain patterns. Islamic societies have also developed a series of moral norms, based on Qoran and Sunnah, have put them forward through various works. Besides information about morality can be given directly in works dealing with morality, it can be emphasized in works written under various titles, such as religion and sufism. So the morality in Arabic, Persian and Turkish literature is discussed in a wide range. <i>Ahlak Risalesi</i>, is the one that can be considered in this direction. The work, whose author and date of writing is unknown, is registered with catalog information "Süleymaniye Library, Hacı Mahmut No. 6449/1" and consists of five leaves. In the first part evaluated in two parts, information about general morality is given, and in the second part, a concise translation of the story of Sultan Sencer and dervish, included in the gratitude chapter of <i>Ahlak-ı Muhsinî</i>, is presented in connection with the subject of morality. In this study, a general evaluation of the work in terms of language and content is given, besides the introduction and translation of the work.</p>

* Öğr. Gör. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Uluborlu Selahattin Karasoy Meslek Yüksekokulu. Isparta / Türkiye,
E-mail: inangumus@isparta.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6124-8881>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Gümüüş, İnan (2021). "Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemine Ait Yazarı Bilinmeyen *Ahlak Risalesi* (Giriş-İnceleme-Metin)". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 286-301. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.995793>.

Extended Abstract

Morality has two aspects, individual and social, and it is known that it is one of the elements that are mediated in the provision of social order. The idea of maintaining order also brings with it some principles, norms and rules. These rules, which have become traditional over time, form a whole and dominate the culture and exhibit a structure that resists change. When we approach the subject from the perspective of Islamic morality, the Qur'an and the Sunnah form the basic pillars of morality and influence the cultures of Islamic societies by directing their lives. In this context, it is seen that this point of view is dominant in the works written on morality in Arabic, Persian and Turkish literatures.

Besides information about morality can be given directly in works dealing with morality, it can be emphasized in works written under various titles, such as religion and sufism. So the morality in Arabic, Persian and Turkish literature is discussed in a wide range. *Ahlak Risalesi*, is the one that can be considered in this direction. The work, whose author and date of writing is unknown, is registered with catalog information "Süleymaniye Library, Hacı Mahmut No. 6449/1" and consists of five leaves. In the first part evaluated in two parts, information about general morality is given, and in the second part, a concise translation of the story of Sultan Sencer and dervish, included in the gratitude chapter of *Ahlak-ı Muhsinî*, is presented in connection with the subject of morality.

Although the date of writing of the work is not known exactly, it can be stated that it was written in the beginning period of Classical Ottoman Turkish, based on some grammar features. The main reason for this determination is that the effects of Old Anatolian Turkish continue in the language of the work, and that it also contains Classical Ottoman Turkish features depending on the labial harmony seen in some word bases and suffixes. The knowledge that *Ahlak-ı Muhsinî*, which is the source of the Sultan Sencer and dervish anecdote, was written in 1495 and the Turkish translations of *Ahlak-ı Muhsinî* gained intensity in the second half of the 16th century and the first half of the 17th century, suggesting that the *Ahlak Risalesi* might have been written in this cultural atmosphere.

Looking at the content, it is possible to evaluate the work in two parts. The first part is devoted to the subject of morality and it is stated that human morality is positioned for temperance. In the understanding of morality, the principle of conformity with the Qur'an and the Sunnah was observed.

In connection with the first part, the second part includes the conversation between Sultan Sencer and a dervish. This anecdote, which is similar to the sultan and dervish stories that we frequently encounter in eastern culture and literature, is in the appearance of a translation of the story in the gratitude chapter of Hüseyin Vâiz-i Kâşifi's *Ahlak-ı Muhsinî*. In this anecdote, it is tried to convey the message that morale is superior to materiality, through the advices of the dervish to the sultan about gratitude.

When *Ahlak Risalesi* is approached in terms of grammar, first of all, the simplicity of the prose language stands out. It is possible to reach this conclusion by comparing it with the prose language used in other Turkish translations of the sultan and dervish anecdote. As a result of this comparison, it will be understood that foreign words and especially phrases are not used intensively in the *Ahlak Risalesi*. In terms of grammar, the work has a structure that includes new developments as well as maintaining the features of Old Anatolian Turkish. The harmony seen in some suffixes and words, especially in the subject of labial harmony, are issues that show parallelism with the Classical Ottoman Turkish period.

As a result, it would be appropriate to emphasize the necessity of unearthing the works that remained in catalogs such as the *Ahlak Risalesi* and waiting to be examined, and presenting them to the benefit of interdisciplinary research. Approaching the works not only in terms of language but also in terms of mentality depending on the content will be effective in determining the keystones of our thought and cultural history.

Giriş

1. Ahlak Kavramı

Ahlak öncelikli olarak bireyin ve toplumun davranışlarına yön verme ve bu davranışları bir kalıp içerisinde tutarak düzeni sağlama işlevine sahiptir. Bu anlamda bakıldığında ahlakın pratiğe yönelik olduğunu ve bir dizi kural, norm ve ilkeleri de beraberinde getirdiğini belirtmek gerekir. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*'te ahlak maddesi “**1. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları**” (2009a: 43) biçiminde anlamlandırılmıştır. *Kubbealtı Lugatı*'nda sözcüğün köken bilgisi de verilerek hem bireysel hem de toplumsal yönüne vurgu yapılmıştır. Bireysel anlamda iyi huylar; toplumsal anlamda ise düzen fikri üzerinde durulmuştur. Arapça “yaratılış, tabiat, huy”un çoğul şekli olduğu belirtilen ahlak sözcüğü için sıralanan anlamlar şöyledir: “**1. İnsandaki iyi veya kötü huylar, tabiat; 2. İyi huylar, insanı mânen yükselten iyi tabiatler, faziletler; 3. Bir toplumda kişilerin davranışlarını düzenleyen ve herkesin uyması gereken kurallar; 4. Ahlâk bilimi**” (Kubbealtı Lugatı 2021).

Ahlak kavramının bu temel anlamlarından sonra felsefi içeriğine de göz atmak yararlı olacaktır. Ahmet Cevizci'nin hazırladığı *Felsefe Sözlüğü*'nde “*Genel anlamda, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü. İnsanların kendisine göre yaşadıkları, kendilerine rehber aldıkları ilkeler bütünü ya da kurallar toplamı*” (2005: 28) anlamı verilmiştir. Ahlaka yüklenen bu anlam yine Ahmet Cevizci editörlüğünde hazırlanan *Felsefe Ansiklopedisi*'nde daha da detaylandırılmıştır:

“*Türkçede Arapça ‘huy’, ‘mizaç’, ‘karakter’ anlamına hulk sözcüğünden türeyen bir sözcük olarak kullanılan ahlâk, insanın başka varlıklarla belirli normlara göre gerçekleşen ilişkiler toplamını, insanın söz konusu ilişkileriyle bu varlıklara yönelen eylemlerini düzenleyip anlamlandıran norm, ilke, kural ve değerler bütününe ifade eder. Buna göre, ahlâk, bir kültür çevresi içinde kabul görmüş, belirlenmiş ve tanımlanmış değerler manzumesi ve amaçlarla, bu değerlerin nasıl yaşatılacaklarını, söz konusu amaçlara nasıl ulaşılabileceğini ortaya koyan kurallar öbeği veya bir insan topluluğunun belli bir tarihsel dönem boyunca, belli türden inanç, emir, yasak, norm ve değerlere göre düzenlenmiş ve söz konusu düzenlemeye bağlı olarak töreleşmiş, gelenekleşmiş yaşama biçimi diye tanımlanabilir*” (Cevizci 2003: 117-118).

Burada Cevizci'nin vurguladığı husus, ahlakın toplumsal kabullere bağlı olarak kültürden kültüre ve dönemden döneme değişebileceği bilgisidir. Doğan Özlem de ahlak kavramını Ahmet Cevizci'yle benzer yapıda ele almıştır: “*İşte, tek kişinin veya bir insan topluluğunun belli bir tarihsel dönemde belli türden eğilim, düşünce, inanç, töre, alışkanlık, görenek ve bunlarla içerilmiş olan değer, buyruk, norm ve yasaklara göre düzenlenmiş ve bu haliyle gelenekleşmiş, yerleşmiş yaşama biçimine ahlak (moral) denir*” (2014: 19-20).

Yapılan tanımlara ve belirlemelere bakıldığında ahlakın bireysel ve toplumsal olmak üzere iki yönünün bulunduğu ve nihai amacın ise toplumsal düzenin sağlanması olduğu anlaşılacaktır. Düzenin sağlanması düşüncesi de beraberinde bazı ilke, norm ve kuralları getirmektedir. Zaman içerisinde gelenekleşen bu kurallar bir bütün oluşturarak kültüre egemen olmakta ve ahlak dediğimiz norm sistemini meydana getirmektedir. Toplumlara, kültürlere ve dönemlere göre değişiklik gösterebilen ahlak anlayışı, aynı toplum içerisinde bu değişime daha

dirençli görünmektedir. Konuya İslam ahlakı perspektifinden yaklaştığımızda Kur'an-ı Kerim ve sünnet, ahlakın temel dayanaklarını oluşturmakta ve İslam toplumlarının yaşayışlarına yön vererek onların kültürleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında ahlakla ilgili olarak kaleme alınan eserlerde de bu bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir.

Daha ziyade Platon ve Aristo'dan esin alan İslam filozofları ahlakı; metafizik (mâba'de't-tabia), psikoloji (ma'rifetü'n-nefs) ve mantıkla birlikte felsefenin dört büyük kolundan biri olarak saymışlardır (Levend 1964: 89). Kur'an-ı Kerim ve sünnete dayalı olarak geliştirilen ahlak anlayışı, iyi ve kötü huyları birbirinden ayırmak ve fazilet ve reziletleri ifade etmek üzere kullanılmıştır (Çağrıncı 1989: 1; Parlatır 2017: 64). İyi huylar *hüsnü'l-hulûk*, *mehâsinü'l-ahlâk*, *mekârimü'l-ahlâk*, *ahlâku'l-hasene*, *ahlâku'l-hamîde* gibi terimlerle karşılanırken; kötü huylar *süü'l-huluk*, *ahlâku's-seyyie*, *ahlâku'z-zemîme* gibi terimlerle nitelenmiştir (Levend 1964: 89; Çağrıncı 1989: 1; Parlatır 2017: 64).

2. Ahlak Konulu Eserler

Klasik eserlerde ahlak konusu; ahlakın kaynağının araştırıldığı nazari ahlak ve insanın toplum içinde yükümlü olduğu görevlerin ayrımının yapıldığı amelî ahlak (Levend 1964: 89) olmak üzere iki başlıkta ele alınır. Doğrudan ahlak konusunun işlendiği eserler dışında dinî-tasavvufî konuları içeren ve nasihat verme amacını taşıyan eserlerde de ahlakla ilgili bilgilere rastlamak mümkündür. Tüm bu durumları göz önünde bulunduran Ağâh Sırrı Levend, ahlak kitaplarını konularına ve amaçlarına göre şöyle sınıflandırmıştır: a- Genel ahlâk; b- Siyaset-nameler; c- Nasihat-nameler; d- Mevıza yollu eserler; e- Ahlâkî güzel sözler; f- Fütüvvet-nameler; g- Kabus-name çevirileri; h- Kelile ve Dimne çevirileri; i- Hikâyelerle süslenmiş ahlâkî eserler; j- Ahlâkî fıkralar ve hikâyeler; k- Atasözleri; l- Türlü eserler (1964: 96-97).

Yukarıda sözü edilen türler bağlamında İslam kültüründe ahlak konulu eserlerin çeşitlilik gösterdiğini belirtmek mümkündür. İbnü'l-Mukaffa'nın *Kelile ve Dimne* adlı ünlü tercümesi, İbn Kuteybe'nin *'Uyûnü'l-Ahbâr'*ı, İbn Miskeveyh'in *Câvidân-ı Hired'*i, Mübeşşir b. Fatik'in *Muhtârü'l-Hikem'*i bu türün en eski (Çağrıncı 1989: 3) örnekleridir. Bu öncü eserlerin yanında öne çıkan Arapça ahlak kitapları şunlardır: İbnü'l-Mukaffa Abdullah'ın *Risâle li'l-Ahlâk fi Hikmeti'l-Amelliyyeti ve's-Siyâse*'si, İbn Sina'nın *Risâle fi İlmi'l-Ahlâk'*ı, İbn Miskeveyh'in *Tehzîbü'l-Ahlâk ve Tathîrü'l-A'râk'*ı, Mâverdi Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed'in *Edebü'd-Dünyâ ve'd-Dîn'*i, Gazâlî Ebû Hâmid b. Muhammed'in *Kitâbü Eyyehü'l-Veled'*i, Zemahşerî Cârü'llah Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer'in *Nevâbigü'l-Kelim'*i, Zernûhî Burhânü'd-dîn'in *Et-Ta'lîmü'l-Müte'allim'*i, İcî 'Azudu'd-dîn Abdu'r-Rahmân b. Ahmed'in *Ahlâk-ı Azudî*'si vd. (Levend 1964: 92-93).

Farsça kaleme alınmış ahlak konulu eserlerden bazıları şunlardır: Tûsî Nasîrü'd-dîn Muhammed b. Hasan'ın *Ahlâk-ı Nâsirî*'si (Miskeveyh'in *Kitâbü't-Tâhare*'sinin çevirisi), Devvânî Celâlî'd-dîn Muhammed b. Es'ad'ın *Ahlâk-ı Celâlî*'si, Kâşifi Hüseyin b. Ali Vâ'ız'ın *Ahlâk-ı Muhsinî*'si vd. (Levend 1964: 94).

Türkçe yazılmış genel ahlak kitaplarını ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Edib Ahmed Yükneki'nin *Atebetü'l-Hakâyık'*ı, Ali Şîr Nevaî'nin *Mahbûbu'l-Kulûb'u*, Kınalızade Ali

Çelebi'nin *Ahlâk-ı Ala'î*'si, Osmanzade Taib'in *Hulâsatü'l- Ahlâk'ı* (*Ahlâk-ı Ala'î*'nin özeti), Muhyi-i Gülşenî'nin *Ahlâk-ı Kirâm'*, Celalzade Koca Nişancı Mustafa'nın *Mevâhibü'l-Hallâk fî Merâtibi'l-Ahlâk'*, Şemseddin Ahmed Sivasî'nin *Mir'âtü'l-Ahlâk ve Mirkâtü'l-Eşvâk'*, Ahmed b. Hüsameddin Amasî'nin *Mir'âtü'l-Mülûk'u*, Münşî Çelebi'nin *Ahlâk Risalesi*, Yahya Bostanzade Tireli'nin *Mir'âtü'l-Ahlâk'*, yazarı bilinmeyen *Ahlâk Risâlesi*, Rıfat Mehmed Sadık Paşa'nın *Risâle-i Ahlâk ve Zeyl-i Risâle-i Ahlâk'* 1 vd.³² (Levend 1964: 97-101).

I. Yazarı Bilinmeyen Ahlak Risalesi

Üzerinde çalıştığımız eser Ağâh Sırrı Levend'in yaptığı sınıflandırmada “Genel Ahlak Kitapları” başlığında verilmiş ve eserle ilgili olarak şu kayıt düşülmüştür: “Yazarı Bilinmeyen *Ahlâk risâlesi* (vücut-ı insanda lâzım olan itidal üç türlü olur: i'tidal-i Rabbanî, i'tidal-i ruhanî, i'tidal-i cismanî)” (1964: 98). Ayrıca aynı maddenin dipnotunda eserin katalog bilgilerine de yer verilmiştir: Ahlâk risâlesi, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmut No. 6449/1 (1964: 98/51. dipnot). Eserin yazarı ve yazılış tarihiyle ilgili olarak metinde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ayrıca yapılan taramalar sonucunda eserle ilgili bilgilere ulaşılamamıştır.

Beş varaktan meydana gelen eserin satır sayısı sayfalara göre değişiklik göstermekle birlikte genel olarak on dokuzdur (1b, 2b 18; 6a 7 satır). Eseri iki kısımda değerlendirmek mümkündür. Birinci kısımda genel ahlakla ilgili bilgiler verilmektedir. İnsan ahlakının itidal üzere konumlandırıldığı bu kısımda insan için lazım olan itidalin üç türlü olduğu dile getirilmiştir: “*ma'lûm olsun-ki vücûd-ı insānda lâzım olan i'tidāl üç dürlüdür ve anuñ evvelkine i'tidāl-i rabbānī ve ikincisine i'tidāl-i rūḥānī ve üçüncisine i'tidāl-i cismānī dinür*” (1b/03-06).

Bu üç itidal ayrı ayrı tanımlandıktan sonra *i'tidāl-i cismānī*'nin üç asıldan ve altı kökten meydan geldiği dile getirilmiştir. Üç aslın toplamı *adalet*, altı kökün (fer' /fürü') toplamı ise *zulme* işaret etmektedir:

“ve anuñ üçüncisi i'tidāl-i cismānīdür ve anuñ uşul üç fürü'ı altıdur ve ol üç uşulün vasat ḥâllerine aḥlâḳ-ı feżāyil ifrâṭ ve tefrîṭ taraflarına aḥlâḳ-ı rezāyil dinür ve ol üç aş feżā ilün cem'ine 'adl ve altı fer'ün cem'ine zulm dinür ve daḥı vücûd-ı insāniyyede her ne kadar aḥlâḳ-ı ḥamīde bulunursa cümlesi ol üç aşdan doğar ve her ne kadar aḥlâḳ-ı zemīne bulunursa ol altı fer'den tevellüd ider” (1b/17-18, 2a/01-07).

Eserin ikinci kısmında Sultan Sencer ile bir dervişin hikâyesine yer verilmiştir. Bu kısım Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin *Ahlak-ı Muhsinî* adlı eserinin dördüncü babını oluşturan *şükür* konusunun çevirisi görünümündedir. Eserini Hüseyin Baykara'nın oğlu Ebü'l-Muhsin Mirza için 900/1495 yılında kaleme alan Hüseyin Vâiz-i Kâşifi, kitapta idareciler üzerinden bütün toplum kesimlerinin nasıl davranması gerektiği mesajını vermeye çalışmıştır (Demirkol 2019: 23-24). *Ahlak-ı Muhsinî*'nin birçok Türkçe çevirisi bulunmaktadır: Firâkî Abdurrahman

³² Bursalı Mehmed Tahir, “Ahlak Kitaplarımız” (2009: 163-176) adlı eserinde; Hüsameddin Erdem, “Osmanlı'da Ahlak ve Bazı Ahlak Risaleleri” adlı makalesinde (2000: 27-35) Osmanlı döneminde kaleme alınan ahlak konulu eserlerin bir listesini vermiştir. Mehmed Ali Aynî “Türk Ahlakçıları” adlı kitabında (1993) Âşık Paşa, Hacı Hüseyinoğlu Ebulfazl Musa, Eşrefoğlu Abdullah, Kınalızade Ali Çelebi, Birgivi Mehmed, Koca Nişancı Mustafa Paşa, Durmuşoğlu Abdüllatif, Defterdar Mehmed, Abdülaziz ve Sururî Çelebi'nin biyografilerini vererek eserlerinden bazı örnekler de sunmuştur.

Çelebi'nin *Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî*'si (1550), Azmî Pîr Mehmed Efendi'nin *Enîsü'l-Ârifin*'i (1566), Ebülfazl Mehmed Defterî'nin *Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî*'si (Kanuni Sultan Süleyman Dönemi), Rıdvan b. Abdülmennân'ın *Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî*'si (1575-1576), Hocazâde Abdülazîz Efendi'nin *Ahlâk-ı Sultan Ahmedî*'si (1612), Ömer Efendi'nin *Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî*'si (1621), Osmanzâde Ahmed Tâib'in *Ahlâk-ı Ahmedî*'si (1709), Ragıp İmamoğlu'nun *İyilerin Ahlâkı* (1965) ve son olarak 2019 yılında *Ahlâk-ı Muhsinî - Kâşifi'nin Ahlâk Kitabı (İnceleme - Çeviri - Tıpkıbasım)* adıyla Murat Demirkol tarafından yapılan çeviri (Demirkol 2019: 30-35; Turğut 2021: 85-90). Bu çevirilere kısmi de olsa yazarı bilinmeyen *Ahlak Risalesi*³³ içerisindeki *hikâyet* bölümünü de eklemek mümkündür.

Ahlak-ı Muhsinî kırk baptan meydana gelmektedir. Üzerinde çalıştığımız *Ahlak Risalesi*'nde *Ahlak-ı Muhsinî*'de yer alan *şükür* babındaki Sultan Sencer ve derviş hikâyesinin çevirisi yer almaktadır. *Ahlak-ı Muhsinî*'de şükürle ilgili olarak aktarılan bilgiler *Ahlak Risalesi*'nde yer almamakta, doğrudan hikâyeye yer verilmektedir. Hikâyede yırtık elbiseli bir dervişin (bir hırğa-püş derviş) Sultan Sencer'e, sultanların şükrünün nasıl olması gerektiğiyle ilgili verdiği bilgiler anlatılmaktadır. *Ahlak Risalesi* ve *Ahlak-ı Muhsinî*'de dokuz başlıkta ele alınan şükür bahsi ve son olarak dile getirilen bütün şükürlerin özü karşılıklı olarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 1. *Ahlak Risalesi* ve *Ahlak-ı Muhsinî*'deki Şükür Bahsi

Ahlak Risalesi	Ahlak-ı Muhsinî
şükür-i saltanat oldur ki 'umümen ehl-i islâma 'adl ve ihsân eylesin (5a/11-12)	Saltanatın şükrü , bütün mahlûklara adaletli davranmak ve tüm insanlara iyilik etmektir (Demirkol 2019: 88)
füşhat-ı memleket şükür(i) oldur ki ra'iyet emlakine tama' itmeyesin (5a/12-14)	Memleket sahası ve idarenin şükrü , tebaanın mallarına göz dikmemektir (Demirkol 2019: 88)
fermân-revânlık şükri oldur ki emriñi dutanlaruñ hizmetlerin bilesin (5a/14-16)	Hükümdarlığın şükrü , yönetilenlerin hizmet hakkını tanımaktır (Demirkol 2019: 88)
bülend-bahtlık şükri oldur ki mezellet-i hâke düşmüş üftâdeleri kaldurasın ve anlara rahm idesin (5a/16-18)	Yüksek bahtlı ve ikbal sahibi olmanın şükrü , zillet toprağına düşenlere âdil ve merhametli davranmaktır (Demirkol 2019: 88)
hizâne ma'mür olmağ şükri oldur ki şadaqât viresin ve erbâb-ı istihkâkuñ hakların edâ idesin (5a/18-19, 5b/01)	Bayındırlığın şükrü , sadaka ve hayır hazinesini hak edenlere dağıtmaktır (Demirkol 2019: 88)
kuvvet ve kudret şükri oldur ki 'âcizlere ve za'iflere in'âm ve ihsân eylesin (5b/01-03)	Kuvvet ve kudretin şükrü , zayıflara ve düşkünlere bağışta bulunmaktır (Demirkol 2019: 88)
şihhat şükri oldur ki zulm ve sitem ile bîmâr olanlara kânûn-ı 'adâletle şifâ-yı küll viresin (5b/03-05)	Sihhatin şükrü , mağdur hastaları adalet kanununa uyarak şifaya kavuşturmaktır (Demirkol 2019: 88)
'asker ve sipâh çokluğunun şükri oldur ki müselmânları anlaruñ zarar ve kederinden şaklayasın (5b/05-07)	Çok asker sahibi olmanın şükrü , Müslümanları onların zararından korumaktır (Demirkol 2019: 88)
'âlî 'imâretler ve bülend sarâylar şükri oldur ki ra'iyetün menâzil ve meskenlerin hadem ü haşem nüzül itmekden mu'âf idesin (5b/07-10)	Muhteşem binaların, evlerin ve cennet misali bahçelerin şükrü , tebaayı saray görevlileri ve hizmetçilerine ezdirmemektir (Demirkol 2019: 88)

³³ Bundan sonra yalnızca *Ahlak Risalesi* olarak anılacaktır.

aşl şükr-güzârlık hulaşası oldur ki hışm ve rızâdan emr-i haqqı gözleyesin ve halk senüñ elünden râhat olmaqlığı kendü râhatuñ üzerine taqdim idesin (5b/10-13)

Şükrün özü, öfkeli veya razı iken her hâlükârda haktan ayrılmamak ve halkın huzurunu kendi huzuruna tercih etmektir (Demirkol 2019: 88).

Hikâyenin sonunda, dervişin nasihatlerinden etkilenen sultanın dervişle görüşmek istemesi ve dervişin bir anda ortadan kaybolması anlatılmaktadır. Dervişin hikmet sahibi biri olduğu “*adı halk içre dervîş ü gedâdur / velîma ‘nîyüzinde pâdişâhdur*” (5b/18-19) dizeleriyle dile getirilmiştir. Dervişin sözlerinden etkilenen sultanın, bu sözleri bir ibret vesikası olarak yazdırıp sarayın duvarına astırmasıyla hikâye son bulmaktadır.

Ahlak-ı Muhsinî’nin *şükür* babında konu edilen sultan ve derviş hikâyesi, Doğu kültür ve edebiyatlarında çokça karşılaşılan anekdotlardandır. Burada anlatılan hikâyenin bir benzeri, Gazneli Devleti’nin hükümdarı Sultan Mahmud ile bir derviş arasında da geçmektedir. Sultan Sencer ve derviş hikâyesinin kaynaklarından biri olarak düşündüğümüz bu hikâye, *Ravzatu’s-Safa*’nın Gazneliler bölümünde yer almaktadır. Burada Sultan Mahmud’un, Ebû Ali-yi Sîmcûr’la savaşmak üzere Horasan’a giderken Zâhid Âhûpûş adında bir dervişe uğraması ve dervişin savaşla ilgili olarak keramet göstermesi söz konusu edilmiştir (Göksu 2017: 128). *Ravzatu’s-Safa*’da geçen bu anekdot, Eski Anadolu Türkçesi şairlerinden Şeyyad Hamza’nın *Dâsitân-ı Sultan Mahmud* (=DSM) mesnevisinde madde ve mana ayrımı çerçevesinde hikâyeleştirilmiştir. Hikâyede Sultan Mahmud’un, beyleri ve mahbubu Ayâs ile ava giderken yolda temiz yüzlü ve fakir bir dervişe rastlaması ve dervişle aralarında geçen konuşmalar anlatılır. Sultan, bu dünyada sahip olduğu zenginliklerden ve güçlerden dolayı üstün olduğunu, dolayısıyla öte dünyada da cennete gideceğini dile getirerek dervişe küçümser. Derviş de bunun üzerine sultanın düşünmeden konuştuğunu, bu dünyadaki maddi zenginliklerin gelip geçici olduğunu, önemli olanın nefsini yenip mana zenginliğine ulaşmak olduğunu belirtir. İnsanın aklını başına toplayıp sonunu düşünmesi, maddeye düşkün olan nefse uymaması tavsiye edildikten sonra derviş ve sultan farkının ancak bu dünya için geçerli olduğu, öte dünya karşısında herkesin eşit konumda olduğu dile getirilir. Hikâyede sultan maddeyi, derviş ise manayı temsil etmektedir (Buluç 1968: 248-249). DSM’de bu durum şu beyit üzerinden aktarılmış ve hikâyeden çıkarılması gereken sonuç öz bir şekilde gözler önüne serilmiştir:

“*Gerçi kim’ dervîş, kimi sulţân durur,*

Ķamumuzuñ varduğı bir yer durur.” (DSM 3b/73; Buluç 1968: 254).

Tarihsel kaynaklarda *Ahlak Risalesi*’nde anlatılan Sultan Sencer ve derviş hikâyesinin benzeriyle karşılaşmaktayız. Sultan Sencer’in, üçüncü Harezm seferinde (1147) iki aylık bir kuşatmadan sonra Hezâresb Kalesi’ni ele geçirmesi ve Harezmşahların başşehri olan Gürgenc’e yaklaşması üzerine Harezmşah Atsız’ın bol hediyeler ve elçilerin yanında Âhû-pûş adlı bir derviş aracılığıyla kendisini Sultan Sencer’e affettirmesi anlatılır (Kafesoğlu 1984: 59; Köprülü 1987: 267; Sümer 1991: 91). Âhû-pûş’un sultanın bilgisi dışında kendi iradesiyle Sultan Sencer’in huzuruna geldiğini belirten kaynaklar da bulunmaktadır (Köymen 1984: 349; Sevim-Merçil 2014: 279). Cüveynî’nin *Tarih-i Cihan Güşa* adlı eserinde de zahidin kendi iradesiyle aracılık ettiği izlenimi vardır: “*Sultan Sancar, oradan kalkıp Harezm kapılarına varınca, yiyeceğini ve giyeceğini ceylan derisinden temin ettiği söylenen Zâhid-i Ahupûş adındaki bir*

zâhit Sultan'ın huzuruna geldi ve ona verdiği güzel öğütler yüzünden Sultan, şehir halkını bağısladı” (2013: 260).

Her ne şekilde olursa olsun burada önemli olan Sultan Sencer ve halk arasında şöhret kazanmış ve itibarlı olduğu belirtilen bir derviş arasındaki musahabedir. Dile getirdiğimiz bütün kaynaklarda çizilen derviş portresi birbiriyle örtüşmektedir. Derviş tipi, *Ravzatu's-Safa*'da *âhû-pûş* (Göksu 2017: 128); *Ahlak-ı Muhsinî*'de *yırtık elbiseli* (Demirkol 2019: 84); *Ahlak Risalesi*'nde *hırğa-pûş* (4b/05); DSM'de *hırka-pûş* (Buluç 1968: 250) şeklinde nitelendirilmiştir. Sultan Sencer ve derviş anekdotundaki derviş de benzer niteliklere sahiptir. Zâhid-i Âhû-pûş ya da yalnızca Âhû-pûş olarak isimlendirilen derviş, yiyeceğini ceylan (*âhû*) etinden, giyeceğini ceylan derisinden sağlayan bir zahittir (Köymen 1984: 349; Sevim-Merçil 2014: 279). Fuad Köprülü söz konusu dervişi Osmanlı'nın kuruluş döneminin ünlü siması Geyikli Baba'nın prototipi (1987: 267) olarak yorumlar. Tüm bu durumlardan hareketle *Ahlak Risalesi*'nde karşımıza çıkan Sultan Sencer ve derviş hikâyesi ve hikâyede çizilen derviş tipinin Türk-İslam kültür tarihinin ortak kodlarından birini oluşturduğu dile getirilebilir.

II. Eserin Genel Dil Özellikleri

Eserin yazılış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte kimi dil özelliklerinden hareketle Klasik Osmanlı Türkçesinin başlangıç döneminde kaleme alındığı belirtilebilir. Bu belirlemedeki temel gerekçe eserin dilinde Eski Anadolu Türkçesi etkilerinin devam ediyor olması ve bunun yanında kimi sözcük tabanları ve eklerde görülen dudak uyumuna bağlı olarak Klasik Osmanlı Türkçesi³⁴ özelliklerini de bünyesinde barındırıyor olmasıdır. Sultan Sencer ve derviş hikâyesine kaynaklık eden *Ahlak-ı Muhsinî*'nin 1495 yılında yazıldığı bilgisi ve *Ahlak-ı Muhsinî*'nin Türkçe çevirilerinin 16. yüzyılın ikinci yarısıyla 17. yüzyılın ilk yarısında yoğunluk kazanması *Ahlak Risalesi*'nin de bu kültürel atmosfer içerisinde yazılmış olabileceğini akla getirmektedir.

Esere nesir dili bağlamında yaklaşıldığında Klasik Osmanlı Türkçesinin yabancı sözcük ve tamlamalarla yüklü yapısı görülmektedir. Sade olarak nitelenebilecek bir nesir dili hâkimdir. Bu belirlemeyi *Ahlak-ı Muhsinî*'nin öteki Türkçe çevirileriyle karşılaştırmak suretiyle yapmak daha doğru olacaktır. Bu noktada *Ahlak-ı Muhsinî*'deki *şükür* babında geçen *saltanatın şükürü* ve *memleket sahası ve idarenin şükürü* bahislerinin *Ahlak Risalesi*'ndeki anlatımı ile aynı bahislerin Firâkî Abdurrahman Çelebi, Azmî Pîr Mehmed Efendi, Rıdvan b. Abdülmennân, Hocasâde Abdülaziz Efendi, Ömer Efendi ve Osmanzâde Ahmed Tâib'in çevirilerindeki anlatımını sıralamak uygun olacaktır:

Tablo 2. *Saltanatın Şükürü* Bahsinin İşlenişi

Ahlak Risalesi	şükür-i saltanat oldur ki 'umümen ehl-i islâma 'adl ve ihsân eyleyesin (5a/11-12).
Firâkî Abdurrahman Çelebi (1550)	saltanat 'âdil pâdişâhlarda âsândur zirâ hemân 'umüm 'âlimyâna 'adl ve cemî'c âdemyâna ihsândur (Avçin 2011: 156).

³⁴ Klasik Osmanlı Türkçesi ya da Orta Osmanlıca olarak adlandırılan dönem, özellikle 17. yüzyılı kapsayan ve 18. yüzyılın sonuna kadar devam eden devredir (Develi 1995: 3).

Azmî Pîr Mehmed Efendi (1566)	şükr-i ni' met-i saltanat 'ämme-i ehl-i 'āleme vü kaffe-i benî Ādem'e ihsân ve izhâr-ı 'adâletdür (Koyuncu 2016: 233).
Rıdvan b. Abdülmennân (1575-1576)	ey sultân-ı saltanatın şükrü 'adldür 'umûm 'ālemiyyân üzerine ve ihsândur cemî-i âdemiyyân üzerine (Ataç 2021: 48).
Hocazâde Abdülaziz Efendi (1612)	şükr-i saltanat 'umûm-ı 'ālimyâna 'adl ü ihsân ve cemî'-i âdemiyyâna luğf-ı firāvândur (Altınpay 2008: 119).
Ömer Efendi (1621)	saltanat şükri 'adl eylemekdür; 'umûm-ı 'ālemiyyân üzre ve cemî'-i âdemiyyâne ihsân eylemekdür (Yılmaz Bozo 2019: 54).
Osmanzâde Ahmed Tâib (1709)	şükr saltanât-ı 'ādıldür (Turğut 2019: 121).

Tablo 3. Memleket Sahası ve İdarenin Şükri Bahsinin İşlenişi

Ahlak Risalesi	füşhat-ı memleket şükr(i) oldur ki ra'ıyyet emlakine tama' itmeyesin (5a/12-14).
Firâkî Abdurrahman Çelebi (1550)	şükr-i füşhat velâyet ve hamd-i vüs'at memleket-i emlak-ı re'âyâya terk-i tam' ve 'adem-i rağbetdür (Avçın 2011: 156).
Azmî Pîr Mehmed Efendi (1566)	şükr-i füşhat-ı memleket ü vüs'at-ı 'arşa-i vilâyet terk-i tama'-ı emlak ve 'adem-i ziyâ'-ı zâyâ'-ı ra'ıyyetdür (Koyuncu 2016: 233).
Rıdvan b. Abdülmennân (1575-1576)	memleket fesâhatinüñ ve vilâyet vüs'atinüñ şükrü re'âyânüñ māl u emlakine tama' eylememekdür (Ataç 2021: 48).
Hocazâde Abdülaziz Efendi (1612)	şükr-i vüs'at-ı memleket ve füşhat-ı 'arşa-i vilâyet pâdişâhlar emlak-i ra'ıyyete hırş u tama'yı kalblerinden iğrâc ve zu'afâ-yı bâ-ihtiyâcı zalemeye rencide etdirmeyüp himâyet 'ani'l-iz'âcdur (Altınpay 2008: 119).
Ömer Efendi (1621)	füşhat-ı memleket ü vüs'at-ı vilâyet şükri emlak-ı ra'ıyyete tama' eylemekdür (Yılmaz Bozo 2019: 54).
Osmanzâde Ahmed Tâib (1709)	şükr füşhat-ı memleket-i emvâl-ı re'âyâya tama' itmekdür (Turğut 2019: 121).

Tablolardan da görüldüğü üzere *Ahlak-ı Muhsini*'de yer alan *şükür* babındaki *saltanatın şükri* ile *memleket sahası ve idarenin şükri* bahisleri *Ahlak Risalesi*'nde öteki çevirilere göre daha sade bir şekilde Türkçeye aktarılmıştır. Hem sözcük seçimi ve kullanımı hem de anlatımda yalınlık tercih edilmiştir. Burada yalnızca öz bir çeviriyi tercih eden Osmanzâde Ahmed Tâib'in eseri dışta tutulabilir. Nesir dilindeki yalınlığa değindikten sonra eserin öne çıkan dil özelliklerini sıralamak yerinde olacaktır:

a. *Ahlak Risalesi*, harekeli bir eser değildir. Buna rağmen Türkçe sözcüklerin ve eklerin yazımında ünlülerin temsiline özen gösterilmesi okumayı kolaylaştırmaktadır. Özellikle yuvarlak ünlü ve düz ünlüleri temsil eden *vav* ve *ye* harflerinin kullanıldığını gözlemliyoruz.

b. Kök ünlüsü olarak “e-i” alternansı konusunda “i” ünlüsü ağır basmaktadır: *dirler* (1b/07), *dinür* (1b/06), *gice* (2b/04), *yirde* (4a/08), *virde* (4b/06), *itmedüñ* (4b/10).

c. Dudak uyumu büyük oranda Eski Anadolu Türkçesinin devamı şeklindedir. Sadece yuvarlak ünlü ya da düz ünlü taşıyan ekler ve uyumsuz sözcükler varlığını sürdürmektedir. Bunun yanında kimi ek ve sözcüklerin uyuma girdiği, aynı zamanda yeni uyumsuz şekillerin de ortaya çıktığı gözlenmektedir. Eserin dudak uyumu bakımından sergilediği durumlar aşağıda belirtilmiştir:

Salt yuvarlak ünlü taşıyan eklerden dolayı meydana gelen bozulmalar: *şifāt-ı vücbiyyelerininüñ* (1b/09), *dinür* (1b/06), *bulunmağdur* (1b/09), *galebe idüp* (1b/13), *gidüp* (2a/10), *geldüm* (2a/19), *bildügi* (3a/04).

Salt düz ünlü taşıyan eklerden dolayı meydana gelen bozulmalar: *üçüncisine* (1b/06), *buyurdı* (2a/19), *kıyâmet güninde* (2b/05), *bildügi* (3a/03-04), *düşmiş* (5a/17).

Yuvarlak ünlüden düz ünlüye geçerek uyuma giren ekler: *gaflet eyledim* (4b/14), *feyz itdiği* (5a/01), *emriñi* (5a/15).

Ünlünün yönünü değiştirmesiyle yeni bir uyumsuzluğa yol açan ekler: *buyurdığın* (2a/14).

Uyumsuz biçimini sürdüren sözcükler: *içün* (2a/18), *kendü* (2b/11), *oқыup* (3a/03), *degüldür* (3a/09).

Uyumsuz biçimden uyumlu biçime geçen sözcükler: *oқumağa* (4b/06).

ç. Metnimizde Türkçe sözcük ve eklerde damak (kalınlık-incelik) uyumu hemen hemen tamdır. Günümüzde yalnızca ince ünlülü olarak kullanılan ve kalın ünlülü sözcüklerde uyumu bozan +*ki* aitlik eki ve +*ken* ulaç ekinin kalın ünlüyle kullanımına rastlanmamıştır: *evvelkisi* (1b/07), *giderken* (6a/02). Özellikle +*ki* aitlik ekinin tarihsel metinlerimizde kalın ünlülü şekli (+*kı*+*ği*) de kullanılabilir. Metnimizde bu yönde bir kullanıma rastlanmamıştır.

Damak uyumu bakımından dikkat çeken husus günümüzde kalın ünlülü ek alan *baht* sözcüğünün ince ünlülü bir ekle kullanılmasıdır: *bülend-bahtlık* (5a/16).

d. Eserde Türkçe sözcüklerde görülen kimi ses değişimleri yabancı sözcüklerde de görülebilmektedir. Eski Türkçede *tağı* biçiminde kullanılan bağlaç, Eski Anadolu Türkçesinden itibaren *k > ħ* süreklileşmesiyle *dağı* biçimini almıştır. Metnimizde *dağı* (2a/09) sözcüğünün yanında dilimize Arapçadan girmiş *ħırğa* sözcüğünün de aynı ses olayıyla *ħırğa* (4b/05) olarak kullanımına şahit olmaktadır.

e. Arapça sözcüklerin iç seslerinde bulunan hemzenin düşmesi sonucunda yan yana gelen iki ünlünün arasına bir “y” sesi girmiştir: *şâyim* (2b/04), *ķâyim* (2b/04), *fe zâyil* (2a/01), *re zâyil* (2a/02). Bu durum metnimizde düzenli bir kural olarak görülmeyp ikili olarak karşımıza çıkmaktadır.

f. Ad tamlamasında iyelik ekinin kullanılmadığı durumlarla karşılaşılabilmektedir: *anuy uşül+Ø* (1b/18).

g. Belirtme durumunun eksiz olarak (sıfır belirtme) karşılandığı örnekler bulunmaktadır: *anuy ahlāk-ı şerîfin+Ø zıkr idüp* (2b/01), *hevāsın+Ø* (4a/09), *atınuy dizginin+Ø çeküp* (4b/11-12).

h. Asıl olarak Klasik Osmanlı Türkçesinde yaygınlık gösteren -(y)AcAK ortacı/gelecek zaman eki metnimizde biri niyetlenme bildiren birleşik eylem yapısı ve diğeri ad ögesi düşmüş sıfat tamlaması olmak üzere iki yerde kullanılmıştır: *alacağ olduğda* (3b/19), *dān yolında lāzım olacağ nedür* (3b/02).

III. Metin

[1b]

(01) bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (02) el-ḥamdü li'l-lāhi rabbi'l-ālemīn ve's-şalātü ve's-selām 'alā resūlinā (03) muḥammedin ve 'alī alīhi ve şaḥbihi't-ṭayyibīn ammā ba'dü ey a'zīz ma'lūm (04) olsun-ki vücūd-ı insānda lāzım olan i'tidāl üç (05) dürlüdür ve anuy evvelkine i'tidāl-i rabbānī ve ikincisine (06) i'tidāl-i rūḥānī ve üçüncisine i'tidāl-i cismānī dinür ve anuy (07) evvelkisi i'tidāl-i rabbānī ki şıfāt-ı vücūbiyye dirler (08) ya'nī ḥaḳḳ sübhānehu ve te'ālānuş şıfāt-ı vücūbiyyelerinüñ (09) eşeri insānda bulunmağdur ve ḥaḳḳla ğanī ve māsivādan (10) müstağnī olmağdur ve dā'im iḥtiyāc-ı ḥaḳḳa ve iḥtirāz-ı (11) ḥaḳḳdan olmağdur ve anuy ikincisi i'tidāl-i rūḥānī- (12) -dür ve ol şıfāt-ı melekiyye ve rūḥāniyyelerdür ya'nī (13) rūḥāniyyeti cismāniyyetine ğalebe idüp evşāf ve ahlāk-ı (14) ḥamīde ile mevşūf ve müteḥallik olmağdur ve her dem ḥāzır-ı (15) ḥaḳḳ olup ḥuzūrı bulmağdur beyt (16) *نَهْدَانِزَاهِرْمَعْنَى رَوْزِهِ اَهْمُ عَارِفَانِزَادِدَرْدِي* (17) *تَاخْتِ شَاه* ve anuy üçüncüsü i'tidāl-i cismānīdür (18) ve anuy uşul üç fūrū'ı altıdur ve ol üç uşulüñ

[2a]

(01) vasaṭ ḥāllerine ahlāk-ı fezāyil ifrāt ve tefrīt (02) taraflarına ahlāk-ı rezāyil dinür ve ol üç aşl (03) fezā'ilüñ cem'ine 'adl ve altı fer'üñ cem'ine (04) zulm dinür ve daḥı vücūd-ı insāniyyede her ne kadar ahlāk-ı (05) ḥamīde bulunursa cümlesi ol üç aşldan doğar (06) ve her ne kadar ahlāk-ı zemīme bulunursa ol altı fer'den (07) tevellüd ider ve bu i'tidāl-i fezāyil-i şelāse vücūd-ı insānda (08) ḥāşıl olduğda lā-cerem āfāka daḥı sirāyet (09) idüp anda daḥı bi'z-zarūr mevcūd olur ve ol (10) kimse lā-büdd şırāt-ı müstaḳīm üzere gidüp ehl-i (11) 'adālet olur *صراط مستقیم* (12) *ومن يامر بالعدل وهو على* (13) 'aleyhi's-selām *عكك ساعة غير من عبارة سبعين سنة* (14) buyurdığım bu vech üzere olan 'adāleti müşirdür (15) beyt ne ifrāt ve ne tefrīt olur anda şırāt-ı müstaḳīm (16) oldurmayanda çü beñzer ol şırāt-ı müstaḳīme (17) iki yanı anuy beñzer caḥīme ve ḥāzret-i 'aleyhi's-selām bir ḥadīşinde (18) daḥı ben bu 'āleme mekārim-i ahlākunı tekmlī için (19) geldüm buyurdı ve ḥaḳḳ sübhānehu ḳur'an-ı kerīimde

[2b]

(01) anuy ahlāk-ı şerîfin zıkr idüp ve *بِأَنَّكَ لَمَعْنَى* (02) *عظيم* buyurdı ve imām ğazālī raḥmeden rivāyet (03) olunur ki ahlāk-ı ḥamīde şaḥibi olan kimse (04) gündüz şāyim gice ḳāyim rütbesine irür dimişdür (05) ve ḳıyāmet güninde terāzinüñ keffeyne (?) ol vaż' (06) olunan ḥāsen ḥulḳdur dimişler imdi her kimsede (07) ki bu vechle 'adālet-i tāmme bulunur taḥḳīḳ ol (08) kimse şırāt-ı müstaḳīm üzere gidüp nūr-ı cemāle (09) vāşıl olur ve her kimsede ki ol-vechle zulm mevcūd

(10) olur lā-cerem muhālif yola gidüp nār-ı celālî (11) kendü vücūdında hāşıl kıılır ve ol uşul-i mezkûre (12) bu beytle ma' lûm olur beyt ' adâlet hikmet ' iffet şecâ' at (13) şorar-ısağ bulardur aşl-ı fâ' at şecâ' at hikmet (14) ' iffet olur üç ri' âyet eylemekdür bunları güç (15) celbeze³⁵ ' ilm-hikmet belâdet (16) tehevür gâzab-şecâ' at cübñ (17) şereh şehvet-' iffet humûd

[3a]

(01) imdi zıkr olunan uşul-i fezâ' il-i mezkûrenün (02) evvelkisi ' ilmdür ve anuñ vasa' hâline hikmet (03) dinür ve hikmet oldur ki her kimsenün oқыyup (04) bildügi ' ilm dîn yolında lâzım ola ve şer' -i şerîf (05) ve sünen-i resüle muvâfık olup anuñla ' amel kııla (06) ve şırâ-ı müstaķim üzere gidüp haķķa vâşıl (07) ola nitekim haķķ sübhānehu ħur'ân-ı kerîmde aña işâret (08) idüp **هٰنِ سَتَوَىٰ الَّذِيْنَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُونَ** (09) buyurdi ki bilen ile bilmeyen bir degüldür ve hâzret-i ' aleyhi's-selâm (10) aña işâret idüp **نَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ** (11) buyurdi ve eger ol kimsenün oқыyup bildügi ' ilm (12) böyle olursa ol hemân bilmeyenler gibidür beyt (13) **عَلَيْكُمْ اَنْ تَعْلَمُوْا وَتَقُوْا وَرَبِّنْ مِبْرِدْمِيْلَت** (14) **يُرِيْبُ الْعٰلَمِيْنَ** ve anuñ ifrâ' tarafına celbeze dinür (15) ve celbeze oldur ki her kimsenün oқыyup bildügi (16) ' ilm dîn yolında lâzım olmayup anı melâz-ı dünyāya (17) şarf ide ve ol şer' -i şerîf ve sünen-i resüle ' aleyhi's-selâm (18) muhālif olup anda rızâ-yı haķķ bulunmaya bil ki sebebi (19) zilleti ola ve anuñ tefrî' tarafına belâdet dinür ve belâdet

[3b]

(01) oldur ki her kimsenün ba'âlet ve keselânı ziyâde olup (02) dîn yolında lâzım olacaķ nedür ' ilm öğrenmeye (03) ve şer' -i şerîf ve sünen-i resül ' aleyhi's-selâm ri' âyet idüp (04) rızâ-yı haķķda bulunmaya beyt bu dünya ' ilmiyle olsa ' âlim (05) bu haķķa öğredür ol dirim elîm bu resme ' ilmden (06) yegdür cehâlet ki ' ilmi dünyāya eyleye âlet (07) ve ikinci aşl gâzabdur ve anuñ vasa' hâline (08) şecâ' at dinür ve şecâ' at oldur ki her kimsenün ki (09) gâzabı geldükde te'emmül idüp şer' -i şerîf (10) ve sünen-i resüle muvâfık olan yirde şarf (11) ide ve muhālif olan yirde anı zabt idüp (12) rızâ-yı haķķa gide **وَكَاتِبِيْنَ الْعٰقِلِيْنَ وَالْعٰفِيْنَ** (13) **عَنِ النَّاسِ** aña işâretdür ve anuñ ifrâ' tarafına (14) tehevür dinüp ve tehevür oldur ki gâzabı (15) geldükde şer' -i şerîf ve sünen-i resüli gözetmeyüp (16) nefis hikmetiyle anı icrâ ide ve anuñ tefrî' tarafına (17) cübñ dinür ve cübñ oldur ki bir kimse anuñ emvâl-i (18) eşyâsından bir nesnesin bi- ħayr-ı vech-i şer' i (19) cebren elinden alacaķ olduķda cebânet idüp

[4a]

(01) anı ref' itmeye beyt ' amel olur kaçan ħalb itse (02) ' ilmi nitekim millħ olur ħalb itse ħilmi (03) hoş ahlâķ-ı ħamîde hāşıl itgil behişt (04) ehline sini³⁶ vâşıl itgil ve üçüncü aşl (05) şehvetdür ve anuñ vasa' hâline ' iffet dinür ve ' iffet (06) oldur ki her kimsenün ki şehveti geldükde te'emmül (07) idüp şer' -i şerîf ve sünen-i resüle muvâfık olan (08) yirde şarf idüp muhālif olan yirde şabr (09) ide ve anı muħkem zabt idüp hevâsın men' (10) ide **وَمَنْ يَّقْنَبْ عَنِ الطُّوْبَىٰ فَاتَّالِفَةُ هِيَ** (11) **الْمَاوِي** aña işâretdür ve anuñ ifrâ' tarafına (12) şereh dinür ve şereh oldur ki şehvet geldükde (13) şer' -i şerîf ve sünen-i resüli gözetmeyip (14) nefis ħükmiyle anı icrâ ide ve ol-vechle rızâ-yı (15) haķķuñ ħilâfına gide ve anuñ tefrî' tarafına (16) humûd dinür

³⁵ Metinde **جَلِيَّة** şeklinde yazılan bu sözcük, *Derleme Sözlüğü*'nde "Gösteriş, heybet. /Fethiye-Muğla" (2009b: 877) anlamıyla tanıklanmıştır.

³⁶ Metinde şu şekilde yazılmıştır: **مَسِي**

[6a]

(01) mervîdür ki bu du‘âyı resûl-ı ‘aleyh ef‘alü’ş-şalâvat (02) ve ekmelü’t-ta‘hiyyât ğazāya giderken ‘abdu’l-lah ibn (03) mes‘ūd rağıya’l-lahu ‘anh ta‘lîm buyurdu (04)
 اللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ بِعَفْوِكَ مِنْ عِقَابِكَ (05) وَاَعُوْذُ بِرِضَالِكَ مِنْ سَخَطِكَ وَاَعُوْذُ (06) بِكَ مِنْ اِلْحَامِيْ تَنَاوَا عَلِيْكَ كَمَا اَنْتَبِ (07)
 ۛۛ ۛۛ عَلٰى نَفْسِكَ ۛۛ مِمَّا الرُّكُوْدُ ۛۛ

Sonuç

Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan *Ahlak Risalesi*, Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde kaleme alınmış bir eserdir. Beş varaktan oluşan eser, herhangi bir şekilde baplara ayrılmamıştır. İçeriğe bakıldığında ise eseri iki kısımda değerlendirmek mümkündür. İlk kısım ahlak konusuna ayrılmış ve insan ahlakının itidal üzere konumlandırıldığı belirtilmiştir. Ahlak anlayışında ise Kur’an-ı Kerim ve sünnete uygunluk (şer‘-i şerîf ve sünen-i resûle muvâfık) esası gözetilmiştir.

Birinci kısım ile bağlantılı olarak ikinci kısımda Sultan Sencer ve bir dervişin aralarında geçen musahabeye yer verilmiştir. Doğu kültür ve edebiyatlarında sıkça karşılaştığımız sultan ve derviş hikâyelerinin bir benzeri olan bu anekdot, Hüseyin Vâiz-i Kâşifi’nin *Ahlak-ı Muhsini* adlı eserinin *şükür* babında yer alan hikâyenin çevirisi görünümündedir. Bu anekdotta, dervişin şükür konusunda sultana verdiği öğütler yoluyla mananın maddeye üstün olduğu iletisi aktarılmaya çalışılır.

Ahlak Risalesi’ne dil açısından yaklaşıldığında öncelikle nesir dilindeki sadelik göze çarpmaktadır. Bu sonuca sultan ve derviş hikâyesinin öteki Türkçe çevirilerinde kullanılan nesir diliyle karşılaştırmak suretiyle ulaşmak mümkündür. Bu karşılaştırma sonucunda *Ahlak Risalesi*’nde yabancı sözcük ve özellikle tamlamaların yoğun olarak kullanılmadığı anlaşılacaktır. Dilbilgisi bakımından eser, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini devam ettirmekle birlikte yeni gelişmeleri de barındıran bir yapıya sahiptir. Özellikle dudak uyumu konusunda kimi ek ve sözcüklerde görülen uyumlar, Klasik Osmanlı Türkçesi dönemiyle koşutluk gösteren hususlardır.

Ahlak Risalesi ve buna benzer pek çok eserin incelenmesiyle hem dil tarihimizin hem de kültür tarihimizin yapı taşlarının belirlenebilmesine katkı sağlanabilecektir. Özellikle kataloglarda kalmış, incelenmeyi bekleyen eserlerin gün yüzüne çıkarılması ve disiplinlerarası araştırmaların istifadesine sunulması gerekmektedir. Eserlerin salt dil yönüyle değil aynı zamanda içeriğe bağlı olarak zihniyet dünyası yönüyle de çözümlenmesi düşünce tarihine de ışık tutulabilmesine zemin hazırlayacaktır.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre; “Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemine Ait Yazarı Bilinmeyen *Ahlak Risalesi* (Giriş-İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TRDİZİN ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Kaynakça

- Alaaddin Ata Melik Cüveynî (2013). *Tarih-i Cihan Güşa*. çev. Mürsel Öztürk. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Altınpay, Hüseyin (2008). *Hocazâde Abdülaziz Efendi Ahlâk-ı Muhsinî Tercümesi Fatih Ktp. 3467 (1a-60b)*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ataç, Selma (2021). *Rıdvân b. Abdülmennân'ın Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî'si (1b-85b, İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avçın, Mehmet (2011). *Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî (1b-99a) (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aynî, Mehmed Ali (1993). *Türk Ahlâkçıları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Buluç, Sadettin (1968). “Şeyyâd Hamza'nın Bilinmeyen Bir Mesnevîsi”. *Türkiyat Mecmuası*, XV: 247-257.
- Bursalı Mehmed Tahir (2009). “Ahlak Kitaplarımız”. Sadeleştiren: Saadettin Özdemir. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (22): 161-176.
- Cevizci, Ahmet (2003). “Ahlâk ve Etik”. *Felsefe Ansiklopedisi*. Editör: Ahmet Cevizci. C. I. İstanbul: Etik Yayınları. 117-121.
- Cevizci, Ahmet (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çağrı, Mustafa (1989). “Ahlâk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, C. II: 1-14 <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahlak#1> [09.08.2021].
- Demirkol, Murat (2019). *Ahlâk-ı Muhsinî Kâşifi'nin Ahlâk Kitabı (İnceleme-Çeviri-Tıpkıbasım)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Develi, Hayati (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdem, Hüsameddin (2000). “Osmanlıda Ahlak ve Bazı Ahlak Risaleleri”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (10): 25-64.
- Göksu, Erkan [Tercüme ve Notlar] (2017). *Gazneliler - Ravzatu's-Safa (Mülûk-i Gazneviyye) - Muhammed bin Hâvendşâh bin Mahmûd Mîrhând*. İstanbul: Kronik Kitap Yayınları. <http://lugatim.com/s/ahlak> [10.08.2021].
- Kafesoğlu, İbrahim (1984). *Harezmşahlar Devleti Tarihi (485-618/1092-221)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Komisyon (2009a). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Komisyon (2009b). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. C. II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Koyuncu, Fatih (2016). *Azmî Pir Mehmed'in Enîsü'l-Ârifîn'i (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Doktora Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köprülü, M. Fuad (1987). "Hârizmşâhlar". *MEB İslâm Ansiklopedisi*. C. V/Kısım I: 265-296.
- Köymen, M. Altay (1984). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*. C. II (İkinci İmparatorluk Devri). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Levend, Agâh Sırrı (1964). "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, (11): 89-115.
- Özlem, Doğan (2014). *Etik - Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Parlatır, İsmail (2017). *Açıklamalı İslâmî Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sevim, Ali-Merçil, Erdoğan (2014). *Selçuklu Devletleri Tarihi - Siyaset, Teşkilât ve Kültür*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sümer, Faruk (1991). "Atsız b. Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, C. IV: 91-92. <https://islamansiklopedisi.org.tr/atsiz-b-muhammed> [17.08.2021].
- Turğut, Murat (2019). *Osmanzâde Ahmed Tâib'in Ahlak-ı Ahmedî İsimli Eseri (İnceleme-Metin-İndeks)*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turğut, Murat (2021). "Türk Edebiyatı'nda Ahlâk-ı Muhsinî Tercümeleleri". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4): 82-92.
- Yazarı Bilinmeyen Ahlak Risalesi*. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmut No. 6449/1.
- Yılmaz Bozo, Esra (2019). *Ahlâk-ı Muhsinî: Metin-İnceleme (1a-98b)*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	Cilt: 4, Sayı: 2, 2021
	Vol: 4, Issue: 2, 2021
	Sayfa – Page: 302-319
	E-ISSN: 2667-4262
	

SÂMIHA AYVERDİ’NİN GÜLLÜ ADLI HİKÂYESİNDE YÜCELTİLMİŞ ERKEKLİK, KADINLIĞIN FARKLI GÖRÜNÜMLERİ VE CİNSİYETLENDİRİLMİŞ AŞK TARZLARI

GLORIFIED MASCULINITY, DIFFERENT FACETS OF FEMININITY, AND GENDERED LOVE STYLES IN SÂMIHA AYVERDİ’S SHORT STORY GÜLLÜ

Duygu DİNÇER* & Zeynep TEK**

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>✉ Geliş: 16.09.2021</p> <p>✓ Kabul: 29.11.2021</p>	<p><i>Güllü</i>, Sâmiha Ayverdi’nin tek hikâye kitabı olan <i>Mâbed’de Bir Gece</i>’de yer alan hikâyelerinden biridir. Metin, Aslan Bey’e âşık olan iki kadının aşk tecrübesini ele almaktadır. Bu kadınlardan biri, Aslan Bey’in eşi Safiye; diğeri ise sevdiği kadın olan Güllü’dür. Hikâye, bu iki kadın arasındaki diyalogu patriarkal kodlar ekseninde kurgulamaktadır. Bu çalışmanın amacı, feminist edebiyat eleştirisi aracılığıyla metindeki kadın-erkek ilişkilerini Sylvia Walby’nin patriarka kuramı, John Alan Lee’nin aşkın renkleri kuramı ve Carol Gilligan’ın ihtimam etiği gibi toplumsal cinsiyet temelli yaklaşımlara dayalı olarak incelemektir. Yapılan çözümlemelerde, anlatıda toplumsal cinsiyete ilişkin üç ana tema ve on bir alt kategorinin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu temalardan ilki Aslan Bey’in soyu, bireysel özellikleri, romantik ilişkilerdeki yaklaşımı ve sınıfsal konumu çerçevesinde ele alınan yüceltilmiş erkeklik olgusudur. İkincisi Safiye ve Güllü’nün medeni hâli, bedeni, sınıfı, toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü ve ihtimam etiği üzerinden ele alınan kadınlığın farklı görünümleridir. Üçüncüsü ise Safiye ve Güllü’nün sahiplenici ve özgecil aşk tarzı bağlamında gelişen aşka ilişkin tutumlardır. Elde edilen bulgular, kadınların aşkı patriarkal sistemin ürettiği romantik ideolojiler ekseninde deneyimlediğini göstermektedir.</p>
<p>Anahtar Kelimeler:</p> <p><i>Güllü,</i> <i>Sâmiha Ayverdi,</i> <i>aşk tarzları,</i> <i>kadınlık,</i> <i>erkeklik.</i></p>	
<p>Araştırma Makalesi</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>✉ Received: 16.09.2021</p> <p>✓ Accepted: 29.11.2021</p>	<p><i>Güllü</i> is one of the stories in <i>Mâbed’de Bir Gece (A Night in the Temple)</i>, a unique story book of Sâmiha Ayverdi. The story addressed the love experience of two women who had fallen in love with a man named Aslan. One of these women is Safiye who is the wife of Aslan, and the other one is Güllü who is his darling. The story has been built on the dialogue between these two women in the context of patriarchy. The aim of this study was to investigate women and men relationships based on gender-centered approaches such as patriarchy theory of Sylvia Walby, colors of love theory of John Alan Lee, care ethics of Carol Gilligan. In the analyses, three main themes and eleven sub-categories related to gender emerged in the text. The first one of these themes was glorification of masculinity, which was addressed in the framework of Aslan Bey’s ancestry, individual characteristics, romantic attitudes, and class. The second one was different facets of femininity, which were addressed in the context of Safiye and Güllü’s marital status, body, class, gender-based domestic division of labor, and care ethics. The third one was attitudes towards love, which emerged based on manic and agapic love. The findings showed that women’s love is experienced in the context of romantic ideologies produced by the patriarchal system.</p>
<p>Keywords:</p> <p><i>Güllü,</i> <i>Sâmiha Ayverdi,</i> <i>love styles,</i> <i>femininity,</i> <i>masculinity.</i></p>	
<p>Research Article</p>	

* Sorumlu Yazar (Corresponding Author), Dr. Öğr. Üyesi, Biruni Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı, İstanbul / Türkiye, E-mail: ddincer@biruni.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2496-6902>.

** Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara / Türkiye, E-mail: ztek@ybu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2577-6422>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Dinçer, Duygu-Tek, Zeynep (2021). “Sâmiha Ayverdi’nin *Güllü* Adlı Hikâyesinde Yüceltilmiş Erkeklik, Kadınlığın Farklı Görünümleri ve Cinsiyetlendirilmiş Aşk Tarzları”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 302-319. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.996270>.

Extended Abstract

Introduction

In patriarchal societies, holiness is attributed to the institution of marriage and family. Illegitimate affair is defined as the violation of the marriage contract approved on the basis of mutual loyalty. Accordingly, in the fictional/literary texts, it is seen that the “other woman” in an affair, is generally presented as a malignant figure; the married woman who encounters the illegitimate affair of her husband is usually fictionalized as a benevolent and victim figure. “Güllü”, which is one of the stories in *Mâbed’de Bir Gece (A Night in the Temple)* by Sâmîha Ayverdi draws the attention since it refers to the illegitimate love affair and presents the cheated married woman as malignant and the “other woman” as benevolent reversing this general tendency. The story is based on the inner conflicts of Safiye, wife of Mister Yıldızoğlu Aslan, who is a member of a noble and rich family and the dialogue with Güllü her husband is in love with. In the narrative, it is seen that Güllü, who never thought of breaking up the marriage of Mister Yıldızoğlu Aslan she was in love with and had no affair based upon economic conflicts or physical intercourse, is represented as a glorified and holy woman, not as a seductive woman. In the narrative, the stereotypic roles related to cheating are reversed with the presentation of Güllü as an altruistic and honored woman, however, holiness attributed to the institution of family is preserved.

The work pointing out that the interiorized traditional codes serve for the glorification of the men and subordination of women reveals the presence of the patriarchal ideology which centralizes the man in the romantic affair behind the agapic/altruistic love style of Güllü and manic/possessive love style of Safiye. Besides this, it sheds light to how love is experienced in the axis of the romantic ideology produced by the patriarchal system. In addition, this work at the same time handles the dilemmas of the manic love and transformation of it to the agapic love. In this work, an example of subordination of the woman by the woman is witnessed through trivializing Güllü owing to the hatred, enmity and jealousy of Safiye based upon the perspective of male-dominated system. Besides this, it has been observed that even though Mister Aslan does not have an active presence during the time of the story, his presence is felt strongly as an implicit subject in the text, and male-dominated values have spread to all the pattern of the text.

Method

In this study, qualitative research method was used. The text-centered reading approach was adopted, and feminist literary criticism was utilized to analyze the patriarchal codes spreading through the text. The analysis of the text was made through the determination of the theme and sub-categories. In the analyses, gender-based perspectives such as Sylvia Walby’s patriarchy theory, John Alan Lee’s theory of colors of love and Carol Gilligan’s care ethics were mostly used.

Findings

In the analyses, three main themes and eleven sub-categories emerged. The emerged themes were found out to be *glorified masculinity*, *different facets of femininity* and *attitudes towards love*. First themes dealing with the glorified masculinity praise of Mister Aslan is composed of four sub-categories: *Ancestry*, *individual characteristics*, *romantic attitudes* and *class*. The second theme focusing on the common and differentiating points of Safiye and Güllü is comprised of five sub-themes: *Marital status*, *class*, *body*, *gender-based domestic division of labor and care ethics*. The third theme addressing the attitudes of Safiye and Güllü towards love includes the sub-categories of *agapic/altruistic love style* and *manic/possessive love*.

Research findings revealed that the story began with the praise of glorified masculinity although it was based upon the dialogue between two women. The powerful appearance of the man in society who is presented as noble, elite, wealthy, generous, virtuous, diligent authority figure is accompanied with his position as a central figure in his romantic affairs. It was found out that married women are defined according to their husband and the women are depicted with their physical appearances, beauties, and care ethics. Also, it was seen that married woman trivializes the other woman in terms of class and division of domestic labour. Patriarchal values were determined to make its presence felt while the women in romantic relationships are evaluating each other and identifying their identities.

Discussion

In this work, it was seen that Güllü was not labelled negatively in moral terms since she had an affair with a married man. The fact that Güllü was not fictionalized as a derogating figure who rebels against the existing values is thought to have impact upon it. Because the agapic/altruistic love attitude of Güllü led her to respect to the marriage institution the man she loved was affiliated with and limits her affair with emotional commitment. Nevertheless, malignant character of Safiye acting with the instinct to take revenge on Güllü and give harm to her was reinforced with the manic/possessive love style and opposite value was created. Therefore, a criticism of the manic/possessive love style as an opposite value was made with the glorified agapic/altruistic love style of Güllü as ideal value. At the end of the story, the transformation of the love attitude of Safiye from manic/possessive love to agapic/altruistic love strengthened this basic relational message. In the analyses made, it has been seen that the love attitudes of both Safiye and Güllü makes emphasis on the fact that men have a role complementing the existence of the woman and it puts the presence of women in a periphery position according to the presence of men. In this respect, it has been understood that the story entitled as "Güllü" can be read as the narrative of the romantic relationships reproduced in the axis of traditional gender roles and gendered emotions.

Giriş

Patriarkal toplumlarda evlilik ve aile kurumuna kutsiyet atfedilmektedir. Kadının ve erkeğin duygusal ve cinsel sadakati, poligaminin varlığı, aldatma eyleminin faili olan *öteki* kadının konumu "neyin normal ve neyin anormal olduğunu" tanımlayan aile ideolojisine (Ramazanoğlu 1998: 199) bağlı olarak değişebilmektedir. Evlilik dışı ilişkinin anlamı da karşılıklı sadakat zemininde onaylanmış olan evlilik akdinin ihlali ile vuku bulmaktadır. Bu bağlamda "kadınları[n] bir yanda iyi kızlar, sevecen anneler" diğer yanda "entrikacı metresler" (Cornell 2012: 92) şeklinde ikili bir ayrıştırmaya tabi tutulabildiği gözlenmektedir. Aile ideolojisine bağlı oluşan bu tür bölünmeler, birçok geleneksel ve modern anlatıya yansımakta; özellikle eşinin evlilik dışı ilişkisi ile karşılaşan evli kadının mağdur ve iyicil, evlilik dışı ilişkinin faili olan *öteki* konumundaki kadının ise baştan çıkarıcı ve kötücül olarak tasvir edildiği görülmektedir. Sâmîha Ayverdi'nin *Mâbed'de Bir Gece*'de¹ yer alan hikâyelerinden biri olan "Güllü", evlilik dışı aşk ilişkisine yer vermekle birlikte bu genel eğilimi ters yüz ederek aldatılan evli kadını kötücül; aldatma eyleminin faili olan *öteki* kadını ise iyicil konumlandırmasıyla dikkat çekmektedir.

Hikâye, soylu ve varlıklı bir aileye mensup olan Yıldızoğlu Aslan Bey'in eşi Safiye'nin iç çatışmalarına ve eşinin âşık olduğu Güllü ile arasında geçen diyaloga dayanmaktadır. Anlatıda âşık olduğu erkeğin evliliğinin bozulmasını hiçbir şekilde istemeyen ve onunla ekonomik çıkara ya da fiziksel beraberliğe dayalı bir ilişki kurmayan Güllü'nün baştan çıkarıcı bir kadın olarak değil bir "aşk velî[si]" (Okay 2014: 10) olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Güllü'nün bu şekilde *fedakâr ve muazzez bir kadın* olarak kurgulanması, aldatma eylemine dayalı yerleşik rolleri sarsmaktadır. Bununla birlikte aile kurumuna atfedilen kutsiyet de eserde varlığını hissettirmeye devam etmektedir.

İşselleştirilen geleneksel kodların erkeğin yüceltilmesine ve kadının ikincilleştirilmesine hizmet ettiğine işaret eden bu çalışma, Güllü'nün özgecil aşk tarzı ile Safiye'nin sahiplenici aşk tarzının arkasında, erkeği bir "güneş" gibi (37) romantik ilişkinin merkezine koyan patriarkal

¹ *Mâbed'de Bir Gece*, ilk kez 1940'ta yayımlanmış olmasına karşın yazar tarafından sadeleştirilerek ve gözden geçirilerek 1976'da yeniden yayımlanmıştır. Çalışmadaki atıflar, 1976'daki baskıya ait olup özgün imlası korunarak ve sadece sayfa numarasıyla belirtilerek verilmiştir.

bir ideoloji olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca aşkın patriarkal sistemin ürettiği romantik ideoloji ekseninde nasıl deneyimlendiğine ışık tutmaktadır. Metin, aynı zamanda sahiplenici aşkın açmazlarını ve özgecil aşka dönüşme hikâyesini işlemektedir. Safiye; kin, nefret ve kıskançlık duygularının güdümünde Güllü'yü erkek egemen sistemin gözünden değersizleştirirken kadının, kadın eliyle ikincilleştirilmesinin de bir örneğini ortaya koymaktadır. Ayrıca hikâyenin vaka zamanında Aslan Bey'in aktif bir mevcudiyeti olmamasına rağmen gizli özne olarak metinde güçlü bir şekilde varlığını hissettirdiği görülmekte ve erkek egemen değerlerin metnin bütün örgüsüne sirayet ettiği gözlenmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, metin merkezli bir okuma yapılacak ve metne sirayet etmiş patriarkal kodları çözümleyebilmek için feminist edebiyat eleştirisinden faydalanılacaktır. Öncelikle yüceltilmiş erkeklik vurguları üzerinde durularak metinden yükselen patriarkal seslerin bir değerlendirmesi yapılacak, ardından kadınlar arası benzerlikler ve farklılıklar ve madun kadınlık tasvirleri analiz edilecek, son olarak sahiplenici ve özgecil aşkın cinsiyetlendirilmiş görünümünün çözümü yapılacak.

Yöntem

Bu nitel araştırmada Sâmîha Ayverdi'nin "Güllü" adlı hikâyesi, feminist edebiyat eleştirisinin yaklaşımıyla çözümlenmiştir. Feminist edebiyat teorisi, edebî metinlerdeki kadın-erkek ilişkilerinin betimlenmesi, bu metinlerin kaleme alındığı dönemlerdeki kadınlık ve erkeklik hâllerinin tanımlanması ve kadınların toplumsal alanda yaşadığı problemlerin kavranması açısından dikkate değer bir perspektif sunmaktadır (Hosseini-Maasoum vd. 2012: 344). Zira feminist edebiyat eleştirisi "birçok kuram, yaklaşım ve yöntemle çalışan, muhalifleri olduğu kadar savunucuları da bulunan çok geniş bir camia"nın ürünüdür (Felski 2003: 2). Mevcut çalışmanın kuramsal çerçevesi de bu çeşitlilikten istifade etmekte ve "Güllü" adlı hikâyeyi, ağırlıklı olarak Sylvia Walby'nin patriarka kuramı, John Alan Lee'nin aşkın renkleri kuramı ve Carol Gilligan'ın ihtimam etiği gibi toplumsal cinsiyet temelli bakış açıları üzerinden incelemektedir. Bununla birlikte alanyazındaki farklı araştırmacıların toplumsal cinsiyet merkezli analizlerinden de faydalanmaktadır.

Çalışmada metin merkezli çözümleme, tema ve alt kategorilerin belirlenmesi yoluyla yapılmıştır. İki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak kodlamalar yapılmış; kodlayıcılar arası uyum, araştırmacıların üzerinde uzlaşmaya vardığı ortak tema ve alt kategoriler üzerinden sağlanmıştır. Yapılan kodlamalar, metin içerisinden seçilen alıntılarla desteklenmiştir.

Bulgular

Feminist edebiyat eleştirisi yoluyla çözümlenen hikâyede aşağıdaki tema ve alt kategoriler saptanmıştır:

1. Yüceltilmiş erkeklik
 - a. Soy
 - b. Bireysel özellikler
 - c. Romantik ilişkiler
 - d. Sınıf

2. Kadınlığın farklı görünüşleri
 - a. Medeni hâl
 - b. Sınıf
 - c. Beden
 - d. Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü
 - e. İhtimam etiği
3. Aşka ilişkin tutumlar
 - a. Sahiplenici aşk tarzı
 - b. Özgecil aşk tarzı

Her bir tema ve alt kategori, hikâyeden yapılan alıntılar ve alanyazındaki teorik açıklamalar eşliğinde aşağıda detaylı bir biçimde sunulmaktadır.

1. Yüceltilmiş Erkeklik

Hikâyede Aslan Bey üzerinden yüceltilmiş bir erkeklik övgüsüne yer verildiği ve bunun dört temel nokta üzerinden gerçekleştirildiği gözlenmektedir: *Soy, bireysel özellikler, romantik ilişkiler ve sınıf*.

Anlatı, Yıldızoğlu Aslan Bey'in *soylu aile geçmişinin* ve *hanesinin övgüsüyle* başlamakta ve bu yolla olayların erkek soylu bir toplumsal ve ailesel düzende geliştiğinin ilk ipuçlarını vermektedir. Bu noktada üzerinde durulması gereken ilk hususlardan biri "Yıldızoğlu Aslan Bey" ifadesidir (27). Söz konusu ifadenin hikâyenin ilk sözcükleri olarak belirlenmiş olması da ayrıca dikkat çekicidir. Davidoff (2012: 50) tarafından belirtildiği gibi patriarkal toplumlarda aile kategorileri, gündelik hayatta sık sık X, "Y'nin oğlu ya da kızı" ifadeleriyle imlenmektedir. Bu anlatım biçimi, bireylerin belirli biyolojik, tarihsel vb. ortaklıkları üzerinden birbiriyle ilişkilmesini ya da tam tersi o alanlardaki farklılıkları itibarıyla birbirinden ayrışmasını sağlamak amacıyla bir tür imleç vazifesi görmektedir. Aynı zamanda aile soyunun hangi cinsi merkeze alarak devam ettiğini örtük bir biçimde bildirmektedir. Hikâyeye bu açıdan bakıldığında, merkeze yerleştirilen cinsin erkek olduğu görülmektedir. Aslan Bey, "Yıldızoğulları'nın son evlâtlarından" biri olarak tanıtılırken (27) ana karakterleri temsil eden kadınlar ağırlıklı olarak "Aslan Bey'in genç karısı Safiye" (27) ve "Aslan Bey'in bütün mevcûdiyetine hükmeden bir aşkla sevdiği" Güllü (28) gibi ifadelerle anılmaktadır. Bu yönüyle kadın karakterler anlatı içinde, erkek soyunun bir uzantısı ya da o soyla bağı üzerinden mevcudiyet kazanmaktadır.

Hikâyede, Yıldızoğlu Aslan Bey'in evi ve soyu detaylı bir biçimde tasvir edilmektedir. Bhasin (2003: 7), patriarkal sistemlerde mülkiyetin "erkeklerin denetiminde" olduğunu ve "babadan oğula olmak üzere bir erkekten diğerine aktarıldığını" belirtmektedir. Hikâyede de "Eşraf evlerinin birçok bakımdan en dikkate değer olanı" olarak sunulan ev, asırlardır yetiştirdiği "cengâver", "halk şairleri" ve "sanatkarlar" ile tanınmakta (27); soyun önceki eril temsilcilerinin başarılarla dolu geçmişinin izlerini taşımaktadır. "Soyun" dayandırıldığı bu kişiler "âileye husûsî bir şeref ve âdetâ târihî bir ehemmiyet" kazandırmakta (27) ve eril gücün toplumsal, askerî ve kültürel alanlarda söz sahibi olduğuna gönderimde bulunmaktadır. Bu anlatım biçimi aynı zamanda bir yandan aile sisteminin tarihselliğini, kimlik tahsis ediciliğini ve kuşaklararasılığını diğer yandan erkeğin bu kuşaklararası geçişteki merkezî konumunu

imlemekte ve hikâyenin patriarkal kodlar içeren arka planını güçlendirmektedir. Davidoff (2012: 56, 58) tarafından belirtildiği gibi “bu popüler aile imgesi, ailenin ahlâkî ve mitik anlamını beslemekte” ve “bir iktidar mesajı ilet[mektedir]. Bir aile içinde ve o aile *üzerinden* (...) tanınmak -ve kabul görmek- kendiliğinden güçlü veya güçsüz olmanın koşulu” olarak sunulmaktadır. Kök ailesi güçlü olan erkekler, patriarkal sistem sayesinde “şeref, itibar ve hükmetme hakkını” (Connell 2015: 158) öncelikli olarak elde edebilmektedir.

Kök aileye yapılan vurguların ardından Yıldızoğlu Aslan Bey’in “ahlâkî”na, “hitâbet kuvveti”ne ve “çalışkanlığı”na (27), başka bir deyişle *bireysel özelliklerine* değinilmektedir. Aslan Bey, köklerinin soylu geçmişine ve atalarına layık bir vâris olarak betimlenmekte ve onun bu “sağlam âile temeli üstüne fikrî ve amelî çalışmalarından mânevî bir varlık” inşa ettiği belirtilmektedir (27). Vârisi olduğu evin, onun döneminde “bir kervansaray kadar gelene gidene kapısı açık olan bir ocak” (28) olarak faaliyet göstermesi ve cazibe merkezî hâline gelmesi, ona ilişkin yüceltilmiş erkeklik imgesini güçlendirmektedir. Zira yaygın olduğu dönemde yolcuların her türlü gereksinimini karşılayabilecek olanaklara sahip olan kervansaraylar, zengin-fakir ayrımı olmaksızın yolcuların ihtiyaçlarının “meccanen” karşılandığı yerlerdir (Turan 1946: 479). Aslan Bey’in evinin kervansaraya benzetilmesi de bu yönüyle çok sayıda yabancıyı ağırlayabilecek imkânlarla, güvenilirliğe, ekonomik güce ve cömertliğe sahip olduğuna işaret etmektedir. Davidoff (2012: 54) tarafından belirtildiği gibi “elit erkeklerin güçleri, yasalardan, kültürel normlardan, maddî, mali ve politik kaynaklara doğrudan ulaşabilmelerinden gelmektedir.” Aslan Bey’in, hikâye boyunca “bey” olarak anılması da bu elit, varyetli ve cömert erkek imgesini pekiştirmekte; onu gerek toplum gerekse ilişki içinde olduğu kadınlar nezdinde ideal bir erkek figürü hâline getirmektedir. Varlıklı bir aileden geliyor olmasıyla ekonomik iktidarın; “şerefli” bir aile geçmişine sahip olmasıyla sosyal statüsel gücün ve “sanatkâr” ceddîyle estetik değerlerin merkezî konumunda olan Aslan Bey, âdeta modern zamanların *beyaz atlı prensi* olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte Connell (2015: 159) tarafından belirtildiği üzere patriarkal toplumsal sistemlerde şiddet araçlarını elinde bulundurma imtiyazına sahip olan cins erkektir ve “cengâver” bir soydan gelen Aslan Bey, “silah odası” olan konağıyla (27) savaştıl gücün de temsilcisidir. İki kadın karakterin aşk deneyimine odaklanan ve aralarındaki diyaloga dayanan hikâyede, erkeğin bu denli öncelikli ve yüceltilmiş tasviri, onu bir bakıma anlatının gizli öznesi hâline getirmektedir. Hikâyenin en dikkate değer yönlerinden birinin de erkeğin bu saklı merkezî özne konumu olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu tür bir konumlandırma hem “erkeğin, kendini orada olmayan ötekiler üzerinden kur[duğunu]” (Cengiz vd. 2004: 59) hem de kadın karakterlerin, asli öznesi oldukları fenomenal aşk tecrübeleri içinde dahi, erkek karakterin periferisinde kaldığını imlemektedir. Başka bir deyişle kadınlık deneyiminin, bir bakıma “erkeğin yazıp yönettiği bir oyunda yardımcı oyuncu” (Bhasin 2003: 14) olmakla sınırlandığı izlenimi uyandırmaktadır.

Patriarkal kodlar ekseninde yüceltilmiş erkeklik tasvirinin, hikâyede aynı zamanda *romantik ilişkiler* üzerinden de pekiştirildiği görülmektedir. Anlatının erkek lehine evlilik ve ilişki pratiklerini meşru kılacak şekilde kurgulandığı gözlenmektedir. Aslan Bey’in 20’li yaşlarındaki delikanlılık dönemindeyken de 35 yaşlarında daha olgun bir dönemdeyken de kendinden yaşça küçük ve güzel kadınlarla evlilik ilişkisi ya da evlilik dışı ilişki yaşadığı görülmektedir. Bununla birlikte kadınların fiziksel görünümüne, güzelliklerine sık sık

gönderme yapılan hikâyede, Aslan Bey'in fiziksel gücüne ya da görünümüne dair hiçbir tasvir yapılmamış olmasının hem patriarkal toplumlarda "bakan/bakılan" ya da "değer biçen/biçilen" ilişkisinde "bakılan" ve "değer biçilen" statüsüne kadınların yerleştirilmiş olmasıyla (Bora-Üstün 2006: 43) hem de erkeğin soyu, şahsiyeti ve ekonomik iktidarı üzerinden kazandığı gücün, fiziksel görünümünden daha önemli bulunmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Aslan Bey'in ideal eş kimliğiyle bütünleşen yüceltilmiş erkeklik tasviri, onun "on beş sene karısını baş üstünde gezdirmesi" (28) ve Güllü'ye kabul etmiyor olsa da maddi değeri olan armağanlar alması ile pekiştirilmektedir. Ancak bu özelliğine karşın Aslan Bey'in romantik duygularını söze dökmediği anlaşılmaktadır. Güllü, onun "sevdâsından söyle[memesine]" ve "seni seviyorum" dememesine rağmen hâl dilinden ve kendi yoğun duygularından yola çıkarak sevildiğinden emin olmaktadır (36-37). Bununla birlikte, yüceltilmiş erkeklik imgesinin ve patriarkal toplumsal sistemin özelliklerinin açık ve örtük anlamlarıyla varlığını belirgin bir şekilde hissettiren hikâyede, Aslan Bey'in çocuğu olup olmadığından hiç söz edilmemiş olmasının anlatının dikkat çekici yönlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Zira Davidoff (2012: 60) tarafından belirtildiği gibi çocuk, "erkeğin etkin olan tohumunun bir ürünüdür" ve babalık "yalnızca erkek olmanın değil, yetişkin bir erkek oluşun da önemli bir göstergesidir." Oysa hikâyede Aslan Bey'in *baba* figürü olarak hiç konumlandırılmadığı görülmektedir. Baba olmak, hatta erkek çocuk babası olmak, yüceltilmiş erkeklik tasvirini pekiştirebilecek bir unsur olmasına rağmen hikâyede bu hususta hiçbir verinin yer almaması, ana izleğin *aşkla* alakalı olması ve Aslan Bey'in baba imgesinden ziyade arzu nesnesi bir *romantik partner* kimliği üzerinden konumlandırılmasıyla ilişkili olabilir. Bununla birlikte anlatıda babalık rolüyle öne çıkarılmasa da onun, "Yıldızoğulları'nın son evlâtlarından olan Aslan Bey" (27) olarak tanımlandığı ve bu yönüyle ailesinin soyunu devam ettiren *veliaht oğul* olarak sunulduğu görülmektedir. Bu anlatım erkek soyunun erkek çocuk üzerinden devam ettiğine gönderme yaparak anlatıdaki yüceltilmiş erkeklik tasvirini tamamlamaktadır. Aslan Bey'in ve soyunun isimlendirilmesinde seçilen sözcükler de bu tasvirin dikkat çeken yönlerinden biridir. Zira gücü ve liderlik vasfı ile öne çıkan *Aslan* isminin sembolik değeri itibarıyla erkeğin iktidarı elinde bulunduran asli figür oluşuna; soy adı olarak "Yıldızoğlu"nun seçilmiş olmasının ise ailenin bulunduğu muhitte kuşaklar boyu aydınlatıcı ve merkezî bir güç unsuru oluşuna işaret ettiği söylenebilir.

Hikâyede Aslan Bey üzerinden yapılan yüceltilmiş erkeklik tasvirinin örtük bir biçimde *sınıf* üzerinden de pekiştirildiği görülmektedir. Bu pekiştirmenin anlatıdaki bir diğer erkek figürü olan Güllü'nün babasının varlığıyla gerçekleştirildiği gözlenmektedir. "Fakir bir sepetçi" (27) olan baba; alt sınıf, yaşlı erkek figürünü temsil etmektedir ve oldukça görünmezleştirilmiştir. Kurgudaki rolünün ise Safiye'ye kapıyı açıp içeri buyur etmek ile sınırlı olduğu görülmektedir. Toplumsal statü, ekonomik güç, sanatsal başarı vb. açıdan herhangi bir meziyetiyle anılmayan bu baba figürü, patriarkal sistemin erkekler arasında da bir iktidar ilişkisi kurduğuna dair sezdirimde bulunmaktadır. Her ne kadar patriarkal sistemlerde "yaşlı erkeklerin genç erkeklere egemen oluşu" (Millet 1973: 53) söz konusuysa da anlatıda, iki erkek arasındaki sınıfsal farklılık, üst sosyoekonomik seviyeden olan erkeğin yüceltilmesi şeklinde kurgulanmıştır. Ayrıca Aslan Bey, soyunun övgüsüyle anılırken Güllü'nün babasının soyundan bahsedilmediği görülmektedir. Anlatıdaki bu kurgunun, erkekler arasındaki sınıfsal

farklılıklarda soy ve ekonomik iktidarın belirleyici bir rol oynadığına işaret ettiği düşünülmektedir.

2. Kadınlığın Farklı Görünümleri

Hikâyede, Safiye ve Güllü'nün zaman zaman kesişen tarafları olduğu gözlenirse de esasen farklı kadınlıkları temsil ettiği; bu benzerlik ve farklılıkların beş temel nokta üzerinden ortaya çıktığı gözlenmektedir: *Medeni hâl, beden, sınıf, toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü ve ihtimam etiği*.

Hikâyede medeni hâl, Safiye'nin evlilik kurumu üzerinden konumlandırılmasına bağlı olarak gündeme gelmektedir. Safiye'nin, anlatıcı tarafından hikâyede "Aslan Bey'in genç karısı Safiye" (27) olarak anıldığı görülmektedir. Bu anlatım, Safiye'nin, Aslan Bey ile evliliği üzerinden edinmiş olduğu *eşlik* rolüne (başka bir deyişle medeni hâline) vurgu yapmaktadır. *Öteki* kadın konumundaki Güllü'nün ise "küçük bir sepetçi kız" (27) olarak *isimsiz* bir şekilde anıldığı ve daha çok *çalışan kadın* kimliği ile (başka bir deyişle emeğiyle/iş gücündeki yeriyle) öne çıkarıldığı gözlenmektedir. Bu betimlemelerin patriarkal toplumun kadın bedeni ve emeği üzerinde kurduğu denetime dair örtük bir sezdirimde bulunduğu söylenebilir.

Öte yandan Güllü'den bahsedilen ilk yerde ismiyle anılmaması ikinci bir dikkatle incelenmeyi gerektirmektedir. Zira "yedi cediti asıl bir kadın" (28), "yüksek bir kadın" (28) olarak anılan Safiye, kendisinden bahsedilen ilk yerde ismiyle anılırken; onun bakış açısından "fakir bir sepetçinin kızı" (27), "âdi bir köy kızı" (28) olarak nitelenen Güllü'nün isimsizleştirilmesi hem aile kurumunu tehdit ettiği düşünülen *öteki* kadının değersizleştirilmesi hem de kadınların sınıfsal farklılıklar üzerinden ötekileştirilmesi ile ilişki olabilir. Millet (1973: 70) tarafından belirtildiği gibi patriarkal sistemlerde "sınıfın başlıca etkilerinden biri, bir kadını bir diğer kadının karşısına koymaktır." Bu anlamda genellikle "çalışan kadınlarla ev kadınları karşı karşıya getirilmektedir." Hikâyede de Güllü'nün ev içi el emeği ile (sepetçilikle) yaşamını kazanan alt tabakadan fakir bir kadın, Safiye'nin gerek kök ailesi gerekse evliliği üzerinden üst tabakadan elit bir kadın olarak temsil edildiği görülmektedir. Acar Savran'ın (2004: 194) Skeggs'e (1997) atıfta bulunarak ifade ettiği üzere "sınıfsal aidiyet, *bütün* kadınların kadınlıklarını yaşayışlarını biçimlendirmektedir." Safiye ve Güllü'nün kimliğinin, üyesi oldukları sosyal sınıflarla girift bir şekilde temsil edilmesinin de bu biçimlendirmenin bir ürünü olarak ortaya çıktığı gözlenmektedir. Bu tür bir anlatımın, aynı zamanda patriarkanın kadınlar arası farklılıkları kutuplaştırıp kendini yeniden üretme stratejisinin örtük bir görünümü olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Kadınlar arasındaki sınıfsal farklılıklar hikâyede mekânsal olarak da derinleştirilmektedir. Hikâyenin, ağırlıklı olarak iki ana mekânda geçtiği görülmektedir. Bunlardan biri, variyeti ve sosyoekonomik açıdan üst tabakayı temsil eden Yıldızoğlu Aslan Bey'in evi; diğeri yoksulluğu ve düşük sosyoekonomik statüyü temsil eden Güllü'nün evidir. Safiye "kervansaray" gibi "bir ocak"ta (28) yaşamakta olan bir kadın olarak betimlenirken; Güllü, anlatıcı tarafından sepetçilik yoluyla hayatını kazanan "kerpiçten bir evde doğup büyümüş" (27), "üstünde bir tokmağı bile olmayan" (31) "iki odalı toprak" (36) bir "kulübe"de yaşayan (31) bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Mekânın, Safiye ve Güllü'nün ait olduğu sınıfın habercisi ve kadın kimliğinin bir parçası olarak kurgulandığı gözlenmektedir. Bununla

birlikte gözlemci anlatıcının Safiye'yi tanıtırken yaşam alanını "Yıldızoğlu Aslan Bey'in evi" (27) şeklinde tanıtmaması, kadınların sınıfsal kimliklerinin evlilik kurumu ve eşleri üzerinden tanımlandığını imlemektedir. Böyle bir anlatım biçimi evin reisinin erkek olduğuna ve kadının, özel alanda da ikincil konumda yer aldığına işaret etmektedir.

Kadınlar arasında sınıf üzerinden kurulan hiyerarşik yapılanma, evlilik dışı ilişkinin alımlanışına da sirayet etmektedir. Safiye'ye, eşi tarafından aldatıldığını öğrendiğinde ıstırap veren durumlardan biri, Güllü'nün, kendisi gibi "yüksek" ve soylu bir kadın, başka bir deyişle üst tabakadan bir kadın olmaması; bunun yerine "âdî bir köy kızı" olmasıdır (28). Başka bir deyişle üst tabakadan bir kadın olarak alt tabakadan bir kadının kendisine yeğ tutulduğunu görmek Safiye'nin çektiği acıyı daha da arttırmıştır. Bu bağlamda Safiye'nin, yüksek bir kadın olsa idi Güllü'yü öldürme düşüncesinin aklından geçmeyeceğinin belirtilmesi (28) de kadınlar arası sınıfsal ayrışmaların derinliğine işaret etmektedir. Safiye, basit bir köylü kızı olarak gördüğü Güllü'yü öldürmek için "âilenin târîhî silâhı" (37) olan kamayı eline aldığında, onun "bile" *sepetçi kız* için "çok" olduğunu düşünmektedir (28). Bunun yanı sıra anlatıda Güllü'nün fakir kulübesinde "kapıların birinin üstünde arpa başağından örülmüş ve aralarına mâvi boncuk karıştırılmış bir nazar takımı" (31) bulunması, Safiye tarafından alayla karşılanmakta ve "Acabâ fakirliklerine mi nazar değmesin diye bunu asmışlar?" (31-32) ifadeleriyle gülünç bulunmaktadır. Bahsi geçen noktalar, patriarkanın ezen-ezilen ilişkisini kadınlar arasında yeniden ürettiğine ve sınıfsal farklılıkların, kadınlar arası hiyerarşilerin ve iktidar ilişkilerinin temel ölçütlerinden biri hâline geldiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte Güllü'nün Aslan Bey ile ilişki içinde olması, ona üst tabakaya hareketlilik olanağı sunsa da; maddi değer taşıyan hiçbir armağanı kabul etmemesi, kendisi için önemli olan bir erkeğe ekonomik açıdan bağımlı olmayı tercih etmediğine dair ipucu vermektedir.

Patriarkal sistemlerde "kadınlar arasında başka sınıflandırmalar da vardır: Erdem ayırımının yanı sıra güzellik ve yaş da (yapılan sınıflandırmalarda) büyük rol oynayan niteliklerdir" (Millet 1973: 70). Başka bir deyişle *beden* üzerinden yapılan sınıflandırmalar kadınlar arası bölünmelerin odak noktalarından biridir. Bununla birlikte hikâyede yaş ve güzellik, kadınlar arası farklılıkların kaynağı olarak değil; her iki kadının da erkek karakter tarafından tercih edilir olmasında belirleyici bir unsur olarak kurgulanmıştır. Zira Aslan Bey'in sevdiği iki kadının da ortak özelliği genç ve güzel olmasıdır. Bu ortaklık, patriarkal sistemin kadını, bedeni üzerinden değer biçilen bir ikinci cins olarak konumlandığına dair sezdirimde bulunmaktadır. Güllü'nün "esmer küçük bir yüzü", "pembe bir ağzı", bu "ağzın açıkta bıraktığı bembeyaz dişler"i ve "gülerek bakan simsiyah gözleri" (32) ile güzel bir kadın olarak tasvir edilmesi ve Safiye'nin can almak üzere yola çıkarken "kapının karşısına gelen aynada, heyecandan solmuş yüzünü" gördüğünde aklından geçen düşüncenin "her şeye rağmen güzel" ve "genç bir kadın" (29) olarak ifade edilmesi, kadınları tanımlayan asli yönlerden birinin beden olduğunu göstermektedir. Öte yandan patriarkal toplumsal yapılarda kadınlar, ölçütleri kendileri tarafından değil, erkeklerin arzularına göre belirlenen idealize edilmiş bir kadınlık anlayışının özelliklerine göre konumlandırılmaktadır (Berktaş 2012: 17; Walby 2021: 16). Patriarkal kodları içselleştirmiş kadınlar, kendilerini o ölçütlere göre değerlendirmektedir. Bu hikâyede de gözlemci anlatıcının Safiye'yi ve Güllü'yü erkek egemen bir bakışa göre tayin edilen kadınsı özelliklere göre "güzel" sıfatıyla tanımladığı; özellikle de Safiye karakterinin

temsilde söz konusu güzellik söylemlerinin derin bir şekilde içselleştirildiği gözlenmektedir. Kadınların genç ve güzel olmasına yapılan bir diğer gönderme ise Güllü isminin sembolik değeriyle ilgilidir. Bir gülün tazeliğini, güzelliğini ve naifliğini temsil eden Güllü isminin, sembolik açıdan kadına ilişkin gençlik ve güzellik ölçütleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Hikâyede kadının kabul ve onay görme ölçütlerinin, *geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine dayalı ev içi görevlerle* ilişkilendirildiği görülmektedir. Özellikle Güllü'nün ve onun özel alanda tasvir ediliş biçimlerinin, toplum tarafından kadına atfedilmiş rollere uygun olup olmadığı üzerinden değerlendirildiği gözlenmektedir. Ev içi iş bölümü katı bir toplumsal cinsiyet kimliğinin bir sonucu olarak patriarkal üretim ilişkilerinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Cornell 2012: 86; Walby 2021: 41) ve bu üretim ilişkilerinde genellikle “kadına, ev işi ve çocuk bakımı” ile ilgili görevler düşmektedir (Millet 1973: 52). Başka bir deyişle kadının değeri, özel alandaki (evdeki) toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün gereklerini en iyi şekilde yerine getirebilmesine bağlı olarak belirlenmektedir. Hikâyede Safiye'nin Güllü'nün “pek sâde evin[in] her tarafında, temiz ve kıvrak bir kadın elinin ihtimâmı[nın] âşikâr” (32) olduğunu düşünmesi ya da Güllü'nün kapısına gelen Tanrı misafirini ağırlamak için babasının “yemeğini dışarı ver[meyi]” (33) önermesi, ev içi toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüne dair ipuçları vermektedir. Bu bağlamda anlatıda temizlik, yemek ve diğer ev işlerinin Güllü'nün sorumluluğunda olduğuna işaret edilmektedir. Ayrıca Güllü'nün, Safiye'yi evinde ağırlarken “çâlâk ve hâkim hareketlerle sağa sola giden, misâfirinin önüne çarçabuk ayran ezip koyan” (33) hamarat bir ev kadını portresi çizmesi, ev içi cinsiyete dayalı iş bölümünü performe etmede yetkin olduğu izlenimi vermekte ve Safiye tarafından *makbul bir kadın* olarak alımlanmasına yol açmaktadır. “Halbuki Safiye Kadın bu evi, kapısından is kokusu karşılayan pis ve iğrenç bir yer olarak görmeyi ne kadar isterdi.” (32) ifadesi, bir kadının başka bir kadını değersizleştirmesinde kadına yüklenen toplumsal cinsiyete dayalı görevlerden hareket ettiğini göstermektedir. Ayrıca Safiye'nin Güllü'yü öldürmek için falcı kılığında evine gittiği sırada ona dair ilk izlenimlerinin de ev içi işlerle (örneğin evi temiz tutma, mutfak işlerinde başarılı ve hamarat olma, misafirperver olma vb.) ilgili olduğu görülmektedir. Bu dikkat, patriarkal sistemlerde ev işlerinin kadının, kadınlık kimliğinin tanımlayıcı bir parçası olarak ön plana çıkarıldığına işaret etmesi bakımından dikkate değerdir. Öte yandan hikâyede sosyoekonomik açıdan yüksek seviyede olduğu anlaşılan, “uşakları”, “adamları” (30) olan bir *evin hanımı* olan Safiye'nin ev işlerindeki maharetine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bu husus, kadınlar arası sınıfsal farklılıkların toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümüne de sirayet ettiğini düşündürmektedir.

Safiye ve Güllü karakterleriyle ilgili olarak üzerinde durulması gereken son nokta Gilligan'ın *ihitimam etiği* kavramıyla ilişkilidir. Gilligan (2017: 143) tarafından belirtildiği üzere, ihtimam etiği hâkim olduğunda, kişinin kendisi ile bağlantıda olduğu diğer kişiler arasındaki ilişkiler ahlaki bir “sorumluluk” kavramı üzerinden şekillenmektedir. Güllü'nün henüz tanımadığı bir Tanrı misafirine gösterdiği misafirperverlik, güler yüz, samimi ilgi, merhamet, özen ve kucaklayıcı tutum ihtimam etiği bağlamında ele alınabilecek özelliklerdendir. Zira ihtimam etiği açısından bakıldığında “kadınlar için ihtiyacı olana yardım etmek temel bir ahlak ilkesidir” ve “kadınlar başkalarına yardım etmeyi ve desteklemeyi” önemsemektedir (Dedeşayır 2009: 164). Başka bir deyişle kadınlar için “iyi, başkalarına bakım

verme ile aynı şey”dir (Gilligan 2017: 143). Hikâyede Güllü, ilişki içinde olduğu insanlara ihtiyaç duydukları oranda bakım sağlayarak onların iyi oluşuna özen gösteren; “kapısına ilticâ eden bir yabancıya dostmuş gibi ikram”da bulunan ve “ihtiram eden” (33) iyicil bir kadın olarak betimlenmektedir. O, uzun bir yolu olan Tanrı misafirini, sağlığını düşünerek bir süre evinde ağırlamayı teklif edecek kadar ihtimama dayalı ilişkiler kurmaktadır. İnsan ilişkilerinde merkeze aldığı bu ihtimam etiği Güllü’yü aynı zamanda âşık olduğu adamın ilişkiler ağına da hürmet etmeye ve o ilişkilerin iyi oluşunu korumada da sorumluluk almaya yöneltmektedir. Gilligan (2017: 276) tarafından belirtildiği üzere “bakım etiği kimsenin incinmemesi gerektiğini öngören şiddetsizlik ilkesine dayanmaktadır.” Öte yandan Safiye’nin bu şiddetsizlik ilkesinin aksi yönünde bir portre çizdiği görülmektedir. O, yıkıcı içgüdülerini hayata geçirmek ve *öteki* kadının varlığını sona erdirmek için masallardaki “cadı üvey anne” imgesini hatırlatacak şekilde kılık değiştirme yoluna gitmiştir (Kırzioğlu 1990: 274). Bu kılık değiştirme, falcı-cadı tipolojisini yeniden üreterek *kötücül evli eş* imgesini pekiştirmiştir. Bununla birlikte Safiye’nin Güllü ile karşılaşması sonucunda ihtimam etiği açısından içsel bir dönüşüm geçirdiği ve şiddetsizlik ilkesini benimseyerek kötücül cadı-falcı kılığında sıyrıldığı gözlenmektedir.

3. Aşka İlişkin Tutumlar

Hikâyenin ana odağı, aynı erkeğe âşık iki kadının aşk yaşantılarıdır. Arzu nesnesinin Aslan Bey olduğu anlatıda, iki kadının aşka ilişkin tutumları açısından karşıt konumlarda kurgulandığı görülmektedir. Bu kurguda Safiye sahiplenici; Güllü özgecil aşk tarzını temsil etmektedir. 1970’li yıllarda John Alan Lee tarafından ortaya konulan aşkın renkleri kuramında ele alınan altı aşk tarzı [Eros (tutkulu aşk), Ludus (oyunbaz aşk), Storge (arkadaşça aşk), Agape (özgecil/verici/fedakârca aşk), Mania (sahiplenici/obsesif aşk) ve Pragma (pragmatik/alışveriş listesi aşkı)] arasında yer alan sahiplenici aşk ve özgecil aşk, “romantik sosyal davranışlara çeşitli duygusal içeriklerin, kişilik özelliklerinin, tutum ve inançların eklenmesi ile oluşan” (Hendrick & Hendrick 2006: 150) ve birbirinden oldukça farklı yönleri olan iki aşk tarzıdır.

Anlatıda Aslan Bey’in yüceltilmiş erkeklik övgüsüyle idealize edildiği bir ilişki zeminde Safiye’nin patolojik boyutları olan sahiplenici bir aşk tarzının özelliklerini sergilediği görülmektedir. Sahiplenici aşk tarzı, “duygusal dengenin zayıf düştüğü; bir ucu kendinden geçercesine coşkulu bir duyguduruma, diğer ucu yoğun bir ıstırap duygusuna dayanan” (Hendrick & Hendrick 2006: 153) çift kutuplu ve dinamik bir yapı içinde gelişmektedir. Çoğunlukla “yoğun bir kıskançlık duygusu ile ateşlenen bir sahipleniciliğin”, “takıntılı bir duygusal bağlılığın”, “sevilenle [ve onunla ilgili şeylerle] yoğun bir düşünsel meşguliyet hâlinin” ve “aşkın şiddet içerikli dışavurumunun” (Lee 1976: 406; Lee 1977a: 86-87) eşlik ettiği bu aşk tarzının sonu genellikle iyi bitmemektedir (Hendrick & Hendrick 2006: 153). Özellikle de ilişkide arzulan karşılığı bulamayınca hayal kırıklığı yaşama ve bu hayal kırıklığını kendine ya da ötekine yöneltilen bir şiddet eylemine dönüştürme hâli (Lee 1977a: 88) aşırılaşmış bir sahiplenici aşk tarzında sıkça karşılaşılan yönlerden biridir. Hikâyede, sahiplenici aşka görülen bu karakteristik özelliklerin Safiye’nin duygu, düşünce ve eylemleri üzerinden müşahhas kılındığı gözlenmektedir: “On beş seneden beri muzaffer ve rakipsiz bir aşkla sahib olduğu kocası” (27) ile ilişkisi, Güllü’nün ortaya çıkışı ile tehlikeye düşen Safiye, rakibini “yüreğini delmek” (27) suretiyle ortadan kaldırmak isteyecek kadar güçlü yıkıcı dürtülerin; onun “kanına susayacak kadar büyük bir nefret ve kin” duygusunun (28) güdümüne

girmiştir. Safiye'nin zihni "tek muzaffer gayesiyle" (29) yani Aslan Bey'in aşkını yeniden elde etme düşüncesiyle o kadar meşguldür ki rakibini ortadan kaldırma yönündeki "kararı karardı[r]" (29) ve bu uğurda tüm "mâkul düşüncelerini boğmuş[tur]" (29). Sabitlik kazanan "fikrinden, onu, kendi aleyhine olan ihtimaller bile çeleme[yecektir]" (29). Saldırganlık dürtülerinin ve düşmanlık duygularının egemenliği altına giren, aldatılmış olmanın yarattığı derin "ıztırâp" duygusu ile buhrana düşen ve "yakalanmayı bile göze alacak kadar [rakibinin hayatına son verme] tasavvurunun zebûnu" (28) olan Safiye, bu bağlamda son derece kötücül ve büyüklenmeci bir karakter olarak resmedilmektedir. Safiye'nin Aslan Bey ile olan ilişkisindeki takıntı derecesindeki duygusal bağlılık ve düşünsel meşguliyetin de bu bağlamda sık sık belirtildiği görülmektedir. Aslan Bey'in Güllü ile olan ilişkisini öğrendiği tarihten itibaren yoğun bir şekilde Güllü'yü ortadan kaldırma planları yapmasının ve sevdiği erkeğin aşkına muktedir olacak tek kadın olma arzusunun arkasında Safiye'nin bu takıntılı aşk tarzının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Öyle ki Safiye, "baharın bitip yazın başlamış olduğunu" (30) fark edemeyecek kadar kendisini bu duygu ve düşüncelere kaptırmıştır: "Zâten aylardan beri neyin farkında"dır (30) ki?

Safiye'nin varlığında sahiplenici aşkta gözlenen "sevileni tüm yaşamsal faaliyetlerinin merkezi" (Lee 1977a: 87) olarak konumlandırma yönündeki tutkulu adanmışlığın izleri de sürülmektedir. Kadının, aldatılmaya bağlı olarak deneyimlediği yaşamsal eksen kaymasında, benliğine yabancılaşmasında, "rûhunun bu yeni" ve fakat menfi "çehresi" ile karşılaşmasında (30) bahsi geçen tutkulu bağlılığın etkili olduğu düşünülmektedir. Zira anlatıda kocasını ilişkisel açıdan kaybettiğini düşünen Safiye'nin, "gözleri, bütün güzelliklere kör, kulakları bütün güzel seslere sağır" hâle gelmiştir. "Bütün müsbet hislerinden boşalmış, sanki usaresi çekilmiş bir nebat gibi, duygularında tam bir kuruluk hâsıl olmuştu[r]. Her şeye karşı aksi ve nefretli bilhassa bütün güzel şeylere kindardı[r]" (30). Başka bir deyişle hayatının merkezine oturttuğu romantik aşkın artık varolmayacağı bir yaşamsal dönemin eşiğine geldiğini düşünen Safiye, âdeta varoluşsal bir kuraklık yaşamaktadır. Bu kuraklık hâli içinde tüm olumlu duyguları yok olmuş; evvelce Aslan Bey ile birlikte yürüdüğü yollardan tabiatta karşılaştığı en "tatlı sesler"e (30) kadar her şey onda sadece kin, intikam ve nefret duyguları uyandırır olmuştur. Anlatıda Safiye'nin, "fenâlık yapmak için yaşayan", "bütün" "güzellikleri ayaklariyle çiğne[mek]" isteyen, "bütün dünyâ, bütün varlık âlemi için" "menfi hisler" duyan, "tek zevki, yakmak, yıkmak, ezmek, öldürmek" olan (30) kötücül bir karakter olarak resmedilmesinde onun aşkı bu aşırı sahiplenici, takıntılı, karanlık ve melankolik hâl içinden yaşamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Safiye'de ayrıca hem sahiplenici aşkta gözlenen "sevilene fiziksel ve spiritüel olarak, tüm varlığıyla sahip olma ve yeterli gelme arzusu"nun (Lee 1977a: 88) hem de "partnerin sevgisini kaybetme konusunda kaygılı; umutla umutsuzluk arasında gelgitli bir hâl"in (Hendrick & Hendrick 2020: 2) varlığı gözlenmektedir. Hikâyede Safiye'nin zihninde beliren "Kocasının hayâtından koparmak, silmek istediği bu aşkı, acaba bu hareketiyle, kalbinden de uzaklaştırabilecek miydi? Belki de sepetçi kız, öldükten sonra da, ebedî bir güneş gibi, dâimâ sevgilisinin gönlünü ısıtacak, ışıklandıracak ve bir an bu gönlün ufkundan gurub etmiyecekti" (29) şeklindeki düşüncelerin bahsi geçen özelliklerle yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Safiye'nin "içini buran acı bir îtirafla" eşini kast ederek "Keşki döğüp, söğseydi de gene

tek sevdiği ben olsaydım!" (28) sözleri, idealize edilen eşi kaybetme ihtimalini göze almaktansa fiziksel şiddetin bile bir noktada tolere edilebileceğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte hikâyede Safiye'nin patolojik bir boyut kazanan sahiplenici aşk tarzı, Güllü'nün varlığının aynasında çözülmüştür. Safiye'nin Aslan Bey'in eşi olduğunu bilmeksizin onunla aşk üzerine söyleşen Güllü; aşırı sahiplenici, takıntılı, gönülsüz ve şiddet içerikli tutumların aşk tecrübesine zarar verdiğini belirtmiş ve bunu yaparken avcı metaforuna başvurmuştur:

Av peşinde koşan avcı, avını ya ölü, yâhud da yaralı olarak ele geçirir... Sevdiklerini zorla ele geçirmek isteyenleri de ben, avculara benzetirim. Zîra, zorla yakalayım derken, sevdiklerinin gönülleri ya vurulur, ya da ölür. Sevdâ zorluk tanımaz. O ne silâh, ne tuzak, ne de ökse ile ele gelir. İşte gönlüm apaçık... istersen eğil bak.. Ne öksüm var ne tuzağım... Sevdiğim istediği zaman gelir; oraya konar, istediği zaman da uçup gider.. (35).

Güllü'nün bu sözleri ve bu sözleri ile varlığından çağlayan "temiz aşk dalgası" (35), Safiye'nin içine düştüğü karanlık aşk tecrübesinden arınarak adı gibi *saflaşmasına*; sahiplenici aşk tarzından uzaklaşmasına ve özgecil aşka doğru yol almasına yardımcı olmuştur. Çünkü *özgecil aşk tarzında* "manipülasyona" (Lee 1977a: 151-152) ve tuzaklara yer yoktur. Bu aşk tarzı, herhangi bir art niyet ya da bağlayıcı bir ilişki zemini olmaksızın fedakâr ve şefkatli bir aşk tarzını karakterize etmektedir (Lee 1977a: 151). Özgecil aşk tarzında kişinin, karşılık beklemeksizin özveride bulunması (Lee 1977a: 151; 1977b: 175), partnerinin iyiliği için kendini feda etmeye meyilli olması olasıdır (Shaver & Hazan 1988: 496-497). "Ben birisini seviyorum. Ama benim sevdam, sevdiğimden karşılık bekleyecek kadar küçük değildir.. O beni sevmiş sevmemiş ne çıkar? Elverir ki benim gönlüm onunla dolu olsun.." (34) diyen Güllü, bu sözleriyle özgecil aşkın, karakteristik özellikleri arasında yer alan "karşılık beklemeden ilgi ve ihtimam gösterme" (Hendrick & Hendrick 2020: 3) hâlini temsil etmektedir. Güllü'nün Aslan Bey'e duyduğu aşkı tarif ederken evlerinin yakınlarında bulunan Gökpınar ile kurduğu analojik bağlantı ve bu sırada "gözlerinden bir sarhoş lâubâliliği ile düşmeye başlayan yaşlar" (35) da özgecil aşkının kuvvetini imlemektedir. "Bu ak, bu temiz sular gece demez gündüz demez akar durur.. Bütün köy o sudan içer; yolcuları, gelip geçenleri hep, o sular... Ama gene de ne biter, ne tükenir... Benim sevdam bir pınardan daha mı azıksızdır ki kuruyup gitsin?" (35) diyen Güllü'nün sözleri, aşkının "temiz[liğine]" ve "tüken[mezliğine]" işaret etmektedir. Ayrıca bu sözlerin özgecil aşk tarzının "hem şimdiye hem de geleceğe dair vaatte bulunan bir kalıcılıktaki sevgi taahhüdünün yansıması olduğu" (Lee 1977a: 153) gözlenmektedir. Buna ek olarak Güllü için, seven birinin aşkında karşılık beklemeyi aklından geçirmesi olası değildir; çünkü "Aşk.. Bütün kuvvetlerin baş koyduğu tek secdegâh! Aşk.. Öldüren, diriltten tek kuvvet!"tir (35). Seven için sevdiğini tanımış olmaktan daha "bahatlı" (36) bir şey yoktur. Benzer şekilde, Safiye'nin "Sevdiğin adam (...) seni niçin böyle iki odalı toprak evde oturtuyor, niçin bakmıyor sana?" sorusuna karşı Güllü'nün, Aslan Bey'den gelen parasal değeri olan hiçbir hediye kabul etmediğini; bunun yerine "sâde, yollardan topladığı çiçekleri" kabul ettiğini; "onu sevmekten, daha kârlı" hiçbir şey olmayacağını dile getirmesinin (36) de özgecil aşkın karşılık beklemeden doğasına işaret ettiği gözlenmektedir. Bu sözlerde yer verilen çiçek sembolünün ise aşkı, maddilikten soyutlama hâlini pekiştirdiği düşünülmektedir.

Özgecil aşk tarzı aynı zamanda fedakârlık yönü baskın olan ve kişinin, sevdiği kişinin iyi-oluşunu kendi iyi-oluşunun önünde tuttuğu bir aşk tarzını karakterize etmektedir (Hendrick & Hendrick 2006: 153). Safiye'nin "niçin sevdiğin adama varmıyorsun?" sorusuna Güllü'nün gönlünde sevda "ateşi" yansa da verdiği "Ona varan varmış.. evini barkını bozacak ben mi kaldım?." (34) şeklindeki yanıt da, onun Aslan Bey'in ve ailesinin iyi oluşunu kendi isteklerinden ve ihtiyaçlarından önde tuttuğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Zira özgecil aşk tarzı, bencillik ve narsisizmden uzaktır (Lee 1977a: 153) ve Güllü'nün bu tavrı, diğerkâmlığını ortaya koymaktadır.

Özgecil aşk tarzında, aşk kutsal bir görev addedilmekte; herkes sevmeye değer görülmektedir (Lee 1977b: 180). Başka bir deyişle bu aşk tarzında kıskançlık duygusuna ve manipülatif tavırlara rastlanmamaktadır (Lee 1977a: 151-152). Güllü'nün "sevdiğimin karısını, herkesten çok severim!" sözlerinin bu kıskançlıktan uzak hâle işaret ettiği gözlenmektedir. Bununla birlikte özgecil aşk tarzı acı çekmeyi aşkın kaçınılmaz bir parçası olarak konumlandırmaktadır (Lee 1977a: 154). Ancak bu acı, Safiye'de rastlandığı gibi kıskançlık, kin ve nefret ile ortaya çıkan bir "cehennem" azabı değil; Güllü'de gözlendiği gibi "yedi cehennemin ateşi[nin bile] bahar" gibi kalacağı, "sarhoş bir coşkunklukla" (34) iç içe geçen bir acıdır.

Güllü ile Safiye'nin aşk tarzları arasındaki bu farklılıkları ayırt etmek önemlidir. Zira hikâyede aşk duygusu, iki kadın üzerinden sahiplenici aşk tarzı ile özgecil aşk tarzının birbirine göre karşıt konumlarda kurgulanmasıyla ele alınmaktadır. Güllü'nün ülküdeğer konumundaki ulvileştirilen özgecil aşk tarzı ile bir bakıma karşıdeğer konumundaki sahiplenici aşk tarzının eleştirisi yapılmaktadır. Anlatının sonunda Safiye'nin aşk tarzının özgecil aşk yönünde değişmesi de bu temel ilişki mesajla alakalıdır. Safiye'nin, Güllü'ye "senin sevdan, benim sevdâmı yendi. Artık aşkı öğrendim! Onu bana sen öğrettin." diyerek kamasını hediye etmesi ve ondan Aslan Bey'e "Buraya bir kadın geldi; kocasının sevdiği kızı öldürmek için yola çıkmış.. Ama ben ona aşkı öğrettim. Bundan sonra o da sevdiğini, karşılık beklemiyen bir aşkla sevecek! O kadının kirlî gönlünü, benim temiz sevdam yıkadı, temizledi!" (37-38) mesajını iletmesini istemesi de bu anlamı güçlendirmektedir.

Bununla birlikte hikâyede Safiye'nin ve Güllü'nün aşka ilişkin tutumları, kadının varoluşunda erkeğin tamamlayıcı ve merkezî rolü olduğuna vurgu yapmakta ve kadın varlığını erkeğin varlığına göre periferi bir konumda anlamlandırmaktadır. Safiye'nin kocasının aşkını kaybettiği zaman bir *kötülük abidesine* dönüşüp varoluşsal bir kuraklık yaşamasında ve Güllü'nün aşk ateşiyle bir pınar gibi çağıldayıp varoluşsal bir bereketlilik hâli tecrübe etmesinde de hareket noktası Aslan Bey'dir. Kadınlarda gözlenen bu durumun patriarkal toplumsal sistemle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Zira Berktaş (2012: 17-18) tarafından belirtildiği gibi patriarkal sistemlerde "kadınların kendi kendilerini tanımlamaları, kendi kimliklerini özerk bir biçimde oluşturmaları, kısacası *kendi adlarını kendilerinin koyması* söz konusu değildir." Kadınların en önemli mücadele alanlarından biri, içselleştirmiş oldukları egemen kültür temelli kadınlık imgeleridir. Bu içselleştirilmiş unsurlar, kadınların bilincinin en derin katmanlarına sindiği ve benliklerinde yer ettiği için bireyleşme süreçleri sekteye uğramaktadır (Cornell 2012: 86-87). Kadınların hakiki özerkliğine kavuşabilmesi için yaşamlarını yeniden tahayyül etmeye ve bunun için de toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşik

yapılandırmaların kimliklerini ipotek altına alan kısıtlamalarını yapısökümüne uğratmaya ihtiyaç vardır. Bununla birlikte kadınların kendilerini, erkek ekseninde tanımlamalarının hikâyenin sonunda da devam ettiği görülmektedir. Safiye, Güllü'ye Aslan Bey'in silah odasından aldığı kamayı armağan ederken Güllü de Safiye'ye Aslan Bey'in kırlardan topladığı "dağ gülleri"ni (38) hediye etmiştir. Kama, ne kadar Aslan Bey'in bir eşyası ise güller de ondan gelen bir başka unsur olarak yine onu temsil etmektedir. Kama, Safiye'nin öldürücü nefretini geride bıraktığının bir sembolü iken güller, Güllü'nün ihtimamlı tavrına karşılık gelmektedir. Güllü'nün Aslan Bey'in kendisine duyduğu aşkın sembolü olan bir armağanı Safiye Hanım'a vermesi aynı zamanda, onun hikâye kişilerinin yazgısını belirleyen rolüne de işaret etmektedir. Çiçek takdiminin ayrıca, iki kadının tek bir erkeğin aşkını koşulsuz bir şekilde, yani özgecil aşkın rehberliğinde paylaşmaya hazır oluşlarının sembolik bir temsili olarak değerlendirilebileceği de düşünülmektedir.

Hikâyede ayrıca özgecil aşk tecrübesi içinden aşkın kutsiyetinin öne çıkarıldığı gözlenmektedir. Bu kutsiyetle ilişkilendirilebilecek şekilde Lin ve Huddleston Casas (2005: 40) da özgecil aşkın spiritüellikle, dinselikle ilişkili olduğunu ve iman duygusuna bağlı olarak özgecil aşkın arttığını öne sürmektedir. Hikâyede anlatıcının Güllü'yü âdeta bakire Meryem saflığıyla öne çıkararak aşkı bir iman tecrübesi gibi tasvir ettiği gözlenmektedir. Irigaray (2012: 12) tarafından da belirtildiği gibi Yahudi ve Hristiyanlık gibi tek tanrılı dinlerde küçük kız ve ergen figürleri tanrısallığı ve kutsallığı sembolize etmektedir. Nasıl ki bakire Meryem "insanlığın bağışlanması[nın] ve kutsallığa yeniden erişmesinin emanetçisi" (Irigaray 2012: 13) ise bu hikâyede de evlilik dışı bir ilişki yaşamasına rağmen bedensel açıdan el değmemişliğini koruyan Güllü, Safiye Hanım'ı aşkın ve tinselliğin daha transandantal ve olgun bir formuna ulaşmasına aracı olmuştur. Bu bakımdan Güllü, aşkı saf bir varoluş tecrübesi içinden yaşayan *mistik bir kahraman* olarak resmedilmektedir. Ayrıca eserin ilk baskısında başlığının "Aşk Öğrendim" olması (Ayverdi 1940: 21), *aşk öğrenen özne* olarak Safiye'yi merkeze alan bir kurgu intibamı uyandırsa da sonraki versiyonunda adının "Güllü" olarak değiştirilmesi *makbul ve merkezî kadın* figürün *saf aşk öğreticisi* olan Güllü üzerinden oluşturulduğunu düşündürmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada Sâmiha Ayverdi'nin, patriarkanın romantik deneyimleri inşa edici gizil gücünü ortaya koyan ve kadınların, evlilik dışı aşk ilişkisindeki konumunu ezber bozucu bir anlatımla ele alan "Güllü" adlı hikâyesi, feminist edebiyat eleştirisi yoluyla çözümlenmiştir. Yapılan çözümlenmelerde üç ana tema ve on bir alt kategori ortaya çıkmıştır. Hikâyede ilk olarak, Aslan Bey üzerinden yüceltilmiş bir erkeklik övgüsüne yer verildiği ve bu tasvirin dört temel noktaya temas ettiği görülmüştür: *Soy, bireysel özellikler, romantik ilişkiler ve sınıf*. Hikâyede ikinci olarak, Safiye ve Güllü'nün kesişen ve ayrışan taraflarından hareketle beş ana nokta üzerinde durulduğu gözlenmiştir: *Medeni hâl, beden, sınıf, toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü ve ihtimam etiği*. Hikâyede son olarak Safiye ve Güllü'nün aşka ilişkin tutumlarına yer verilerek *sahiplenici aşka* karşı *özgecil aşk tarzının* öne çıkarıldığı saptanmıştır.

Hikâye, iki kadın arasında geçen bir diyaloga dayanmasına karşın yüceltilmiş erkeklik övgüsüyle başlamaktadır. Soylu, elit, varyetli, cömert, ahlaklı, çalışkan bir *bey* olarak sunulan

erkeğin, toplumsal açıdan muktedir görünümü, romantik ilişkilerinde merkezî bir figür olarak konumlandırılmasıyla örtüşmektedir. Evli kadının, eşine göre tanımlanması, kadınların bedensel güzellikleri ve ihtimam etliğiyle tasvir edilmesi, evli bir kadının *öteki* kadını sınıfsal açıdan ve ev içi iş bölümüne göre değersizleştirmeye çalışması ise periferide kalan kadınların temsil biçimlerindeki ölçütlere işaret etmektedir. Romantik ilişkinin tarafları olan kadınların, birbirlerini değerlendirme ve aşk üzerinden kimliklerini belirleme arayışının patriarkal değerler ekseninde kurgulandığı görülmektedir. Hikâyeye adını veren Güllü, evlilik dışı ilişkide sevdiği erkeğin evli olduğu bilgisine rağmen, yaygın eğilimlerin aksine ahlaki açıdan etiketlenmediği gibi mevcut değerlere başkaldıran aykırı bir figür olarak da kurgulanmamıştır. Çünkü Güllü'nün özgecil aşk anlayışı, sevdiği erkeğin bağlı olduğu evlilik kurumuna hürmet etmeyi ve ilişkiyi duygusal bağlılıkla sınırlandırmayı gerektirmiştir. Azize imgesinin yeniden üretildiği bu örgüde, bekâr ve genç bir kadın olarak Güllü'nün aşkı, mütekabiliyet ve menfaat ilişkisinden ari olarak deneyimlemesi, süregiden evlilikle birlikte aşka da atfedilen kutsiyetle ilişkilidir.

Güllü'nün evli bir erkekle ilişkisi, iradi bir seçim olmakla birlikte aşkının yol açtığı duygusal mağduriyet ve ahlaki temsiller, evli kadının intikam ve kötülükten başka bir seçenek/yol görmeyen kötücül karakteriyle ve sahiplenici aşk tarzıyla sorgulamanın dışında bırakılmıştır. Güllü'nün aşk tarzının yüceltilmesinin gerisinde kurgusal birçok oyun ve bilinçli boşluklar bulunmaktadır. Safiye'nin falcı kılığına girerek Güllü'nün aşkının detaylarını öğrenme tecessüsü, Güllü'nün kendini ve aşkını *aklama* imkânı yaratacak diyalogları meydana getirmiştir. Öte yandan Safiye'nin kocası tarafından aldatıldığını ifade ederken Güllü'ye dolaylı olarak mesaj vermesinin (böylelikle onu utandırmamasının), Güllü'yü evlilik dışı ilişkiden caydıracak ya da bundan dolayı suçlayacak bir anne figürünün yer almamış olmasının ve babanın silik bir düzlemde tasvir edilmesinin genç kadını *yuva yıkıcı kadın imgesinden* uzaklaştırmak amacıyla başvuru anlatı stratejileri olduğu öngörülmektedir. Ayrıca Güllü'nün aşkının *kutsiyetine* yapılan işaretler, sevdiği erkeğin ilişki etiğini ihlal etmesini görünmez kılarak aldatılan kadınla kurulacak empatinin de önüne geçebilmektedir.

Patriarkal değerlerin son derece yoğun olduğu hikâyede, evlilikle çocuk arasında bir ilişkinin kurulmamış olması da son derece ilgi çekicidir. Safiye'nin on beş yıldır evli olduğu bilgisini veren anlatıcının, onun anne olup olmadığına değinmemesi de üzerinde durulması gereken bir diğer noktadır. Zira Safiye'nin *intikama susamış bir eş* olmaktan öte *gözü yaşlı bir anne* olarak kurgulanması, Güllü'nün aşk tarzının idealize edilmesinin önünde engel teşkil edebilirdi. Aynı zamanda bu nokta, Güllü'nün sevdiği erkeğin “evini barkını bozma” *seçeneğini* ve *fedakâr* tutumunu da zayıf bırakabilecekti. Aksi durumda Aslan Bey, sadece karısını değil çocuğunu da bir başka kadının aşkı uğrunda terk etme potansiyeli olan bir erkek, Güllü ise kötücül bir kadın olarak görece daha kolay tasavvur edilebilecekti. Anlatıcı, okuyucunun tartacağı kefelere *masum çocuk-geç sevgiliyi* koymaktansa “kirli gönlü”-“temiz aşk”ı koymayı tercih ederek Güllü'nün durduğu sınırın *ulviliğini* öne çıkarmıştır. Bu nedenle Aslan Bey'in çocuksuz olabileceğini de gündeme taşımayarak ilişkiyi neslin devamını sağlamaya yönelik alternatif bir ilişki arayışı hikâyesi hâline getirmemiş, *kutsiyet* addedilen özgecil aşkı zedeleyebilecek faktörleri dışarıda bırakabilmiştir. Erkeğin merkezî konumda olduğu bu aşkla, romantik ilişkideki varoluşsal kriz çözümlenirken kadının kendilik inşasının da istikameti belirlenmiştir. Bu bakımdan “Güllü”, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve

cinsiyetlendirilmiş duygular ekseninde yeniden üretilen romantik ilişkilerin hikâyesi olarak da okunmaya açık hâle gelmiştir.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre; "Sâmiha Ayverdi'nin *Güllü* Adlı Hikâyesinde Yüceltilmiş Erkeklik, Kadınlığın Farklı Görünümleri ve Cinsiyetlendirilmiş Aşk Tarzları" adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TRDizin ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Kaynakça

- Acar Savran, Gülnur (2004). *Beden emek tarih: Diyalektik bir feminizm için*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Ayverdi, Sâmiha (1940). *Mabetde bir gece*. İstanbul: Gayret Kitabevi.
- Ayverdi, Sâmiha (1976). *Mâbed'de bir gece*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Berktaş, Fatmagül (2012). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın: Hristiyanlıkta ve İslamiyette kadının statüsü üzerine karşılaştırmalı bir yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bhasin, Kamla (2003). *Ataerkil sistem: Erkeklerin dünyasında yaşamak*. Çev. Ayşe Coşkun. İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Bora, Aksu-Üstün, İlkur (2006). *Sıcak aile ortamı: Demokratikleşme sürecinde kadınlar ve erkekler*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Cengiz, Kurtuluş, Tol, Uğraş Ulaş ve Küçükural, Önder (2004). "Hegemonik erkekliğin peşinden". *Toplum ve Bilim*, 101: 50-70.
- Connell, Raewyn W. (2015). *Erkeklikler*. Çev. Nagihan Konukçu. Ankara: Siyasal Kitap.
- Cornell, Drucilla (2014). "Etik feminizm nedir?". *Çatışan feminizmler: Felsefi fikir alışverişi*. Çev. ve Ed. Feride Evren Sezer. İstanbul: Metis Yayınları. 86-118.
- Davidoff, Leonore (2012). *Feminist tarihyazımında sınıf ve cinsiyet*. Çev. Zerrin Ateşer-Selda Somuncuoğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dedehayır, Handan (2009). "Mekânlar, ilişkiler ve duygularını işe koşan kadınlar". *Kadın ve mekan*. Ed. Ayşen Akpınar, Gönül Bakay ve Handan Dedehayır. İstanbul: TurkuvaZ Kitap. 158-172.
- Felski, Rita (2003). *Literature after feminism*. Chicago, USA: The University of Chicago Press.
- Gilligan, Carol (2017). *Kadının farklı sesi: Psikolojik kuram ve kadının gelişimi*. Çev. Duygu Dinçer, Fulden Arısan ve Merve Elma. İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Hendrick, Clyde & Hendrick, Susan S. (2006). "Styles of romantic love". *The psychology of love*. Ed. Robert J. Sternberg & Karin Weis. New Haven, Conn.: Yale University Press. 149-170.
- Hendrick, Susan S. & Hendrick, Clyde (2020). "Romantic love in the age of COVID-19". *Journal of Loss and Trauma*. 1-4. Doi: 10.1080/15325024.2020.1763557

- Hosseini-Maasoum, Seyed M., Davtalab, Hoda & Vahdati, Mahnoosh (2012). "The feminist analysis of Shirley Jackson's The Lottery: A dominant-discourse-control framework." *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 3(11): 343-351.
- Irigaray, Luce (2012). *Meryem'in esrarı*. Çev. Feyan Yıldırım. İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Kırzioğlu, Bançiçek (2010). *Sâmiha Ayverdi: Hayatı-eserleri*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lee, John A. (1976). "Forbidden colors of love: Patterns of gay love and gay liberation". *Journal of Homosexuality*, 1(4): 401-418. Doi: 10.1300/J082v01n04_04
- Lee, John A. (1977a). *The colors of love*. USA: BantamBooks.
- Lee, John A. (1977b). "A typology of styles of loving". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 3: 173-182. Doi: 10.1177/014616727700300204
- Lin, Li-Wen & Huddleston Casas, Catherine A. (2005). "Agape love in couple relationships". *Marriage & Family Review*, 37(4): 29-48. Doi: 10.1300/J002v37n04_03
- Mallandain, Ian & Davies, Martin F. (1994). "Notes and shorter communications: The colors of love: Personality correlates of love styles". *Personality and Individual Differences*, 17(4): 557-560. Doi: 10.1016/0191-8869(94)90092-2
- Millet, Kate (1973). *Cinsel politika*. Çev. Seçkin Selvi. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Okay, M. Orhan (2014). "Takdim". *Mabette bir gece*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları. 7-11.
- Ramazanoğlu, Caroline (1998). *Feminizmin ve ezilmenin çelişkileri*. Çev. Mefkure Bayatlı. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Shaver, Philip R. & Hazan, Cindy (1988). "A biased overview of the study of love". *Journal of Social and Personal Relationships*, 5: 473-501. Doi: 10.1177/0265407588054005
- Turan, Selçuk (1946). "Selçuk kervansarayları". *Belleten*, X(39): 471-496.
- Walby, Sylvia (2021). *Patriyarka kuramı*. Çev. Hülya Osmanağaoğlu. Ankara: Dipnot Yayınları.

ПЕРВЫЕ УТОПИЧЕСКИЕ СНЫ В ТУРЕЦКОЙ И РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРАХ
THE FIRST UTOPIAN DREAMS IN TURKISH AND RUSSIAN LITERATURE

Yasemin GÜRSOY*

Информация о статье	АННОТАЦИЯ
<p>✉ Получена: 16.09.2021</p> <p>✓ Принята: 15.11.2021</p> <hr/> <p>Ключевые слова: <i>Утопия, утопический сон, Александр Сумароков, Намык Кемаль.</i></p> <hr/> <p><i>Научно-исследовательская статья</i></p>	<p>Цель исследования – сравнительный анализ первых утопических снов в турецкой и русской литературах. Предметами исследования являются повести «Сон “Счастливое общество”» Александра Петровича Сумарокова и «Сон» Намыка Кемалья. Актуальность выбора темы обусловлена, во-первых, тем, что сравнительный анализ турецкой и русской утопий малоизучен. Во-вторых, тема показывает, что сны в жанре утопии используются в качестве мотива в разных эпохах и культурах. В статье кратко рассказывается о появлении жанра утопии в турецкой и русской литературах. Анализируются социальные и культурные различия через утопические сны двух авторов. В работе предпринимается попытка передать черты, которые русские и турецкие писатели ищут в идеальном обществе, с помощью цитат из произведений А. Сумарокова и Н. Кемалья. В результате доказано, что тема поиска идеальной формы государства и жанр утопии используются в литературе разных обществ и периодов, и утопические сны – идеальный способ для этого жанра.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>✉ Received: 16.09.2021</p> <p>✓ Accepted: 15.11.2021</p> <hr/> <p>Keywords: <i>Utopia, utopian dreams, Alexander Sumarokov, Namik Kemal.</i></p> <hr/> <p><i>Research Article</i></p>	<p>The purpose of the study is a comparative analysis of the first utopian dreams in Turkish and Russian literature. The subjects of the research are the stories <i>Dream of a Happy Society</i> by Alexander Petrovich Sumarokov and <i>The Dream</i> by Namik Kemal. The relevance of the topic choice is due, firstly, to the fact that the comparative analysis of the Turkish and Russian utopias is insufficiently studied. Secondly, the topic shows that dreams in the genre of utopia are effective in different eras and cultures. The article briefly describes the emergence of the utopia in Turkish and Russian literature. In the analysis section social and cultural differences are examined through utopian dreams of the two authors. The features that Russian and Turkish writers who are looking for in an ideal society are trying to convey with quotations from the works of A. Sumarokov and N. Kemal. As a result, it is proved that the theme of the search for the ideal form of the state and the genre of utopia are used in the literature of different societies and periods, and utopian dreams are the ideal way for this genre.</p>

* Dr. Öğr. Üyesi., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Edirne / Türkiye, E-mail: yasemingursoy@trakya.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2103-3410>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Gürsoy, Yasemin (2021). “Первые Утопические Сны в Турецкой и Русской Литературах”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 320-333. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.996292>.

Özet

Çalışmanın amacı Rus ve Türk edebiyatlarındaki ilk ütopyik rüyaların karşılaştırmalı bir analizini yapmaktır. Araştırma konusu olarak Aleksandr Petroviç Sumarokov'un *'Mutlu Toplum' Rüyası* (Сон "Счастлиное общество") ve Namık Kemal'in *Rüya* eserleri belirlenmiştir. Seçilen konu, Türk ve Rus ütopyalarının karşılaştırmalı analiziyle ilgi yapılan araştırmaların az olması nedeniyle günceldir. İkinci olarak ise konu özellikle ütopya türünde rüyaların farklı dönem ve kültürlerde etkili olduğunu göstermektedir. Makalede Türk ve Rus edebiyatlarında ütopya türünün ortaya çıkışından kısaca bahsedilmektedir. Analiz bölümünde, iki yazarın ütopyik rüyaları aracılığıyla sosyal ve kültürel farklılıkları ele alınmaktadır. Türk ve Rus yazarların ideal bir toplumda aradıkları özellikler, A. Sumarokov ve N. Kemal'in eserlerinden yapılan alıntılarla aktarılmaya çalışılmaktadır. Sonuç olarak, ideal devlet biçimini arama teması ile ütopya türünün farklı toplum ve dönem edebiyatlarında her zaman kullanıldığı ve ütopyik rüyaların bu tür için işlevsel bir metot olduğu gösterilmektedir.

Anahtar kelimeler: ütopya, ütopyik rüya, Aleksandr Sumarokov, Namık Kemal.

Extended Abstract

This article briefly describes the emergence of the genre of utopia in Russian and Turkish literature. The comparative analysis is carried out based on the works *"Dream of a Happy Society"* by Alexander Sumarokov and *"The Dream"* by Namık Kemal, which are the first dream utopias in Russian and Turkish literature. The work attempts to convey the features that Russian and Turkish writers are looking for in an ideal society, based on quotations from works.

As in world literature, there are examples of utopia in Turkish and Russian literature. The genre of utopia in Russian literature begins to actively develop since the 18th century, but the primary sources of the genre were ancient Russian folk tales, legends. The first utopian works in Turkish literature appeared in the 19th century. It is worth noting that the genre of utopia appears late in Turkish literature and differs from functioning in other cultures. In Russian literature, under the influence of a religious text and teaching, the genre of utopia appears and continues to develop, while for Turkish literature this is happening in the opposite direction. In particular, the fact that the Ottoman state was one of the leading powers of the era made writers and society an impression that they lived in an ideal state. This situation changed with the collapse of the Ottoman Empire, and the first utopian works in Turkish literature appear as dreams with socio-political content.

Being the first authors to use the dream motif in their utopian works, A. Sumarokov (1717-1777) and N. Kemal (1840-1888) are important writers for their national literature. Both authors see problems in social order and try to find solutions to these problems with their own methods, that is, through their works. Sumarokov's story *"Dream of a Happy Society"* was published in 1759 in the magazine *"Trudolubivaya Pchela"*. N. Kemal wrote *"The Dream"* during his exile in Famagusta in 1872.

In this article, which compared two different utopias from world literature, we came to the following conclusions. N. Kemal primarily criticizes the society of his era. He not only dreams but also explains what is needed to realize dreams. He believes that his idealized country can exist with freedom, will of the people, government, responsible work for everyone, and equality. He does not describe the ideal country in detail, but he especially emphasizes technological advances, the importance of education, and increased welfare. A. Sumarokov begins to talk about an ideal society without criticizing or touching on the problems of his era. He also does not indicate what needs to be done for the emergence of an ideal society. He provides a recipe for a happy society, describing the general characteristics of the ideal statesman, the system of government and justice, the army, and society.

As a result, any literary work of the same genre is unique, because the periods and situations in which it was written are different. *"Dream of a Happy Society"* and *"The Dream"*, which are examples of the genre of utopia, have many differences, although they were written in the same genre. This situation is a concrete example of the relationship of literature to tradition and society. Factors such as the ideology and personal life of the author, the social and political conditions of the era, affect the works. In addition, this article once again demonstrates the importance of the search for the ideal society by authors in different societies and periods and the eternity of the genre of utopia. Prospects for further research can be designated as identifying differences and similarities between

Russian and Turkish literature through comparative research, as well as a more detailed study of the development of the genre of utopia in both literatures.

Введение

С тех пор, как человечество задумалось о создании порядка на земле, оно также начало искать идеальную форму государства. Выбранные формы государства не затрагивают всех членов общества, а также полностью исключают некоторых членов и вытесняют их из общества. Индивид, оказавшийся в одиночестве, впадает в духовную пустоту, и в результате этого проявляются мечты, то есть утопические мысли (Yetkin 2020: 64). Растущее недовольство людей существующим порядком и процесс поиска идеальных моделей общества попадают в порочный круг. Искать идеальный социальный порядок и управление – это тема, о которой задумывается все человечество, а также и мыслители. В целом мыслители также начинают думать об утопии, когда их исключают из общества. Профессор Борис Егоров (2006: 5) подчёркивает, что авторы утопии часто пишут свои произведения в тюрьме, и объясняет это тем, что автор был лишен общественной жизни и деятельности в этом процессе. К этой идее можно добавить и авторов в изгнании. Первым, кто обратился к теме с произведением «Государство», стал известный философ Платон, а роман «Утопия», который дал этому жанру свое название, написан Томасом Мором. Известно, что оба мыслителя испытывали проблемы с управлением и обществом в то время, когда они жили.

Значение слова утопия в словаре даётся в виде «законопроекта или мысли, которые невозможно реализовать» (ТДК: 2021). Термин «утопия» ведёт своё происхождение от греческого «οὐ» - нет и «τόπος» - место, и значит место, которого нет, а с романом Томаса Мора это слово приобретает значение «воображаемой страны» (Nişanyan 2021). «Утопия – это эстетическая проблема, которую автор рассматривает в своей работе, основываясь на идее создания альтернативного социального дизайна против существующего» (Karaca 2010: 66). Как и в мировой литературе, в турецкой и русской литературах существуют примеры жанра утопии. Стоит отметить, что в турецкой литературе жанр утопии появляется поздно и отличается от функционирования в других культурах. На данный момент вновь наблюдается влияние структуры общества, культуры, управления и исторического процесса на литературу.

Профессор В. Святловский (2015: 9) говорит, что «Золотые сны утопии скрашивают серую прозу жизни и вызывают стремление вперед, к чарующим далям грядущего. Они – дыхание романтизма, но не в минувшем, а в будущем. Они – сказки грядущего.» Сны являются одним из важнейших элементов жанра утопии. Авторы утопии прибегают для защиты от давления, критики и цензуры государства к сновидению. И поскольку сон рассматривается как бессознательное действие, то, что происходит в этом случае, кажется более невинным. Тот факт, что автор творит свою утопию особенно в сценах сновидений, позволяет ему более свободно и комфортно выражать свои идеи.

В этой статье кратко рассказывается о появлении жанра утопии в русской и турецкой литературах. Сравнительный анализ проводится по произведениям «Сон “Счастливое общество”» Александра Сумарокова и «Сон» Намыка Кемалея, которые являются первыми утопическими снами в русской и турецкой литературах. В работе

предпринимается попытка передать черты, которые русские и турецкие писатели ищут в идеальном обществе, на основании цитат из произведений.

Утопии в русской и турецкой литературах

Жанр утопии в русской литературе начинает активно развиваться с XVIII века, но «первоисточниками жанра были древнерусские фольклорные сказания, легенды и хождения» (Тараканова 2009: 39). Д. В. Бугров (2001: 31) объясняет это тем, что «история русской утопической литературы неразрывно связана с трагической судьбой России». Первые утопические произведения в турецкой литературе появились спустя почти столетие в XIX веке. В русской литературе под влиянием религиозного текста и учения жанр утопии появляется и продолжает свое развитие, в то время как для турецкой литературы это происходит в противоположном направлении. В частности, тот факт, что Османское государство являлось одной из ведущих держав эпохи, произвёл на писателей и общество впечатление, что они живут в идеальном государстве. Отсутствие «желания создать альтернативный мир или изменить и воспроизвести данный мир в литературном измерении из-за мысли о том, что мир является совершенным в своей сути», в исламе задерживает появление жанра утопии в турецком обществе (Canbaz 2012: 65). Эта ситуация меняется в процессе распада Османской империи, и первые утопические произведения в турецкой литературе появляются как сны с социально-политическим содержанием.

Многие философы высказывают мнение, что утопизм лежит в основе русской ментальности и Э. Я. Баталов добавляет: «В России утопия всегда чувствовала себя как дома» (Митина 2013: 15). Первые утопические произведения в русской литературе появляются в XVIII веке: «Путешествие в землю Офирскую г-на С... шведского дворянина» М.М. Щербатова, «Сон “Счастливое общество”» А.П. Сумарокова, «Арфаксад. Халдейская повесть» П.М. Захарьина, «Сон» А.Д. Улыбышева. Интеллигенция видит, что в XIX веке Россия отстаёт от Запада в таких областях, как мировоззрение, государственное строительство и материальное производство, и начинает писать социалистические утопические произведения (Веремчук - Сорокин 2017: 9). Некоторые примеры включают «Европейские письма» и «Земля безглазцев» В.К. Кюхельбекера, «4338 Год» В.Ф. Одоевского, «Тарантас» В.А. Соллогуба, «Что делать?» Н.Г. Чернышевского, «Сон» А.Д. Улыбышев, «Сон смешного человека» Ф.М. Достоевского. Для русской литературы XX век – период разрыва, и особенно в течение первых 30 лет наблюдаются произведения этого жанра: «Через полвека» С.Ф. Шаропова, «Красная Звезда» А.А. Богданова, «Вечер в 2217 году» Н.Д. Федорова, «Путешествие моего брата Алексея в страну крестьянской утопии» А.В. Чаянова, «Республика Южного Креста» В.Я. Брюсова, «Страна Гонгури» В. Итина, «Мы» Е.И. Замятина, «Аэлита» А.Н. Толстого, «Трест Д.Е.» И.Г. Эренбурга, «Грядущий мир. 1923–2123» Я. Окунева, «Через 1000 лет» В.Д. Никольского, «За чертополохом» П.Н. Краснова, и др. «В 1930-е годы отечественная литературная утопия переживает спад: утверждающийся социалистический реализм не способствовал её дальнейшему развитию. Одним из последних образцов литературы подобного рода становится роман Я.Л. Ларри «Страна счастливых» (1931) – яркий пример коммунистической утопии» (Юрченко 2018: 195). До середины 1950-х годов не появляются новые произведения утопического жанра. Во второй половине XX века и особенно в периоде перестройки многие произведения

написаны в жанре утопии: «Гуманность Андромеды» И.А. Ефремова, «Завтра в России» Э. Тополя, «Иное небо» А. Лазарчука, «Полдень, XXII век» А.Н. и Б.Н. Стругацких, «Гравилет “Цесаревич”» В. Рыбакова, «Вариант “И”» В. Михайлова. С начала XXI века до наших дней жанр утопии продолжает свое развитие в таких произведениях как «Сверхдержава» А. Плеханова, «Конкистадор» Д. Володихина, «Эвакуатор» и «ЖД» Д. Быкова, «2008» С. Доренко, «2018» О. Славниковой, «Заложник» А. Смоленского и Э. Краснянского, «День опричника» В. Сорокина и др.

Произведения с утопическими особенностями в турецкой литературе начинают появляться со второй половины XIX века. С XX века чаще прибегают к утопии с влиянием исторических и общественных событий. Стоит отметить, что произведения в турецкой литературе сами по себе не несут утопических черт, часто переплетаются с фантастическими и научно-фантастическими жанрами. Среди утопических произведений, написанных в XIX веке, можно показать «Сон» (Rüya) Зия-Паши, «Воображаемая жизнь» (Hayat-ı Muhayyel) Хусейна Джахита и «Воображаемая жизнь» (Ömr-i Muhayyel) Тевфика Фикрета. Количество утопических произведений увеличивается после начала XX века. «Тот город» (O Belde) Ахмета Хашима, «Новый Туран» (Yeni Turan) Халиде Эдип, «Фетрет» (Fetret) Али Кемаля, «Махди» (Mehdi) Омара Сейфеттина, поэма «Красное яблоко» (Kızıl Elma) и повесть «Где красное яблоко» (Kızıl Elma Neresi) Зия Гёкальпа имеют утопические черты. Первая работа в турецкой литературе республиканского периода (1923–1940) – роман «В стране свободных людей» (Serbest İnsanlar Ülkesinde) Ахмеда Агаоглу. Важными примерами являются произведения «Небесная страсть» (Semavi İhtiras) Раифа Неждета Кестелли, «Анкара» (Ankara) Якупа Кадри Караосманоглу, «Возвращение на родину» (Yurda Dönüş) Мемдуха Шевкета Эсендала, «Мы одни» (Yalnızız) Пейами Сафа, «Земля просыпается: Воспоминания учителя бесхлебной деревни» (Toprak Uyanırsa: Ekmeksizköy Öğretmeninin Hatıraları) Шевкета Сюрея Айдемира, «Разие» (Raziye) Мелиха Джеведета Андая и «Завтра завтра» (Yarın Yarın) Пынар Кюр. После 1980-х годов чаще встречаются произведения, носящие утопические черты. Можно сказать, что политическая обстановка после 1980 года повлияла на рост числа произведений. Однако стоит отметить, что некоторые произведения этого периода содержат как утопические, так и антиутопические элементы. «Воспоминания о 2027 году» (2027 Yılı'nın Anıları) Четина Алтана, «Дети эпохи луча» (Işın Çağı Çocukları) Гюльтен Дайоглу, «Таормина» (Taormina) Хилми Явуза, «Законопроект Йокистана» (Yokistan Tasarısı) Ильхана Мимароглу, «Утопия: Мистический сказочный мир» (Ütopya Mistik Masal Dünyası) Решата Каракую, «Последняя сказка» (Son Masal) Армагана Этемоглу, «Море черных воспоминаний» (Siyah Hatıralar Denizi) Мехмета Ачара, «Последний остров» Зульфю Ливанели можно отнести к появившимся за последнее время турецким утопиям (Balı ve Uğur 2017: 8-9).

Утопические сны А. Сумарокова и Н. Кемаля

Будучи первыми авторами, которые использовали мотив сновидений в своих утопических произведениях, А. Сумароков (1717-1777) и Н. Кемаль (1840-1888) являются важными литераторами для своих национальных литератур. Оба автора видят проблемы в социальном порядке и пытаются найти решения этих проблем своими методами, то есть посредством своих произведений. Повесть Сумарокова «Сон

«Счастлиное общество»» была опубликована в 1759 г. в журнале «Трудолюбивая пчела». Н. Кемаль написал свою «Сон» во время изгнания в Магосе в 1872 году. Поскольку работа запрещена, нет четкой информации о процессе публикации (Yürek 2013: 251).

Н. Кемаль не смог получить регулярное образование, но развивался и продолжал свою художественную жизнь благодаря литературным встречам, в которых он участвовал, во время своей службы в Стамбуле. Из-за статей, в которых он поддерживал парламентскую систему, и работ по вопросам родины и свободы, он постоянно испытывал проблемы с государством и много раз был отправлен в ссылку в изгнание (Öztürk 2018: 415). Он написал «Сон» в процессе обновления и вестернизация Османского государства. Увидев приближение социальных перемен, писатель в произведении призывает тихую толпу действовать и освободиться из плена, в котором она находится. Н. Кемаль также рассказывает о предстоящих прекрасных днях и видит, что его мечта о Родине сбывается в конце его сна. С. Стамбулов говорил о «Сне» Н. Кемали как о «поэтическом произведении» и добавлял, что «это произведение проникло в Турцию, вызвало восторг молодёжи, ходило в сотнях рукописных списков и тайно передавалось из рук в руки» (Стамбулов 1935).

А. Сумароков, который стал одним из самых важных авторов в русской литературе XVIII века, написал произведения разных жанров и внёс большой вклад в литературно-художественное развитие своей эпохи. Журнал «Трудолюбивая пчела», который он основал в Петербурге в 1759 году, является первым русским частным журналом. В этом журнале автор опубликовал утопическое произведение «Сон “Счастлиное общество”». В произведении ощущаются «масонские взгляды, популярные среди интеллектуальной элиты России во второй декаде XVIII века» (Тараканова 2009: 40). Форма правления, рассматриваемая в произведении, «абсолютная монархия, которая управляется просвещенным монархом» (Титлина 2018: 10). Как и в повести «Сон “Счастлиное общество”», «в своих произведениях, он выделяет образ справедливого правителя, который поддерживает принципы Просвещения, новые культурные изменения и ведет войну против незнания и реакционности» (İnanır 2008: 160). Цель автора – показать людям основные черты счастливого общества и воспитать дворянское общество.

В текстах «Сон “Счастлиное общество”» Александра Сумарокова и «Сон» Намыка Кемали есть герой-рассказчик. Герой, который видит сны в обоих произведениях, является автором, и события передаются через него. Основная причина этого выбора заключается в том, что в центре художественного вымысла находятся сны. Человек, который лучше всего передаёт сон, несомненно, тот, кто видит этот сон; поэтому используется герой-рассказчик.

Есть параллели с точки зрения художественного вымысла произведений. Обе утопии основаны на сновидении. Другими словами, они построены на бессознательном состоянии. Сумароков начинает, рассказывая свой сон: «Заснув некогда, увидел я в успокоении моём мечтание благополучия общества» (Сумароков 1986: 33). В отличие от Сумарокова, Н. Кемаль подробно изображает место, где он был, прежде чем заснуть: «Однажды днём я пошел в особняк с видом на Босфор и сел у окна» (Kemal 1993: 251). Когда писатель сидит в особняке на в Босфоре, море, которое кажется очень спокойным и тихим, внезапно начинает колебаться, и солнце направляется на запад. Через некоторое время, когда солнце исчезает, мир превращается в темную и страшную среду. В этой

главе автор, ссылаясь на сложную ситуацию, в которой находится общество, засыпает под влиянием удушья окружающей среды.

А. Сумароков начинает рассказывать об идеальном обществе своей мечты, а не выражать проблемы эпохи: *«Благополучия общества, приведенного в такое состояние, какового несовершенство естества достигнуть может»* (Сумароков 1986: 33). Н. Кемаль видит во сне общее состояние общества, в котором он живёт: *«Я хотел осмотреться. Как будто мои глаза не осмеливались оторваться от моих ресниц из-за ужаса ситуации, я ничего не мог обнаружить (...) Господь, кроме тебя, никто не видит, сколько крови угнетенных пролито за этой темной завесой! Кроме тебя, никто не знает, сколько жестоких людей закаляют свои кинжалы! Кроме тебя, никто не узнает, у скольких сирот слезы текут из глаз! Кроме тебя, никто не слышит, сколько людей, желающих справедливости, плачут из-за угнетателей!»* (Kemal 1993: 252). По словам Н. Кемалья, со всех сторон есть жестокость, угнетение, пытки и другие притеснения. Причина всего этого в том, что народ не борется за свободу и Родину.

В отличие от А. Сумарокова Н. Кемаль использует фею свободы, воображаемое существо, для передачи своих идей. Фея свободы, выходящая из горящего облака на горизонте, изображается как довольно красивая женщина. Но когда автор видит цепи, качающиеся за этой красивой женщиной, он понимает, что это образ свободы. Фея свободы обращается к людям: *«Эй те, кто ныряют во сне небрежно! Эй те, кто привык к страданиям! Эй те, кто поклоняются плену! Эй те, кто питают унижение страха! Эй те, кто совершают всякое подлость!»* (Kemal 1993: 256) и обвиняет этих людей в том, что они безразличны к эпохе и не сопротивляются бедствиям, которые переживает страна, в том, что они приняли плен, укрывшись за достижениями предкам. Она обращается к интеллигенции, трудящейся на благо общества и к тем, кто служит Родине: *«Эй надежда Родины, хранитель спасения нации, жизненный капитал достоинства, надежда будущего человечества»* (Kemal 1993: 262). Она говорит им продолжать свой путь, несмотря на все трудности, и предвещает, что у них будет величайшее блаженство. Затем фея свободы исчезает. В этой главе Н. Кемаль, через фею свободы, подчёркивает, что вместо того, чтобы связываться с прошлым, необходимо сосредоточиться на будущем. Он приглашает людей действовать, подчёркивая, что поколения интеллектуалов будут добиваться прогресса, не отставая от эпохи.

Утопия Н. Кемалья начинается рассказываться после исчезновения феи свободы. Писатель внезапно оказывается в огромной стране. В первую очередь он видит высоту уровня жизни в обществе и рассказывает об этой ситуации. *«Уникальная страна начала демонстрировать своё величие своими городами, равнинами, реками, морями»* (Kemal 1993: 263). Он подчёркивает, что страна организована и неописуемо красива. В стране есть города, освещенные цветными лампами и соединенные друг с другом на короткие расстояния. Железные дороги, телеграфные столбы и различные транспортные средства соединяют людей и города.

В обществе все равны. В качестве причины равенства указывается высота уровня образования и благосостояния. В стране есть библиотеки, которыми каждый может воспользоваться. *«То, что знает самый недалёкий студент, считается высокой степенью, которая является причиной гордости самых богатых библиотек самой цивилизованной столицы в настоящее время»* (Kemal 1993: 264). Народ живёт в

материальном и духовном изобилии. Поэтому автор говорит, что *«даже бедный, который считается самым несчастным, живёт лучше, чем самый богатый султан нашего времени»* (Kemal 1993: 264).

Уровень жизни общества, который также имеет свободу общения и транспорта, довольно высок. *«Имея абсолютное соблюдение права на использование, каждый считал своё имущество ещё одним миром, созданным для себя. В каждом доме есть такие объекты, как место для отдыха, библиотека, музей, мастерская, мектеп¹, чтобы удовлетворить все потребности и вкусы семьи»* (Kemal 1993: 265).

Система правосудия довольно развита, и свобода мысли стала укоренившейся в утопической стране Н. Кемала. Нет необходимости искать права, но *«суды все ещё служат примером для суда киямата²»* (Kemal 1993: 264). Понятие несправедливости даже было удалено из словарей. В этой стране невозможно совершать несправедливость, поэтому *«нет необходимости закрывать способы совершения несправедливости железными наборами или вытаскивать каменные стены перед ними или назначать судебных приставов, чтобы справедливость восторжествовала»* (Kemal 1993: 264).

Любовь к Родине и обществу лежит в сердцах и душах людей. Все готовы отдать свою жизнь за Родину и общество, но это не нужно. В этой утопической стране, где нет ревности и враждебности, все люди живут в единстве и изобилии. Как видно, в утопии Намыка Кемала описывается атмосфера полного спокойствия и доверия.

А. Сумароков начинает рассказывать о счастливом обществе, не обращая к условиям того периода, в котором он живёт. По его словам, для того чтобы люди были счастливы в стране, общество должно быть в гармонии, обеспечивать эту гармонию идеалистическим и справедливым государственным деятелям. Чтобы изобразить эту среду, Сумароков говорит о системе образования, общественных правилах, моральных ценностях, системе наказания, судах, армии. Но прежде всего он подчёркивает религиозный аспект и духовный мир счастливого общества: *«Благочестие, не допускающее примеситься себе суеверию в сей стране, есть основание всего народного благополучия. Духовные содержатся в великом почтении, которого они и достойны»* (Сумароков 1986: 33). В утопической стране писателя религиозные и верующие люди показаны как образцовые граждане. Он подчёркивает, что у этих людей обязательно должны быть следующие черты: отсутствие пороков, человеколюбие, скромность и умеренность (Тараканова 2007: 288). Сумароков также упоминает священнослужителей, которые находятся в гармонии с обществом, и изображает их как философов, полезных для общества: *«Они к светским и светские к ним имеют любовь, и оттого между духовными и светскими согласие, что на свете бывает редко»* (Сумароков 1986: 34). Для автора, который также делает ссылки на Библию в произведении, благочестие является одним из самых основных принципов счастливого общества. Религиозные убеждения Сумарокова отражаются в его утопии, а религиозные мотивы не встречаются в произведении Намыка Кемала.

¹ «Начальная мусульманская школа для мальчиков» (Крысин 2005).

² «Как и в христианстве, в исламе существует идея, согласно которой через некоторое время наступит конец света. За концом света неизбежно следует так называемый Судный день (Киямат)» (Стогов 2018:14).

Во главе идеальной страны Сумарокова находится тот, кого он описывает как «великого человека». Просвещённый монарх показан как сострадательный и справедливый человек, который любит свою страну: «Сим имеет он народную любовь, страх и почтение. (...) Слабости прощает он милосердно, беззакония наказует строго (...) Достоинство не остаётся без воздаяния, беззаконие без наказания, а преступление без исправления» (Сумароков 1986: 33). В то же время монарх посвящает время как работе, так и жизни, но заботится о пользе своего народа, даже когда он развлекается: «Он имеет обыкновение не всегда в делах, но иногда и в забавах упражняться, однако и в них не погубляет он драгоценного времени; обои они на всенародной основаны пользе» (Сумароков 1986: 33). Есть также начальники, которые помогают «великому человеку» в государственных делах. Идеальный государь выбирает «людей честных, разумных и во звании своем искусных» как начальники (Сумароков 1986: 33). В стране существует законодательный государственный орган, называемый Государственный совет, и Сумароков описывает орган следующим образом: «В него никаких участных дел не вносится. Там распорядки, исправления, узаконения и прочие государственные основания или по повелению монарха, или ко предложению оному» (Сумароков 1986: 34).

Сумароков также упоминает законы в идеальной стране. Книга закона, которая привлекает внимание на данный момент, «не больше нашего календаря» (Сумароков 1986: 34) и все общество знает законы наизусть. Счастливое общество идеальной страны не нуждается в законах, состоящих из бесчисленных статей, потому что нет незаконных ситуаций, которые могли бы нарушить порядок. Автор даёт первые и последние предложения в книге законов прописными буквами: «Сия книга начинается тако: ЧЕГО СЕБЕ НЕ ХОЧЕШЬ, ТОГО И ДРУГОМУ НЕ ЖЕЛАЙ. А окончивается: ЗА ДОБРОДЕТЕЛЬ ВОЗДАЯНИЕ, А ЗА БЕЗЗАКОНИЕ КАЗНЬ» (Сумароков 1986: 34).

Другой вопрос, который затрагивает после закона, суды и судопроизводство. Он подчёркивает, что правила соблюдаются в судах, дела заканчиваются быстро и справедливо: «Дела во всех приказах вершатся не по числу голосов, но по книге узаконений, отчего ни споров, ни неправды не бывает. (...) Дела оканчивают очень скоро, для того, что очень мало спорят, а ещё меньше пишут и ни челобитчиков, ни ответчиков лишнего говорить не допускают, а главная причина скорости их – беспристрастие (...) Больше месяца в судебных тамо местах никакое дело не продолжается, а по месяцу времени берут только самые завязчивые дела» (Сумароков 1986: 34). По мнению автора, отсутствие несогласий, несправедливости и взяточничества в судах является важным элементом для того, чтобы общество было счастливым и мирным.

Сумароков отмечает, что в счастливом обществе люди равны, крестьянин или вельможа все одинаково приняты: «Не имеют тамо люди ни благородства, ни подлородства и преимуществуют по чинам, данным им по их достоинствам, и столько же права крестьянский имеет сын быть великим господином, сколько сын первого вельможи» (Сумароков 1986: 34). Автор показывает, что люди живут в равных условиях, когда идеальное правительство создано.

Моральные ценности, труд и действия, совершенные на благо общества ценятся: «Всякая наука, всякое полезное упражнение, всякое художество и всякое ремесло, по размеру своей доброты и по размеру успеха трудящегося, тамо в почтении, а

тунеядство в превеличайшем презрении, а слово тунеядец жестокая тамо брань, которая гнушаяся, к работе люди с самого младенчества привыкают» (Сумароков 1986: 35). Также автор подчёркивает, что общество презирает людей с вредными привычками такими, как пьянство, тунеядство, денежные игры.

Еще одна тема, о которой подробно рассказал Сумароков, - военные дела. Все армии зависят от Военного Совета. Он описывает различные звания, которые составляют армию, и упоминает, что обладатели званий должны быть умными и знающими. Народ проявляет любовь и уважение к солдатам, которых они считают защитниками Родины. Армии готовы противостоять любой ситуации, даже в мирное время: «В мирное время войски их непрестанно воинским обрядам обучаются и снабдены всем, во всякое время ко бранному походу готовы. К суровой жизни военные люди всеми мерами стараются привыкнуть и как защитники отечества народом почитаемы и любимы» (Сумароков 1986: 35-36).

В конце произведений оба писателя испытывают печаль, потому что они пробуждаются от своих прекрасных снов. Когда Н. Кемаль просыпается, хочет снова заснуть, но не может. Он выражает удовлетворение сном, который он видел: «Я видел сон, никакая реальность не сравнится с ним ни разу» (Kemal 1993: 254). Н. Кемаль также указывает на трудность реализации своих идеалов, но это можно увидеть во сне. А. Сумароков тоже недоволен тем, что проснулся от этого прекрасного сна. Он желает, чтобы его сон стал реальностью, которую все видят: «Дай боже, чтобы сны, подобные сну сему, многим виделись, а особливо наперсникам фортуны» (Сумароков 1986: 36).

Заключение

В этой статье, в котором сравнивали две разные утопии из мировой литературы, мы пришли к следующим выводам. Н. Кемаль в первую очередь критикует общество своей эпохи. Он не только мечтает, но и объясняет, что нужно для реализации сновидений. Он считает, что его идеализированная Родина может существовать со свободой, волей народа, правительством, ответственной работой каждого и равенством. Он не очень подробно описывает свою идеальную страну, но особенно подчёркивает технологические достижения, важность образования и повышение уровня благосостояния. А. Сумароков начинает рассказывать об идеальном обществе, не подвергая критике и не затрагивая проблем своей эпохи. Он также не указывает, что нужно сделать для появления идеального общества. Он даёт рецепт счастливого общества, описывая общие характеристики идеального государственного деятеля, системы управления и правосудия, армии и общества.

В итоге любое литературное произведение одного и того же жанра уникально из-за того, что периоды и ситуации, в которых оно было написано, различны. «Сон “Счастливое общество”» и «Сон», которые являются примерами жанра утопии, имеют много различий, хотя они были написаны в одном и том же жанре. Эта ситуация является конкретным примером отношения литературы к традициям и обществу. Такие факторы, как идеология и личная жизнь автора, социальные и политические условия эпохи, влияют на произведения. Кроме того, эта статья ещё раз демонстрирует важность поиска идеального общества авторами в разных обществах и периодах и вечность жанра утопии. Перспективы дальнейших исследований можно обозначить как выявление различий и

сходств между русской и турецкой литературами путём сравнительных исследований, а также более подробное изучение развития жанра утопии в обеих литературах.

Etik Beyan

Yazar beyanına göre, “Первые Утопические Сны в Турецкой и Русской Литературах” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; ULAKBİM TRDizin ölçütlerine göre çalışmada etik kurul onayını gerektiren herhangi bir veri toplama ihtiyacı duyulmamıştır.

Библиография

- Balı, Filiz-Uğur, Ufuk (2017). “Yazınsal Alanda Klasik Ütopyalar ve Türk Edebiyatı’nda Ütopya”. *Dede Korkut*, 6 (13): 1-12.
- Canbaz Yumuşak, Firdevs (2012). “Ütopya, Karşı-Ütopya ve Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği”. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 61: 47-70.
- İnanır, Emine (2008). *I. Petro ve II. Katerina'nın Kanatları Altında XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı*. İstanbul: İskenderiye Yayınları.
- Karaca, Birsen (2010). “Yevgeni Zamyatin Ütopya Algılarını Yeniden Kurarken”. *Folklor/edebiyat*, 16 (63): 65-70.
- Kemal, Namık (1993). “Rüya”. *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. ed. Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları. 251-266.
- Nişanyan, Sevan (2021). *Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. <https://www.nisanyansozluk.com/?k=%C3%BCtopya> [16.06.2021].
- Öztürk, Zehra (2018). “Veysi’nin ‘Hâb-Nâme’si ve Namık Kemal’in ‘Rüya’sında Konu, Devir ve Üslup”. *Researcher: Social Science Studies*, 6: 404-421.
- Türk Dil Kurumu (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> [16.06.2021].
- Yetkin, Gülhanım Bihter (2020). *Andrey Platonov’da Ütopya, Yaşamı ve Sanatı (1899-1951)*. Ankara: İksad Publishing House.
- Yürek, Hasan (2013). “Namık Kemal ve Ziya Paşa’nın ‘Rüya’ları”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII (2): 249-263.
- Бугров, Дмитрий Витальевич (2001). “Утопия в России: к истории развития литературного жанра во 2-й половине XVIII – 1-й трети XX в.”. *Русская литература: национальное развитие и региональные особенности: Материалы международной научной конференции: В 2 ч. Ч. 1*. Екатеринбург: Уральский федеральный университет им. Б.Н. Ельцина. 31-40.
- Веремчук, Алла Сергеевна-Сорокин, Геннадий Вениаминович (2017). “Утопизм в сознании русской интеллигенции XIX - начала XX века”. *Известия высших учебных заведений, Северо-Кавказский регион, Общественные науки*, 2 (194): 9-15.
- Егоров, Борис Федорович (2007). *Российские утопии: исторический путеводитель*. Санкт-Петербург: Искусство.

- Крысин, Леонид Петрович (2005). *Толковый словарь иноязычных слов*. Москва: Издательство Русский язык.
- Митина, Наталья Георгиевна (2013). “Русская утопия. Территория новых возможностей”. *Вестник Владивостокского государственного университета экономики и сервиса*, 1 (19): 15-24.
- Святловский, Владимир Владимирович (2015). *Русский утопический роман (Фантастическая литература: Исследования и материалы. Том II)*. Москва: Salamandra P.V.V.
- Стамбулов, Виктор Осипович (1935). *Намык Кемаль*. Москва: Журнально-газетное объединение.
- Стогов, Дмитрий Игоревич (2018). *Ислам: история и современность: учебное пособие по дисциплине «Религиоведение»*. Санкт-Петербург: Издательство СПбГЭТУ «ЛЭТИ».
- Сумароков, Александр Петрович (1986). “Сон ‘Счастливое Общество’”. *Русская литературная утопия*. ред. Вячеслав Павлович Шестаков. Москва: Издательство Московского университета. 33-36.
- Тараканова, Анна Дмитриевна (2007). “Утопический идеал в произведении А. П. Сумарокова «Сон. Счастливое общество»”. *Дергачевские чтения – 2006. Русская литература: национальное развитие и региональные особенности: материалы международной научной конференции*. 5-7 октября 2006 г. Екатеринбург: Издательство Уральского университета; Издательский дом «Союз писателей». 287-292.
- Тараканова, Анна Дмитриевна (2009). “Русская литературная утопия второй половины XVIII века”. *Ученые записки Казанского университета, Серия Гуманитарные науки*, 151 (3): 39-46.
- Титлина, Елена Юрьевна (2018). “Повесть А.П. Сумарокова «Сон “Счастливое Общество”» как явление русской утопической мысли середины XVIII в.”. *Вестник Амурского Государственного Университета, Серия: Гуманитарные Науки*, 80: 8-15.
- Юрченко, Татьяна Генриховна (2018). “Утопический дискурс в русской литературе XX-XXI вв.”. *Социальные и гуманитарные науки, Отечественная и зарубежная литература, Сер. 7, Литературоведение: Реферативный журнал*, 4: 192-198.

References

- Balı, Filiz-Uğur, Ufuk (2017). “Yazınsal Alanda Klasik Ütopya ve Türk Edebiyatı’nda Ütopya”. *Dede Korkut*, 6 (13): 1-12.
- Canbaz Yumuşak, Firdevs (2012). “Ütopya, Karşı-Ütopya ve Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği”. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 61: 47-70.
- İnanır, Emine (2008). *I. Petro ve II. Katerina'nın Kanatları Altında XVIII. Yüzyıl Rus Edebiyatı*. İstanbul: İskenderiye Yayınları.

- Karaca, Birsen (2010). “Yevgeni Zamyatin Ütopya Algılarını Yeniden Kurarken”. *Folklor/edebiyat*, 16 (63): 65-70.
- Kemal, Namık (1993). “Rüya”. *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. ed. Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları. 251-266.
- Nişanyan, Sevan (2021). *Nişanyan Sözlük Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. <https://www.nisanyansozluk.com/?k=%C3%BCtopya> [16.06.2021].
- Öztürk, Zehra (2018). “Veysi’nin ‘Hâb-Nâme’si ve Namık Kemal’in ‘Rüya’sında Konu, Devir ve Üslup”. *Researcher: Social Science Studies*, 6: 404-421.
- Türk Dil Kurumu (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> [16.06.2021].
- Yetkin, Gülhanım Bihter (2020). *Andrey Platonov’da Ütopya, Yaşamı ve Sanatı (1899-1951)*. Ankara: İksad Publishing House.
- Yürek, Hasan (2013). “Namık Kemal ve Ziya Paşa’nın “Rüya”ları”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII (2): 249-263.
- Bugrov, Dmitriy Vital'evich (2001). “Utopiya v Rossii: k istorii razvitiya literaturnogo janra vo 2-y polovine XVIII — 1-y treti XX v.”. *Russkaya literatura: natsional'noe razvitie i regional'nye osobennosti: Materialy mejdunarodnoy nauchnoy konferentsii: V 2 ch. Ch. 1*. 10–11 oktyabrya 2000 g. Yekaterinburg: Ural'skiy federal'nyy universitet im. B.N. Yel'tsina. 31-40.
- Veremchuk, Alla Sergeevna - Sorokin, Gennadiy Veniaminovich (2017). “Utopizm v soznanii russkoy intelligentsii XIX - nachala XX veka”. *Izvestiya vysshikh uchebnykh zavedeniy, Severo-Kavkazskiy region, Obshestvennye nauki*, 2 (194): 9-15.
- Yegorov, Boris Fedorovich (2007). *Rossiyskie utopii: istoricheskiy putevoditel'*. Sankt-Peterburg: Iskusstvo.
- Mitina, Natal'ya Georgievna (2013). “Russkaya utopiya. Territoriya novykh vozmojnostey”. *Vestnik Vladivostokskogo gosudarstvennogo universiteta ekonomiki i servisa*, 1 (19): 15-24.
- Krysin, Leonid Petrovich (2005). *Tolkovyy slovar' inoyazychnykh slov*. Moskva: Izdatel'stvo Russkiy yazyk.
- Svyatlovskiy, Vladimir Vladimirovich (2015). *Russkiy utopicheskiy roman (Fantasticheskaya literatura: Issledovaniya i materialy. Tom II)*. Moskva: Salamandra P.V.V.
- Stambulov, Viktor Osipovich (1935). *Namyk Kemal'*. Moskva: Jurnal'no-gazetnoe ob'edinenie.
- Stogov, Dmitriy Igorevich (2018). *Islam: istoriya i sovremennost': uchebnoye posobie po discipline «Religiovedenie»*. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo SPbGETU «LETI».
- Sumarokov, Aleksandr Petrovich (1986). “Son “Schastlivoe Obshestvo””. *Russkaya literaturnaya utopiya*. red. Vyacheslav Pavlovich Shestakov. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta. 33-36.

- Tarakanova, Anna Dmitrievna (2007). "Utopicheskiy ideal v proizvedenii A. P. Sumarokova «Son. Schastlivoe obshestvo»". *Dergachevskie chteniya – 2006. Russkaya literatura: natsional'noe razvitie i regional'nye osobennosti: materialy mejdunarodnoy nauchnoy konferentsii. 5-7 oktyabrya 2006 g.* Yekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta; Izdatel'skiy dom «Soyuz pisateley». 287-292.
- Tarakanova, Anna Dmitrievna (2009). "Russkaya literaturnaya utopiya vtoroy poloviny XVIII veka". *Uchenye zapiski Kazanskogo universiteta, Seriya Gumanitarnye nauki*, 151 (3): 39-46.
- Titlina, Yelena Yur'evna (2018). "Povest' A.P. Sumarokova «Son "Schastlivoe Obshestvo"» kak yavlenie russkoy utopicheskoy mysli serediny XVIII v.". *Vestnik Amurskogo Gosudarstvennogo Universiteta, Seriya: Gumanitarnye Nauki*, 80: 8-15.
- Yurchenko, Tat'yana Genrikhovna (2018). "Utopicheskiy diskurs v russkoy literature XX-XXI vv.". *Sotsial'nye i gumanitarnye nauki, Otechestvennaya i zarubejnaya literatura, Ser. 7, Literaturovedenie: Referativnyy jurnal*, 4: 192-198.

ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ	<i>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</i>
UDEKAD	<i>Vol: 4, Issue: 2, 2021</i>
INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES	<i>Sayfa – Page: 334-355</i>
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	<i>E-ISSN: 2667-4262</i>
	

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE ÇOKDİLLİLİK BAĞLAMINDA MİDYAT

MULTICULTURALISM AND MULTILINGUALISM IN MIDYAT

Hadra Kübra ERKINAY TAMTAMIŞ* & Abdulhalim AYDOĞAN**

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 22.09.2021</p> <p> Kabul: 02.12.2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, çokdillilik, toplumdilbilimi, Midyat, Mardin.</p> <p><i>Araştırma Makalesi</i></p>	<p>Midyat, Mardin'in -tıpkı şehrin kendisi gibi- içinde birden fazla kültürü ve dili barındıran ilçesidir. Midyat; tarihî dokusu, coğrafi konumu, etnik farklılıklarıyla kültür ve medeniyet havzasıdır. Coğrafi, tarihi, ekonomik, dinî vb. faktörlerin etkisiyle çokkültürlü ve çokdilli bir yapıya sahip Midyat, çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. Bu araştırmada Midyat'ın çokkültürlülük ve çokdillilik durumu, toplumdilbilimsel yönüyle ele alınmıştır. Çalışmada Midyat'ın tarihi, sosyoekonomik yapısı ile Midyat'taki Türk, Mahalme (Yerli Araplar), Becirman, Kürt, Süryani, Yezidi, Suriyeli göçmenlerin durumu ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Midyat'ta yaşayan çokkültürlü ve çokdilli bireyler üzerinden Midyat'taki söz konusu durumun tespiti yapılmıştır. Araştırma için Midyat'ta yaşayan, farklı etnik gruba dâhil, en az 3 dil bilen 10 kişiyle görüşülmüştür. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desene yer verilmiş ve ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenen örnekleme, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırmada Midyat'ın çokkültürlülük ve çokdillilik durumunun, odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireylerden alınan görüşlerle durum tespiti ve analizi amaçlanmıştır.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 22.09.2021</p> <p> Accepted: 02.12.2021</p> <p>Keywords: Multiculturalism, multilingualism, sociolinguistics, Midyat, Mardin.</p> <p><i>Research Article</i></p>	<p>Midyat is the district of Mardin that contains more than one culture and language. It is a culture and civilization basin with its historical texture, geographical location, ethnic differences. The district, which has hosted different civilizations, has become a multicultural and multilingual attraction center due to this dynamism. In this research, the multiculturalism and multilingualism of Midyat has been handled in a sociolinguistic aspect. General information was given about the history of Midyat, its socioeconomic structures and the situation of Turkish, Mahalme (Arabic), Becirman, Kurdish, Syriac, Yazidi, Syrian immigrants in Midyat. 10 people living in Midyat, speaking at least 3 languages and different ethnicities, were interviewed. In the study, phenomenological design, one of the qualitative research designs, was used and the semi-structured interview technique was used for sampling determined by criterion sampling method. In the research, it is aimed to analyze Midyat from individuals who have experienced the phenomenon.</p>

* Sorumlu Yazar (Corresponding Author), Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Mardin / Türkiye, E-mail: hadraerkinay@hotmail.com.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1469-0404>.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Mardin / Türkiye, E-mail: a.halimaydogan@ogrenci.artuklu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2751-4151>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Erkinay Tamtamiş, Hadra Kübra-Aydoğan, Abdulhalim (2021). "Çokkültürlülük ve Çokdillilik Bağlamında Midyat". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 334-355. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.999383>.

Extended Abstract

Midyat, east of *Mardin*, is the most important and largest city of *Tur Abidin*. The name of the settlement, whose history dates back to the *Assyrians BC*, is recorded as *Matiate* in the *Assyrian* tablets, meaning 'my homeland'. The situation of different ethnic and religious groups in Midyat also had attracted researchers; Many studies have been conducted on the subject in different disciplines. Current studies about Midyat is *engineering (construction, geology), architecture, sociology, geography, art history, folklore, educational sciences, agriculture, religion, oriental languages, economy, biology, sports disciplines. Sociolinguistic* studies examining Midyat in terms of culture and language are not yet at the desired level. This is important in terms of revealing the originality of the research. The aim of this study is to define the Midyat specialty through the general situation of multiculturalism and multilingualism, and to examine the multicultural and multilingual structure of Midyat through individuals.

In the study, general information about the history, socioeconomic structure of Midyat and the situation of *Turkish, Mahalmi (Native Arabs), Becirman, Kurdish, Syriac, Yezidi* and *Syrian immigrants* in Midyat are given. The situation in question in Midyat was determined through multicultural and multilingual individuals living in Midyat. For the research, 10 people living in Midyat, belonging to 4 different ethnic groups and speaking at least 3 languages, were interviewed. In the study, *phenomenological design*, which is one of the qualitative research designs, was included and sampling determined by criterion sampling method, semi-structured interview technique was applied. In the research, it is aimed to determine the situation and analyze the multiculturalism and multilingualism of Midyat with the views taken from the individuals who have experienced the phenomenon it focuses on and who can express or reflect this phenomenon.

All of the participants prefer *Turkish, Arabic* and *Kurdish* as spoken languages. Three of the participants also prefer *Syriac* among the languages spoken. The areas where languages are used are mostly in the form of home, shopping, sometimes job and vacation. Multilingual participants are very good in speaking and listening skills, and generally (pre)intermediate in reading and writing skills. All of the participants stated that being multilingual and multicultural is an advantageous situation.

Multiculturalism and multilingualism are not an option in Midyat, as it is a geography where different ethnic structures, religions, languages, cultures, civilizations, traditions and sects are intertwined and destiny. Multilingualism in Midyat acts as a bridge connecting cultures. Different cultures use both their own languages and the languages of other cultures; communication has continues uninterrupted in the region. Multicultural and multilingual individuals in Midyat have been living together in harmony and tolerance for centuries. Having a different language and culture is a wealth and advantage in the region. Some groups have adopted the languages of other groups. Individuals, regardless of ethnic groups and beliefs, have acquired the languages of other cultures in the natural process and environment.

As a result in the study, multiculturalism and multilingualism were determined through the criterion sample in Midyat. In Midyat, where differences can be seen in neighborhoods, bazaars, shopping areas and even in many houses, multiculturalism and multilingualism manifest themselves concretely in clothes, meals, architecture, prayers, holidays, weddings and neighborhoods. According to the results of the research, the reasons for multilingualism and multiculturalism in Midyat are the different languages spoken by the parents from different ethnic backgrounds, marriage, economy, profession, neighborhood, education, vacation, interest, and religion.

Giriş

Midyat, Mardin'in doğusunda kalan, kalkerden ve yer yer bazalt yığınlarından oluşan Tur Abidin'in en önemli ve en büyük şehri, bu havalinin merkezi addedilmektedir (Göyünç 1969: 1). Midyat, Mardin'in 10 ilçesinden nüfus bakımından üçüncü büyük ilçesi olup dinlerin ve dillerin kavşak noktasıdır. Tarihi MÖ Asurlara dayanan yerleşim yerinin adı Asur tabletlerinde 'vatanım' anlamında *Matiate* olarak kayıtlıdır. Midyat, tarih boyunca birçok etnik grup ve dinlerin yaşam yeri olmuştur. İlçede Türkler, Araplar, Ermeniler, Kürtler, Süryaniler gibi farklı

etnik gruplarından kaynaklı olarak Türkçe, Arapça, Kürtçe, Süryanice gibi hâlen kullanılan; Ermenice ve Keldanice gibi unutulmuş diller söz konusu olmuştur⁴⁵.

Farklı kültürlerin asırlar boyu bir arada yaşama etkinliği, etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Bu durum Midyat'ın 'Diller ve Dinler Diyarı', 'Küçük Kudüs', 'Hoşgörü Memleketi', 'Kozmopolit Kent' gibi ifadelerle anılması sonucunu doğurmuştur. Farklı ibadetgâhlar, farklı etnik ve dinî grupların köy/mahalleleri, farklı diller Midyat'ın turizm potansiyelini doğrudan etkilemekte; bu durum ilçenin her sene yerli ve yabancı turistler bakımından Mardin'in sık ziyaret edilen konumlarından biri olma özelliğini teşvik etmektedir. Midyat'ın popülerliği medya tarafından da sıkça kullanılmaktadır.

Midyat'ın farklı etnik ve dinî gruplarının durumu araştırmacıları da celbetmiş; konuyla ilgili farklı disiplinlerde birçok çalışma yapılmıştır. Mevcut çalışmalar; mühendislik (inşaat, jeoloji), mimarlık, sosyoloji, coğrafya, sanat tarihi, halk bilimi, eğitim bilimleri, ziraat, din, doğu dilleri, ekonomi, biyoloji, spor disiplinleriyle⁴⁶ ilgili olup Midyat'ı kültür ve dil bakımından inceleyen sosyolengüistik çalışmalar henüz istenen düzeyde değildir. Bu durum, araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymasına bakımından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı çokkültürlülük ve çokdilliliğin genel durumu üzerinden Midyat özelini tanımlamak, Midyat'ın çokkültürlü ve çokdilli yapısını bireyler üzerinden incelemektir.

1. Midyat ile İlgili Genel Bilgiler

1.1. Tarihi

Midyat; Cezîre bölgesinde olup İslam'dan önce sırasıyla Bâbilliler, Asurlular, Hititler, Persler, Büyük İskender, Seleukoslar, Romalılar, Bizans ve Sâsâniler hükümlerinde bulunmuştur. Bölgeye XI. yüzyılın ikinci yarısında Selçukluların gelişiyle siyasi harita tamamen değişmiştir. Bölgedeki yerli yarı göçebe hanedanların yerini Türk beylikleri almış, daha sonra Artuklular, Eyyübiler, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular bölgeyi idare etmiştir (Şeşen 1993: VII/509-511). Midyat'ın oluşturduğu Tur Abidin bölgesi önceden Hasankeyf'e bağlı olup Hasankeyf ise Diyarbakır Beylerbeyliğinin müstakil bir kazasını oluşturmaktaydı (Göyünç 1969: 40). Tarihinin Romalılara dayandığı bir mağara yerleşimi olan 'Eleth'in Midyat'a 3 km mesafede bulunması, buraya ilk yerleşen insanların mağaralarda yaşadığını göstermektedir. 1871-1872 tarihli Diyarbakır Salnamesi'nde "*Mardin sancağına muzaf Midyat kazasında la-yu'add ve la-yuhsa mağaralar olup cümlesi taştan oyulmuştur.*" şeklinde geçen ifadeler, Midyat'ın yakın zamana kadar mağaralar şehri olarak bilinen özelliğini koruduğunu göstermektedir (Genç 2019: 1).

1.2. Etnik ve Dinî Yapı

Türkler, Mahalmiler (Arap), Becirmanlar, Kürtler, Süryaniler, Yezidiler ve Suriyeli göçmenler (Türkmen, Arap ve Kürt) ilçenin etnik gruplarını oluşturmaktadır. İlçede; Müslümanlık, Hristiyanlık ve Yezidilik olmak üzere üç farklı inanç; Türkçe, Arapça, Kürtçe ve Süryanice ile birlikte dört farklı dil yaşamaktadır. Bu anlamda Midyat kozmopolit bir yapıya

⁴⁵ <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56489/midyat-tarihcesi.html>. [20.02.2020].

⁴⁶ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>. [15.01.2021].

sahiptir. Hatta bazı araştırmacılar tarafından Midyat ‘Küçük Kudüs’ olarak nitelendirilmektedir (Oktik-Nas 2005: 129).

Farklı kültürlere, dinlere ve dillere ev sahipliği yapan Midyat'ta yüzyıllardır bir arada yaşayan Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yezidiler kendi inançları doğrultusunda örf ve adetlerini ortaya koymaktadır (Eroğlu-Sarıca 2012: 1192). Midyat yöresindeki kültür, din ve dil çeşitliliği toplumlar arasında daimi bir kültür alışverişi sonucunu doğurmuştur. İlçenin en belirgin özelliği ‘dinler ve diller kenti’ olması, yüzyıllar boyunca bünyesinde farklı dinlerin ve dillerin bir arada yaşamasından kaynaklıdır.

Midyat'ta görünürde hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler arasında bayramlar, düğünler, hasta ziyaretleri ve belli düzeyde komşuluk ilişkilerinin yaşandığı ve bu anlamda tarafların, birbirlerine yönelik kişisel husumetler hariç, herhangi bir dışlama içerisinde olmadıkları söylenilebilir. Hatta Midyat'ta yapılan pek çok düğünde Türkçe, Arapça, Kürtçe ve Süryanice parçalar çalınmakta ve çeşitli yöresel oyunlar oynanmaktadır (Öztürk 2013: 47). Dört farklı dilden sözcükler içeren türküler, ilçenin merkezi yerlerine yerleştirilmiş üç inancı temsil eden kabartmalar, üç inanca ait takı motifleri, dört dilli korolar, dört dilde selamlaşmalar, dört dilli yemin ifadeleri ve vedalaşma gibi kalıp ifadeler birlikte yaşamı gösteren birkaç somut örnektir.

1.2.1. Mahalmiler (Mihellemi/Yerli Araplar)

Mahalmilerin kökeniyle ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Arap ve Kürtlerden (daha ziyade Arap etkisinde) oluşmuş melez topluluk olduğu yönündedir. Bir diğer görüş çoğunluğu Türk olan Türk ve Arap karışımı bir topluluktur. Diğer görüşler ise Mahalmilerin Süryani kökenli bir topluluk olduğu ve Hristiyan-Süryani bir toplulukken 1600'lü yıllarda Müslüman olmuş bir topluluk olarak ileri sürülmektedir.⁴⁷ Mahalmiler (Mihellemiler) Midyat ve çevresinde yaşayan yerli Araplar olarak bilinen etnik bir gruptur. “Mahalmiler, Türkiye’de yaşayan en büyük Sünni-Şafii Arap topluluğudur” (Oktik-Nas 2005: 129).

Abbassiler döneminde Harun El Reşit’in oğlu Memun’un Türk-Arap karışımı olarak kurduğu büyük ordu Cizre-Mardin patika yolu boyunca yüz karakola yerleştirilmiştir. Böylece Midyat ve çevresindeki ‘yüz mahalle, yüz yer, yüz ordugâh’ anlamına gelen *Mahalmi* kavramı ortaya çıkmıştır. Eski Bağdat yolu (kervan yolu) üzerindeki bu köyler Türkçe, Süryanice ve ağırlıklı olarak Arapça karışımı Mahalmice⁴⁸ diye tabir edilen bir dili konuşmaktadır.⁴⁹

Demir’e göre (2019: 21) Mahalmiler ağırlıklı Arapça olmak üzere, Süryanice, Türkçe ve Kürtçe ile karışık ‘Mahalmice’ olarak isimlendirilen, Kuzey Mezopotamya Sami dil grubundan *Qiltu* (Kiltu) lehçesini konuşmaktadırlar.

⁴⁷ Detaylı bilgi için bk. (Demir 2019: 19-21).

⁴⁸ Mahalmice bu yönüyle Osmanlı Türkçesi gibi üç farklı dilden müteşekkil karma bir dil olarak düşünülebilir. Midyat’taki bu grubun dili, Mardin merkez Arapçasıyla birtakım farklılıklar arz etmektedir. Mahalmiler, kendi lehçelerinin Mardin merkez lehçesine göre fasih Arapçaya daha yakın olduğu görüşünü savunmaktadırlar.

⁴⁹ <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56489/midyat-tarihcesi.html>, [06.02.2021].

1.2.2. Süryaniler

Süryânîler, Antakya Patrikhanesine mensup olan, bugün de tarihî Antakya Patrikhanesini temsil eden, Hristiyanlığın en kadim cemaatlerindedir. Bu halk Irak ve İran'da daha çok *Asuri*, Hindistan'da *Kenanlılar* adıyla tanınırken Suriye ve Türkiye'de aynı halk için *Süryani* adı kullanılmaktadır. Süryanilik herhangi bir din veya mezhep olmaktan ziyade Hristiyanlığa inanan, kendilerine has dili, kültürü, sanatı, edebiyatı olan bir gruptur. Süryanilerde etnik kimliğin dini kimliğin önüne geçtiği görülmektedir. Süryaniler; dillerini ve kültürlerini Hristiyanlık üzerinden korumakta olup diğer bir ifade ile dinî kimliklerini, etnik kimliklerini muhafaza etmek için bir kalkan olarak kullanmaktadırlar (Çelik 2010: 38/175).

Yıllardır bir arada yaşayan Müslüman halk ve Süryaniler arasındaki ilişkilerin bir sonucu olarak Midyat'taki Süryaniler, sosyal hayatta Hristiyan dininin gerekleri dışındaki hususlarda Müslüman halkın örf ve adetlerini benimsemiş ve uygulamışlardır. Bunu en açık bir biçimde Süryanilerin düğün adetlerinde görmek mümkündür. Kız istemeye giderken eli boş gidilmemesi, kızın gelen görüncülere kahve ikram etmesi, söz kesmede yüzük takılması, nişanlanma, düğüne davet biçimi, geline kına yakma âdeti, düğünde geline takı takılması ve gelen konuklara yemek verilmesi gibi düğün gelenekleri bölgede Müslümanlar tarafından uygulanan ancak Süryaniler tarafından da benimsenen uygulamalardan bazılarıdır (Eroğlu-Sarıca 2012: 1198). Karşılıklı etkileşimin sonucu olarak bölgede yaşayan diğer etnik gruplar, Süryani örf ve âdetlerini uygulamaktadır. Örneğin Süryanilerden öğrenilen çörekler (*iklice/kiliçe*), yemekler (*kiterraha, dobo*), kutlama ve ritüeller (Paskalya Bayramı ve yumurta boyama ve süsleme), el işi örgüler (iğne oyası gibi) kültür etkileşiminin bazılarındandır.

1.2.3. Becirmanîler (Seyyidler)

Becirman Seyyidleri, Bağdat'tan çeşitli nedenlerle göç etmek durumunda kalmış olan Seyyid Bilal'in yedi erkek çocuğunun soyundan gelenleri ifade etmekte olup Batman, Nusaybin ve Midyat başta olmak üzere çevre şehirlere yayılmış geniş bir nüfusu tanımlamaktadır. Becirman Seyyidleri etnik ve dinî kimlik arasında *akışkan kimlik* olarak tanımlanmıştır. Osmanlı döneminde Peygamberin soyundan gelenlere gösterilen saygının bir göstergesi olarak Seyyidler vergiden muaf tutulmuşlardır (Keskin 2014: 1). Batman'ın Gercüş ilçesine bağlı Becirman köyünün adı da buradan gelmekte olup *vergisiz* anlamına gelmektedir.

Midyat ve köylerinde yaşayan Becirmanîlerin geneli İslam-Şafii mezhebine tabi olup ana dilleri Kürtçedir. Hz. Muhammet'in soyundan olmalarından ve Seyyidliğin yükümlülüklerinden dolayı dinlerine bağlı, kendi içlerine kapalı bir cemaat olarak bilinirler. Seyyid ve şeriflerin kutsal soydan gelenleri ifade etmesiyle toplumsal anlamda saygınlık ve ekonomik avantaj kazandırdığı için (vergi ödememek gibi) bu halktan olmayanların da kendilerini Becirman olarak tanımladıkları olmuştur (Keskin 2014: 1).

1.2.4. Kürtler

Midyat'ta yaşayan Kürtler, inançları gereği İslam, Sünni ve Şafii mezhebini teşkil etmektedirler. Buradaki Kürtler arasında aşiret mensubu olma durumu vardır. Ancak eskiye nazaran katı bir aşiret hiyerarşisi söz konusu değildir (Oktik-Nas 2005: 132).

Köylerinden göçüp, ilçede yaşayan Süryanilerin yardımıyla, Midyat'a ilk defa 1800'lü yıllarda yerleşen Kürtler, günümüzde Midyat'ın 115 binlik nüfusunun % 45-55'ini oluşturmaktadır. Kürtler, Midyat kesiminin her mahallesine dağıldıkları halde, Estel kesiminde ise ağırlıklı olarak Orta Çarşı Mahallesi'nin dış taraflarına yerleşmişlerdir (Çetin 2007: 5). Midyat'ta yaşayan Kürtler, Kürtçenin Kurmanci lehçesini konuşmaktadırlar.

1.2.5. Yezidiler

Yezidi adı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. İran'ın Yezd şehri sakinlerinden olması sebebiyle bu isimle anıldığı, Yeni Farsçada 'melek, tanrı' manasında *ized*, Avesta dilinde 'saygı ve ibadete lâyık' anlamında *yezata*, Pehlevicede ve Modern Farsçada 'tanrı' manasındaki *yezdân* sözcükleri yanında 'tanrıya kulluk eden kimseler' anlamında *ezidî*, *izidî*, *izdî* sözcüklerinden geldiği de söylenmiştir. Diğer bir anlayışa göre Emevi Halifesi I. Yezîd'e bağlılıkları ve onu beşer üstü bir varlık kabul etmelerinden dolayı kendilerine bu ad verilmiştir. Son zamanlarda yapılan araştırmalar *Yezidiyye* adının I. Yezîd ile yakın ilgisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca söz konusu topluluk, Melek Tâvus'a inandığından küçültücü bir isim olarak 'âbedetü'l-İblîs' (şeytana tapanlar) şeklinde de nitelendirilmektedir (Taşğın 2013: XLIII/525).

Kırsal bir topluluk deseni gösteren Yezidiler, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasıyla birlikte, bugün dünyanın farklı coğrafyalarına dağılmış durumdadırlar. Türkiye'deki Yezidilerin önemli bir bölümü Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Beşiri, Kurtalan, Bismil, Midyat, İdil, Cizre, Nusaybin, Viranşehir, Suruç ve Bozova gibi ilçelere bağlı 80'e yakın köyde yerleşik yaşamlarını idame ettirmektedirler (Sami 2009: 213). Midyat'ta yaşayan Yezidiler genel olarak aralarında Kürtçe konuşmaktadır. Araştırmalar Yezidilerin köken olarak Kürt olduklarını göstermektedir (Genç 2019: 69).

1.2.6. Türkler

Asur, Makedonya, Pers, Roma, Arap gibi çeşitli kavimlerin hüküm sürdüğü Midyat, idaresini Selçuklulardan sonra Türk beyliklerine bırakmıştır. Sırasıyla Artuklular, Eyyübiler, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular bölgeyi idare etmiştir (Şeşen 1993: VII/511). Harun El Reşit'in oğlu Memun'un yerleştirdiği Türk-Arap orduları Midyat'ın etnik grubunun bir kısmının temelini teşkil etmektedir. Bölgeye halkın yanı sıra yönetici, ordu vasfında da Türklerin yerleştirildiği bilgisi ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde mecburi hizmet nedeniyle Midyat'a gelen memur, asker, polis, öğretmen, hâkim, savcı, doktor vb. meslek grupları ve ailelerinden oluşan Türkler Midyat'ın bir bölümünü oluşturmaktadır. Genel olarak zorunlu hizmetlerini tamamlayan Türkler, Midyat'tan atama yoluyla ayrılmaktadır. Tayinleri başka illere çıkan bu meslek gruplarından az da olsa Midyat'a yerleşenleri mevcuttur.

1.2.7. Suriyeli Araplar ve Suriyeli Kürtler

2011 yılında Suriye iç savaşının başlamasıyla Suriye'den Mardin ve ilçelerine göç gerçekleşmiştir. Suriyeli göçmenler ilkin genellikle akrabaları olan Midyatlı vatandaşların evlerinde yaşamaya başlamışlardır. Sonrasında hem kamp alanlarında hem de ilçenin birçok mahallesinde ikamet etmeye devam etmişlerdir.

2. Çokkültürlülük ve Çokdillilik

2.1. Çokkültürlülük

Çokkültürlülük, bazı istisnalar hariç, tarih boyunca bütün ülkelerde var olmuştur; çünkü hemen hemen her ülke, farklı kültürlere ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle egemenliğinde farklı etnik yapıları barındıran imparatorluklar, kültürel çeşitlilik özellikleri taşımaktadır. Fakat bilimsel bir kavram olarak çokkültürlülük, bilim dünyasında yirminci yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır.

Çokkültürlülük, küreselleşmeyle birlikte yerelliklerin de yükselişe geçmesi neticesinde son 20 yıl içinde son derece popüler bir kavram haline gelmiştir (Çetin 2007: 2). Etnik çeşitliliği fazla olan Kanada ve Avustralya'nın 1970'lerden itibaren çokkültürlülük politikalarını adım adım uygulamaya başlamalarıyla dünya genelinde bu kavramlar tartışılmaya başlanmıştır. Çokkültürlülük, kavramsal anlam olarak iki şekilde ele alınabilir: Birincisi, bir bireyin aynı anda birçok kültürün unsurlarını taşıması; ikincisi herhangi bir coğrafyanın kendi bünyesinde farklı kültürleri barındırmasıdır. Her iki durumda da meydana gelen durum, kültürel çeşitliliklerdir. Çokkültürlülük, toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel değişimler paralelinde algılanabilecek toplumsal ve siyasi bir sonuçtur (Yanık 2012: 3).

Çokkültürlülüğün hem bireyler hem de ülkeler düzeyinde oluşmasında birçok neden vardır. Her türlü hareketlilik, çokkültürlülüğünün temel nedenidir. Göç, eğitim, sosyal ilişkiler, politika, ekonomi, sömürge ve turizm çokkültürlülüğün meydana gelmesinde en önemli etkenlerdir.

2.1.1. Çokkültürlülüğün Avantajları

Çokkültürlülük, bünyesinde olumlu bir anlamı barındırmaktadır. Farklı kültürler arasındaki diyalogun önemsendiği, 'yabancı' bir kültüre mensup olan grupların-toplulukların dışlanmadığı, farklılıkların zenginlik olarak ifade edilip desteklendiği ve kültürel değişim süreçlerinin zora dayalı olarak gerçekleşmediği bir anlamı taşımaktadır (Uluç 2018: 20).

Çokkültürlü bireylerde empati, hoşgörü, uyum özellikleri gelişmektedir. Çokkültürlü insanlar farklı kültür ortamlarına girdiklerinde uyum problemi yaşamamakta, farklı kültürlerle karşılaştıklarında onları hoşgörüyle karşılamakta, diğer kültüre sahip insanlara karşı önyargılı davranmamaktadır. Çokkültürlü insanlarda ırkçılık, taassup duyguları yerine hümanist düşüncesi gelişmiştir. Çokkültürlülüğün kendisi insan haklarına dayalı bir harekettir ve bu hakların prensiplerinden ilham almıştır. Çokkültürlülüğü benimseyen Kanada'da, bu tutumun tavırlar, öz anlayış ve kimlikler bağlamında bireysel seviyedeki etkileriyle birlikte kurumlar üzerindeki toplumsal seviyede etkileri yoluyla entegrasyonu, katılımı ve sosyal kaynaşmayı arttırmada pozitif bir role sahiptir (Kymlicka 2012: 306-311).

Her kültür mensuplarının ihtiyaçları, talepleri, istekleri birbirinden farklı olduğundan çokkültürlü ülkelerde ekonomik ve ticaret hayatı canlı olmaktadır. Bünyesindeki kültürlerle baskı ve asimilasyon politikaları gütmeyen ülkelerde huzur ve refah düzeyi yüksektir. Heterojen toplumlar bünyesinde barındırdığı farklı unsurların ortak bir kültürle uyumlu bir bütün halinde yaşamasını *erime potası* veya *salata kâsesi* gibi metaforlarla açıklamaktadır. Çokkültürlülüğü kabul eden ve farklı kültürlerle saygı gösteren ülkelere turizm, ticaret, eğitim amacıyla giden insan sayısı fazla olacağından ülkenin dünyadaki saygınlığı da yüksek olacaktır.

2.1.2. Çokkültürlülüğün Dezavantajları

Çokkültürlü bireyler, kimi zaman kimlik karmaşası yaşayabilmekte, bazı yönlerde birden çok kültürün yansımalarını sergileyerek tam olarak hangi kültüre ait olduğunu karıştırabilmektedir. Birçok kültürün aynı coğrafyada iç içe yaşamasından dolayı bazı kültürler, kültürlenme yoluyla değişime uğrayıp yok olma tehlikesi yaşayabilmektedir.

2.2. Çokdillilik

Çokdillilik, bireyin üç ve(ya) üçten fazla dil bilmesi durumudur. Bireyin doğup büyüdüğü aile veya çevresinden öğrendiği ana dili dışında edindiği diller ile birlikte çokdillilik ortaya çıkmaktadır. Dillerin değişimli olarak kullanılması şeklinde tanımlanan çokdillilik hem bireysel hem toplumsal bir kavramdır. Dillerin bilinirlik düzeyleriyle ilgili çeşitli görüşler olmakla birlikte genellikle dili anlama ve konuşma çokdilli olmak için yeterli kabul edilmektedir. Her dilin akademik ve üst düzeyde bilinmesi koşulu hiç şüphesiz ki çokdilli birey sayısını azaltacaktır. Zira bu durum ana dilinde eğitim almayan ve emperyalist politikalar neticesinde resmî dili değişen ülkelerdeki bireylerin çokdilli olmaması anlamına gelecektir. Dili, kültür düzeyinde bilmek, gündelik hayatta kullanmak, kendini ifade edebilmek, belirli bir düzeyde dinleme/anlama ve konuşma becerilerinin olması genellikle çokdilli olmak için kâfi görülmektedir.

Politik, dinî, eğitim, turizm, iletişim, sosyoekonomik, kültürel nedenler çokdilliliği oluşturmaktadır. Nedeni ne olursa olsun insan hareketliliği çokdilliliğin asıl çıkış noktalarındandır (Erkinay 2012: 278). Küreselleşen modern dünyada eğitim ve iş bulma kolaylığı açısından iki dil bilmek bir ayrıcalık olmaktan çıkmak üzeredir. Bu yüzden bireyler artık üç ve(ya) daha fazla dil öğrenmeye çalışmaktadır. Bütün ülkelerin eğitim müfredatında ilkökul veya okul öncesi eğitimden başlayıp lisans eğitimi tamamlanıncaya dek en az bir yabancı dil dersi yer aldığı için dünya genelinde insanlar ana dillerinin yanında bir tane de yabancı dili en az orta düzeyde öğrenmektedir. Ana dili, resmî/eğitim dili ve okulda eğitim alınan yabancı dil dışında, akademik alanda kendini geliştirmek isteyen, farklı ülkelerde çalışmak isteyen veya turizm amaçlı rahat iletişim kurma arzusu, dil(ler)e duyulan ilgi ve daha birçok etken bireylerde çokdillilik durumunu oluşturmaktadır.

2.2.1. Çokdilliliğin Avantajları

Çokdilli bireyler tek dilli bireylere göre birçok yönden daha avantajlıdır. Çokdillilik, bireylerin gündelik yaşamını, eğitim hayatını, ekonomik düzeyini, iletişim olanaklarını kolaylaştırmaktadır.

Çokdilli bireylerin beyinde konuşma esnasında dil kullanımından sorumlu nöronları birbirine bağlayan sinapsların sayısında artış görülmektedir. Bu artış prefrontal korteksin de faaliyete geçmesi ve konuşma lobunun yeniden şekillenmesiyle beyin bu alanın boyutunun büyümesi ve işlevinin de artarak güçlenmesini sağlamaktadır (Atli 2018: 26). Yapılan araştırmalar çokdilli bireylerin beyin fonksiyonlarının daha fazla çalıştığı, bilişsel performansının da gelişmesine katkı sağladığı yönündedir. Yeni bir dil öğrenmek, fizyolojik yararların yanı sıra sosyal becerileri geliştirmede de etkilidir. Çokdilli bireylerin iletişim becerileri tek dilli bireylere göre daha çok gelişmiştir.

2.2.2. Çokdilliliğin Dezavantajları

Çokdilliliğin bireyler ve ülkeler açısından dezavantajları farklı olabilmektedir. Bireysel anlamda çokdilliliğin en büyük dezavantajı iki dilden sözcük veya yapının birbiriyle karıştırılması olarak bilinen dil karışmasıdır. Dil karışmasında çokdilli bireyin, bir dilde konuşurken bildiği öteki dillerden farkından olmadan kod kopyalayarak sözcük, ek veya kalıp ifade kullanmasıdır. Bu dil karmaşası; bireylerin konuştukları dil(ler)i eksik bilmesi, düşünmede aksama, iletişimde yanlış anlaşılma, ek ve sözcük karışıklığı gibi birtakım durumlarda ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak birden fazla dili yeterli düzeyde bilmemek, düşünme yeteneğine ve zekânın gelişimine olumsuz etkide bulunmaktadır. Birden fazla dili yeteri düzeyde bilen bireylerden, çok uluslu toplumlardaki örf ve adetlere uygun, içinde yaşadığı toplumla bütünleşmiş, iletişime açık bir tavır sergilemesi beklenmektedir (Yılmaz 2014: 1650).

Bununla birlikte çokdilli ülkelerde dominant olan major dil, azınlıktaki minör diller üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Bunun sonucunda bazı diller yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

2.3. Midyat'ta Çokkültürlülük ve Çokdillilik

Birbirlerinden farklı etnik yapılar, dinler, diller, kültürler, medeniyetler, gelenekler ve mezheplerin iç içe geçtiği bir coğrafya olması hasebiyle Midyat'ta çokkültürlülük ve çokdillilik kader ve alinyasıdır.

Midyat da tıpkı bağlı bulunduğu il olan Mardin ve civar yerleşim yerleri gibi çokkültürlü ve çokdilli bir yapıya sahiptir. Mardin'de bu yapıların ortaya çıkmasında etken olan unsurlar, Midyat'ta da etkili olmuştur. Eğitim, kültürel nedenler, günlük hayata dâhil olma isteği, ticari ilişkiler, sosyal münasebetler, sınıra yakınlık, jeopolitik konum, ekonomi, dinî unsurlar (Erkınay 2012: 279) bu yapının oluşması ve korunmasında etkindir. Midyat tarihî dokusu, mozaik yapısı, mimarisiyle Mardin'e en çok benzeyen ilçe olup kültürel doku ve hoşgörüyü koruması, bünyesinde farklı etnik grupları barındırması, turizm cazibe merkezliği bakımından da Mardin ile eş değerdir.

Midyat'ta “...hemen herkes kendi anadiliyle birlikte diğer grubun dilini de konuşabilmektedir. Ayrıca her dil diğer dillerden aldığı çok sayıda ödünç kelimeler nedeniyle bu dillerden bir ya da iki tanesini bilen bir kişi diğer dilleri konuşmasa da çok rahat anlayabilmektedir.” (Özmen 2006: 27). Bölgede hatırı sayılır Süryani nüfusu barındıran Midyat'ta meskûn bulunanlar kendi ana dilleri dışında hemen hepsi Türkçeyi ve diğer bölge dillerini ileri düzeyde bilmektedir. Diğer etnik gruplarda da durum hemen hemen bu biçimdedir (Erkınay 2012: 279). Süryaniler dışındaki etnik grupların Süryaniceyi bilme düzeyleri gün geçtikçe azalmaktadır. Bunda Süryani nüfusunun göç yoluyla azalması, eğitim-öğretim hayatının yaygınlaşmasıyla birlikte baskın dillerin farklılık göstermesi gibi nedenler sıralanabilir.

Midyat'ta herhangi bir kültür, öteki kültürü kendine benzetmeye çalışmadan, onu kendine özgü özellikleri ve yapısıyla olduğu gibi kabul etmekte ve buna yönelik olarak da ortak yaşam alanlarını paylaşmaktadır (Çetin 2007: 24). “Farklılıkların bir arada yaşaması tektipleşmeye yol açmadığı gibi uyum adına farklılıkların yok edilmesini de gerektirmez. Uyum, tektiplilik

olarak anlaşılmalıdır. İnsanlar farklılıklarını koruyarak da birlikte yaşayabilirler.” (Öztürk 2013: 67-70). Midyat’taki her etnik yapı kendi gelenek göreneklerini ve kültürünü diğerleri ile uyumsuzluğa düşmek zorunda kalmadan sürdürmektedir.

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Araştırma soruları; çokdilli ve çokkültürlü olmanın avantaj ve dezavantajlarını, dillerin öğrenilme nedenleriyle kullanım alanları ve düzeyleri, çokdilliliğin sürdürülebilirliğiyle ilgili görüşleri tespit etmek amacıyla nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Nitel araştırma modeli gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği bir araştırma modeli olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım 1999: 10). Araştırmada, bireyin kendisini ve dış dünyayı kendine özgü bir biçimde algılamasını sağlayan, kişinin öznel yaşantısına karşılık gelen fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

Veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireylerden oluşmaktadır. Hedef kitle (evren) olan Midyat’ta, bütünü temsil kabiliyeti olan kişiler (örneklem) seçilmiştir. Görüşleri alınan katılımcılar, amaçlı örnekleme türünün bir alt başlığındaki ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklerine sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasına dayalı bir örnekleme türüdür (Büyüköztürk 2017: 11). Buna göre uygulama, çokdilliliğin temel tanımına uygun bir şekilde, üç ve üçten fazla dil bilen çokdilli olarak nitelendirilen bir çalışma grubu üzerinden yürütülmüştür. Katılımcı sayısı 10 kişiyle sınırlı tutulmuştur. Fenomenolojik çalışmalarda genel kanı katılımcı sayısının az olması yönündedir (Saban-Ersoy 2016: 55-56). Bu tür çalışmalarda gerekli veriler, gözlem ve derinlemesine görüşmelerle elde edileceği için örnekleme dâhil edilecek bireylerin sayısı fazla olmamalıdır.

Araştırma için yapılan görüşmelerde bireylerle güven ve empatiye dayalı samimi bir etkileşim ortamı yaratılmıştır. Kaynak kişilerin hepsi görüşme için gönüllü olmuş, araştırma için gerekli bilgileri ve daha fazlasını rahat bir biçimde paylaşmıştır. Görüşme genellikle kaynak kişilerin çalışma ortamında, doğal yaşam alanlarında gerçekleştirildiği için fenomenolojik desenin gerektirdiği katılımcıların kendilerinin bile daha önce farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları dışa vurma durumları⁵⁰ görülmüştür. Örneğin; kaynak kişilerden birisi bildiği diller arasında farkına varmaksızın geçişler yaptığını, görüşme esnasında fark etmiştir. Bir başka kaynak kişi ise görüşme esnasında çokdilliliğin avantajları üzerine daha önce düşünmediğini belirtmiştir. Bu görüşmeyle kaynak kişilerin daha önce düşünmedikleri veya farkında olmadıkları yaşantılarını dışa vurdukları görülmüştür.

Görüşmenin daha verimli geçmesi için yarı-yapılandırılmış görüşmeler için de uygun olan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formundaki sorular hem açık uçlu hem kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır. Bazı konular üzerine daha derinlemesine bilgi edinmeye çalışmak

⁵⁰ http://acikders.atauni.edu.tr/pluginfile.php/77629/mod_resource/content/0/SEC.pdf, [08.02.2021].

amacıyla sondaj soruları da sorulmuştur. İlgili form çalışmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

3.1. Veri Tabanı (Katılımcıların Özelliklerine Göre Dağılımı)

Cinsiyet	Sayı	Oran
Kadın	5	50
Erkek	5	50
Toplam	10	100
Etnik Köken	Sayı	Oran
Süryani	2	20
Melez	1	10
Mahalmi (Arap)	1	10
Kürt	3	30
Göçmen (Suriyeli Arap ve Kürt)	2	20
Türk	1	10
Toplam	10	100
Din/İnanç	Sayı	Oran
Müslüman	8	80
Hristiyan	2	20
Toplam	10	100
Ana Dili	Sayı	Oran
Süryanice	1	10
Kürtçe	5	50
Arapça	2	20
Türkçe	1	10
Türkçe-Kürtçe	1	10
Toplam	10	100
Evde Konuşulan Dil Sayısı	Sayı	Oran
2 Dil	5	50
3 Dil	5	50
Toplam	10	100
Doğduğu Şehir	Sayı	Oran
Mardin-Midyat	3	30
Kamışlo (Suriye)	2	20
Mardin-Merkez	1	10
Şırnak-Cizre	1	10

Şırnak-İdil	1	10
Batman-Merkez	1	10
Mersin-Erdemli	1	10
Toplam	10	100
Eğitim Durumu	Sayı	Oran
Okula Gitmemiş	1	10
İlkokul	1	10
Ortaokul	1	10
Lise	1	10
Lisans	4	40
Yüksek Lisans	2	20
Toplam	10	100
Yaş	Sayı	Oran
30-45 Arası	5	50
45-60 Arası	4	40
60 Üstü	1	10
Toplam	10	100
Bilinen Dil Sayısı	Sayı	Oran
3 Dil	2	20
4 Dil	3	30
5 Dil	4	40
6 Dil	1	10
Toplam	10	100
Meslek	Sayı	Oran
Telkâri Ustası	2	20
Ev Hanımı	3	30
Öğretmen	4	40
Emekli Öğretmen	1	10
Toplam	10	100

Açık ve kapalı uçlu 21 sorudan oluşan “Çokkültürlülük ve Çokdillilik Bağlamında Midyat” başlıklı görüşme formuna üç ve üzeri dil bilen, beş kadın ve beş erkek olmak üzere toplamda on kişi katılmıştır. Farklı dinlere mensup, farklı etnik kökenlere sahip, farklı dilleri konuşan uzun yıllardır Midyat’ta ikamet eden katılımcılara görüşme formu uygulanmıştır.

Görüşmeye katılanların yaş aralıkları, eğitim düzeyleri ve meslekleri farklılık göstermektedir. Katılımcıların beşi 30-45 yaş aralığında, dördü 45-60 yaş aralığında, biri 60 yaş üzeridir. Eğitim durumu olarak altı kişi lisans ve üzeri iken; okula gitmemiş, ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerinin her birinde bir katılımcı vardır. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle dil sayısı arttığı için genellikle lisans düzeyindeki kişiler tercih edilmiştir. Bölgede hiç okula gitmeyen üç dilli bireyler de bulunmaktadır. Katılımcıların dördü öğretmen, biri emekli öğretmen, üçü ev hanımı, ikisi telkâri ustasıdır. Dil ve kültür koruyucusu olan 50 yaş üstü eğitim seviyesi düşük ve çalışmayan kadınlar da çalışmanın ölçüt örneklemesine uygun görüldüğü için çalışmaya

dâhil edilmişlerdir. Katılımcılar 1'den 10'a kadar K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10 biçiminde adlandırılmıştır.

Katılımcıların bildiği dillere bakıldığında din, etnik köken ve ana dilin farklı dil öğrenmede herhangi bir engel teşkil etmediği görülmüştür. Etnik kökeni Süryani, dini Hristiyanlık, ana dili Süryanice olan katılımcının Türkçe, Arapça, Kürtçe bilmesi; etnik kökeni Kürt, ana dili Kürtçe, dini İslam olan katılımcının Türkçe, Arapça ve Süryanice bilmesi; etnik kökeni Türk, ana dili Türkçe olan katılımcının Arapça ve Kürtçe bilmesi gibi.

Katılımcıların evlerinde konuşulan dil sayısı ile katılımcıların bildiği dil sayısı, çokkültürlülük ve çokdillilik çalışmasını destekler niteliktedir. Katılımcıların yarısı evlerinde iki dil, diğer yarısı ise evlerinde üç dil konuşmaktadır.

3.2. Bulgular ve Yorumlar

Üç ve daha fazla dil bilen 30-65 yaş arası beş erkek ve beş kadın olmak üzere toplam on kişiye uygulanan formun verileri aşağıda yer alan tablolar üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Farklı Dil Öğrenme Nedenleri

Çokdilli olmanızın sebebi nedir?	
Nedenler	Kaynaklar
Annem ve babam farklı dil konuştuğu için	K1, K3, K4
Eşim farklı bir dil konuştuğu için	K1, K3, K7, K8, K10
Ekonomik kazanç elde etmek için	K1, K6, K7, K10
İlgimi çektiği için	K1, K2, K3, K5, K6, K7, K10
Mesleğim gereği	K1, K2, K3, K5, K6, K7, K9
Komşularım farklı dil konuştuğu için	K1, K2, K3, K4, K9, K10
Aldığım farklı dil eğitimleri	K1, K2, K3, K5, K6, K7, K9, K10
Tatillerde rahat etmek için	K1, K2
Din	K1, K4, K10

Katılımcıların çokdilli olmasının sebepleri içinde en dikkat çeken ve Midyat'ın çokkültürlülük ve çokdillilik potansiyelini de meydana getiren, eşlerin ya da anne-babalarının farklı etnik yapıda olmasıdır. Farklı etnik yapı beraberinde farklı dil(ler)i getirmektedir. Katılımcıların yarısı farklı etnik kökenden biriyle evli olduğu için çokdilli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların üçü, anne ile babalarının farklı etnik kökenden gelmesi ve farklı dilleri konuşmasından dolayı çokkültürlü ve çokdilli olduklarını belirtmiştir. Evlilik, komşuluk gibi sosyokültürel etkenler çokkültürlülüğü ve çokdilliliği doğrudan etkilemektedir. Katılımcıların altısı, komşuları farklı diller konuştuğu için kendilerinin de farklı dil(ler) öğrendiklerini belirtmiştir. Komşuluk ilişkileri, farklı etnik grupların farklı dilleri sosyal ortamlarda edinebilme sonucunu doğurmuştur. Bölgede Süryani olmayıp Süryanice bilenlerin çoğu Süryaniceyi, Süryani komşularından öğrenmiştir. Bir diğer Süryanice öğrenme yolu da Süryanilerle ticaret yapmaktır.

Eşlerin, ebeveynlerin, komşuların farklı dil ve etnik yapılara sahip olması katılımcıların çokdilli olmalarında etkindir. Sosyal ve gündelik hayatın içine dâhil olan bireyler iletişim kurmak için farklı diller öğrenmek durumundadır. Midyat'ta komşuluk ilişkilerinin yeni dil(ler) öğrenmeyi gerektirecek kadar gelişmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Konuşulan Dillerin Tercih Edilme Sayıları

Hangi dilleri biliyorsunuz?	
Diller	Kaynaklar
Türkçe	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Arapça	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Kürtçe	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
İngilizce	K2, K3, K5, K6
Süryanice	K1, K4, K10
Almanca	K1, K9, K5
Rusça	K2
İtalyanca	K6

Bölgede ticaret yapan veya esnaf olan bireylerin hemen hepsi çokdillidir. Zira meslek sahipleri, iletişim kurma ihtiyacıyla diğer dilleri edinmektedir. Süryaniler, Süryanice yazılmış İncil'i ve bu dilde yazılmış diğer kutsal kitapları okuyup anlayabilmek için küçük yaşlardan itibaren özellikle manastırlarda Süryaniceyi öğrenmektedirler. Bu durum çokdilliliğin dinî boyutunu oluşturmaktadır. Süryaniler; Süryaniceyi ayinlerinde, dualarında ve günlük ibadetlerinde kullanmakta olup gündelik hayatlarında genellikle diğer dilleri (Arapça, Türkçe, Kürtçe) tercih etmektedirler. Bütün katılımcıların bildiği ortak diller Türkçe, Arapça ve Kürtçedir. Türkçe, Arapça ve Kürtçe dillerinin her biri farklı dil ailelerine mensup olmasına karşın katılımcıların çoğu, söz konusu farklı dilleri genellikle doğal ortamda ana dilleriyle birlikte edinerek aile ve arkadaş ortamında, iş yerinde, alışverişte rahatlıkla kullanabilmektedir. Bu üç dilin bilinmesi bölgede baskın dil olmalarıyla ilişkilidir. Süryaniceyi bilenlerin oranının daha düşük olması, bu dilin baskınlığının git gide azalarak çekinik (*resesif*) dil durumuna gelmesiyle ilişkilidir. İngilizceyi bilen dört ve Süryanice ile Almancayı bilen üç kişi bulunmaktadır. Almanca ve İngilizce dillerinin bilinmesi bölgede genellikle eğitim düzeyiyle ilişkilidir. Turistik nedenlerle de İngilizce bilme oranı artmaktadır.

Tablo 3. Bilinen Dillerin Kullanıldığı Alanlar

Bildığınız dilleri nerelerde kullanıyorsunuz?	Ev/Aile		İş yeri		Alışveriş		Tatil	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
1. Dil (10 Kişi)	10	100	6	60	9	90	7	70
2. Dil (10 Kişi)	10	100	6	60	8	80	5	50
3. Dil (10 Kişi)	3	30	3	30	7	70	5	50
4. Dil (8 Kişi)	4	50	5	62,5	6	75	7	87,5
5. Dil (5 Kişi)	3	60	2	40	2	40	2	40
6. Dil (1 Kişi)	-	-	-	-	-	-	1	100

Katılımcılar bildikleri dilleri *ev/aile, iş yeri, alışveriş* ve *tatil* alanlarında kullanmaktadır. Katılımcıların tamamı birinci ve ikinci dilleri *ev/ailede*, dokuzu aynı dilleri *alışverişte*, altısı birinci ve ikinci dilleri *tatilde* kullandığını belirtmiştir.

Evde veya ailede kullanılan dil sayısının fazlalığı ebeveynlerin farklı etnik kökene sahip olmasıyla ilişkilidir. Ebeveynler kendi arasında ortak bir iletişim aracı belirlemekle birlikte çocuklarıyla farklı bir dili konuşmaktadır. Örneğin kendi arasında Arapça veya Kürtçe konuşan bir anne-baba çocuklarıyla Türkçe konuşmayı tercih etmektedir.

Ev/ailede ikinci dilden sonra diğer dillerin kullanım oranı düştüğü halde alışveriş ve tatilde aynı düşünüş yaşanmamaktadır. Katılımcıların yedisi tatilde ve alışverişte dört dile kadarını kullandığını söylemiştir.

İlk iki dil dar, yakın çevrede daha fazla kullanılırken üçüncü ve dördüncü dillerin daha uzak çevrede kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. Çokdilli ve Çokkültürlü Ortamlarda Bulunurken Katılımcıların Hissiyatları

Çokdilli ve çokkültürlü ortamlarda bulunurken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?	
Duygular	Kaynaklar
Rahat ve güvende	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10
Mutlu ve Huzurlu	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K9

Görüşmeye katılanların katılımcıların tamamı, dil ve kültür farklılığının olduğu ortamlarda bulunurken herhangi bir olumsuz duygu veya düşünceye kapılmadıklarını, bilakis farklılığın olduğu yerlerde bulunurken kendilerini rahat ve güvende, mutlu ve huzurlu hissettiklerini dile getirmişlerdir. Yüzyıllardır çokkültürlü ve çokdilli ortamda yaşamının vermiş olduğu bilinç ve sıradanlık bireylerin rahat yaşam sürmelerini, herhangi bir kaygı yaşamamalarını sağlamıştır.

Tablo 5. Çokdilli Olmanın Avantajları

Çokdilli olmak size ne tür avantajlar sağlamaktadır?	
Avantajlar	Kaynaklar
Farklı dillerde basın/yayın takibi yapmak	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Farklı ortamlara uyum sağlıyorum	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Alışverişte kolaylık sağlıyor	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
İletişimde kolaylık sağlıyor	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
İş bulmamı sağlıyor	K1, K2, K3, K5, K6

Çokdilli olmanın birçok avantajı bulunmaktadır. Katılımcıların hemen hepsinin benzer avantajlardan söz ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamı çok dil bilmenin avantajlarını ‘farklı dillerde basın/yayın takibi’, ‘yeni girilen ortamlara kolay uyum sağlama’, ‘farklı dillerin konuşulduğu ortamlarda alışverişte ve iletişimde sağladığı kolaylık’ olarak belirtmişlerdir. Bunların dışında katılımcıların yarısı çokdilliliğin iş bulma kolaylığı sağladığını belirtmiştir.

Katılımcıların tamamı bir dilde konuşurken bildiği başka dillerden farkında olmadan sözcükler kullandığını ifade etmiştir.⁵¹

Tablo 6. Çokkültürlü Olmanın Avantajları

Çokkültürlü olmak size ne tür avantajlar sağlamaktadır?	
Avantajlar	Kaynaklar
Empati ve hoşgörü	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Ortama uyum	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Çok yönlü düşünme	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Gelenek-görenekleri tanıma	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10

Çokdillilikte olduğu gibi çokkültürlülüğün de ‘yeni ortamlara uyum’ konusunda kolaylık sağladığı, katılımcıların tamamı tarafından belirtilmiştir. Tüm katılımcılar, ‘empati, hoşgörü, ortama uyum sağlayabilme, çok yönlü düşünme, farklı gelenekleri-görenekleri tanıma’ maddelerini çokkültürlü olmanın verdiği avantajlar olarak görmüştür.

Tablo 7. Çokkültürlü Ortamlarda Bulunurken Katılımcıların Dikkatini Çeken Unsurlar

Çokkültürlü ortamlarda bulunurken neler dikkatinizi çekmektedir?	
Dikkat çeken unsurlar	Kaynaklar
Farklı giyim kuşam	K1, K3, K4, K9, K10
Yöresel yemekler	K2, K3, K5, K6, K8, K9
Tarihî/mimari yapılar	K2, K3, K5, K6, K7, K8, K9
Dil/konuşma farklılıkları	K2, K3, K5, K6, K7, K8, K9

Çokdilli ve çokkültürlü ortamların dikkat çeken unsurlarını katılımcılar, ‘farklı giyim kuşam, yöresel yemekler, tarihî/mimari yapılar ve dil/konuşma farklılıkları’ olarak ifade etmişlerdir⁵². Yörede bazı etnik grupların giyim kuşamları farklılık arz edebilmektedir. Bu farklılıklar giyside kullanılan kumaşlar, şallar, ayakkabı türü vb. şekillerde ayrı giyim tarzları kendini göstermektedir. Yöresel yemekler de kültürlerde ve inanışlarda farklılık arz etmektedir. Örneğin yörede bulgur ve etin yoğurulması suretiyle yapılan içli köfte yemeği etnik gruplara göre şu şekilde farklılık göstermektedir: Arapların ince bulgurun hem içine hem dışına et koyarak yağda kızarttığı *ırok* yemeğini, Kürtler yapmamaktadır. Kürtlerin ince bulgurların karışımının içine et koyarak haşladığı *kutilk* yemeğini Araplar da yapmakta adına *igbebet* demektedir. Süryaniler ise ince bulgurun hem dışına hem içine et koyduğu ve haşladığı epeyce

⁵¹ Katılımcıların tamamı çokkültürlü olmanın herhangi bir dezavantaj meydana getirmediğini belirtmiştir. Katılımcıların yarısı çokdilli olmanın herhangi bir dezavantajının olmadığını, yarısı da çokdilli olmanın dezavantajı olarak bir dilde konuşurken bildiği başka dillerden farkında olmadan sözcükler kullanmak olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda çokdilli bireylerin bir kısmı kod kopyalamalarından kaynaklı dil karmaşasının farkındadır. Çokdilli bölgelerde baskın dilden kaynaklı dil ölümleri ise katılımcılar tarafından dile getirilmemiştir.

⁵² Tablo 4 ve Tablo 7’nin soru metinleri için bk. (Ateşal 2018: 213-215).

büyük boyda şekil verdikleri yemeklerine *kiterraha* adını vermekte ve bu geleneksel yemeklerini genellikle yoğurtlu sosla tüketmektedir.

Tablo 8. Çokdilli ve Çokkültürlü Durumlarının Sürdürülebilirliği için Yapılan Faaliyetler

Çokdilli ve çokkültürlü durumunuzun devam etmesi için neler yapıyorsunuz?	
Yapılan Faaliyetler	Kaynaklar
Aile bireylerine farklı diller öğretmek	K1, K3, K4, K6, K7, K8, K10
Farklı dillerde basın/yayın takibi	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Dilleri tekrar etme ve pekiştirme	K2, K3, K5, K7

Çokdilli ve çokkültürlü bireylerin mevcut durumlarının, yani çokkültürlülük ve çokdillilik durumlarının sürdürülebilmesi için neler yaptıkları ile ilgili soruya tüm katılımcılar mevcut durumlarının devam etmesi için birtakım faaliyetler yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların hepsi, çokkültürlülük ve çokdillilik durumlarının devamı için ‘farklı dillerde basın/yayın takibi’, yedisi ‘aile bireylerine, özellikle çocuklarına farklı diller öğrettiklerini’, dördü ‘bildiği dillerde tekrar ve pekiştirmeler yaparak’ çokkültürlülük ve çokdillilik durumlarının devam etmesini sağladıklarını belirtmiştir. Bölgede resmî/egitim dili Türkçe olmakla birlikte ebeveynler çocuklarına ana dillerini öğretmektedir. Ailelerinden ninni, türkü, mesel, masal, atasözü, deyim, ağıt işiten bireylerin ana dillerini özellikle sözlü kültür ve edebiyat unsurlarıyla pekiştirmeleri sağlanmaktadır.

Sonuç

Midyat, Tur Abidin bölgesinin en önemli ve büyük şehirlerinden olup tarihi Asurlulara dayanmaktadır. Tarih boyunca farklı medeniyetlere ve kültürlere ev sahipliği yapmış ilçenin katmanlaşmış yapısıyla çokkültürlü ve çokdilli durumu ilk zamanlardan beri şekillenmiştir.

Çalışmada Midyat’ta ölçüt örneklem üzerinden çokkültürlülük ve çokdillilik tespiti yapılmıştır. Mardin’in Midyat ilçesinde Türkler, Mahalmiler (Yerli Araplar), Süryaniler, Kürtler, Yezidiler, Becirmanlar, Suriye’den gelen farklı etnik gruplara mensup göçmenler olmak üzere birbirinden farklı etnik yapılar, farklı diller, farklı dinî inançlar vardır. Farklılıkların mahallelerde, çarşılarında, alışveriş mekânlarında, hatta birçok evde dahi görüldüğü Midyat’ta çokkültürlülük ve çokdillilik kıyafette, yemeklerde, mimaride, ibadetlerde, bayramlarda, düğünlerde, mahallelerde kendini somut bir şekilde göstermektedir.

Araştırma, nitel araştırma modelinin fenomenolojik desenine göre tasarlanmıştır. Örneklem, ölçüt örnekleme yoluyla üç ve daha fazla dil bilen 30-65 yaş arası 5 erkek 5 kadın toplam 10 kişiyle oluşturulmuştur. 10 kişiden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile veri toplanmıştır. Katılımcılardan ikisi Süryani, üçü Kürt, biri Mahalmi (Arap), biri Türk, ikisi Suriyeli Kürt, biri mezeldir. Katılımcıların sekizi Müslüman, ikisi Hristiyan’dır. Katılımcılardan ikisinin ana dili Süryanice, beşinin Kürtçe, ikisinin Arapça, birinin Türkçedir. Katılımcıların beşi evde konuşulan dil sayısını üç, diğerleri iki dil olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların üçü Midyat ilçesinde, biri Mardin merkezde, ikisi Kamışlo’da, biri Mersin’de, biri Batman’da, ikisi Şırnak’ta doğmuştur. Katılımcılardan hiç okula gitmemiş bir, ilkokul, ortaokul, lise mezunu birer, lisans ve üstü mezunu altı kişi yer almaktadır. Katılımcıların dördü

beş dil, üçü dört dil, ikisi üç dil, biri 6 dil bilmektedir. Katılımcılardan dördü öğretmen, üçü ev hanımı, ikisi telkâri ustası, biri emekli öğretmendir. Açık ve kapalı uçlu 21 sorudan oluşan görüşme formu on kişi tarafından doldurulmuştur. Beş kadın beş erkek olan katılımcılar, geniş yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcıların sadece etnik kökenlerinin değil aynı zamanda başka nedenlerin de dil edinmelerinde etkili olduğu görülmüştür. Katılımcıların bildiği ve kullandığı dil sayısı Midyat'taki çokkültürlülük ve çokdillilik durumunun tespitini destekler niteliktedir.

Araştırma sonucuna göre Midyat'ta çokdillilik ve çokkültürlülüğün nedenleri farklı etnik kökenden ebeveynlerin farklı dil konuşmaları, evlilik, ekonomi, meslek, komşular, eğitim, tatil, ilgi, meslek ve dindir. Katılımcıların tamamı Türkçe, Arapça ve Kürtçeyi konuşulan dil olarak tercih etmektedir. Katılımcılardan üçü konuşulan diller arasında Süryaniceyi de tercih etmektedir. Dillerin kullanıldığı alanlar ekseriyetle ev, alışveriş kimi zaman işyeri ve tatil biçimindedir. Çokdilli katılımcılar konuşma ve dinleme becerisinde çok iyi, okuma ve yazma becerilerinde ise genellikle orta düzeydedirler. Katılımcıların tamamı çokdilli ve çokkültürlü olmanın avantajlı bir durum olduğunu belirtmektedirler. Katılımcıların tamamı çokdilliliğin, farklı dillerde basın/yayın takibi yapmak, farklı ortamlara uyum sağlamak, alışverişte ve iletişimde kolaylık sağladığını düşünmektedir. Katılımcıların yarısı çokdilli olmanın iş bulmayı kolaylaştırdığını belirtmiştir. Katılımcıların tamamı çokkültürlülüğün empati ve hoşgörü, ortama uyum sağlama, çok yönlü düşünme, gelenek-görenekleri tanıma avantajlarının olduğunu düşünmektedir. Çokkültürlü ortamlarda bulunan katılımcıların, farklı giyim-kuşam, yöresel yemekler, tarihî/mimari yapılar, dil/konuşma farklılıkları dikkatini çekmektedir. Çokdilli ve çokkültürlü ortamlarda bulunan katılımcılar kendilerini rahat, huzurlu, güvende ve mutlu hissetmektedir. Çokdilli ve çokkültürlü bireyler bu durumlarının sürdürülebilirliğini sağlamak adına birtakım etkinlik yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu etkinlikler, aile bireyelerine farklı diller öğretmek, farklı dillerde basın/yayın takibi yapmak, dilleri tekrar edip pekiştirmek şeklindedir.

Birbirlerinden farklı etnik yapılar, dinler, diller, kültürler, medeniyetler, gelenekler ve mezheplerin iç içe geçtiği bir coğrafya olması hasebiyle Midyat'ta çokkültürlülük ve çokdillilik bir seçim değil; kader ve alinyazısıdır. Midyat'taki çokdillilik, kültürleri birbirine bağlamakta köprü görevi üstlenmektedir. Farklı kültürler hem kendi dillerini hem de diğer kültürlerin dillerini kullanmakta; yörede iletişim kesintisiz olarak devam etmektedir. Midyat'ta çokkültürlü ve çokdilli bireyler yüzyıllardır, bir arada uyum ve hoşgörü içinde yaşamlarını sürdürmektedir. Farklı dil ve kültüre sahip olmak yörede zenginlik ve avantaj konumundadır. Kimi gruplar, diğer grupların dillerini benimsemiştir. Bireyler, etnik grupları ve inanışları fark etmeksizin diğer kültürlerin dillerini doğal süreçte ve ortamda edinmiştir.

Midyat'ta farklı etnik grupların ve dillerin varlığından mütevellit bölgede çokkültürlülük ve çokdillilik söz konusudur. Bu kültürel zenginlik birçok araştırmacıya çeşitli araştırmalar yapmalarında kaynak teşkil edecektir. Küreselleşen dünyada kültürlenme ve dil ölümleri kültür ve dilleri tehlike altında bırakmaktadır. Söz konusu kültür ve dillerin durumu çeşitli çalışmalarla bilim dünyasına duyurulmalıdır.

Etik Beyan

Yazarların beyanına göre, “Çokkültürlülük ve Çokdillilik Bağlamında Midyat” adlı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuştur. Çalışma kapsamında Midyat’tan 10 kişi ile görüşülmüştür. Kaynak kişilerin tamamı kendi iradeleri, rızaları ve gönüllülük esasına bağlı olarak görüşmeye katılmışlardır. Kaynak kişilere görüşme öncesinde çalışmayla ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler 2019 yılında yapıldığı için ULAKBİM TRDizin’in 2020’de getirdiği Etik Kurul Onayı zorunluluğu çalışmayı kapsamamaktadır.

Kaynakça

- Ateşal, Zeynep (2018). *Tarihten Günümüze Çokdillilik*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atli, Mehmet Halit (2018). “Çokdillilik ve Çokdilli Beyin”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (60): 26-32.
- Büyüköztürk, Şener (2012). *Örnekleme Yöntemleri*, <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf>, [26.01.2021].
- Çelik, Mehmet (2010). “Süryaniler”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, C. XXXVIII: 175-178.
- Çetin, İhsan (2007). “Çokkültürlülük ve Kimlik Bağlamında Midyat İlçesi Örneği”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10 (2): 22-35.
- Demir, Zeynettin (2019). *Mardin İli Midyat İlçesinde Yaşayan Mahalmilerin Folklor ve Etnografyası*. Yüksek Lisans Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkinay, Hadra Kübra (2012). “Çok Dillilik ve Mardin Örneği”. *II. Sosyal Bilimler Genç Araştırmacılar Sempozyumu Bildiriler e-Kitabı*, 24-25 Nisan 2010. Diyarbakır 275-284.
- Eroğlu, Erol-Sarıca, Neşe (2012). “Midyat Süryanilerinin Düğün Gelenekleri”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* 7/3: 1189-1199.
- Genç, Cihad (2019). *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Midyat Kazası (Siyasi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel)*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göyünç, Nejat (1969). *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi. http://acikders.atauni.edu.tr/pluginfile.php/77629/mod_resource/content/0/SEC.pdf, [08.02.2021].
- <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-56489/midyat-tarihcesi.html>, [05. 02. 2021].
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, [11.02.2021].
- Kymlicka, Will (2012). “Çok Kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek”. Çev. Fatih Öztürk. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (İÜHFİM)*, 70 (2): 297-332.

- Keskin, Necat (2014). *Akışkan Kimlikler: Etnik ve Dini Kimlik Arasında Becirman Seyyidleri*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oktik, Nurgün-Nas, Fethi (2005). “Ulus-Devlet ve Topluluklar: Midyat Örneği”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz 2005, (15): 121-142.
- Özmen, Abdurrahim (2006). *Turabdin Süryanileri Örneğinde Etno-Kültürel Sınırlar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, Musa (2013). “Çoğulculuk Söyleminin Sahiciliği Üzerine: Midyat Örneği”. *İdealkent*, 4 (9): 42-73.
- Saban, Ahmet-Ersoy, Ali (2016). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sami, Kamuran (2009). “Midyat Yezidi Köylerinde Kırsal Mimarlık: Renkleri Solan Bir Halkın Kültürel Mirası ve Değişen Toplumsal Feraset”. *Folklor/Edebiyat*, 15 (59): 211-224.
- Şeşen, Ramazan (1993). “Cezîre”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, C. VII: 509-511.
- Taşgın, Ahmet (2013). “Yezîdiyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, C. XLIII: 525-527.
- Uluç, Mehmet (2018). *Sermiyan Midyat Sinemasında Mardin Kentinin Kültür ve Mekân Bağlamında Temsili*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yanık, Celalettin (2012). *Dünyadaki Çokkültürlülük Tartışmaları Bağlamında Türkiye’de Çokkültürlülük Eleştirel Bir Bakış*. Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, Ali (1999). “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”. *Eğitim ve Bilim*, 1 (112): 7-17.
- Yılmaz, Mehmet Yalçın (2014). “İki Dillilik Olgusu ve Almanya’daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (3): 1641-1651.

Ekler:

Ek-1: Tablo Listesi

- Veri Tabanı (Katılımcıların Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımı)
- Tablo 1. Katılımcıların Farklı Dil Öğrenme Nedenleri
- Tablo 2. Konuşulan Dillerin Tercih Edilme Sayıları
- Tablo 3. Bilinen Dillerin Kullanıldığı Alanlar
- Tablo 4. Çokdilli ve Çokkültürlü Ortamlarda Bulunurken Katılımcıların Hissiyatları
- Tablo 5. Çokdilli Olmanın Avantajları
- Tablo 6. Çokkültürlü Olmanın Avantajları
- Tablo 7. Çokkültürlü Ortamlarda Bulunurken Katılımcıların Dikkatini Çeken Unsurlar

Tablo 8. Çokdilli ve Çokkültürlü Durumlarının Sürdürülebilirliği İçin Yapılan Faaliyetler

Ek-2: Görüşme Formu**Çokkültürlülük ve Çokdillilik Bağlamında Midyat**

- 1- Yaşınız
- 2- Cinsiyetiniz
 - () Kadın
 - () Erkek
- 3- Etnik Kökeniniz
- 4- Dini İnançınız
- 5- Doğduğunuz Ülke-Şehir
- 6- Mesleğiniz
- 7- Eğitim Düzeyiniz
 - () Okula gitmemiş
 - () İlkokul
 - () Ortaokul
 - () Lise
 - () Üniversite
 - () Yüksek lisans
 - () Doktora
- 8- Ana Diliniz
- 9- Bildiğiniz Dilleri Yazınız
 - 1)
 - 2)
 - 3)
 - 4)
 - 5)
 - 6)
- 10- Evinizde Konuşulan Dil/Diller
 - 1)
 - 2)
 - 3)
- 11- Bildiğiniz Dilleri Öğrenme Nedenlerini İşaretleyiniz
 - () Annem ve babam farklı dil konuştuğu için
 - () Evlilik durumumdan
 - () Ekonomik nedenler
 - () İlgi duyduğum için
 - () Mesleğim gereği
 - () Komşular
 - () Eğitim

() Tatil

() Din

Diğer (.....)

12- Bil Dilde Konuşurken Bildiğiniz Başka Dillerden Farkında Olmadan Sözcükler Kullanıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

13- Bildiğiniz Dilleri Kullanma Becerinizin Düzeyini Yazınız

Konuşma Dinleme/Anlama Yazma Okuma

1. Dil

2. Dil

3. Dil

4. Dil

5. Dil

6. Dil

Not: (1): Kötü, (2): Orta, (3): İyi, (4): Çok İyi

14- Bildiğiniz Dilleri Kullandığınız Alanları İşaretleyiniz

Ev/Aile İşyeri Alışveriş Tatil

1. Dil

2. Dil

3. Dil

4. Dil

5. Dil

6. Dil

15- Çokkültürlü Ortamlarda Bulunurken Neler Dikkatinizi Çekmektedir? (Din, mimari yapılar, yemekler, giyim-kuşam...)

16- Çokkültürlü ve Çokdilli Ortamda Yaşarken Kendinizi Nasıl Hissediyorsunuz? (Mutlu, huzurlu, güvenli, tedirgin, gergin, mutsuz...)

17- Çokkültürlü Olmanın Sizin İçin Avantajları Nelerdir?

18- Çokdilli Olmanın Sizin İçin Avantajları Nelerdir?

19- Çokkültürlü Olmanın Sizin İçin Dezavantajları Nelerdir?

20- Çokdilli Olmanın Sizin İçin Dezavantajları Nelerdir?

21- Çokkültürlük ve Çokdillilik Durumunuzun Sürdürülmesi İçin Herhangi Bir Katkıda Bulunuyor musunuz? (Cevabınız “evet” ise neler yaptığınızı, “hayır” ise nedenlerini yazınız).

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	Cilt: 4, Sayı: 2, 2021
	Vol: 4, Issue: 2, 2021
	Sayfa – Page: 356-365
	E-ISSN: 2667-4262
	

TRAUMA OF WAR IN REBECCA WEST’S *THE RETURN OF THE SOLDIER*

REBECCA WEST’İN *ASKERİN DÖNÜŞÜ* ROMANINDA SAVAŞ TRAVMASI

Şule OKUROĞLU ÖZÜN*

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p> Received: 25.09.2021</p> <p> Accepted: 29.11.2021</p> <hr/> <p>Keywords: War novel, shell-shock, Rebecca West, <i>The Return of the Soldier</i>, war trauma.</p> <hr/> <p>Research Article</p>	<p>This paper aims particularly at discussing how the trauma of twentieth-century warfare challenges the metanarratives that construct and instruct the idea of nation, and how trauma connects individuals with this ideology in Rebecca West’s <i>The Return of the Soldier</i> (1918). The novel successfully portrays different levels of disturbances caused by the trauma of war one of which is Chris’s rejection of recalling his wife to find a kind of internal unity in an unsafe world. In the novel, shell-shocked Chris’s trauma strikingly leads to the narrative exploration of female subjectivity in states of psychological crisis. In fact, the story suggests many similarities between surviving at the battlefield and homefront while exploring the effects of war on men as well as women. In the novel, Chris’s war trauma makes other major characters of the novel question their social and gender roles framed by the Edwardian society compelling them to re-evaluate the nature of institutional systems in relation to gender conflict; thus, <i>The Return of the Soldier</i> successfully places men’s and women’s traumas in conjunction with one another in a more puzzling connection.</p>
MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p> Geliş: 25.09.2021</p> <p> Kabul: 29.11.2021</p> <hr/> <p>Anahtar Kelimeler: Savaş romanı, şarapnel-şoku, Rebecca West, <i>Askerin Dönüşü</i>, savaş travması.</p> <hr/> <p>Araştırma Makalesi</p>	<p>Bu makale özellikle yirminci yüzyıl savaşı travmasının ulus fikrini oluşturan ve öğreten üst anlatıları nasıl sorguladığını ve Rebecca West’in <i>Askerin Dönüşü</i> (1918) adlı eserinde bireyleri bu ideolojiyle nasıl ilişkilendirdiğini tartışmayı amaçlamaktadır. Roman, savaş travmasının neden olduğu farklı rahatsızlık düzeylerini başarılı bir şekilde tasvir etmektedir; bunlardan biri, Chris’in güvenli olmayan bir dünyada bir tür bağdaşım bulmak için karısını hatırlamayı reddetmesidir. Romanda, şoka uğramış Chris’in travması çarpıcı bir şekilde psikolojik kriz durumlarında kadın öznelliğinin anlatsal keşfini beraberinde getirir. Aslında hikâye, savaşın hem erkekler hem de kadınlar üzerindeki etkilerini araştırırken, savaş cephesinde ve ev cephesinde hayatta kalmak arasında birçok benzerlik olduğunu öne sürmektedir. Romanda, Chris’in savaş travması, romanın diğer ana karakterlerini, Edward dönemi toplumu tarafından oluşturulmuş sosyal ve toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamaya iterek, onları kurumsal sistemlerin doğasını, toplumsal cinsiyet çatışmasıyla ilgili olarak yeniden değerlendirmeye zorlamaktadır; böylece, <i>Askerin Dönüşü</i>, erkek ve kadın travmalarını daha muammalı bir bağlantıda başarıyla bir araya getirmektedir.</p>

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta / Türkiye, E-mail: suleozun@sdu.edu.tr.

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5471-8075>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Okuroğlu Özün, Şule (2021). “Trauma of War in Rebecca West’s *The Return Of The Soldier*”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 356-365. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1000822>.

Introduction

The Great War has been rhetorically “*a potent myth, symbolizing the crisis of a civilization*” (Bergonzi 1965: 220). In Western discourse it is also associated with the Biblical Fall, “*a radical discontinuity*” (Hynes 1998: ix) in history, and changed the perception of reality sharply dividing history “*into three sections—pre-war, war, and post-war*” periods (Aldington 1984: 199). Particularly in British History, although the pre-war years were considered a “*great chasm to a remote, peaceable*” chronotope referring to “*incredibly distant years*” (Hynes 1998: ix), the post-war period was regarded as a damaged period, “*shorn of its high-rhetorical top*” creating “*an anxious fearful bitter nation*” (Hynes 1990:353). The dominating binary of ‘public/private’ in the Victorian society also informed the Edwardian period - known for classiness and luxury among the rich and powerful - as well as the construction of the War in literary narratives allocating men and women to their separate spheres: men to the public, women to the private.

During and after the War, women who were regarded as the weaker sex had to take their fathers’, brothers’, and husbands’ places at the workplaces as their substitutes. A majority of the women’s texts produced during and just after the Great War particularly pronounced and contributed to the persistence of essentialist notions of gendered identity by making use of the patriarchal discourse. Some of the novels interrogated, through suggestive and indirect means, the relationship between the ‘sheltered’ non-combatant female subjects and their shell-shocked male contemporaries. Both physical and psychological devastation of the war on the individuals was great; furthermore, the trauma of the destruction had no gender. When Elaine Showalter asserts that in the trenches, “*men were silenced and immobilized and forced, like women, to express their conflicts through the body*” she refers to a connection between the male ‘shell-shock’ and the purported hysteria of women regarding shell-shock as a revolt against the social construction of masculinity and its connotations (1987: 171).

The Return of the Soldier is one of the most significant English novels by a female writer about shell-shock and one of the early examples featuring a psychiatrist. Shell shock, which can lead to intense stress, depression, amnesia, inability to sleep, or incorrect reasoning, is a World War I term used for the type of post-traumatic stress disorder (PTSD) caused by the exposure to active warfare particularly by being under bombardment and fighting. The soldier of the title, Chris Baldry, develops amnesia to forget traumas of the war, returning mentally to the year 1901, and escapes from his familial responsibilities as an upper-class gentleman who is the head of an elegant estate. By using the war to uncover other traumas, West captivatingly explores British social structure and how it entraps both male and female subjects in the form of public or private traumas. Particularly the novel’s pessimism is portrayed by its characters’ devotion to social conventions that are important in war paradigms, such as rigidly enforced codes of acceptable feminine and masculine traits. West also suggests an elucidation as Suzanne Raitt and Trudi Tate assert: *The Return of the Soldier* is “*the best-known war novel to explore women’s healing power*” (1997:11).

Threshold Identities: Jenny, Kitty, Margaret, and Chris

The Return of the Soldier can be defined as “a special example of an established English genre: a ‘country house’ novel, but a wartime one that is dominated by women” (Hynes 1990: 212). Shell-shocked Chris, to whom the title of the novel refers, does not remember his past years with Kitty, his wife, and the death of her son Oliver believing that he is still in love with a lower class woman, Margaret Allington Grey, whom he was dating with fifteen years earlier. Amnesia acts as a retreat, a survival strategy, for Chris since his loss of memory provides him with a secure space where he alienates himself from the codes of a brave soldier and social obligations. In this third space he escapes from the realities of the war.

In the novel, West makes use of shell-shocked Chris as a trope for the metanarrative of patriarchal male community since this shell-shocked veteran threatens the unitary nature of patriarchy. Thus, West astutely constructs individual female subjectivity in direct relation to the traumatized male subjectivity. Chris’s war trauma makes other major characters of the novel question their roles framed by the society compelling them re-evaluate the nature of institutional systems in relation to gender conflict. Harold Orel calls the novel “a factitious world which has recourse to stock formulae to bring about an implausible and even reprehensible fictional resolution” (1986:124-25).

“Set in a claustrophobic and often lonely domestic atmosphere in which three women vie for Chris’s attentions”, the novel tries to point out that “women might find some purpose to their lives apart from domesticity” (Pulsifer 2013: 45). Although Chris, as the soldier of the story, is regarded as the central character of the plot, three women and their search for individuality dominate the story. West interestingly chooses to narrate from Jenny’s point of view although she is not occupying any accepted roles of Edwardian society exposing how society limits both men and women. Chris’s cousin Jenny is one of the major characters forced to think of the ways how the war has transformed her life. Her contemplations begin with general reflections and culminate in personal struggle and despair. Jenny realizes that even the sky is assaulted and altered by the bitter reality of War: “a searchlight turned all ways in the night like a sword brandished among the stars” (1989:20). Jenny feels that her existence, her ‘femininity,’ has been rendered superfluous and contemptible by Chris’s psychological response to the War. In her imagination, Jenny locates the domestic crisis of Baldry Court “somewhere behind the [F]ront” (1989: 41). Interestingly, Jenny is an outsider, even to the love story she narrates. Unlike most of the women of the wartime who took over their husbands’ or sons’ responsibilities at work or at home, Jenny is expected neither to work somewhere nor to worry for someone since she is not married. Without the prescribed roles of a concerned wife or dedicated mother, she is profoundly an ambiguous character in the story, incompatible with wartime patterns. It can be understood from her narration that what Jenny wants is to love and to be loved as a woman. Thus, we, as readers, can grasp that she has both physical and emotional attachment to Chris. This also makes her “I” narration reasonably subjective and problematic. Once Jenny says

“Through the feeling of doom that filled the room as tangibly as a scent I stretched out to the thought of Chris. In the deep daze of devotion which followed recollection of the

fair down on his cheek, the skin burned brown to the rim of his grey eyes, the harsh and diffident masculinity of him, I found comfort in remembering that there was a physical gallantry about him which would still, even when the worst had happened, leap sometimes to the joy of life. Always, to the very end, when the sun shone on his face or his horse took his fences well, he would screw up his eyes and smile that little stiff-lipped smile” (1989:57).

In the quotation, it is obvious that the effect of war is intermingled with Jenny’s attachment to Chris. Jenny’s wish to fulfil her desire of a sincere love affair splits her psyche as well as her narration. At the beginning of the novel she says, “*we had made a fine place for Chris, our little part of the world that was, so far as surfaces could make it so, good enough for his amazing goodness” (1989:4).* As derived from Jenny’s narration, she develops a sense of belonging in the domestic space of Baldry Court and her main trauma appears because Chris is unaware of Jenny’s real feelings for him. Jenny grieves for, “*The sight of those things was no sort of joy, because [her] vision was solitary”*, and she wants to end her “*desperation by leaping from a height”* flinging herself “*face downwards on the dead leaves below” (1989:47).* Jenny further confesses the discrepancy between what is and what she wants to be while describing the pain she feels: “*Through the blue twilight his white face had had a drowned look. I remembered it well, because my surprise that he passed me without seeing me had made me perceive for the first time that he had never seen me at all save in the most cursory fashion” (1989:34).* Jenny uses expressions like “our Chris”, “whose passion of Chris was our point of horror”, and “our common adoration” in which Jenny’s attachment turns into possessiveness sometimes although he is married to Kitty. Jenny says that “like most English women of my time, I was wishing for the return of a soldier” (5). The thing is that this expression reminds us mainly of those wives and daughters waiting for the return of a soldier, not a cousin like Jenny. When this soldier is back with amnesia and only can remember a lower class woman Margaret, Jenny little by little resigns herself to living vicariously through her. When Margaret asks to see Chris, Jenny’s frustration is unconcealed as she utters this sentence, “*The truth is that I was physically so jealous of Margaret that it was making me ill” (1989:37).* Thus, Jenny’s attraction to Chris makes us speculate upon her reliability.

Jenny is out of the novel’s primary love triangle of Chris, Kitty and Margaret, thus has no place within that frame, but she becomes enamored with the idea of romance itself. While Chris retreats to amnesia in order to escape the cultural and national expectations, Jenny finds refuge in their love affair. Jenny is fascinated by the connection between Chris, Kitty and Margaret, thus she narrates the story like a romance. Due to the War, Jenny is forced to explore her sexuality in a vicarious fashion through a lower-class woman whose exile from Baldry Court would have been assured at any other time. While Jenny believes romantic love can and should act as a remedy for war tribulations, West deconstructs this belief when she makes Jenny’s romantic desires remain unfulfilled. Similar to Chris, Jenny ends up in participating in a social order that victimizes all the characters in the novel. Jenny is well aware that she has no place within the paradigms of either romance or war and Jenny’s understanding of romance collapses by the novel’s ending.

Early in the novel, Jenny notes that Chris was “*obliged to take over a business that was weighted by the needs of a mob of female relatives who were all useless either in the old way with antimacassars or in the new way with golf clubs*” (1989:5). The description of “useless” female relative is particularly interesting here since Jenny herself, as Chris’s cousin who is not working, is among these “mob of female relations”. Unable to distinguish herself from this “useless mobs”, Jenny asserts that she, along with Kitty, is a worthy woman making a fine place for Chris in Baldry Court. Both Jenny and Kitty as upper class females are not supposed to work, so they are trying to achieve a sense of fulfilment. When Jenny affirms that she and Kitty “*had made happiness inevitable for him*” (1989:4) Jenny describes this act as a “*responsibility that gave [them] dignity, to compensate him for his lack of free adventure by arranging him a gracious life*” (1989:5). Jenny, then, believes Chris should be “compensated” by the women in his life for taking on responsibilities of masculinity, an idea that is particularly dominating the war years. West, in a way, manipulates the conventions of romantic fiction suggesting that women as well as men are regimented into inflexible gender roles. Jenny, like Chris, is unable to find an identity that will provide both happiness and social acceptability. As an unmarried upper class woman in Edwardian society Jenny cannot meet the social and cultural expectations, and, therefore, she cannot find her way across a metaphoric battleground. Yet, this also makes her a female who is not archetypal.

While Chris’s status as both a victim of and a participant in war exposes how men suffer from the codes of the good soldier and expectations of the society, West also shows how women are limited by patriarchal wartime conventions that offer two acceptable roles to women, neither of which Jenny can fulfil as discussed before. Kitty, Chris’s wife for ten years, as an upper-class woman who is protected by her husband, creates an ideal home space as a form of “compensation” for his heroism. According to Jenny, Kitty is the ideal woman managing coldly luxurious Baldry Court with her “*decorative genius*” (1989:36). Kitty’s marriage provides her with a financial superiority and expensive elegance: “*She is the... owner of a luxury car and a great deal of jewelry. Kitty is all that a wife should be*” (1989:21-22). Jenny describes Kitty “*like a girl on a magazine cover one expected to find a large ‘15cents’ attached somewhere to her person*” (1989:3). When Jenny sees Kitty in her dead son’s room she thinks that Kitty is there to mourn, but instead, she discovers Kitty is there in order to dry her hair because it gets more sunlight. Although Jenny thinks that Kitty is there for more sunlight, most likely Kitty is there to cover her trauma of the loss. For Jenny, Kitty is one of the ideal examples of Edwardian femininity: she is “*sweet and obedient and alert*” (1989:20). But here it should be highlighted that although Jenny thinks that such women are “*obscurely aware that it is their civilizing mission to flash the jewel of their beauty before all men*”, there are different layers of traumas dominating Kitty’s life: the war, her husband’s amnesia which makes him forget her, and the death of her son, Oliver. Kitty is a spirited woman holding all of the power at Baldry Court and her femininity is not equal to passivity or weakness as Jenny considers. On the evening of Chris’s return, Kitty enters into the dining hall like “*a bride ... With her lower lip thrust out*”:

“As if considering a menu, she lowered her head and looked down on herself. She frowned to see that the high lights on the satin shone scarlet from the fire, that her flesh glowed like a rose, and she changed her seat for a high-backed chair beneath the furthest

candle sconce. There were green curtains close by, and now the lights on her satin gown were green like cleft ice. She looked as cold as moonlight, as virginity, but precious; the falling candlelight struck her hair to bright, pure gold. So she waited for him” (1989:17).

It is obvious that like a warrior she prepares herself strategically with her choice of dress. She is well aware that the most meticulously constructed domestic home space does not assure happiness for its dwellers. She looks cold and tries to control others’ manners. She is definitely crafty in social ordering being aware of her “civilizing mission” as well as power. On the surface, Kitty is a picture of Edwardian femininity; however, it becomes clear that Kitty is neither “sweet” nor “obedient”. It is like she is acting on the stage and using her femininity as a performance. Thus, her gender identity is performative, not stable. Kitty stands for both the cause and effect of English civilization, luring men into their socially prescribed roles of amassing wealth and property which, in turn, allows women to continue their performance of femininity. This prescription of gender roles culminates in a war.

Kitty can be regarded as Chris’s traumatized equivalent and this may imply that West’s novel exposes trauma’s diverse sources and records (Pulsifer 2013: 38). Kitty as a mother who lost her son is showing symptoms of trauma, but Chris’s war trauma surpasses hers as patriarchal discourse respects war experiences more. Kitty’s numbness as well as her strange attitudes like her habitual returns to the nursery can be regarded as symptoms of her mental struggle. When Chris is back from the trench, he cannot remember his wife, Kitty. Kitty, as the heroine of a war time tragedy, has to handle with different layers of trauma.

Not remembering Kitty, Chris watches “*her retreat into the shadows, as though she was a symbol of this new life by which he was baffled and oppressed*” (1989:16). Kitty insists that Chris is not suffering from trauma regarding his shell shock as a “*child who hadn’t enjoyed a party as much as it thought it would*” (1989:21). Chris does not remember Kitty, and obviously this makes her utterly frustrated. When Chris recounts the loss of his memory, he depicts how a romantic evening with Margaret “dissolved” into a “hateful world” with “barbed wire entanglements” and “booming noise” (1989:66). The descriptions of war are terse and sensory, marked by brevity which is more powerful than overstatement. When Kitty learns Chris’s amnesia and his newly discovered love for Margaret, Kitty responds, “*It shows there are bits of him we don’t know*” (1989:17). Then she says “*By night I saw Chris running across the brown rotteness of No Man’s Land, starting back here because he trod upon a hand, not even looking there because of the awfulness of an unburied head, and not till my dream was packed full of horror did I see him pitch forward on his knees as he reached safety—if it was that*” (1989 :5). As for some critics while the Great War provided women with new experiences and opportunities in the work places, propelling many of them into jobs for the first time in the manufacturing industries or the nursing professions, upper class women like Kitty and Jenny watched the war and its destructions from a distance like watching a movie. But for Kitty who is having her own battle, it is very hard to endure the pain of Oliver and her husband’s not remembering her.

Besides Kitty and Jenny, Margaret is also infected by Chris’s amnesia and forced to re-evaluate her past and present. In contrast to Kitty and Jenny, Margaret is described as a woman

of lower class who is “*bad enough*” and “*repulsively furred with neglect and poverty, as even a good glove that has dropped down behind a bed in a hotel and has lain undisturbed for a day or two is repulsive when the chambermaid retrieves it from the dust and fluff*” (1989:6-7). Early in the novel Jenny hates “*her as the rich hate the poor as insect things that will struggle out of the crannies which are their decent home and introduce ugliness to the light of day*” (1989:9). When Kitty sees Margaret, maintaining her upper class position, she claims: “*You are impertinent. I know exactly what you are doing. You have read in the 'Harrow Observer' or somewhere that my husband is at the front, and you come to tell this story because you think that you will get some money. I've read of such cases in the papers. You forget that if anything had happened to my husband the War Office would have told me*” (1989:9). After learning that Margaret is there to talk about Chris’s amnesia, she says “*What is it I don't know about him?*” (1989:11). It is clear that Margaret’s appearance makes Kitty think Chris could not have known such a woman who follows “*last years' fashion*”. Then again, when Margaret uncovers issues of his character, Kitty angrily asks “*How do you know all of this?*” (1989:13).

In her narration, Jenny’s attitude towards Margaret displays change. When Jenny goes to see Margaret in Wealdstone, in her moderate home, she perceives “*clearly that the ecstatic woman lifting her eyes and her hands to the benediction of love was Margaret as she existed in eternity; but this was Margaret as she existed in time, as the fifteen years between Monkey Island and this damp day in Ladysmith Road*” (1989:31); thus, she promises herself “*to bring her to him*” (1989:32) as “*nothing is too good for Chris*” (1989:31). What Jenny understands is that although Margaret is not as young as she was fifteen years ago, Chris “*loved her in this twilight, which obscured all the physical details which he adored*” (1989:25). Jenny develops a kind of understanding of a mutual love through Chris and Margaret since they are the “*only two real people in the world, Chris and this woman whose personality was sounding through her squalor like a beautiful voice singing in a darkened room*” (1989:31). She further describes Chris, when he was with Margaret, as “*a sleeping child, his hands unclenched and his head thrown back so that the bare throat showed defenselessly*” (1989:42). Margaret represents the past which connects him to life. It is clear that although Margaret and Chris loved each other sincerely and deeply, they had to take two different paths because of their social status. It is mainly because of their love, Margaret helps Chris and Chris remembers only Margaret. Chris’s trauma makes Margaret remember her past and the pains she endured. In the pastoral setting where they meet, Chris is temporarily freed from the horrors of the War and his mandatory role within it as an adult male who should be brave. Chris -between Kitty and Margaret, his manly duties and his desires, body and soul- is like a threshold character who seeks the true meaning of his existence since

“*when one is adult one must raise to one's lips the wine of the truth, heedless that it is not sweet like milk but draws the mouth with its strength, and celebrate communion with reality, or else walk for ever queer and small like a dwarf. Thirst for this sacrament had made Chris strike away the cup of lies about life that Kitty's white hands held to him, and turn to Margaret with this vast trustful gesture of his loss of memory*” (1989:57-58).

The Great War in Britain is regarded as the conflict between men who would uphold “*the moral virtues of heroism*” and men who would nourish the “*desire for self-preservation*” in the

face of warfare (Bergonzi 1965:11-12). In the novel Chris is the soldier of the story, yet Jenny, Kitty and Margaret, as well as their identity crises, are more foregrounded. As Eric Leed observes, the conditions of trench warfare often led to shell-shock or complete nervous collapse, because those conditions shattered “*distinctions that were central to orderly thought, communicable experience, and normal human relations*” (1979:21). Maybe because of this reason the novel is not narrated from his point of view, but from Jenny’s perspective. Not Chris, but his amnesia symbolically dominates the plot and discloses other traumas in the other characters. West successfully portrays different levels of disturbances caused by the trauma of the war one of which is Chris’s rejection of his wife to find a kind of internal unity in an unsafe world. Jenny at the beginning tells the reader that “*here we had made happiness inevitable for him*” (1989:6) since they created a “globe of ease”. While describing Chris for the readers she also says “This house, this life with us, was the core of his heart”. But, we grasp the idea that he is not contented with that neatly organized globe.

The life at Baldry Court is a domestic chain that prohibits Chris from pursuing a free life as a man of his intellectual and emotional capabilities. It can be claimed that adult Chris is not a participant in the creation of his own happiness, and because of this reason he reverts back to a time when he was in control of his life once the trauma of war causes amnesia in him. Jenny, while narrating their childhood adventure describes Chris as a boy fond of adventure. Jenny states, “*It was his hopeless hope that some time he would have an experience that would act on his life like alchemy, turning to gold all the dark metals of events, and from that revelation he would go on his way rich with an inextinguishable joy*” (1989:6). This description, so obviously, reflects the lofty aspirations of Chris buried in his past. She confesses that “*I had lain on us, as the responsibility that gave us dignity, to compensate him for his lack of free adventure by arranging him a gracious life. But now, just because our performance had been so brilliantly adequate, how dreary was the empty stage*” (1989:4). We are introduced to a man who is torn between his desire for love and adventure, and his domestic responsibilities; in other words, between his body and soul. As Jenny notes, “If the soul has to stay in his coffin till the lead is struck asunder, in its captivity it speaks with such a voice” (1989:17). Chris’s emotional attachment to Margaret might highlight the barrenness of life at Baldry Court, thus symbolically he remembers Monkey Island, an idyllic place which is away from the destruction of the war and which provides a healing power for Chris. It is a place where “*The whole world seemed melting into light. Cumulus-clouds floated very high, like lumps of white light, against a deep, glowing sky, and dropped dazzling reflections on the beaming Thames. The trees moved not like timber, shocked by wind, but floatingly, like weeds at the bottom of a well of sunshine*” (1989:25).

West explores “*Chris’s process of working through trauma and giving testimony, a process that simultaneously makes possible and is made possible by the relationship with Margaret*” (Pivideri 2010: 97). Chris’s amnesia is “a symbol of the pastness of the pre-war past”; it is a narrative of “paradise regained” and lost, when Baldry is “cured” and must return to Flanders, after acknowledging the ongoing reality of his apparently sterile marriage (Hynes1990:212). Due to this conflict, his amnesia takes him back to the times when he was happy and following his desires as a young man. When he returns as a shell-shocked soldier:

the blankness of those eyes which saw [Jenny] only as a disregarded playmate and Kitty not at all saves as a stranger who had somehow become a decorative presence in his home and the orderer of his meals he let us know completely where we were. ... [Jenny] felt, indeed, a cold intellectual pride in his refusal to remember his prosperous maturity and his determined dwelling in the time of his first love, for it showed him so much saner than the rest of us, who take life as it comes, loaded with the inessential and the irritating. [Jenny] was even willing to admit that this choice of what was to him reality out of all the appearances so copiously presented by the world, this adroit recovery of the dropped pearl of beauty, was the act of genius I had always expect from him. But that did not make less agonizing this exclusion from his life (1989:41).

In the story Margaret represents “*not only the soldier's desire to love and be loved but also his deepest search for meaning and purpose*” in a moment of crisis (Pividori 2010: 98). In the final moments, after Margaret jars Chris back into reality by reminding him of Oliver's death, Chris returns to his house “*every inch a soldier*” (1989:90). This is highly metaphoric: his body returns to home space, the familial responsibilities and national expectations, but his soul remains in a different place and time. It is ironic that “*Chris remains blissfully unaware of his amnesia while his wife, cousin, and former lover negotiate his memory loss and attempt to restore the perceived security his masculinity offers*” (Pulsifer 2013:37). The word ‘return’ in the novel has two significant meanings: One is Chris's return from the battlefield as a British soldier, the other one is his psychological return from his amnesia. It is clear that his mental restoration means his restoration back to bitter realities of his life and the Great War.

Conclusion

In *The Return of the Soldier*, West relates traumas of war to gender roles which victimize both men and women. Although the part after Chris's return from the battlefield dominates the narration and the novel seemingly revolves around the traditional love triangle, this love story and its plot are complicated by the different levels of personal traumas of the main characters. At the end of Jenny's narration Chris is eventually ‘cured’ and is, thereby, restored back into the social order, to fulfil his role as an upper-class gentleman and as a brave soldier dutifully. While Chris's status as both a victim of and a participant in war exposes how men suffer from the archetype of the ‘good soldier’, West also shows how women are limited by patriarchal wartime conventions that offer acceptable but limited roles to women. Jenny, Kitty, and Margaret become aware of the price of devotion to social conventions related to typical gender norms, yet none of them is able to escape totally from those very roles which will continue to define their relationships with their society and nation. None of the characters can act in accordance with their desires since they are forced to follow the codes of acceptable feminine or masculine traits, and, therefore, they cannot find their way across a figurative battleground.

Ethical Statement

According to the author's statement; scientific, ethical, and quotation rules were followed in the writing process of the study named “Trauma of War in Rebecca West's *The Return of The Soldier*”; according to ULAKBİM TRDizin criteria, there was no need for data collection in the study requiring ethics committee approval.

References

- Aldington, Richard (1984). *Death of a Hero*. London: Penguin Classics.
- Bergonzi, Bernard (1965). *Heroes' Twilight*. London: Constable.
- Hynes, Samuel (1990). *A War Imagined: The First World War and English Culture*. London: Bodley Head.
- Hynes, Samuel (1998). "Introduction". *The Return of the Soldier*. Rebecca West. New York: Penguin. vii-vxi.
- Leed, Eric J. (1979). *No Man's Land: Combat and Identity in World War I*. Cambridge: Cambridge UP.
- Orel, Harold (1986). *The Literary Achievement of Rebecca West*. London: Macmillan.
- Pividori, Cristina (2010). "Eros and Thanatos Revisited: The Poetics of Trauma in Rebecca West's "The Return of the Soldier"", *Atlantis*, December 2010, Vol. 32, No. 2, pp. 89-104
- Pulsifer, Rebecah (2013). "Reading Kitty's Trauma in Rebecca West's *The Return of the Soldier*", *Studies in the Novel*, 45(19): 7-55.
- Raitt, Suzanne and Tate, Trudi (1997). "Introduction". *Women's Fiction and the Great War*. Ed. Suzanne Raitt and Trudi Tate. Oxford: Clarendon. 1-17.
- Showalter, Elaine (1987). *The Female Malady*. Middlesex: Penguin.
- West, Rebecca (1989). *The Return of the Soldier*. London: Virago.

<p>ULUSLARARASI DİL, EDEBİYAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMALARI DERGİSİ</p> <p>INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE RESEARCHES</p> <p>МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИХ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ</p>	<p>Cilt: 4, Sayı: 2, 2021</p> <p>Vol: 4, Issue: 2, 2021</p> <p>Sayfa – Page: 366-371</p> <p>E-ISSN: 2667-4262</p>
---	---

RİTA FELSKİ’NİN *MODERNİTENİN CİNSİYETİ* ADLI ESERİNİN ANALİZİ

ANALYZING OF THE *GENDER OF MODERNITY* BY RITA FELSKI

Veysel LİDAR*

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>✉ Geliş: 09.06.2021</p> <p>✓ Kabul: 07.09.2021</p> <p>Anahtar Kelimeler: Modernite, Kadın, Tüketim Kültürü, Edebiyat, Roman.</p> <p>Kitap İncelemesi</p>	<p>Günümüz edebiyat teorisinin önemli isimlerinden Rita Felski’nin <i>Modernitenin Cinsiyeti</i> adlı eseri yazar tarafından 1995 yılında yazılmış olmasına rağmen dilimize ancak 2020 yılında çevrilmiştir. Felski’nin tanıtılması amaçlanan eseriyle ilgili bugüne dek bir tanıtım yazısı/çalışması yapılmamıştır. <i>Modernitenin Cinsiyeti</i> adlı eser, Sanayi Devrimi’yle birlikte gelişmekte olan Batı toplumlarında kadının konumunu inceleyen ve kadının konumunu edebiyat eserlerinden hareketle irdeleyen bir metindir. Söz konusu eserde Felski, modernleşme faaliyetleri boyunca geri planda kalan kadının, erkek egemen dünyadaki konumuna değinmiş ve kamusal alan yerine özel alanda kalması tercih edilen tüketim kültürüne bağlı olarak değişen durumunu ele almıştır. Felski’nin <i>Modernitenin Cinsiyeti</i> adlı eseri, özü itibarıyla kadın çalışmaları, feminist edebiyat ve edebiyat tarihi okumalarına farklı bir bakış açısı sunabilecek bir eser olduğu için tanıtılmaya çalışılmıştır.</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>✉ Received: 09.06.2021</p> <p>✓ Accepted: 07.09.2021</p> <p>Keywords: Modernity, Woman, Consumption Culture, Literature, Novel.</p> <p>Book Review</p>	<p>One of the important names of today's literary theory, Rita Felski's 'Gender of Modernity' was written by the author in 1995, but was translated into our language only in 2020. There has been no introductory article/study on Felski's work, which is intended to be promoted, so far. The 'Gender of Modernity' is a text that examines the position of women in the developing Western societies with the Industrial Revolution and examines the position of women based on literary works. In the work in question, Felski touched on the position of women, who remained in the background during the modernization activities, in the male-dominated world and discussed the changing situation depending on the consumption culture, which is preferred to stay in the private space instead of the public space. It is aimed to introduce Felski's <i>The Gender of Modernity</i> as a work that can offer a different perspective to women's studies, feminist literature and literary history readings.</p>

* Arş. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Eskişehir/Türkiye, E-mail: veysellidar@hotmail.com.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5279-7440>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Lidar, Veysel (2021). "Rita Felski'nin *Modernitenin Cinsiyeti* Adlı Eserinin Analizi". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 4 (2): 366-371.

Felski, Rita (2020). *Modernitenin Cinsiyeti*. Çev. Atalay Gündüz. İstanbul: Dergâh Yayınları, 325 s.

Edebiyat kuram ve eleştirisinin önemli isimlerinden biri olan Rita Felski'nin çalışma alanları arasında estetik, yorumbilim, edebiyat teorisi ve metodolojisi yer almaktadır. Felski'nin "Literature after Feminism"(2003), "Rethinking Tragedy" (2008), "Doing Time" (2000) ve "Beyond Feminist Aesthetics" (1989) başlıklı telif kitaplarıyla birlikte, editörlüğünü yaptığı "Comparison: Theories, Approaches, Uses" (2008), "Critique and Postcritique" (2017) adlı eserleri de mevcuttur. Yazarın dilimize çevrilen eserleriyse "Eleştirinin Sınırları", "Edebiyat Ne İşe Yarar?" ve bu çalışmada tanıtılacak olan "Modernitenin Cinsiyeti"dir. "Modernitenin Cinsiyeti" (Gender of Modernity) 1995 yılında yazılmış olmasına karşın dilimize 2020 yılında Atalay Gündüz tarafından çevrilmiş ve Dergâh Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Felski bu eserinde Batı uygarlıklarına yön veren sosyolojik olguların başında gelen modernite olgusu ve cinsiyet üzerinde durmuştur. Eserinin giriş bölümünde kadın ve erkek cinsiyet rollerini ve bu cinsiyet rollerinin Batı düşüncesinde mitik dönemden itibaren nasıl oluşturulduğunu kısaca özetlemiştir.

Eserin birinci bölümünün başlığı 'Modernite ve Feminizm''dir. Bu bölümde ilk olarak modernite olgusuna değinen Felski, modernite kavramının felsefe, ekonomi, din ve zaman gibi farklı alanlarda farklı anlamlara geldiğini belirtmiştir. Aynı bölümün devamında 'modernin çağdaş teorilerinin çoğunun erkek merkezli olduğu iddiası'nı ortaya atar. Felski'ye göre erkek tarafından yönetilen ve kamu ve kurumsal yapılardan ibaret görülen modernite, kadınların yaşamına, sorun ve bakış açılarına gerekli yeri vermemiştir. Bu duruma örneklemek için savunduğu argümana; 19. yüzyılı tanımlamak için kullanılan pek çok anahtar sembolün – kamusal alan, kalabalıkların adamı, yabancı, züppe, flanör- açıkça eril cinsiyete vurgu yapmasıdır. Flanörün yaptığı eylemi, sokaklarda dolaşarak aylıklık yapması Felski'ye göre hayat kadınlığıyla eş tutulacağından, modernitenin faillerinin ve tanımlayıcı unsurlarının erkek olarak düşünülmesi söz konusudur. Modernleşmenin en önemli dönemlerinden olan 19. Yüzyıl, kamusal benlikle özel benlik arasında kesin bir sınır çizmiş ve bu sınır günbegün cinsiyet farklılıklarını somutlaştırmıştır. Erkek çabalayan, rekabete giren bireyken; kadın sevecen ve evcil olarak çizilmiştir. Yine bu yüzyıl Felski'nin iddiasına göre Avrupa'da cinsiyet eşitsizliğinin keskinleştiği dönem olmuştur. Kadın, kapitalist mücadeleye girmediği için

modern olamamıştır. Ancak erkeğe ait özelliklerle modern olmak mümkündür. 20. Yüzyılsa kadınların da modern/kamusal alana girmesiyle cinsiyet rolleri arasındaki farkın azaldığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Fakat kadının rolü, daima 'erkek fantazisinin takıntılarıyla yoğrulmuştur'.

Felski eserinin birinci bölümünün devamında modern kavramıyla birlikte ele alınan bir diğer kavram olan modernist edebiyat üzerinde de durmuştur. Modernist edebiyatın başlıca ayırt edici özelliklerini; estetik özbilinç, eşzamanlılık, yan yana getirme ve montaj, paradoks, çok anlamlılık ve belirsizlik, öznenin insani niteliklerinden yoksun bırakılması olarak sıralamıştır. Modernist edebiyat metinlerinin açık bir şekilde modernitenin çelişkilerini dile getirdiğini savunan Felski, bu edebiyatta ağırlıklı olarak aristokrat kadının kişisel ve sınıfsal problemlerini aktardığına da değinir. Fakat bu eserlerde modernitenin kadınlara biçtiği rolden fazla bahsedilmemektedir.

Felski'nin "Modernitenin Cinsiyeti" başlıklı eserinin ikinci bölümü 'Nostalji Üzerine: Tarih Öncesi Kadın'dır. Nostaljinin kadınlarla birlikte anılan bir duygu durumu olduğundan bahseden Felski, Alman sosyolog Simmel'in yazılarında kadının nostaljik arzusunun açık nesnesi olarak konumlandığını belirtir. Kadın, modernite bağlamında, kadın, sanayi öncesi organik toplumla özdeşleştirilmiş ve bir sığınak olarak görülmüştür. Felski eserinin bu bölümünde Simmel'in görüşlerinden çokça yararlanmış ve yine Simmel'e göre kültür erildir çünkü sanatı, siyaseti, bilimi ve ticareti erkekler oluşturmuştur. Sanayi öncesi döneme duyulan özlemde kadın, modernitenin tersini simgelemektedir ve şehirli erkeğin karşısında konumlanmıştır. Kadınlar, metropollerin huzursuz/mutsuz edici ortamından uzak durdukları ve toplumsal dönüşümlerden etkilenmedikleri için modernin içindeki gelenek olarak, nostalji unsuru olarak görülmüştür.

Felski eserinin üçüncü bölümüne 'Hayali Zevkler: Tüketimin Erotiği ve Estetiği' adını vermiştir. Bu bölümde kadının tüketici olarak rolünden bahseden Felski, 19. Yüzyılda tüketicinin sıklıkla kadın olarak resmedildiğini vurgulamıştır. Kadının tüketici olarak yeni kimliği, özel alan/kamusal alan ayrımını aşmıştır. Bu dönemde kadın tüketiciyle muhatap olan erilin de dışileşmesine neden olmuştur. Kapitalizmin güçlenmesi, kendisi tüketim nesnesi olarak görülen kadının tüketen nesneye dönüşmüştür. Tüketen kadın, kapitalizmin üretici erkeği için hem otoritesini güçlendiren hem de içten içe onu tehdit eden bir varlığa evrilir. Felski, kadının tüketim nesnesi haline gelmesiyle birlikte değişen/gerginleşen kadın-ilişkilerini Emile Zola'nın Nana adlı romanından hareketle açıkladığı bu bölümde, tüketen birey olarak kadının hem geleneksel kadın-erkek ilişkilerini hem de Nana romanından hareketle ahlaki ve toplumsal zorunlulukları tersyüz edişini örneklemiştir. Yine bu bölümde edebiyatın da kadınlar için tüketilecek bir olgu olduğuna, bazı edebi metinlerin kadınlar tarafından 'yenilip yutulduğuna' yönelik tespitler yer almaktadır. Özetle, tüketim kültürünün gelişmesi kadına hem yeni bir kamusal alan sunmuş hem de kadının kamusal alandaki yerini/rolünü eleştirmesini sağlamıştır.

Felski "Modernitenin Cinsiyeti" adlı eserinin dördüncü bölümü olan 'Erillliği Maskeleyerek: Yazının Dışileştirilmesi'nde erkeğin sanata yönelmesiyle birlikte 'dışileşmesi'nden bahsetmektedir. Erkek sanatçı; doğuştan gelen erilliğiyle rasyonalite ve

sanayiyle özdeşleşmişken aynı zamanda estetik alana ilgi duyduğu için de dişil özellikler taşır. Bu anlamda sanatçı artık çift cinsiyetlidir. Kadın, başından beri modernite ve onun tahakküm alanlarının dışında konumlandırıldığı için estetik alanın temsilcisidir. Erkek sanatçının bu çift cinsiyetli hali, 19. Yüzyılın idealleri olan ilerleme, kahramanlık ve ulusal kimlikle bir tutulan sağlıklı erkek bedeni normuyla çelişmektedir. Yine erkek sanatçının bu çift cinsiyetliliği; kamusal alan yerine özel alanda, dişiliğe atfedilen kişilik özelliklerine sahip, üreten değil tüketen birey olarak çeşitli tiplerle açıklanmıştır. Bu tiplerin en önemlisi züppedir. Züppe ‘giyim ve davranışın en ince ayrıntılarının bile göstergesel önemini farkında’ olan, ‘modanın en yüksek temsilcisi’dir ve ‘kadınlar ve sanat eserleri gibi, artık tamamen faydasız’ (s.153) bir birey olarak algılanmıştır. Bu anlamda Felski, Wilde’ın, Huysmans’ın ve Masoch’un edebi metinlerini züppenin, dişileşmiş erkeğin tasarımı olarak göstermektedir. Ama züppe yine Felski’nin tespitlerine göre kadını sıradan, basmakalıp oluşuyla, mantıksızlığı ve duygusal aşırılıklarıyla eleştirmektedir.

Eserin beşinci bölümü ‘Aşk, Tanrı ve Şark: Popüler Yüceyi Okumak’ başlığını taşımaktadır. Felski bu bölümde 1870’lerden itibaren edebiyat çevrelerinde kullanılmaya başlanan ‘kitsch’ kavramına değinir. Duygu ve hassasiyetin popüler kültürler ilişkilendirilmesi sonucunda değersizleştirilmesine dayanan bir edebiyat anlayışı olan kitsch, bu özelliklerine ek olarak estetik muhafazakârlık, gelenekçi yapı ve gerçeklikten kaçış gibi niteliklere de sahiptir. Yine bu dönemde yükselen melodram, aşırılıklar, mübalağalar ve heyecan uyandırmaya dayalı yapısıyla kitleler için üretilen edebiyat formlarıdır. Felski bu bölümde İngiliz yazar Marie Corelli’nin döneminin en çok satan ve en çok kazanan yazar olmasından hareketle dönem edebiyatını ve dönemin edebiyat anlayışının kadın penceresinden nasıl ele alındığının değerlendirmesini yapmıştır denebilir. Yine bu bölümde Batının kuralcılığından kaçan yazarlar için ‘egzotik yüce’ mertebesindeki Doğunun ele alınışı da irdelenmiştir.

“Modernitenin Cinsiyeti” adlı eserin altıncı bölümü ‘Yenin Tasavvurları: Evrim ve Devrimin Feminist Söylemleri’ dir. Bu bölümde bilhassa 19. yüzyıl sonunda İngiltere’de ortaya çıkan ve modernliğin kadın üzerinden tanımlanmasına neden olan ‘Yeni Kadın’ kavramının üzerinde durulmuştur. Bu dönemde gerçekleşen Fransız Devrimi ve Evrim Teorisi’ne dayanarak kadının konumu yeniden tartışılmıştır. Söz konusu gelişmelerle birlikte feministler kadının yerini ve konumu yeniden tanımlamışlarsa da baskın düşünce yine toplumun ilerlemesi için kadının geri kalmış durumuna ihtiyaç duyulduğu yönündedir. Yine aynı dönemde ortaya çıkan ‘Süfrajjet’(açlık grevi, gösteri gibi eylemlerle kadınların seçme ve seçilme hakkını savunan kadın oluşumu), geleneksel olarak erkeklere ait alanları kadın bedenleri tarafından toplu bir şekilde işgal ederek yerleşik uzamsal hiyerarşileri yıkmıştır. Kadının modernitede egemen bir figür haline gelmeye başladığı 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başında yine Batı merkezli bir kadın anlayışı ön plandadır. Başka bir deyişle; kadınların modernitenin merkezinde yer aldığı düşüncesi yine Batı merkezlidir. Beyaz olmayan kadın ırksal hiyerarşinin yine en alt kademesindedir.

Rita Felski eserinin ‘Sapkınlık Sanatı: Dişi Sadistler ve Erkek Sayborglar’ adını taşıyan yedinci bölümünde ‘sapkınlık’ üzerinde durmuş ve ‘sapkın’ anlayışı edebiyat metinleri üzerinden açıklamıştır. Sapkınlık Felski’ye göre hem modern, hem de modern öncesi dönemin izlerine taşır ve aklın egemenliğini eleştiren avangard sanatçılar için malzeme sağlar. Sapkınlık,

dekadan yazarlar tarafından benimsenmiş ve desteklenmiştir. Sapkınlık, araçsallığın ve işlevin boyunduruğuna giren bireyin kurtuluşu olarak gösterilmiştir. Felski'nin burada verdiği örneğe ilginçtir. Fransız yazar Rachilde tarafından kaleme alınan Monsieur Venüs adlı romanda, erkek kıyafetleri giyen ve işçi sınıfından bir adamı sevgi dolu ve itaatkar bir 'metrese' dönüştüren kadın sanatçının hikayesi anlatılmıştır. Yine Felski'ye göre yazıldığı dönemde çokça tartışılan ve Belçika'da yayımlanması yasaklanan bu eser, feminist edebiyat tarihinin yeniden yazımında mutlaka birincil öneme sahip roman olarak kayda geçirilmelidir.

Felski çalışmasının sonuç bölümü olan 'Moderni Yeniden Yazmak'da Nietzsche'nin tarih algısından hareketle modern düşüncede, tarihin ayrıcalıklı öznesi olan beyaz burjuva erkeğinin tahtından indirilmiş olduğunu söyler. Kendisinin tanıtılan çalışmadaki amacını ise; 'kadınların nasıl görüldüğünü ve modern özneler olarak kendilerini nasıl gördüğünü soruşturan feminist teori bağlamında basitçe tanımlanan dönemleştirici kategoriyi sarsma' girişimi olarak açıklar ve belli bir yazın türünün –romanın- kadın modernitesinin belli dönemlerini aydınlatabileceğini ve yine aynı edebi türden bir başka eserin bunun tersine kadının dönemsel konumunu karartabileceğini göstermeyi de arzuladığını belirtmiştir. Eserin ilk bölümlerinde modernin görmezden geldiği, ötekiliğe sürüklediği, insani bir vasıf yüklediği kadın anlayışına değinirken, son bölümlerse bu görüşe ve görmezden gelinen kadın algısına bir eleştirel cevap niteliğindedir ve kadınların modernite tarihindeki önemine değinir.

İçeriği kısaca verilen Rita Felski'nin "Modernitenin Cinsiyeti" adlı eseri, özellikle son yıllarla birlikte yükselişe geçen kadın araştırmalarına ilgi duyanlar ve modernleşme düşüncesiyle birlikte kadının evdeki, toplumdaki ve edebiyattaki rolü üzerinde araştırmalar yapanların mutlaka yararlanması gereken, oldukça bilgilendirici bir eserdir. Özellikle eser, Türk edebiyatı ve sineması üzerine çalışmalar yapanlara yeni bir perspektif kazandıracaktır. Ülkemizin en önemli toplumsal olgularından biri olan göçle birlikte değişen yapı ve bu yapı izleğinde kadının rolünün açıklanmasında "Modernitenin Cinsiyeti" adlı eser yararlı bir okuma olacaktır.

Felski'nin "Modernitenin Cinsiyeti" adlı eserine, kadının moderniteyle birlikte şekillenen konumunu ele alırken, Batı felsefesinin cinsiyet üzerine öne sürdüğü dayanaklardan yeterince yararlanmadığı yönünde bir eleştiri getirmek de mümkündür. Örneğin yazarın eserini yayımladığı 1995 yılından önce filozof Genevieve Lloyd tarafından kaleme alınan ve dilimize "Erkek Akıl" adıyla aktarılan "The Man of Reason: 'Male' and 'Female' in Western Philosophy" eserinde aktarılan bilgiler yazarın yaklaşımına felsefi bağlamda başka bir dayanak sunabilir niteliktedir. Anılan eserde Lloyd, antik dönemden 20. Yüzyılın ortalarına kadar olan tarihsel süreçte Batı felsefesinin erkek egemen oluşundan ve kadının pek çok önemli filozof tarafından erkekten daha aşağı bir konumda ele alınışından bahsetmiş ve bunu yine söz konusu filozoflarından eserlerinden örneklerle açıklamıştır (Lloyd 1989). Bu anlamda Felski'nin modernitenin kadına bakışında moderniteye yön veren filozofların kadına bakışından da yararlanması eseri daha da doyurucu bir yapıya büründürülebilirdi.

Felski eserinde moderniteyi bitmiş, tamamlanmış bir süreç olarak ele almıştır denebilir. Fakat modernite ve postmodernite arasındaki ilişkinin sorgulandığı ve modernitenin halen devam etmekte olduğunu iddia eden görüşler de mevcuttur. Örneğin 20. yüzyılın önemli

filozoflarından biri olan Lyotard'a göre postmodern durum çeşitli farklılıklarına rağmen modern durumun devamı niteliğindedir (1994: 53). Bu açıdan düşünüldüğünde halen devam etmekte olan bir süreçte kadının konumunun ne olduğu, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadının konumunda ne gibi değişimler ve gelişmeler yaşandığı sorularının yanıtızsız kaldığı söylenebilir.

Rita Felski'nin "Modernitenin Cinsiyeti" adlı eseri yukarda da değinildiği üzere kadın araştırmaları alanında değerli bir kaynakken, daha farklı bakış açılarıyla birlikte ele alınması gereken bir başvuru metnidir.

Kaynakça

- Lloyd, Genevieve (1989). *The Man of Reason "Male" and "Female" in Western Philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lyotard, Jean-François (1994). "Postmodern Nedir Sorusuna Cevap". *Postmodernizm*. Ed. Necmi Zeka. İstanbul: Kıyı Yayınları. 45-58.